HORATIUS'

ODEN EN EPODEN.

VOOR NEDERLANDSCHE GYMNASIËN BEWERKT

DOOR

DR. W. G. VAN DER WEERD.

VIERDE ONVERANDERDE DRUK.

BOEKHANDEL EN DRUKKERIJ
VOORHEEN
E. J. BRILL.
LEIDEN — 1928.

LEIDEN: BOEKHANDEL EN DRUKKERIJ voorheen E. J. BRILL.

VOORWOORD

VOOR DEN EERSTEN DRUK.

Toen ik het vorige jaar de taak op mij nam de Oden en Epoden van Horatius voor onze gymnasia te bewerken, was het eerst mijn plan het „ne quid 'nimis'' bij het maken der aanteekeningen zoo scherp mogelijk in acht te nemen. — Spoedig echter kwam ik tot de overtuiging dat, bij een' „moeilijken" schrijver als Horatius, sobere noten den leerling weinig zouden baten en dat hij, grootendeels aan zich zelf overgelaten, den dichter óf verkeerd óf slechts ten halve zou verstaan. — Ik besloot dus een schrede verder te gaan en niet alleen te verklaren wat bepaald „moeilijk" was, maar ook, zoo noodig, den gedachtengang en de bedoeling van den dichter aantegeven. Als hulpmiddel hiertoe voegde ik bij elke Ode een' korte inhoudsopgave, meestal in den vorm van een opschrift en wees, waar het te pas kwam, op haar symmetrischen bouw. — Ten einde verder het tijdroovende naslaan (of wel het overslaan) der namen van mythologische of his-

torische personen en feiten te voorkomen, gaf ik meestal beknopt aan wat tot opheldering noodig was. — Dat eindelijk hier en daar een enkel woord vertaald is, zullen zij mij niet ten kwade duiden, die met mij van gevoelen zijn dat een' juiste en (bij dichters) smaakvolle vertaling in goed Nederlandsch evenzeer noodig is als het goed verstaan van een' Griekschen of Latijnschen auteur. —

Of het mij bij deze bewerking gelukt is maat te houden en de verderfelijke klip van het „te veel" te vermijden, zij aan de ervaring en het oordeel van deskundigen overgelaten. —

Inmiddels — habeat sua fata libellus! en mocht het den leerling een goede gids zijn tot vertrouwdheid met — de eerste stap tot waardeering van — den zanger van levenslust en levenswijsheid, dan acht ik het doel, bij het samenstellen er van beoogd, niet geheel gemist. —

De tekst is de laatste tekstuitgave van Teubner (L. Müller, 1883). — Op de volgende plaatsen nam ik m. i. betere lezingen op:

TEUBNERUITGAVE:	DEZE UITGAVE:
Od. I, 20, 10: tum bibes	tu liques (ed. Müller mit Anm. 1882).
„ „ 31, 5: grata	lata, Meineke.
„ „ 35, 22: panno.	peplo, „
„ II, 5, 14sq: quos . . . annos . .	quod . . . annus, Bentley.
„ „ 18, 14: unicis Sabinis	unico Sabino, Müller, ed. 1882.
„ III, 3, 37: saeviat	saeviet, „ „ „
„ „ 4, 44: caduco	corusco, Bentley.
„ „ 4, 46: urbes	umbras, Müller, ed. 1882.
„ „ 5, 17: perirent inmiserabiles	perires (Lachmann) inmiserabilis (MSS).

Od. III, 10, 8: Puro.	Duro, Müller, ed. 1882.
„ „ 17, 4: fastos	fastus, „ „ „
„ „ 24, 27: VRBIVM	urbium, Kiessling, 1884.
„ „ „ 39: solo	polo, Müller, ed. 1882.
„ „ 26, 1: duellis.	puellis, Mss.
„ „ 27, 41: quae.	quam, Müller, ed. 1882.
„ „ 28, 14: Paphon	Paphum, „ „ „
„ „ 29, 7: contempleris	contemnatur, „ „ „
„ IV, 2, 2: Jule	Ille, Peerlkamp.
„ „ 2, 33 en 41: concines . . .	concinet, Lachmann.
„ „ 4, 18: gerentem	gerentem et, Müller, ed. 1882.
„ „ 10, 2: pluma.	poena, „ „ „
Epod. I, 29: superni	supini, Bentley.
„ V, 85: sed.	nec, Schütz.
„ XIII, 3: amice	amici, Mss.
„ „ 13: tardi.	flavi, Heinsius.
„ „ 15: certo.	curto, Müller, ed. 1882.
„ XVII, 18: relapsus.	relatus, „ „ „

W. G. VAN DER WEERD.

Schiedam, 12 Aug. 1885.

VOORWOORD

VOOR DEN TWEEDEN DRUK.

Behalve de laatste uitgaven der Oden en Epoden van Nauck-Weissenfels, Kiessling, Orelli-Hirschfelder (ed. major) en de verdere bronnen, vermeld in het Voorwoord vóór de „Satiren en Brieven" (Brill, 1886), raadpleegde ik, bij het bewerken van dezen 2^en^ druk, de voortreffelijke 3^e^ Aufl. van Rosenberg's „Oden und Epoden" en het interessante

boekje van Dr. Josef Kubik: Realerklärung und Anschauungs-unterricht bei der Lectüre des Horaz (Wien, Hölder, 1899).

Laatstgenoemde monografie gaf mij tevens aanleiding op vele plaatsen te verwijzen naar afbeeldingen, voorkomende in „Luckenbach, Abbildungen zur alten Geschichte" (1893) en in „Oehler, Klassisches Bilderbuch" (1892), twee werkjes voor den gymnasiast van hooge waarde — en geringen prijs — en die wel in geen Gymnasiale bibliotheek zullen ontbreken.

Ook sommige der bekende platen van Cybulski haalde ik hier en daar aan. —

De text (textuitgave van L. Müller, 1883) is nagenoeg dezelfde gebleven; slechts op een paar plaatsen nam ik m. i. betere lezingen op. De interpunctie is op vele plaatsen verbeterd, soms vermeerderd, ten einde het zinsverband duidelijker in 't oog te doen vallen. —

Moge ten slotte deze veel vermeerderde en — naar ik mij vlei — ook verbeterde 2e druk een even gunstig onthaal vinden als zijn voorganger!

W. G. VAN DER WEERD.

den Haag, Maart 1900.

Q. HORATIUS FLACCUS [1]).

Q. Horatius Flaccus werd den 8en December 65 v. Chr. te Venusia, eene romeinsche kolonie in Apulië, nabij de grenzen van Lucanië geboren. Zijn vader, een vrijgelaten slaaf, bezat aldaar een klein stuk land en oefende tevens het nederig ambt van ontvanger van gelden en opbrengsten van publieke verkoopingen uit; van zijne moeder maakt Hor. nergens melding; misschien stierf zij reeds kort na zijne geboorte. — Des te meer gedenkt hij met dankbare liefde zijn' vader, een man van doorzicht en karakter, die geen moeite noch kosten spaarde om zijn' zoon een' goede opvoeding te geven; wel was er in Venusia eene school, maar het weinige dat Hor. daar bij Flavius leerde, voldeed zijn vader niet; daarom maakte deze zijne kleine have te gelde en vertrok naar Rome, waar hij Hor. naar een der beste scholen zond. Het onderwijs, hetwelk Hor. daar o. a. van den „plagōsus Orbilius" genoot, omvatte naar zijn eigen getuigenis Homerus' Ilias in 't Grieksch, benevens eene Latijnsche vertaling der Odyssee, het werk van een oud dichter Livius Andronicus (c. 284—c. 204). — Op 20-jarigen leeftijd vertrok Hor. naar Athene, ten einde daar, zooals de gewoonte toen medebracht, zijne studiën te voltooien; hij beoefende er de Grieksche philosophie en las ijverig Grieksche dichters, met name Archilochus. — Niet lang echter duurde zijn verblijf aldaar; toen nl. Caesar den 15 Maart 44 door moordenaarshanden gevallen was, kwam M. Brutus kort daarna (in Sept.) te Athene en wist de studeerende

---

1) De voornaamste bron voor het leven van Hor. zijn zijne werken en verder de biographie van C. Suetonius Tranquillus (75—160). —

Over zich zelven spreekt de dichter voornamelijk:

Epist. II, 2, 41—57. —

Sat. I, 4. 105—108; I, 6, 71—89 en 45—64.

Od. II, 7, 9—12; III, 1, 47; II, 18, 9—14; II, 16, 37—40; I, 16, 22. —

Zijn uiterlijke verschijning beschrijft hij Epist. I, 20, 20—28.

jongelingschap zoozeer voor de zaak der vrijheid te winnen, dat velen, waaronder ook Hor., zijne vanen volgden; zoo leerde Hor. o. a. ook Klein-Azië en Thracië kennen, landen, waarvan hij in zijne werken dikwijls melding maakt. — Spoedig wist Hor. zich zoozeer te onderscheiden, dat hij tot tribunus militum benoemd werd; als zoodanig vocht hij mede in den beslissenden slag bij Philippi (42), maar — ging op de vlucht; daarmede eindigde tevens zijn militaire loopbaan. In het volgende jaar keerde Hor., gebruik makende van de amnestie, welke de IIIviri aan het overschot van het republikeinsche leger verleenden, naar Italië terug. —

Zijn vader was inmiddels gestorven en diens vermogen door de IIIviri verbeurd verklaard, zoodat Hor. zich genoodzaakt zag als schrijver bij een quaestor in dienst te treden. — Wel kon hij nu in zijn onderhoud voorzien, maar toch gevoelde hij zich in zijn' nieuwen prozaischen werkkring alles behalve gelukkig, zoodat hij, deels uit innerlijken aandrang, deels met het oog op verbetering zijner positie, zich aan de poezie begon te wijden en het eindelijk waagde zijne eerstelingen, eenige Satiren en Epoden, het licht te doen zien. — Weldra trokken zijne verzen, èn om vorm èn om inhoud, de aandacht van het geletterd publiek en had hij het geluk zich de vriendschap der beide dichters Varius en Vergilius te verwerven. — Deze brachten hem in het jaar 39 in kennis met C. Cilnius Maecenas, een romeinsch ridder, vriend en gunsteling van Caesar Octavianus, maar bovenal bekend als mild beschermer van kunst en wetenschap. — Negen maanden duurde het, vóór deze hem weder bij zich toeliet, maar van toen af ontstond tusschen beide mannen een warme vriendschap, waaraan eerst de dood een einde maakte. — Spoedig verwierf zich nu Hor. ook de gunst en vriendschap van Augustus, aan wien hij door Maecenas was voorgesteld; gaarne had Augustus den dichter nauwer aan zijn hof verbonden en bood hij hem zelfs de eervolle betrekking van geheimsecretaris aan, maar Hor. sloeg dit aanbod heuschelijk af, daar hij liever zijn vrijheid en onafhankelijkheid wilde behouden en het staatsleven hem in 't geheel niet aantrok. — Dit deed echter geen afbreuk aan de vriendschap van Augustus voor den dichter. — Bovendien stond Hor. met vele invloedrijke of geletterde mannen in

vriendschappelijk verkeer o. a. met Vipsanius Agrippa, Asinius Pollio, Tibullus, Valgius, Plotius Tucca e. a. zooals blijkt uit de talrijke gedichten door hem aan genoemde en aan andere personen gericht. —

In het jaar 33 schonk Maecenas den dichter een landgoed in het Sabijnsche land *(Sabini*, of *fundus Sabinus*) 3 à 4 uur oostelijk van Tibur, waar Hor. later ook een huis [1]) (waarschijnlijk een geschenk van Augustus) bezat; van nu af kwam Hor. zelden meer te Rome [2]); het woelige, rustelooze leven der wereldstad behaagde hem hoe langer hoe minder; hij gevoelde zich meer te huis in de vrije natuur en het rustige leven te Tibur of op zijn fundus Sabinus. Dáár ontwikkelde en volmaakte hij ongestoord zijne dichterlijke gaven en leefde er in geregelde afwisseling van arbeid en ontspanning nog 25 jaren, tot de dood hem den 27 Nov. 8 v. Chr. na een' korte ziekte, weinige maanden na Maecenas, wegrukte. Zijne asch werd op den Mons Esquilinus naast den grafheuvel van Maecenas bijgezet [3]).

De werken van Horatius zijn, naar tijdsorde gerangschikt de volgende:

1). 2 *boeken Satiren*, geschreven in de jaren 41—35 (I) en 35—27 (II), waarin hij, in navolging van Lucilius, de gebreken en ondeugden van zijn tijd hekelt.

2). 1 *boek Epoden*, (Hor. noemt ze steeds *iambi*) omstreeks denzelfden tijd, 41—30, gedicht, in navolging van Archilochus (overgang van de Satirische tot de Lyrische poezie).

3). 4 *boeken Oden* (of *Carmina*, zooals Hor. ze noemt), gedicht in 30—23 en 17—13 (4e boek). — Verder het *Carmen Saeculare*, geschreven in het jaar 17. —

---

1) Overblijfselen van dit huis zijn nog aanwezig in den tuin van het klooster St. Antonio.

2) Te Rome woonde Hor. op den Mons Esquilinus.

3) Portretten van Horatius (op 2 antieke munten) en van Maecenas vindt men in het prachtwerk: J. von Falke, Hellas und Rom. (Spemann, Stuttgart, s. a.), aldaar pag. 338, 339 en 341. —

4). 2 *boeken Brieven*, geschreven in 22—20 (1e boek) en c. 18—9 (2e boek).

De Lyrische poezie werd bij de praktische en door oorlogen steeds bezig gehouden Romeinen eerst zeer laat beoefend en wel sedert den tijd, toen de Grieksche litteratuur in Rome begon te worden nagevolgd. — Zeer langzaam echter schoot zij wortel in het voor hoogere poezie weinig vatbare gemoed der Romeinen; eerst met *Laevius* (na 100) en *Catullus* (87—c. 54) brak een beter tijdperk aan; vooral de laatste toonde in velen zijner gedichten een warm, soms hartstochtelijk dichterlijk gevoel en deed veel van zich verwachten en had niet een vroege dood zijn dichterlijke ontwikkeling gestuit, misschien zou hij een der grootste, zoo niet de grootste Romeinsche lierdichter geworden zijn. — Na hem echter heeft geen dichter de lyriek zoozeer ontwikkeld en in zulk een verscheidenheid van stof beoefend als *Horatius*. — Met recht kan men daarom Hor. als den eersten en grootsten lyrischen dichter der Romeinen beschouwen. —

Wat den *vorm* betreft, ontleende Hor. verreweg de meeste [1]) zijner versmaten aan Grieksche voorbeelden, voornamelijk aan Alcaeus, Sappho, Archilochus e. a. zonder deze echter steeds slaafs na te volgen; veeleer wijzigde hij hier en daar, zij 't dan ook in geringe mate, de Grieksche metra zóó als hij die voor zijn doel geschikt achtte.

De *inhoud* daarentegen is het onmiddellijk uitvloeisel van 's dichters poetisch gevoel; slechts hoogst zelden bespeuren wij hier of daar een gedachte, aan dezen of genen Griekschen lierdichter ontleend [2]). — Nu eens ernstig, dan opgewekt of luimig, een enkel maal ietwat zwaarmoedig getint, zijn zijne Oden meest allen „fijn geciseleerd" en gegoten in een door Grieksche gratie

1) De 2e Sapphische Strophe (Od. I, 8) en het 2e Archilochische systema (Epod. 13) komen in de ons thans bekende gedichten en fragmenten der Grieksche Lyrici *niet* voor.

2) Den invloed der Grieken op Hor. vindt men „erschöpfend" uiteengezet in „die griechischen Studien des Horaz" von Th. Arnold, neu herausgeg. von Dr. W. Fries, (Halle, 1891). —

en fijnen smaak gekuischten vorm. — En in dien vorm, waarin zoowel juiste woordenkeus als bevallige woordschikking met het zangerig metrum een hoogst harmonisch geheel vormen, kleedde de dichter gedachten, die èn door den levenslust èn de levenswijsheid, waarvan zij getuigen, steeds een onweerstaanbaren en blijvenden indruk hebben uitgeoefend en ook zullen blijven uitoefenen. —

Nog bij zijn leven smaakte de dichter (al had hij ook zijne tegenstanders) het genot gekend — en gewaardeerd te worden, vgl. b.v. Od. III, 11, 5 sq. en IV, 3, 13—24; spoedig ook vond hij navolgers, van wie wij echter zoo goed als niets weten; hunne vruchtelooze pogingen teekent hij geestig in Ep. I, 19, 19: o imitatores, servum pecus, etc. — Na zijn dood werden zijne werken, vooral de Oden en Satiren, naast de Aeneis van Verg. niet alleen in de scholen gelezen, maar ook bij de groote mannen uit de 1e eeuw na Chr., zooals Martialis, Quintilianus, Juvenalis en Tacitus, waren zij bekend en gezocht.

Reeds vroeg werden zijne gedichten gecommentarieerd; zoo bezitten wij nog een zorgvuldig bewerkten commentaar van Pomponius *Porphyrio* (tusschen 200 en 250 na Chr.), benevens een onechte verzameling scholia, op naam van zekeren *Acro* (leefde op het einde der 2e eeuw), wiens oorspronkelijke, echte commentaar verloren is gegaan [1]).

In de Middeleeuwen gaf men meer aan Vergil. en Ovid. de voorkeur en bleven alleen de Satiren, om haar zedekundigen inhoud, een gezocht schoolboek, terwijl de Oden en Epoden meer en meer op den achtergrond geraakten. —

Sedert de Renaissance echter herleefde de studie en waardeering van Hor. en werd de editio princeps (omstr. 1470) zijner gedichten, tot op den huidigen dag, gevolgd door een steeds wassenden stroom van uitgaven, monografieën en vertalingen. —

---

1) De zoogenaamde *Commentator Cruquianus* is een excerpt, door J. Cruquius (uitgever van Hor., 1579) uit de beste Scholia der hem ten dienste staande handschriften bijeengebracht.

De Oden van Horatius zijn allen in vierregelige strophen gedicht, de Epoden allen in tweeregelige systema's, behalve de laatste, die uit jambische Trimeters κατα στίχον is samengesteld. — Het meest bedient Hor. zich van Alcaeische, Sapphische of Asclepiadeische versmaten. —

Voor verdere bizonderheden in het gebruik en den bouw der verschillende versmaten verwijzen wij naar het uitstekende en voor den leerling onmisbare boekje van Dr. E. Mehler: Metriek der Grieken en Romeinen; Groningen, 1881 (aldaar p. 28—33). —

I. ODEN.

I. Alcaeische Strophe:

(⏑)– –́ ⏑ –́ – | –́ ⏑ ⏑ –́ ⏑ ⏓́ } pentapod. logaoed.
(⏑)– –́ ⏑ –́ – | –́ ⏑ ⏑ –́ ⏑ ⏓́ } cat. c. anacr.
(⏑)– –́ ⏑ –́ – –́ ⏑ –́ ⏒ dimet. troch. acat. c. anacr.
–́ ⏑ ⏑ –́ ⏑ ⏑ –́ ⏑ –́ ⏒ tetrap. logaoed. acat.

Zij komt in 37 gedichten voor en bestaat uit 2 Alcaïci hendecasyllabi, 1 enneasyllabus en 1 decasyllabus. —

II. Sapphische Strophe:

–́ ⏑ –́ – –́ | ⏑ ⏑ –́ ⏑ –́ ⏒ }
–́ ⏑ –́ – –́ | ⏑ ⏑ –́ ⏑ –́ ⏒ } pentap. logaoed. acat.
–́ ⏑ –́ – –́ | ⏑ ⏑ –́ ⏑ –́ ⏒ }
–́ ⏑ ⏑ –́ ⏒ dipodia logaoed. s. Adonius.

Zij komt 26-maal voor en bestaat uit den 3-maal herhaalden Sapphicus major en 1 versus Adonius. —

III. Tweede Sapphische Strophe:

–́ ⏑ ⏑ –́ ⏑ –́ ⏒ vers. Aristophanicus.
–́ ⏑ –́ – –́ | ⏑ ⏑ –́ | –́ ⏑ ⏑ –́ ⏑ –́ ⏒ vers. Anacreontius c. dipod. troch.

Slechts éénmaal komt deze versmaat voor (I, 8); zij bestaat uit den Sapphicus minor, telkens gevolgd door den 15-lettergrepigen zoogenaamden Sapphicus. —

IV. Eerste Asclepiadeïsche Strophe:

– – – ⏑ ⏑ – | – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ asclepiadeus minor.

Zij komt 3-maal voor en bestaat uit 4 Asclepiadei dodecasyllabi. —

V. Tweede Asclepiadeïsche Strophe.

– – – ⏑ ⏑ – | – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑
– – – ⏑ ⏑ – | – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ } asclepiadei minores.
– – – ⏑ ⏑ – | – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑
– – – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ Glyconeus.

Zij is het metrum voor 9 gedichten en bestaat uit 3 Asclepiadei dodecasyllabi en 1 Glyconeus.

VI. Derde Asclepiadeïsche Strophe:

– – – ⏑ ⏑ – | – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑
– – – ⏑ ⏑ – | – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ } asclepiadei minores.
– – – ⏑ ⏑ – ⏑ Pherecrateus s. tripod. logaoed. acat.
– – – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ Glyconeus.

In 7 Oden ontmoeten wij deze versmaat, bestaande uit 2 Asclepiadei dodecasyllabi, 1 Pherecrateus en 1 Glyconeus. —

VII. Vierde Asclepiadeïsche Strophe:

– – – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ Glyconeus s. tetrap. logaoed. cat.
– – – ⏑ ⏑ – | – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ asclepiadeus minor.
– – – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ Glyconeus.
– – – ⏑ ⏑ – | – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ asclepiadeus minor.

Zij komt 12-maal voor en bestaat uit afwisselende Glyconei en Asclepiadei dodecasyllabi. —

VIII. Vijfde Asclepiadeïsche Strophe:

– – – ⏑ ⏑ – | – ⏑ ⏑ – | – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ Asclepiadeus major.

3-maal komt deze versmaat, bestaande uit 4 Asclepiadei majores, voor.

IX. Eerste Archilochische Strophe:

–́ ⏖ –́ ⏖ –́ | ⏖ –́ ⏖ –́ ⏑ ⏑ –́ ⏒
–́ ⏑ ⏑ –́ ⏑ ⏑ –́
–́ ⏖ –́ ⏖ –́ | ⏖ –́ ⏖ –́ ⏑ ⏑ –́ ⏒
–́ ⏑ ⏑ –́ ⏑ ⏑ –́

Slechts éénmaal (IV, 7) ontmoeten wij dit metrum; het bestaat uit de afwisseling van den daktylischen Hexameter met den katalektischen Trimeter. —

X. Tweede Archilochische Strophe:

–́ ⏖ –́ ⏖ –́ | ⏖ –́ ⏖ –́ (⏖) –́ ⏒
–́ ⏖ –́ ⏖ –́ (⏖) –́ ⏒
–́ ⏖ –́ ⏖ –́ | ⏖ –́ ⏖ –́ ⏑ ⏑ –́ ⏒
–́ ⏖ –́ ⏖ –́ ⏑ ⏑ –́ ⏒

In 2 Oden (I, 7 en 28) vinden wij deze uit de afwisseling van den daktylischen Hexameter met den katalektischen Tetrameter bestaande versmaat.

XI. Derde Archilochische Strophe:

–́ ⏖ –́ ⏖ –́ | ⏖ –́ ⏑ ⏑ | –́ ⏑ –́ ⏑ –́ ⏒
⏒ –́ ⏑ –́ ⏒ | –́ ⏑ –́ ⏑ –́ ⏒
–́ ⏖ –́ ⏖ –́ | ⏖ –́ ⏑ ⏑ | –́ ⏑ –́ ⏑ –́ ⏒
⏒ –́ ⏑ –́ ⏒ | –́ ⏑ –́ ⏑ –́ ⏒

Alleen I, 4 komt zij voor, bestaande uit de afwisseling van den versus Archilochius major met den katalektischen jambischen Trimeter. —

XII. Hipponakteische Strophe:

–́ ⏑ –́ ⏑ –́ ⏓́
⏒ –́ ⏑ –́ ⏒ | –́ ⏑ –́ ⏑ –́ ⏒
–́ ⏑ –́ ⏑ –́ ⏓́
⏒ –́ ⏑ –́ ⏒ | –́ ⏑ –́ ⏑ –́ ⏒

In deze versmaat is alleen II, 18 gedicht, zij bestaat uit afwisselende katalektische trochaeische Dimetri en katalektische jambische Trimetri. —

XIII. Strophe uit Jonici a minori:

⏑ ⏑ ́– ́– ⏑ ⏑ ́– ́– ⏑ ⏑ ́– ́– ⏑ ⏑ ́– ́–
⏑ ⏑ ́– ́– ⏑ ⏑ ́– ́– ⏑ ⏑ ́– ́– ⏑ ⏑ ́– ́–
⏑ ⏑ ́– ́– ⏑ ⏑ ́– ́–

Deze versmaat, slechts éénmaal (III, 12) voorkomende, bestaat uit 10 Jonici a minori, nl. 2 tetrametri en 1 dimeter.

II. EPODEN.

I. Jambisch Systema:

⏒ ́⏑⏑ ⏑ ́⏑⏑ ⏒ | ́⏑⏑ ⏑ ́⏑ ⏒ (́⏑⏑) ⏑ ́–
⏒ ́⏑⏑ ⏑ ́⏑⏑ ⏒ ́– ⏑ ́–

Epod. 1—10 zijn in deze versmaat gedicht; zij bestaat uit den jambischen Trimeter en den jambischen Dimeter.

senarius

II. Eerste Archilochische systema:

⏒ (́⏑⏑) ⏑ ́– ⏒ | ́– ⏑ ́– (⏑⏑) ́– ⏑ ́–
́– ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ ́– | ⏒ ́– ⏑ ́– ⏒ ́– ⏑ ́–

Deze versmaat komt slechts éénmaal (Epod. 11) voor en bestaat uit den jambischen Trimeter en het elegiambische vers. —

III. Eerste Pythiambische systema:

́– ⏖ ́– ⏖ ́– | ⏖ ́– ⏖ ́– ⏑ ⏑ ́– ⏑
⏒ (́⏑⏑) ⏑ ́– ⏒ ́– ⏑ ́–

In 2 Epoden (14 en 15) vinden wij dit uit den daktylischen Hexameter en den jambischen Dimeter bestaande metrum. —

IV. Tweede Pythiambische systema:

́– ⏖ ́– ⏖ ́– | ⏖ ́– ⏖ ́– (⏖) ́– ⏑
⏑ ́– ⏑ ́– ⏑ | ́– ⏑ ́– ⏑ ́– ⏑ ́–

Dit metrum, bestaande uit den daktylischen Hexameter en den zuiveren jambischen Trimeter, komt alleen Epod. 16 voor. —

V. Tweede Archilochische systema:

–́ ⏔ –́ ⏔ –́ | ⏔ –́ ⏔ –́ (⏔) –́ ⏓
⏓ –́ ⏑ –́ ⏓ –́ ⏑ –́ | –́ ⏑ ⏑ –́ ⏑ ⏑ –́

Epod. 13 is in dit metrum gedicht; het bestaat uit den daktylischen Hexameter en het jambelegische vers. —

VI. Derde Archilochische systema:

–́ ⏔ –́ ⏔ –́ | ⏔ –́ ⏔ –́ ⏑ ⏑ –́ ⏓
–́ ⏔ –́ ⏔ –́ ⏑ ⏑ –́ ⏓

Slechts éénmaal vinden wij dit metrum (Epod. 12); het bestaat uit den daktylischen Hexameter en den daktylischen katalektischen Tetrameter; vgl. ook metrum X der Oden. —

VII. Jambische Trimeter of Senarius:

(⏑ ⏑) ⏓ ⏑́⏑ ⏑ ⏑́⏑ ⏓ | ⏑́⏑ ⏑ ⏑́⏑ (⏑ ⏑) ⏓ –́ ⏑ –́

In dit metrum dichtte Hor. Epod. 17. —

Q. HORATII FLACCI

CARMINVM

LIBER PRIMVS.

I.

Maecenas atavis edite regibus,
O et praesidium et dulce decus meum,
Sunt quos curriculo pulverem Olympicum
Collegisse iuvat, metaque fervidis

Evitata rotis palmaque nobilis
Terrarum dominos evehit ad deos;
Hunc, si mobilium turba Quiritium
Certat tergeminis tollere honoribus;

Illum, si proprio condidit horreo,
Quidquid de Lybicis verritur areis.
Gaudentem patrios findere sarculo
Agros Attalicis condicionibus

I. **Wereld en Dichter.** — **Opdracht** aan Maecenas, bij toezending van de eerste 3 boeken der Carmina (23 v. Chr.) — Metrum IV.

1. *C. Cilnius Maecenas,* (geb. c. 69), afstammeling uit een Etruscisch vorstengeslacht, behoorde tot den ridderstand en bekleedde in 36 en 31 het ambt van praefectus urbi et Italiae. — Later trok hij zich uit het openbare leven terug en besteedde zijn groot vermogen tot bescherming van kunst en literatuur. Hor. werd door Vergilius en Varius met hem bekend en ontving in 33 van hem zijn fundus Sabinus. — Dikwijls vermeldt Hor. hem in zijne werken met groote dankbaarheid. — Maecenas stierf kort voor Hor. in 8 v. Chr. — *regibus,* appositie van atavis (h. l. = majoribus). — **3.** *curriculum* eig: = δρόμος, maar h. l. = ἅρμα, currus. — *Olympicum:* Augustus stelde wedstrijden in op de wijze der Olympische spelen. — **6.** *terr. dom.* appositie van deos. — **8.** *tergeminis* (dicht. voor: trigeminis) eig: aedilitas curulis, praetura en consulatus; h. l. algem: = summis (honoribus). — **10.** *Libya,* i. e. de noordkust van Afrika tusschen Aegypte en den Atlantischen Oceaan, leverde rijkelijk koorn op. — **11.** *patrium* est quod patrum fuit, paternum quod patris. — **12.** *condicio,*

Numquam dimoveas, ut trabe Cypria
Myrtoum pavidus nauta secet mare.
Luctantem Icariis fluctibus Africum
Mercator metuens otium et oppidi

Laudat rura sui: mox reficit rates
Quassas, indocilis pauperiem pati.
Est qui nec veteris pocula Massici
Nec partem solido demere de die

Spernit, nunc viridi membra sub arbuto
Stratus nunc ad aquae lene caput sacrae.
Multos castra iuvant et lituo tubae
Permixtus sonitus bellaque matribus

Detestata. Manet sub Iove frigido
Venator tenerae coniugis inmemor,
Seu visast catulis cerva fidelibus,
Seu rupit teretes Marsus aper plagas.

Me doctarum hederae praemia frontium
Dis miscent superis, me gelidum nemus

---

aanbod, aanbieding; *Attalus* III Philometor, koning van Pergamum, vermaakte in 133 bij testament zijn rijk en kunstschatten (waaronder: de stervende Galliër, zie Luckenbach, Abbild. z. alten Gesch. fig. 81) aan het romeinsche volk. — **13.** *trabs* (dicht. voor navis) *Cypria* z. v. a. koopvaardijschip, wegens den handel op Cyprus; behalve *trabs* gebr. Hor. ook *puppis*, *ratis* (v. 17), *carina* en *pinus* voor *navis* (bij andere dichters vindt men zóó nog: *abies* en *alnus*). — **14.** *Myrtoum mare*, zoo genoemd naar het eiland Myrtos, heette het zuidelijk deel der Aegaeische zee tusschen Creta en Attica. — **15.** *luctari* cum dat. is een Graecismus; *Icariis fluctibus* uit Ovid. Met. 8, 230 bekend. — *Africus*, Z. W. wind, hier algem: stormwind. — **18.** *pauperies* = *paupertas* = klein vermogen (ons: *armoede* = egestas; *arm* = egens, egenus; *pauper* = minvermogend). — **19.** De *mons Massicus* (in 't N. O. van Campanië op de grenzen van Latium) leverde voortreffelijken wijn op. — Onder de beste wijnsoorten noemt Hor. elders den vinum *Caecubum* en — *Formianum* (beide uit Latium), verder vinum *Falernum* en — *Calenum* (beide uit Campanië afkomstig). — **21.** Over den *arbutus* zie de aant. v. Woltjer, Serta Romana², p. 44, 941. — **22.** *lene*, zacht murmelend; *caput* (vgl. κεφαλὴ ποταμοῦ) = fons. — **23.** *lituo* i. e. litui sonitu (locutio compendiaria). — *lituus* est equitum, sono acuto; *tuba* est peditum, sono gravi. — **25.** *detestata* heeft pass. bet. — *Iove* = divo, coelo. — **27.** *visast*, ἐφάνη; *teretes*, dicht., met dichte mazen; opp: retia rara, Epod. 2, 33 (vgl. Verg. Aen. 4. 131). — De *Marsi* woonden in Latium. — Over *plagae* (en *retia*), vgl. ad Epod. II, 32. — **29.** *docta frons*, dichterhoofd; *doctus* Latine dicitur omnino suae quisque artis peritus, plane ut Graece σοφός; persaepe vero ita dicitur is, qui poëseos et

Nympharumque leves cum Satyris chori
Secernunt populo, si neque tibias

Euterpe cohibet nec Polyhymnia
Lesboum refugit tendere barbiton.
Quodsi me lyricis vatibus inseris,
Sublimi feriam sidera vertice.

II.

Iam satis terris nivis atque dirae
Grandinis misit Pater et rubente
Dextera sacras iaculatus arces
 Terruit Vrbem,

Terruit gentes, grave ne rediret
Saeculum Pyrrhae nova monstra questae,
Omne cum Proteus pecus egit altos
 Visere montes,

Piscium et summa genus haesit ulmo,
Nota quae sedes fuerat columbis,
Et superiecto pavidae natarunt
 Aequore dammae.

Vidimus flavum Tiberim retortis
Litore Etrusco violenter undis
Ire deiectum monumenta regis
 Templaque Vestae,

---

musices est peritus (Dissen). — **31.** *chorus* = chorēa, χορεία, reidans. — **32.** *tibias*, fluitspel. — **33.** *Euterpe*, de eig. Muze van het lierdicht; *Polyhymnia* (eig. Muze van het loflied) geldt bij Hor. eveneens als Muze der (lyrische) poezie; vgl. de noot ad IV, 3, 1. — **34.** *Lesboum*, met het oog op Alcaeus en Sappho, die beiden op Lesbos geboren waren; meer gebruikelijk is de vorm Lesbius. — *barbiton* (of barbitos) een soort van lier of luit met 7 snaren (zooals men die, op vazen, vooral in de hand van Alcaeus en Sappho ziet). — **35.** *vates:* (bezielde) *zanger*; *poeta:* (scheppende) *dichter*. — **36.** Zin: ik zal het toppunt van geluk en roem bereiken. —

II. **Vader en Vredevorst,** ter verheerlijking van Caesar Octavianus; waarschijnlijk in den winter van 28/27 gedicht. — (3 + 3) + 1 + (3 + 3) Strophen. — Metrum II. —

3. *sacras arces:* de 7 heuvels van Rome met hun tempels en Capitool. — **5.** *terruit* (= fecit timere) *ne*. — *grave* = triste. — *Pyrrhae*, Ovid. Met. 1, 260. — **7.** *Proteus*, een zeegod van minderen rang, onder wiens hoede de zeedieren, bijz. de robben stonden; hij bezat de gave der voorspelling en tevens de macht om zich in verschillende gedaanten te veranderen. — *egit visere*, infin. dicht. in plaats van? — **13.** *flavum*, wegens het gele slijk, dat de rivier met zich voert. — **14.** *litore* (ab) *Etrusco*. — **15.** *ire* met een Supinum = μέλλειν. —

Iliae dum se nimium querenti
Iactat ultorem, vagus et sinistra
Labitur ripa Iove non probante u-
    xorius amnis.

Audiet cives acuisse ferrum,
Quo graves Persae melius perirent,
Audiet pugnas vitio parentum
    Rara iuventus.

Quem vocet divum populus ruentis
Imperi rebus? Prece qua fatigent
Virgines sanctae minus audientem
    Carmina Vestam?

Cui dabit partes scelus expiandi
Iuppiter? Tandem venias, precamur,
Nube candentes umeros amictus,
    Augur Apollo;

Sive tu mavis, Erycina ridens,
Quam Iocus circum volat et Cupido;
Sive neglectum genus et nepotes
    Respicis, auctor,

---

monumenta regis i. e. Regia Numae (woning van den Pontifex maximus) met den kleinen rondtempel van Vesta (beide door Numa Pompilius gebouwd) aan den voet van het Palatium gelegen. (Ook nu nog treedt de Tiber elk jaar buiten zijn oevers; in 1892 steeg het water in de aangrenzende stadswijken tot 3 M., in 1860 tot ongev. 6 M. hoogte). — **17.** *Ilia* of Rea Silvia werd na de geboorte van Romulus en Remus op bevel van Amulius in den Tiber gestort maar door den stroomgod tot gemalin aangenomen. — **18.** *vagus*, buiten de oevers tredend. — **19.** *uxorius:* viermaal breekt Hor. in de Sapphische strophe, telkens op het einde van 't derde vers, een woord af: Mehler, Metriek der Gr. en Rom. pag. 29. — **22.** *graves* = metuendi, geducht. — *Persae* en *Medi* dikw. bij Hor. voor *Parthi* (de Parthische koningen nl. hielden zich voor afstammelingen van het Perzische koningsgeslacht der Achaemeniden); de *Parthen*, oorspr. ten O. van Medië wonende, maakten zich onder Arsaces I (250) van het Seleucidisch-Syrische rijk onafhankelijk; zij waren de gevreesde vijanden der Romeinen, wier legioenen zij in 53 onder Crassus, in 40 onder Decidius Saxa en in 36 onder Antonius versloegen. — **23.** *vitio* = culpa. — *parentum:* in 71 v. Chr. had Rome 683.000 inwoners (de slaven meêgerekend); bij het begin onzer jaartelling nog slechts 450.000. — **25.** *ruentis* = labentis, ten val neigend. — **26.** *res*, behoud; *fatigo*, vermurwen. — **27.** *virgines sanctae:* afbeeldingen bij Oehler, Klass. Bilderbuch, fig. 107 en 108. — **28.** *carmen*, smeekzang. — **29.** *scelus*, τὸ ἄγος, bloedschuld. — **33.** *Erycina* (naar den berg Eryx op de W.kust van Sicilië, waar Venus een tempel had) *ridens* = φιλομμειδὴς Ἀφροδίτη. — **34.** *Jocus* et *Cupido:* op eenige munten van Julius Caesar ziet men Venus, omfladderd door twee Liefdegodjes. — **35.** *nepotes* = posteros. — **36.** *respicio*, omzien naar, *μετατρέπομαι*, curo.

Heu nimis longo satiate ludo,
Quem iuvat clamor galeaeque leves
Acer et Marsi peditis cruentum
  Voltus in hostem.

Sive mutata iuvenem figura
Ales in terris imitaris, almae
Filius Maiae, patiens vocari
  Caesaris ultor:

Serus in caelum redeas diuque
Laetus intersis populo Quirini,
Neve te nostris vitiis iniquum
  Ocior aura

Tollat. Hic magnos potius triumphos,
Hic ames dici pater atque princeps,
Neu sinas Medos equitare inultos,
  Te duce, Caesar.

III.

Sic te diva potens Cypri,
  Sic fratres Helenae, lucida sidera,

— *auctor*, sc. generis, i. e. Mars. — *ludus*, spel (des oorlogs). — **38.** *clamor*, ἀλαλά (Hom. ἀυτή). — *levis* = λεῖος, glad, blinkend. — **39.** *acer*, barsch; de *Marsi*, in Latium, behoorden tot de dapperste bondgenooten der Romeinen. — **41.** *juvenem* i. e. Caesar Octavianus Augustus, vs. 52; wat de vergoding van Augustus betreft, vergelijke men ook de *gemma Augustea* bij Oehler, Klass. Bilderbuch, fig. 48. — Eene afbeelding van *Augustus* als *juvenis* bij Luckenbach, Abbild. z. alt. Gesch., fig. 165. — **42.** *imitor*, zich vertoonen als. — *filius Maiae* i. e. Mercurius als god van vrede en verzoening. — **44.** *Caesaris* i. e. C. Julii Caesaris — Als „*Caesaris ultor*" wijdde Augustus in 20 v. Chr. op het Capitool den kleinen rondtempel ter eere van Mars Ultor in. — **46.** *Quirinus*, eig: de Sabijnsche Mars, stamgod van de stad Cures en hare burgers de Quirites; later werd deze Mars vereenzelvigd met den onder de goden opgenomen *Romulus*, zóó h. l. — **50.** *pater:* als God (vgl. vs. 45), *princeps* (nl. civium): als mensch. — **51.** *Medos* = Parthos, vgl. ad. vs. 22. — *Caesar*, vs. 41.

III. **Gelukkige reis! De mensch een Titan!** 2 + 4 + 4 Strophen. — Metrum VII.

Daar de 3 eerste boeken der Oden tusschen 30 en 23 gedicht zijn en historisch zeker is dat Vergilius in 19 vóór Chr. een reis naar Athene deed, vervaardigde Hor. vermoedelijk dit lied voor Vergilius, toen deze reeds *vroeger* het plan tot zulk een reis had, maar waarschijnlijk door ziekte daarin verhinderd werd. —

1. *potens Cypri* = Κύπρου μεδέουσα, i. e. Venus marina die een' gelukkige vaart verleent (εὐπλοία). — **2.** *fratres Helenae* = Castor en Pollux, de Διόσκουροι;

Ventorumque regat pater
  Obstrictis aliis praeter Iapyga,
Navis, quae tibi creditum
  Debes Vergilium: finibus Atticis
Reddas incolumem, precor,
  Et serves animae dimidium meae.

Illi robur et aes triplex
  Circa pectus erat, qui fragilem truci
Conmisit pelago ratem
  Primus, nec timuit praecipitem Africum

Decertantem Aquilonibus,
  Nec tristes Hyadas, nec rabiem Noti,
Quo non arbiter Hadriae
  Maior, tollere seu ponere volt freta.

Quem mortis timuit gradum,
  Qui siccis oculis monstra natantia,
Qui vidit mare turbidum et
  Infames scopulos, Acroceraunia?

Nequiquam deus abscidit
  Prudens Oceano dissociabili
Terras, si tamen inpiae
  Non tangenda rates transiliunt vada.

Audax omnia perpeti
  Gens humana ruit per vetitum nefas.

---

vertoonde zich dit dubbelgesternte aan den Hemel dan was dit den schippers een gunstig voorteeken. — **3.** *Ventorum pater* i.e. Aeolus. — **4.** *Japyx*, N.W. wind, dus gunstig voor de vaart van Brundisium naar Griekenland; (Serv. ad Verg. Aen. 8, 710: ventus, qui de Apulia flans optime ad orientem ducit; Iapygia enim Apulia dicta est). — **5.** *creditum, debes, reddas:* aan het boekhouden ontleend. — **9—24.** Beschouwingen over de vermetelheid van den eersten schipper; **9.** *illi—erat:* beeld van standvastigheid en verachting van gevaar. — **11.** *committo*, blootstellen, prijsgeven, ἐφίημι, προίεμαι. — **12.** *praeceps*, met rukken waaiend. — *Africus*, ad I, 1, 15. — **13.** *decerto*, een versterkt certo. — Welke casus is *Aquilonibus*? vgl. ad. I, 1. 15. — *Aquilo* = Βορρᾶς d.i. N.O. (N.N.O.) wind. De op- en ondergang der 7 *Hyades* (van ὕειν: regengesternte) ging gewoonlijk van regen vergezeld. — *Notus* (Νότος) of *Auster*, Z. wind. — **15.** *arbiter*, gebieder, heerscher. — **17.** *gradus*, nadering. — **18.** *siccis oculis:* teeken van koelbloedigheid en onverschrokkenheid. — **20.** *infames* sc. naufragiis. — *Acroceraunia*, ἄκρα Κεραύνια, voorgebergte aan de N.kust van Epirus. — **22.** *dissociabilis*, actief: (landen) vaneenscheidend; bedoeld wordt hier de Middellandsche zee als deel van den Oceanus. — **25—40.** Vermetelheid der menschen in 't algemeen, vgl. Soph. Antigone, vs. 332 sqq.: Πολλὰ τὰ δεινὰ κοὐδὲν ἀνθρώπου δεινότερον πέλει κ.τ.λ. — **26.** *ruit per*, stort

Audax Iapeti genus
  Ignem fraude mala gentibus intulit:

Post ignem aetheria domo
  Subductum macies et nova febrium
Terris incubuit cohors,
  Semotique prius tarda necessitas

Leti corripuit gradum.
  Expertus vacuum Daedalus aera
Pennis non homini datis;
  Perrupit Acheronta Herculeus labor.

Nil mortalibus arduist:
  Caelum ipsum petimus stultitia, neque
Per nostrum patimur scelus
  Iracunda Iovem ponere fulmina.

IIII.

Solvitur acris hiems grata vice veris et Favoni,
  Trahuntque siccas machinae carinas,
Ac neque iam stabulis gaudet pecus aut arator igni,
  Nec prata canis albicant pruinis.

Iam Cytherea choros ducit Venus inminente luna,
  Iunctaeque Nymphis Gratiae decentes
Alterno terram quatiunt pede, dum graves Cyclopum
  Volcanus ardens urit officinas.

Nunc decet aut viridi nitidum caput impedire myrto
  Aut flore, terrae quem ferunt solutae;

---

zich in. — **27.** *genus* = filius (evenzoo *γένος* dikw. = *υἱός*). — *Japetus*, een Titan, zoon van Uranus en Gaia, en vader van Prometheus. — **30.** *novus* evenals *καινός*, vroeger onbekend. — **33.** *corripio*, verhaasten. — **36.** *perrupit*, baande zich met geweld een weg tot (acc.). — **39.** *per* bij *patimur* evenals in proza bij *licet*. —

IIII. **Lentelied.** — 2 + 1 + 2 Strophen. — Metrum XI. —

1. *Favonius* = Zephyrus = W. wind. — *Solvitur* = dissolvitur. — **2.** *trahunt* = *καθέλκουσι*. deducunt in mare. — *machinae*, rolhouten (bij Caesar, de b. Civ. 2, 10, 7 phalangae genoemd). — **5.** Op het eiland Cythera (ten Z. van Laconië) had Venus een beroemden tempel. — *chorus*, ad I, 1, 31. — *inmineo*, hoog aan den hemel staan. — **6.** *decens*, lieflijk, bevallig. — **7.** *graves*, zwoegend. — **8.** *ardens*, met vurigen ijver. — *urit*, doet gloeien. — **9.** *nitidum*, sc. unguentis, vgl. II, 7, 7 sq. — **10.** *solutae*, sc. gelu et glacie. —

Nunc et in umbrosis Fauno decet immolare lucis,
  Seu poscat agna sive malit haedo.

Pallida mors aequo pulsat pede pauperum tabernas
  Regumque turres. O beate Sesti,
Vitae summa brevis spem nos vetat incohare longam.
  Iam te premet nox, fabulaeque Manes,

Et domus exilis Plutonia: quo simul mearis,
  Nec regna vini sortiere talis,
Nec tenerum Lycidan mirabere, quo calet iuventus
  Nunc omnis et mox virgines tepebunt.

V.

Quis multa gracilis te puer in rosa
Perfusus liquidis urget odoribus
  Grato, Pyrrha, sub antro?
    Cui flavam religas comam,

---

11. *immolare*, bet. eig.? *Faunus*, (eig. Favinus, van *faveo*, zoo ook Favonius) oorspr. een berg-, bosch- en veldgod, beschermer der kudden; later met den Griekschen Pan vereenzelvigd. — *lucus*, τὸ ἄλσος, heilig woud. — Op de *insula Tiberina* had *Faunus* een tempel, waar hem elk jaar op den 13 Febr. een offer werd gebracht. — **13**. *taberna* = casa, hut. — *turris*, regia, arx. — **14**. *Sestius*, i. e. L. Sestius Quirinus (een zoon van den door Cicero verdedigden P. Sestius), vriend van Brutus en Horat, en 23 vóór Chr. consul suffectus. — **15.** *brevis* behoort bij *vitae*. — **16.** *fabulae*, appositie v. Manes. — *exilis* = inanis. — **18.** *talis*, ἀστραγάλοις; de *tali* waren langwerpig en aan 2 kanten afgerond; de 4 vlakke zijden (waarvan 2 breed en 2 smal waren) droegen de cijfers 1, 3, 4, 6. — De *tessera*, κύβος, daarentegen komt overeen met onze zeskantige dobbelsteen; alle 6 zijden waren genummerd. — Men speelde meestal met 4 *tali*, die men uit de hand of uit een beker (*fritillus*) wierp; de beste worp heette *Venus* of *jactus Venereus*, wanneer al de steenen verschillende getallen (1, 3, 4, 6) vertoonden; 4 éénen was de slechtste worp; *canis* of *jactus caninus*. — Met *regna vini* wordt het ambt van arbiter- of magister bibendi, rex convivii, συμποσίαρχος, voorzitter bij een drinkgelag, bedoeld. — Deze bepaalde het aantal te drinken bekers, de verhouding bij het mengen van water onder den wijn, enz. — **19** *Lycidas:* verdichte naam, zooals alle in Hor. minnedichten voorkomende en aan het Grieksch ontleende persoonsnamen; ook zijne schilderingen van minnarijen en liefdesbetrekkingen zijn meestal gefantaseerd, vgl. echter ad IV, 1, 4. — *calet*, van liefde *gloeit;* **20.** *tepebunt*, *warme* liefde *koesteren*.

V. **Aan eene ontrouwe schoone.** — 1 + 2 + 1 Strophen. — Metrum VI. —

2. *urgeo*, eig: geen rust laten; h. l. vurig omhelzen. — **3.** *Pyrrha*, (πυρρά,

Simplex munditiis? Heu quotiens fidem
Mutatosque deos flebit et aspera
  Nigris aequora ventis
    Emirabitur insolens.

Qui nunc te fruitur credulus aurea,
Qui semper vacuam, semper amabilem
  Sperat, nescius aurae
    Fallacis. Miseri, quibus

Intemptata nites! Me tabula sacer
Votiva paries indicat uvida
  Suspendisse potenti
    Vestimenta maris deo.

VI.

Scriberis Vario fortis et hostium
Victor, Maeonii carminis alite,
Quam rem cumque ferox navibus aut equis
  Miles te duce gesserit.

Nos, Agrippa, neque haec dicere nec gravem

---

bruin) gefingeerde meisjesnaam. — **5.** *fides* = perfidia; vgl. Punica fides. — **7.** *nigris:* den hemel (door wolken) verduisterend. — **8.** *emiror,* ἀπὸ of ἐκθαυμάζω. — *insolens* = insolitus, met bevreemding. — **9.** *aurea,* in den zin van ons spreekwoord: zoo trouw als goud = van beproefde trouw, — eerlijkheid — **11.** *aura,* het beeld der onbestendigheid, vandaar: wispelturigheid, luim, gril. — **13.** sqq. — Wie gelukkig aan een schipbreuk ontkomen was, hing, ter eere van den God aan wien hij zijne redding toeschreef, volgens gelofte zijne kleederen, benevens eene schilderij, waarop zijn redding was afgebeeld, in diens tempel op. — Wat is dus hier de zin van de laatste strophe?

VI. **Heldendichter en lierdichter. — Aan M. Vipsanius Agrippa** als antwoord op diens verzoek aan Horat, zijne daden in een Epos te verheerlijken. — 2 + 1 + 2 Strophen. — Kort na 25 v. Chr. gedicht. — Metrum V. —

2. Smyrna, in *Maeonia* (Lydië), was, volgens het verhaal, de geboortestad van Homerus. — *ales* eig: zwaan, z. v. a. vates, poeta; *Maeonii carminis* = epici carminis. — L. *Varius* Rufus (c. 74—14) bevriend met Hor., Vergil., Maecenas en Augustus, was als episch en tragisch dichter beroemd; met M. Plotius Tucca bezorgde hij, op verzoek van Augustus, na den dood van Vergilius, de uitgave van diens „Aeneis". — *fortis,* als held. — **5.** M. Vipsanius *Agrippa* (63—12) de aanzienlijkste man te Rome na Augustus en diens schoonzoon, vertrouwde vriend en raadsman, muntte uit als veldheer en staatsman: eene afbeelding van *Agrippa* bij Oehler, Klass. Bilderbuch, fig. 34 en 35; hij versierde, als aediel, Rome met grootsche bouwwerken, o. a. de Aqua Virgo (die

Pelidae stomachum cedere nescii,
Nec cursus duplicis per mare Ulixei,
  Nec saevam Pelopis domum

Conamur, tenues grandia, dum pudor
Inbellisque lyrae Musa potens vetat
Laudes egregii Caesaris et tuas
  Culpa deterere ingeni.

Quis Martem tunica tectum adamantina
Digne scripserit, aut pulvere Troico
Nigrum Merionen, aut ope Palladis
  Tydiden superis parem?

Nos convivia, nos proelia virginum
Sectis in iuvenes unguibus acrium
Cantamus, vacui, sive quid urimur,
  Non praeter solitum leves.

VII

Laudabunt alii claram Rhodon aut Mytilenen
  Aut Epheson bimarisve Corinthi
Moenia, vel Baccho Thebas vel Apolline Delphos
  Insignes aut Thessala Tempe;

Rome nog van water voorziet) in 27 v. Chr., verder het Pantheon en de Porticus Neptuni (beide in 25); afbeeldingen bij Oehler, fig. 154, 156, 157 en bij Luckenbach, Abbild. z. alt. Gesch. fig. 154 en 157. — *gravem stomachum:* *μῆνιν οὐλομένην*. — **7.** *duplex*, dubbelhartig, sluw, *διπλοῦς* (opp. simplex, *ἁπλοῦς*, openhartig, eerlijk). — *Ulixei*, zóó ook Achillei en Alyattei, genit. van een ongebr. nomin. op *-eus*. — **8.** *Pelopis domum:* Atreus, Thyestes, Agamemnon, Aegisthus, Orestes. — De gruwelen en rampen van het huis van *Pelops* (zoon van Tantalus) leverden den dichters rijke stof voor hun zangen. — **9.** *tenues*, met onze geringe krachten. — **11.** *Caesaris* i. e. Augusti; behalve 1, 2, 44 bedoelt Hor. in de *Oden* met *Caesar* steeds C. Julius Caesar Octavianus *Augustus*. — **13.** Vgl. bij Hom.: *χάλκεος Ἄρης* en *χαλκεοθώρηξ*, *χαλκοχίτων*. — **15.** *Meriones* uit Creta, een der dapperste helden voor Troje, neef en wapenbroeder van Idomeneus. — *ope Palladis:* *τρεῖν μ' οὐκ ἐᾷ Παλλὰς Ἀθήνη*, Il. 5, 256. — *Superis*, sc. Veneri (ibid. 330—352) et Marti (ibid. 846—887). — **19.** *vacui*, sc. amore. **20.** *non pr. sol.*, *λιτότης* voor: meo more. — *levis*, luchthartig.

VII. **Na regen zonneschijn;** waarschijnlijk (evenals I, 28) een der oudste Oden van Hor. (kort na 29 gedicht). — 4 + 4 Strophen. — Metrum X. — **1.** *claram* kan bet.: beroemd (door handel en kunst) of: heerlijk (wegens de ligging). — **4.** *Tempe*, *τὰ Τέμπη*, het om zijn schoonheid beroemde dal

Sunt quibus unum opus est intactae Palladis urbem
  Carmine perpetuo celebrare et
Vndique decerptam fronti praeponere olivam;
  Plurimus in Iunonis honorem

Aptum dicet equis Argos ditesque Mycenas:
  Me nec tam patiens Lacedaemon
Nec tam Larisae percussit campus opimae
  Quam domus Albuneae resonantis

Et praeceps Anio ac Tiburni lucus et uda
  Mobilibus pomaria rivis.
Albus ut obscuro deterget nubila caelo
  Saepe Notus neque parturit imbres

Perpetuo, sic tu **sapiens finire memento**
  Tristitiam vitaeque labores
Molli, Plance, **mero**, seu te fulgentia signis
  Castra tenent seu densa tenebit

Tiburis umbra tui. Teucer Salamina patremque
  Cum fugeret, tamen uda Lyaeo
Tempora populea fertur vinxisse corona,
  Sic tristes adfatus amicos:

---

aan den Penēus tusschen den Olympus en de Ossa. — **7.** Wat is de zin van dit vers? — **8.** *plurimus in*, het meest bedacht op. — **9.** *aptum equis*, ἱππόβοτον. — *dites*, πολύχρυσος Μυκήνη, Hom. — **10.** *patiens*, gehard. — Vgl. met vs. 9 en 10 de woorden van Hera bij Hom. Il. 4, 51 en 52. — *percussit*, heeft getroffen, heeft indruk gemaakt. — *opima*, ἐριβῶλαξ, Il. 2, 841. — *Larisa*, stad in Thessalië aan den Penēus. — **12.** *domus* = antrum. — *Albunea*, waarzeggende bronnimf, in een grot dicht bij Tibur vereerd (beschrijving er van bij Verg. Aen. 7. 82 sqq. — **13.** *praeceps*, stortend (bij Vosmaer, Amazone, p. 225). — De *Anio*, een riviertje in Latium, vormt bij de stad Tibur verscheidene watervallen, waaronder ééne van 100 M. hoogte (afbeelding bij Oehler, Klass. Bilderbuch, fig. 164). — *Tiburnus* stichtte met zijne broeders Coras en Catilus, kleinzonen van den Argivischen vorst Amphiaraus, de stad Tibur; (nog heden heet een heuvel bij Tibur *monte di Catillo*). — **15.** *albus*, (den hemel) verhelderend, opp. *niger*, zie ad I, 5, 7. — *Notus*, ad I, 3, 14. — **19.** *molli* kan adj. of imperat. zijn. — L. Munatius *Plancus*, consul in 42 en 36, een man van wankelmoedig karakter, die eerst bij Antonius en na diens nederlaag bij Octavianus zich aansloot (op zijn voorstel ontving Octavianus, 16 Jan. 27, den naam *Augustus* = Σεβαστός). — **21.** *Tibur* (thans Tivoli) lievelingsoord van Hor. in welks nabijheid zijn villa Sabina lag. — *Teucer*, non receptus a patre Telamone ob segnitiam non vindicatae fratris (i. e. Ajacis) injuriae, Cyprum appulsus cognominem patriae suae Salamina constituit, Vell. Pat. I, 1, I. — **22.** *Lyaeus*, Λυαῖος, bevrijder van zorgen, epith. van Bacchus; h. l. = vinum. — **23.** *populea corona:* de populier was aan Hercules als ἡγεμών (Viator, dux itineris; vgl. Xen. Anab. VI, 2, 15) gewijd. —

„Quo nos cumque feret melior fortuna parente,
  Ibimus, o socii comitesque!
Nil desperandum Teucro duce et auspice Teucro:
  Certus enim promisit Apollo

Ambiguam tellure nova Salamina futuram.
  O fortes peioraque passi
Mecum saepe viri, nunc **vino pellite curas:**
  Cras ingens iterabimus aequor".

VIII.

Lydia, dic, per omnes
  Te deos oro, Sybarin cur properes amando
Perdere, cur apricum
  Oderit campum, patiens pulveris atque solis.

Cur neque militares
  Inter aequales equitat, Gallica nec lupatis
Temperat ora frenis?
  Cur timet flavum Tiberim tangere? Cur olivum

Sanguine viperino
  Cautius vitat neque iam livida gestat armis
Bracchia, saepe disco,
  Saepe trans finem iaculo nobilis expedito?

Quid latet, ut marinae
  Filium dicunt Thetidis sub lacrimosa Troiae

---

28. *certus*, νημερτής. — **29.** *tellure nova* i. e. urbe in novis finibus condenda. — *ambiguam* = geminam. — Welke caesuur heeft dit vers? — **32.** *iterare* = iterum navigare. —

VIII. **Waarom?** — 1 + 2 + 1 Strophen. — Metrum III.

1. *Lydia* en *Sybaris*, verdichte namen (vgl. ad I, 4, 19). — **4.** *Campus* i. e. Campus Martius, het uitgestrekte veld, in het N. W. der stad langs den Tiber gelegen, waar de comitia centuriata vergaderden; het was met vele tempels en standbeelden, 3 theaters en 1 amphitheater, te midden van een bekoorlijk plantsoen, versierd en tevens de meest geliefkoosde wandel- en uitspanningsplaats van den Romein, die daar met balspel, wedrennen, zwemmen in den Tiber, gymnastische oefeningen, enz. zich vermaakte. — **6.** Gallische paarden waren wegens hun snelheid en vurigheid zeer gezocht voor den krijgsdienst. — **8.** *flavum*, ad I, 2, 13. — **12.** *finis*, doelwit, merk. — **14.** *dicunt*, sc. latuisse. — *funus*, ondergang. — *Thetis* hield haar zoon Achilles, uit vrees voor zijn' dood vóór Troje, bij koning Lycomedes op Scyrus, in

Funera, ne virilis
  Cultus in caedem et Lycias proriperet catervas?

VIIII.

Vides ut alta stet nive candidum
Soracte, nec iam sustineant onus
  Silvae laborantes, geluque
    Flumina constiterint acuto.

Dissolve frigus ligna super foco
Large reponens atque benignius
  Deprome quadrimum Sabina,
    O Thaliarche, merum diota.

Permitte divis cetera: qui simul
Stravere ventos aequore fervido
  Deproeliantes, nec cupressi
    Nec veteres agitantur orni.

Quid sit futurum cras, fuge quaerere et
Quem fors dierum cumque dabit, lucro
  Adpone, nec dulces amores
    Sperne puer, neque tu choreas,

---

vrouwenkleederen vermomd, verborgen, totdat Odysseus hem door list ontdekte. — **16.** De *Lyciërs* hielpen, onder aanvoering van Sarpedon en Glaucus, als bondgenooten de Trojanen.

VIIII. **In den winter.** — 3 + 3 Strophen. — Metrum I.

1. sqq. — De 2 eerste strophen zijn een navolging van Alcaeus: *ὕει μὲν ὁ Ζεύς, ἐκ δ' ὀράνω μέγας χείμων, πεπάγασιν δ' ὑδάτων ῥόαι.* — *Κάββαλλε τὸν χείμων', ἐπὶ μὲν τίθεις πῦρ, ἐν δὲ κίρναις οἶνον ἀφειδέως μέλιχρον.* — *stet* = rigeat, horreat. — **2.** De *Soracte*, een berg in 't Z. van Etrurië, c. 5 mijlen ten N. van Rome, was van den Janiculus uit zichtbaar. — **4.** *constiterint*, *πεπήγασιν.* — **6.** *benignius* (sc. solito), copiosius, largius. — *repono:* iets leggen, waar het behoort (*re-*), vgl. vs. 20 en de volgende Ode, vs. 17. — **8.** *Thaliarchus*, gefingeerde naam (= *θαλίας ἄρχων*, hoofd van een feestmaal). — *diota* (*δίωτος*) kruik met 2 ooren. — De *Sabijnsche wijn* was van mindere soort (*vile Sabinum*, 1, 20, 1) maar werd, na eenige jaren te hebben gelegen, aangenaam van smaak. — **9.** *simul* = simul ac. — **11.** *De-* in *deproelior* (*κατα-* of *διαμάχομαι*) versterkt, evenals in *decerto*, I, 3, 13. — *cupressi* en *orni* werden op grafheuvels geplant; zin: — dan volgt aanstonds een stilte als die van het graf. — **13.** *fuge:* zóó gebr. Hor. (in plaats van *noli*) nog: *mitte*, *omitte*, *parce*, *desine*; andere dichters ook nog: *absiste* en *desiste.* — **15.** *lucro adponere*, bij de winst zetten (aan het boekhouden ont-

Donec virenti canities abest
Morosa. Nunc et campus et areae
Lenesque sub noctem susurri
Conposita repetantur hora,

Nunc et latentis proditor intimo
Gratus puellae risus ab angulo
Pignusque dereptum lacertis
Aut digito male pertinaci.

X.

Mercuri, facunde nepos Atlantis,
Qui feros cultus hominum recentum
Voce formasti catus et decorae
More palaestrae,

Te canam, magni Iovis et deorum
Nuntium curvaeque lyrae parentem,
Callidum, quidquid placuit, iocoso
Condere furto.

Te, boves olim nisi reddidisses
Per dolum amotas, puerum minaci
Voce dum terret, viduus pharetra
Risit Apollo.

---

leend), als winst rekenen. — **18.** *campus*, ad 1, 8, 4. — *area*, plein (als wandel- en uitspanningsplaats). — **20.** *repeto*, niet: herhalen, maar: weder-, naar gewoonte opzoeken. — **21.** *lat. prod. int.*, in dezelfde volgorde te verbinden met *puellae risus ab angulo* („Versteckspiel auch in Worten", Rosenberg). — **24.** *male pertinax*, (slechts) zwak tegenstribbelend. —

X. **Lofzang op Mercurius:** als *λόγιος* (vs. 1), *ἀγώνιος* (4), *διάκτορος* en *μουσικός* (6), *κλέπτης* (8 sqq.), *δόλιος* (13 sqq.), *χρυσόρραπις ψυχοπομπός* (17 sq.), *ἐριούνιος* en *ἀκάκητα* (19 sq.). — Metrum II.

1. Van *Mercurius* (Hermes) zijn bovenal 2 beelden beroemd: het levensgroote bronzen beeld van den rustenden Hermes, te Herculanum gevonden en thans in het Museum te Napels (Steuding XLV, 1) en de in Mei 1877 te Olympia gevonden Hermes van Praxiteles, waarvan een zeer schoone afbeelding bij Luckenbach, Abbild. z. alt. Gesch. fig. 35 en 36. — **2.** *cultus* = mores. — *recentum* (voor: recentium), der pas geschapen, eerste menschen. — **3.** *decorus* = gloria ornans. — **6.** *parentem* i.e. inventorem. — **9—12.** Construeer: olim Apollo te puerum, dum minaci voce terret, nisi boves reddidisses per dolum amotas, viduus pharetra risit. — Mercurius nl. ontroofde Apollo zijne runderen en toen deze hem daarover berispte, ontfutselde hij den God ook nog diens pijlkoker. — *reddidisses*, krachtiger dan: redderes. — *risit*, *ἐγέλασε*,

Quin et Atridas duce te superbos
Ilio dives Priamus relicto
Thessalosque ignes et iniqua Troiae
Castra fefellit.

Tu pias laetis animas reponis
Sedibus virgaque levem coerces
Aurea turbam, superis deorum
Gratus et imis.

XI.

Tu ne quaesieris (scire nefas) quem mihi, quem tibi
Finem di dederint, Leuconoe, nec Babylonios
Temptaris numeros. **Vt melius, quidquid erit, pati!**
Seu plures hiemes seu tribuit Iuppiter ultimam,

Quae nunc oppositis debilitat pumicibus mare
Tyrrhenum: sapias, vina liques et **spatio brevi**
Spem longam reseces. Dum loquimur, fugerit invida
Aetas: carpe diem, quam minimum credula postero.

XII.

Quem virum aut heroa lyra vel acri
Tibia sumis celebrare, Clio?

---

moest lachen. — **15.** *Thessalos ignes*, de wachtvuren der Myrmidones, de krijgslieden van Achilles. — **16.** *fefellit*, ἔλαθ' εἰσελθών, vgl. Hom. Il. 24, 334 sqq. — **17.** *repono:* iets leggen of brengen, waar het behoort (*re-*), vgl. de vorige Ode, ad. vs. 6. — **18.** *virga aurea*, ῥάβδῳ χρυσείῃ, Od. 24, 1 sqq. — *levem* = inanem. — *coerceo*, bijeenhouden (gelijk een herder zijn schapen). —

XI. **Levensregel.** — Metrum VIII.

2. *finem.* sc. vitae, i. e. levensloop (tot het einde toe). — *Leuconoe*, verdichte naam (vgl. λευκαὶ φρένες, bij Pind. Pyth 4, 109, i. e. credula mens, insipientia). — *Babylonios numeros* = rationes Chaldaicas, astrologische berekeningen. — **3.** *ut melius*, uitroep = ὡς βέλτιον. — **4.** *tribuit* is perfectum. — **6.** Om den wijn van droesem (faex) te zuiveren, liet men hem door een fijne metalen met sneeuw gevulde zeef (colum nivarium, zooals men er verscheidene in Pompeji gevonden heeft, thans te Napels in het Museum aanwezig) of een linnen doek (saccus vinarius) loopen of zuiverde hem met eieren, vgl. Sat. II, 4, 55 sqq. — Dit doorzijgen of zuiveren heet: *liquare* (eig: vloeibaar maken). — **7.** *longam*, ver (in de toekomst) reikend. — **8.** *carpe*, geniet snel. — Vgl. Anacreon: τὸ σήμερον μέλει μοι, τὸ δ' αὔριον τίς οἶδεν;

XII. **Lofzang** op verschillende Goden, heroën en beroemde Romeinen. — 3 + (3 + 3 + 3) + 3 Strophen. — Metrum II. — In 24 v. Chr. gedicht. —

1—12. *Aanroeping der Muze.* Vgl. Pindarus, Olymp. II, 2; τίνα θεόν, τίν' ἥρωα, τίνα δ' ἄνδρα κελαδήσομεν; *acer*, λιγύς, schelklinkend. — **2.** Clio, Κλειώ

Quem deum? Cuius recinet iocosa
  Nomen imago

Aut in umbrosis Heliconis oris,
Aut super Pindo gelidove in Haemo?
Unde vocalem temere insecutae
  Orphea silvae,

Arte materna rapidos morantem
Fluminum lapsus celeresque ventos,
Blandum et auritas fidibus canoris
  Ducere quercus.

Quid prius dicam solitis parentis
Laudibus, qui res hominum ac deorum,
Qui mare ac terras variisque mundum
  Temperat horis,

Unde nil maius generatur ipso,
Nec viget quicquam simile aut secundum?
Proximos illi tamen occupavit
  Pallas honores,

Proelis audax. Neque te silebo,
Liber, et saevis inimica virgo
Beluis, nec te, metuende certa
  Phoebe sagitta.

Dicam et Alciden, puerosque Ledae,
Hunc equis, illum superare pugnis
Nobilem; quorum simul alba nautis
  Stella refulsit,

(verkondigster) Muze der Geschiedenis, bij Hor. echter Muze der (lyrische) poezie, vgl. ad IV, 3, 1. — **4.** *imago*, ἠχώ, echo. — **5.** *Helicon* (in Boeotië), *Pindus* (in Thessalië) en *Haemus* (in Thracië): woonplaatsen der Muzen. — **7.** *temere* = nullo ordine, blindelings; *unde* ziet op den Haemus. — **9.** Moeder van Orpheus was Kalliope (de schoonstemmige) Muze van het heldendicht. — **11.** *blandum .... ducere* (Grieksche constructie) die vleiend tot zich lokte. — *auritus*, luisterend. — **13.** *parens*, i. e. Juppiter (πατὴρ ἄνδρων τε θεῶν τε). — **13—24.** *Lof der Goden*. — **15.** *mundus*, ὁ κόσμος, heelal. — *variis horis*, abl. qualit. — **17.** *unde* = ex quo. — **18.** *secundum*, nabijkomend. — **19.** *occupavit* = obtinet. — *honores*, eereplaats. — **22.** *Liber* = Λυαῖος, i. e. Bacchus, vgl. ad I, 7, 22. — *virgo*, i. e. Artemis θηροφόνη. — **25—36.** *Lof der Heroën*. — **25.** *Alcides:* kleinzoon van Alcaeus, i. e. Herculus. — **26.** Vgl. Il. 3, 237: Κάστορά θ' ἱππόδαμον καὶ πὺξ ἀγαθὸν Πολυδεύκεα. — *nobilem superare:* in proza? — **27.** sqq. Vgl. ad I, 3, 2. — *alba*, ad I, 7, 15. —

Defluit saxis agitatus umor,
Concidunt venti fugiuntque nubes,
Et minax, quod sic voluere, ponto
  Vnda recumbit.

Romulum post hos prius, an quietum
Pompili regnum memorem, an superbos
Tarquini fasces, dubito, an Catonis
  Nobile letum.

Regulum et Scauros animaeque magnae
Prodigum Paullum superante Poeno
Gratus insigni referam camena
  Fabriciumque.

Hunc et incomptis Curium capillis
Vtilem bello tulit et Camillum
Saeva paupertas et avitus apto
  Cum lare fundus.

Crescit occulto velut arbor aevo
Fama Marcellis; micat inter omnes
Iulium sidus velut inter ignes
  Luna minores.

---

simul, ad I, 9, 9. — **35.** M. Porcius *Cato* (minor of Uticensis) doodde zich, na den slag bij Thapsus in 46, te Utica om den ondergang der Republiek niet te overleven. — **37—48.** *Lof van beroemde mannen uit de Republiek.* — **37.** M. Atilius *Regulus,* bekend uit den 1en Punischen oorlog; vgl. ad III, 5, 13. — *Scauros:* M. Aemilius *Scaurus,* in 102 door de Cimbren bij de Etsch verslagen; zijn zoon, die tijdens dien slag zich door de vlucht had gered, verbood hij: „in conspectum suum accedere: ille ob hoc dedecus mortem sibi conscivit" (Aur. Vict., III, 72). — **38.** L. Aemilius *Paullus,* gesneuveld in den slag bij Cannae (216). — **39.** *camena* (v. cano) eig: Musa; h. l = carmen. — **40.** C. *Fabricius* Luscinus, cons. 278, bekend uit den oorlog tegen Pyrrhus. — **41.** *Incomptus,* ἄκομψος, i. e. intonsus; uit Sicilië kwamen omstr. 300 de eerste barbiers te Rome. — M. *Curius* Dentatus, bekend uit den 3en Samnitischen oorlog (298—290) en uit dien tegen Pyrrhus (275 slag bij Beneventem). — **42.** *bello,* datief. — *tulit* ongev. = reddidit. — M. Furius *Camillus,* de veroveraar van Veji. — **43.** *apto:* daarmede overeenkomend, d. i. bescheiden. — **44.** *lare* = domo. — **45.** *occulto aevo,* abl. qualit. — **46.** *Marcellis:* M. Claudius Marcellus, veroveraar van Syracusae (212) en diens gelijknamige afstammeling, een neef van Augustus en zeer geliefd bij 't Romeinsche volk (in 24 met Julia, Augustus' dochter gehuwd, maar reeds gest. in 23 v. Chr. op 20 jarigen leeftijd). — **47.** *Iulium sidus,* de

Gentis humanae pater atque custos,
Orte Saturno, tibi cura magni
Caesaris fatis data: tu secundo
  Caesare regnes.

Ille seu Parthos Latio inminentes
Egerit iusto domitos triumpho,
Sive subiectos Orientis orae
  Seras et Indos,

Te minor latum reget aequus orbem;
Tu gravi curru quaties Olympum,
Tu parum castis inimica mittes
  Fulmina lucis.

XIII.

Cum tu, Lydia, Telephi
  Cervicem roseam, lactea Telephi
Laudas bracchia — vae meum
  Fervens difficili bile tumet iecur —

Tum nec mens mihi nec color
  Certa sede manet, umor et in genas
Furtim labitur, arguens
  Quam lentis penitus macerer ignibus.

Vror, seu tibi candidos
  Turparunt umeros inmodicae mero
Rixae, sive puer furens
  Inpressit memorem dente labris notam.

---

glans van het geslacht der Julii i. e. Augustus. — *ignes* = stellas. — **49—60.** *Juppiter! zegen Augustus!* — **51.** *Caesaris* i. e. Augusti, vgl. ad I, 6, 11. — **53.** *Parthos*, ad I, 2, 22. — **54.** *justo* = merito. — *subjectos* = subjacentes, finitimos. — **56.** *Seres*, volk in westelijk China, beroemd door de vervaardiging van zijden stoffen (vestis Serica). — **59.** *parum castis*, ontwijd. — *lucus*, τὸ ἄλσος, (heilig) woud. —

XIII. **IJverzucht.** — 2 + 1 + 2 Strophen. Metrum VII.

1. *Lydia*, geliefde van Hor. — *Telephus*, een schoon jongeling, van aanzienlijke afkomst. — **4.** *difficilis*, χαλεπός, lichtgeraakt. — *bilis*, χολή, gal, *toorn*. — *jecur*, τὸ ἧπαρ, de lever, werd bij de Ouden als zetel der hartstochten beschouwd; vgl. verder Hom. Il. 9, 646: οἰδάνεται κραδίη χόλῳ. — **5.** *mens*, bezinning. — **8.** *penitus*, κηρόθι, in intimo corde. — **9.** *uror* = indignor, excrucior. — **11.** *furens*, sc. amore. — **12.** *memorem*, vtl. blijvend. —

Non, si me satis audias,
  Speres perpetuum dulcia barbare
Laedentem oscula, quae Venus
  Quinta parte sui nectaris imbuit.

Felices ter et amplius,
  Quos inrupta tenet copula nec malis
Divolsus querimoniis
  Suprema citius solvet amor die.

XIIII.

O navis, referent in mare te novi
Fluctus! O quid agis? Fortiter occupa
  Portum. Nonne vides, ut
    Nudum remigio latus

Et malus celeri saucius Africo
Antennaeque gemant ac sine funibus
  Vix durare carinae
    Possint imperiosius

Aequor? Non tibi sunt integra lintea,
Non di, quos iterum pressa voces malo.
  Quamvis Pontica pinus,
    Silvae filia nobilis,

Iactes et genus et nomen inutile:
Nil pictis timidus navita puppibus

---

14. *perpetuus*, standvastig (minnaar). — *quinta pars* (of essentia) = ἡ πέμπτη οὐσία bij Pythagoras, d. i. de aether, het hoogste en reinste element; vtl.: quintessens. — **18.** *inrupta*, ἅπ. εἰρ., onverbreekbaar; vgl. inmotus, invictus, enz. —

XIV. **De hulk van staat** (het eenige allegorische gedicht van Hor.). — Quintil. Inst. Or. 8, 6, 44: navem pro republica, fluctus et tempestates pro bellis civilibus, portum pro pace atque concordia dicit. — Waarschijnlijk 29 v. Chr. gedicht. — $2\frac{1}{2} + 2\frac{1}{2}$ Strophen. — Metrum VI. —

1. *novi*, zin ongev. = denuo. — *quid agis?* h. l. wat begint ge? gew. bet. deze uitdrukking? *occupa*, zoek te bereiken. **4.** *remigio* = remis. — **5.** *Africus* ad I, 1, 15. — **6.** *gemant*, kraken. — *funes*, noodtouwen; de kiel werd nl. door met pek bestreken touwen met de zijden van het schip verbonden. — **7.** *carinae*, poet. plur. evenals vs. 14: puppibus. — **10.** *di* ziet op de gesneden, vaak vergulde godenbeelden aan den achtersteven (tutela navium), welke de golven reeds losgerukt en weggespoeld hebben. — *voces* = invoces. — **11.** *Pontus* was rijk aan scheepstimmerhout. — **12.** Verbind: *silvae nobilis.* — **13.** *genus*, afkomst, ziet op vs. 12; *nomen* op Pontica, vs. 11. — **14.** *pictis*,

Fidit. Tu, nisi ventis
Debes ludibrium, cave.

Nuper sollicitum quae mihi taedium,
Nunc desiderium curaque non levis,
Interfusa nitentes
Vites aequora Cycladas.

XV.

Pastor cum traheret per freta navibus
Idaeis Helenen perfidus hospitam,
Ingrato celeres obruit otio
Ventos, ut caneret fera

Nereus fata. „Mala ducis avi domum,
Quam multo repetet Graecia milite,
Coniurata tuas rumpere nuptias
Et regnum Priami vetus.

Eheu, quantus equis, quantus adest viris
Sudor! quanta moves funera Dardanae
Genti! Iam galeam Pallas et aegida
Currusque et rabiem parat.

Nequiquam Veneris praesidio ferox
Pectes caesariem grataque feminis
Inbelli cithara carmina divides;
Nequiquam thalamo graves

Hom. νῆες μιλτοπάρῃοι. — **16.** *debes ludibrium* (vgl. ὀφλισκάνειν γέλωτα) als gij den winden niet tot speelbal zult strekken. — **17.** *nuper* (sc. fuisti) i. e. na den ondergang van Brutus en Cassius (slag bij Philippi, 42 v. Chr.). — **18.** *nunc,* sc. es. — *non levis* = gravissima (λιτότης). — **19.** *nitentes,* sc. marmoribus. —

XV. **Tooneelen uit den Trojaanschen oorlog.** — 1 + 4 + 4 Strophen. — Metrum V. —

1. *Pastor* i. e. Paris. — *traho* = rapio, ontvoeren. — **2.** *Idaeis:* de dichte dennebosschen op het gebergte Ida, nabij Troje, leverden voortreffelijk scheepstimmerhout. — **3.** *ingrato* (sc. ventis), onwelkom. — *obruit* = oppressit, sopiit, stravit. — **4.** *fera* = saeva, horrenda. — **5.** *Nereus,* zoon van Pontos en Gaia, vader der Nereïden, bezat, evenals Proteus (ad I, 2, 7), de gave der voorspelling. — *avis,* evenals soms ὄρνις en οἰωνός = augurium. — **6.** *repeto* = ἀπαιτέω. — **7.** *conjurata rumpere,* dicht. infin. in plaats van? — **10.** *moves* = auctor es. — **12.** *currus,* evenals bij Hom. ὄχεα en dikwijls ook ἅρματα, poet. plur. — *rabies:* Hom. λύσσα, woedende strijdlust. — **13.** *ferox* = nimium confisus. — **15.** *dividere carmina* = disponere c., ziet op het beurtelings

Hastas et calami spicula Cnosii
Vitabis strepitumque et celerem sequi
Aiacem: tamen, heu! serus adulteros
  Crines pulvere collines.

Non Laertiaden, exitium tuae
Genti, non Pylium Nestora respicis?
Vrguent inpavidi te Salaminius
  Teucer, te Sthenelus sciens

Pugnae, sive opus est imperitare equis,
Non auriga piger. Merionen quoque
Nosces. Ecce furit, te reperire atrox,
  Tydides melior patre:

Quem tu, cervus uti vallis in altera
Visum parte lupum graminis inmemor,
Sublimi fugies mollis anhelitu,
  Non hoc pollicitus tuae.

Iracunda diem proferet Ilio
Matronisque Phrygum classis Achillei;
Post certas hiemes uret Achaicus
  Ignis Pergameas domos."

XVI.

O matre pulchra filia pulchrior,
Quem criminosis cumque voles modum
  Pones iambis, sive flamma
    Sive mari libet Hadriano.

---

tokkelen der snaren. — **17.** *Cnosus*, oude hoofdstad van Creta, beroemd wegens haar voor pijlen geschikt riet; de Cretensers waren voortreffelijke boogschutters. — **19.** Met *Aiax* wordt hier bedoeld: Αἴας Ὀιλῆος ταχὺς υἱός (Il. 14, 520). — **20.** Vgl. bij Hom. ἐν κονίῃσι μιγῆναι. — **24.** *Teucer*, zoon van Telamon, halfbroeder van Aiax; vgl. ook ad I, 7, 21. — *Sthenelus*, wagenmenner van Diomedes. — **26.** *Meriones*, ad I, 6, 15. — **28.** *melior* (sc. pugna) = fortior. — **31.** *sublimi anhelitu*, vtl.: met hijgenden adem. — *mollis* = ignavus. — **33.** *diem* sc. fatalem, Hom.: αἴσιμον ἦμαρ. — *proferet* = differet. — **35.** *post:* asyndeton adversativum. — *certas* = (door het fatum) bepaald. — *hiemes* = annos (Ilium viel den 9en Juni, vgl. Aug. Mommsen, Chronologie p. 331 sq.). —

XVI. Παλινῳδία aan een ongenoemde schoone. — 1 + 3 + 3 Strophen. — Metrum I. — In 30 of 29 v. Chr. gedicht. —

2. *criminosus*, schimpend, honend. — *modum pones* z. v. a. finem impone. — **3.** *iambus*, schimpdicht, daar deze meestal in jambische versmaat gedicht

Non Dindymene, non adytis quatit
Mentem sacerdotum incola Pythius,
Non Liber aeque, non acuta
Si geminant Corybantes aera,

Tristes ut irae, quas neque Noricus
Deterret ensis nec mare naufragum
Nec saevus ignis nec tremendo
Iuppiter ipse ruens tumultu.

Fertur Prometheus addere principi
Limo coactus particulam undique
Desectam et insani leonis
Vim stomacho adposuisse nostro.

Irae Thyesten exitio gravi
Stravere et altis urbibus ultimae
Stetere causae, cur perirent
Funditus inprimeretque muris

Hostile aratrum exercitus insolens.
Conpesce mentem: me quoque pectoris
Temptavit in dulci iuventa
Fervor et in celeres iambos

Misit furentem: nunc ego mitibus
Mutare quaero tristia, dum mihi
Fias recantatis amica
Opprobriis animumque reddas.

---

werden. — **5.** *Dindymene*, bijnaam der Lydisch-Phrygische godin Cybele (Magna Mater, Mater Deorum) naar het gebergte Dindymon in Phrygië. — *non . . non* sc. aeque (vs. 7). — **6.** *incola* sc. adytis. — *Pythius* = Delphicus, sc. Deus i. e. Apollo. — *Liber*, ad I, 12, 22. — **8.** *Corybantes*, priesters van Cybele, vereerden de godin met woeste uitgelaten dansen, waarbij zij koperen bekkens (cymbala, *κύμβαλα*, h. l. *aera*) tegen elkander sloegen. — **9.** *tristes:* perniciem afferentes. — *Noricum* (eene Rom. provincie ten Z. van den Donau en ten O. van de Inn) was beroemd wegens zijn hard ijzer. — **12.** *tumultu* = tonitru. — **13.** *princeps*, oorspronkelijk. — **15.** *et* = etiam. — *vis*, *μένος*, woede. — *stomachus* (vtl. binnenste), eig. de maag, evenals de lever, jecur, zetel der hartstochten. — **17.** De haat tusschen Atreus en *Thyestes* (beide zonen van Pelops) was oorzaak dat eerstgenoemde zijn' broeder diens eigen kinderen als maaltijd vóórzette. — **18.** *ultimae* = primae. — *altis urbibus . . . perirent funditus:* misschien dacht de dichter hierbij aan Hom. Il. 13, 772: *ὤλετο πᾶσα κατ' ἄκρης Ϝίλιος αἰπεινή.* — *stare* = vaststaan, door het noodlot bepaald zijn. — **20.** *inprimeret:* zoo ging de ploeg over de ruïnen van Carthago, ten teeken, dat de stad van den aardbodem verdelgd was. — **26.** *mitia*, zachtmoedigheid. — *tristia*, bittere toorn. — **27.** *recantatis opprobriis*, *παλινῳδίαν ᾀσαμένῳ.* — *animum* (tuum) = hart, i. c. liefde. —

XVII.

Velox amoenum saepe Lucretilem
Mutat Lycaeo Faunus et igneam
  Defendit aestatem capellis
    Vsque meis pluviosque ventos.

Inpune tutum per nemus arbutos
Quaerunt latentes et thyma deviae
  Olentis uxores mariti,
    Nec virides metuunt colubras

Nec Martiales haediliae lupos,
Vtcumque dulci, Tyndari, fistula
  Valles et Vsticae cubantis
    Levia personuere saxa.

Di me tuentur, dis pietas mea
Et Musa cordist. Hic tibi copia
  Manabit ad plenum benigno
    Ruris honorum opulenta cornu.

Hic in reducta valle Caniculae
Vitabis aestus, et fide Teia
  Dices laborantes in uno
    Penelopen vitreamque Circen.

XVII. — **Uitnoodiging** aan Tyndaris tot een bezoek op 's dichters villa Sabina. — $3\frac{1}{2} + 3\frac{1}{2}$ Strophen. — Metrum I.

1. *Velox*, adj. pro adv. — *Lucretilis*, een berg in 't Sabijnsche land dicht bij het landgoed van Hor. — Op het gebergte *Lycaeus* in Arcadië werd Pan vereerd en had daar een orakel. — Over *Faunus* ad I, 4, 11. — **5.** *inpune* = sine ullo periculo. — Over den *arbutus* zie de aant. v. Woltjer, Serta Romana[2], p. 44, 941. — **7.** *olentis mariti* i. e. capri. — **9.** *Mart. lupos* naar de bekende sage, dat Mars' zonen Romulus en Remus door een wolvin gezoogd werden. — *haediliae* = haedi. — **10.** *utcumque* bij Hor. steeds = quandocumque, simul ac. — *Tyndaris*, eig. dochter van Tyndareus i. e. Helena; h. l. gefingeerde naam van een' amica Horatii (als 't ware een' tweede Helena). — *fistula*, *σῦριγξ* (proprie Panos, h. l. Fauni). — **11.** *Ustica*, heuvel bij Hor'. landgoed. — **12.** *lēvia*, *λεῖα* (van kalkrotsen). — **15.** *ad plenum* = affatim. — **16.** *ruris honores* (sieraad) sunt flores fructusque. — **17.** *in reducta valle* = achter in het dal (*reductus*, eig.: diep naar achter zich uitstrekkend). — *Canicula* of Canis, Σείριος, Κύων, de hondsster; de hitte der hondsdagen was, volgens de Ouden, voor mensch en dier zeer verderfelijk. — **18.** *fides Teia*, minnelied; *fides*, eig.? vgl. ad I, 24, 14. — In Teos, stad op de kust van Jonië in Klein-Azië was Anacreon geboren. — **19.** *laborantes* sc. amore, door liefde gekweld. — *vitrea*, kristalhelder (naar de haar omringende zee). —

Hic innocentis pocula Lesbii
Duces sub umbra, nec Semeleius
Cum Marte confundet Thyoneus
Proelia, nec metues protervum

Suspecta Cyrum, ne male dispari
Incontinentes iniciat manus
Et scindat haerentem coronam
Crinibus inmeritamque vestem.

XVIII.

Nullam, Vare, sacra vite prius severis arborem
Circa mite solum Tiburis et moenia Catili:
Siccis omnia nam dura deus proposuit, neque
Mordaces aliter diffugiunt sollicitudines.

Quis post vina gravem militiam aut pauperiem crepat?
Quis non te potius, Bacche pater, teque, decens Venus?
Ac nequis modici transiliat munera Liberi,
Centaurea monet cum Lapithis rixa super mero

Debellata, monet Sithoniis non levis Euhius,
Cum fas atque nefas exiguo fine libidinum

---

21. *Lesbium* (vinum) behoorde onder de beste soorten; vgl. ook ad I, 1, 19. — **22.** *duco:* ἕλκω, volop, naar hartelust drinken, zechen. — **23.** *confundo* (συγχέω) poet. = misceo, committo. — *Thyoneus* (θύω, razen), zoon van Thyone, i. e. Bacchus. — Thyone heette Semele, toen zij door Bacchus uit de onderwereld naar den hemel gebracht was. — **25.** *Cyrus*, gefingeerde naam van een onbekend jongeling. — *male* = nimium. — **28.** *crinibus* is óf ablat. (loci) óf datief; beide constructies heeft Hor. bij *haereo*. —

XVIII. — **Lof van den wijn.** — Metrum VIII.

1. Vgl. Alcaeus: Μηδὲν ἄλλο φυτεύσῃς πρότερον δένδριον ἀμπέλω. — Quintilius *Varus*, uit Cremona, vriend van Hor. en Verg.; Od. 24 beklaagt Hor. zijn dood. — *prius* = potius. — **2.** *circa*, in den omtrek van, περί. — *mite* = fertile. — *Tibur* ad I, 7, 21. — *Catilus*, ad I, 7, 13. — **3.** *siccus* = non potus, sobrius. — **4.** *aliter*, i. e. nisi potando. — **5.** *crepare* bij Hor. meermalen transit.: den mond vol hebben van. — *decens*, ad I, 4, 6. — *Liber*, ad I, 12. 22. — **8.** Den strijd der Centauren en Lapithen verhaalt Ovid. Met. 12. 210 sqq. (op de metopen van het Parthenon was o. a. ook deze strijd afgebeeld, zie Luckenbach, Abbild. z. alt. Gesch. fig. 48 en 56). — **9.** *debello* op leven en dood strijden, vgl. *decerto* ad I, 3, 13 en *deproelior* ad I, 9, 11. — *Sithonii*, Thracische volksstam, berucht wegens zijn woeste drinkgelagen. — *non levis* = perniciosus (λιτότης). — *Euhius* = Bacchus, naar den jubelroep:

Discernunt avidi. Non ego te, candide Bassareu,
Invitum quatiam nec variis obsita frondibus

Sub divum rapiam. Saeva tene cum Berecyntio
Cornu tympana, quae subsequitur caecus amor sui,
Et tollens vacuum plus nimio gloria verticem,
Arcanique fidès prodiga, perlucidior vitro.

XVIIII.

Mater saeva Cupidinum
Thebanaeque iubet me Semeles puer
Et lasciva Licentia
Finitis animum reddere amoribus.

Vrit me Glycerae nitor,
Splendentis Pario marmore purius;
Vrit grata protervitas
Et voltus nimium lubricus adspici.

In me tota ruens Venus
Cyprum deseruit, nec patitur Scythas
Et versis animosum equis
Parthum dicere, nec quae nihil attinent.

---

euhoe, *εὐοῖ*, der Bacchanten. — **11.** *candidus*, jeugdig schoon. — *Bassareus* (*βασσαρίς*, vossenhuid) heet Bacchus naar de dracht der Bacchanten. — **12.** *quatiam* = lacessam, provocabo. — Bij de Bacchanalia droegen de priesters heilige voorwerpen in een met loof bedekte kist; wie deze voor aller oogen opende (*sub divum rapiam* = revelabo) werd waanzinnig. — *frondibus:* wijnranken en klimop. — **13.** *saeva* = in furorem agentia. — *tene* = contine, cohibe. — Op den berg *Berecyntus* in Phrygië werd het feest der godin Cybele (zie ad I, 16, 5) onder wilde uitgelatenheid gevierd; evenals daar werd ook bij de Bacchanalia op horens geblazen. — **14.** *tympanum* (*τύμπανον*), tamboerijn, handpauk (afbeelding bij Guhl u. Koner, fig. 248). — *sub* (in *subsequitur*) = onmiddellijk. — **15.** *gloria* = gloriatio, jactantia. — **16.** *fides* = perfidia, vgl. I, 5, 5. — De caesuur in *perlucidior* wordt verontschuldigd door het compositum. —

XIX. — **Nieuwe Liefde.** — 1 + 2 + 1 Strophen. — Metrum VII. — Omstreeks 25 v. Chr. gedicht.

2. *Semeles puer* i. e. Bacchus. — **3.** *Licentia*, ἡ Ὕβρις. — **5.** *Glycera* (*γλυκερά*) verdichte naam (vgl. ad I, 4, 19). — **8.** *lubricus* (verleidelijk; eig.?) cum infin. is dichterlijk. — **9.** *tota*, met alle macht. — **10.** *Cyprum*, vgl. diva potens Cypri, I, 3, 1. — *Scythae*, algemeene naam der nomadenstammen ten N. van den Donau en v. d. Zwarte zee. — **12.** De *Parthi* (vgl. ad I, 2, 22) schoten, op de vlucht zich omwendend, op de hen vervolgende

Hic vivum mihi caespitem, hic
  Verbenas, pueri, ponite turaque
Bimi cum patera meri:
  Mactata veniet lenior hostia.

XX.

Vile potabis modicis Sabinum
Cantharis, Graeca quod ego ipse testa
Conditum levi, datus in theatro
  Cum tibi plausus,

Care Maecenas eques, ut paterni
Fluminis ripae simul et iocosa
Redderet laudes tibi Vaticani
  Montis imago.

Caecubum et prelo domitam Caleno
Tu bibes uvam: mea nec Falernae
Temperant vites neque Formiani
  Pocula colles.

---

vijanden. — *quae n. att.* sc. ad meos amores. — **14.** *Verbenas* vocamus omnes frondes sacratas, ut est laurus, oliva vel myrtus, Serv. ad Verg. Aen. 12, 120. — Hier bedoelt Hor. mirtetakken; de mirte was aan Venus geheiligd. — **16.** *veniet*, sc. Venus. — *hostia:* Tac. Hist. II, 3: Veneri hostiae, ut quisque vovit, sed mares deliguntur; certissima fides haedorum fibris (= extis); sanguinem arae obfundere vetitum. —

XX. — **Uitnoodiging aan Maecenas.** — Omstreeks 24 v. Chr. gedicht. — Metrum II. —

1. *Sabinum*, ad I, 9, 8. — **3.** De wijnkruiken werden met kurk gesloten, waarover men vervolgens een laag pek of gips streek (*linere* sc. pice = picare, oppicare). — **4.** Maecenas werd in 30 v. Chr., toen hij, na van een zware ziekte hersteld te zijn, weder in het Theatrum Pompeji (55 v. Chr. ingewijd) verscheen, met luide bijvalskreten begroet. — **5.** *Maecenas eques*, ad I, 1, 1. — *paterni fluminis*, i. e. de Tiber, die uit Etrurië (Maecenas' geboorteland) naar Rome stroomt. — **7.** *redderet* = recineret. — *imago*, ad I, 12, 4. — *Vatĭcanus* heeft in den regel ĭ; bedoeld wordt hier de Janiculus als collis Vaticani pars. — **9.** sqq. Over de hier genoemde wijnen, vgl. ad I, 1, 19. — **10.** *bibes:* gij zult (wel) willen drinken. — *mea:* asyndeton adversativum. — **11.** *temperant* i. e. vino temperato inplent. —

XXI.

Dianam tenerae dicite virgines,
Intonsum, pueri, dicite Cynthium
  Latonamque supremo
    Dilectam penitus Iovi.

Vos laetam fluviis et nemorum coma,
Quaecumque aut gelido prominet Algido,
  Nigris aut Erymanthi
    Silvis aut viridis Cragi.

Vos Tempe totidem tollite laudibus
Natalemque, mares, Delon Apollinis
  Insignemque pharetra
    Fraternaque umerum lyra.

Hic bellum lacrimosum, hic miseram famem
Pestemque a populo et principe Caesare in
  Persas atque Britannos
    Vestra motus aget prece.

XXII.

Integer vitae scelerisque purus
Non eget Mauris iaculis neque arcu

XXI. **Opwekking tot een lofzang** ter eere van Diana en Apollo. — 1 + 2 + 1 Strophen. — Metrum VI. —

1. Dichters gebruiken de *i* in *Diana* soms lang. — **2.** *intonsus*, ἀκερσεκόμης, weeldrig gelokt (ziet op Apollo's eeuwige jeugd); vgl. den Apollo van Belvedere bij Luckenbach, fig. 109 en 110. — *Cynthius* en Cynthia heeten Apollo en Diana (kinderen van *Latona*) naar den berg Cynthus op Delos, hun beider geboorteplaats. — **4.** *penitus*, κηρόθι, innig, hartelijk. — *coma* = folia, frondes (zóó κόμη by Hom. Od. ψ, 195). — **6.** *Algidus*, gebergte in Latium, tusschen Tusculum en den Mons Albanus, c. 20 mil. pass. van Rome verwijderd en aan Diana geheiligd. — **7.** *nigris:* wegens de donkere dennewouden. — *Erymanthus*, gebergte op de grenzen van Arcadië, Achaia en Elis, aan Diana gewijd (ook bekend door den Erymanthischen ever, dien Hercules doodde). — **8.** *Cragus*, gebergte in Lycië. — **9.** Aan den oever van den Penēus in het dal *Tempe* (ad I, 7, 4) had Apollo een tempel. — **12.** *fraterna lyra*, Mercurius vond de lyra uit en schonk haar aan zijn' broeder Apollo, vgl. I, 10, 6 sqq. — **13.** *lacrimosus*: δακρυόεις, πολύδακρυς. — **14.** *pestem* = pestilentiam. — *Persas* = Parthos, ad I, 2, 22. — **16.** *aget* = convertet, inmittet. —

XXII. — **Rechtschapenheid is overal veilig.** — 2 + 2 + 2 Strophen. — Metrum II.

2. De *Mauri*, een nomadenvolk, bewoonden Mauretanië in N. Afrika;

Nec venenatis gravida sagittis,
  Fusce, **pharetra,**

Sive per Syrtes iter aestuosas,
Sive facturus per inhospitalem
Caucasum vel quae loca fabulosus
  Lambit Hydaspes.

Namque me silva lupus in Sabina,
Dum meam canto Lalagen et ultra
Terminum curis vagor expeditis,
  Fugit inermem,

Quale portentum neque militaris
Daunias latis alit aesculetis
Nec Iubae tellus generat, leonum
  Arida nutrix.

Pone me, pigris ubi nulla campis
Arbor aestiva recreatur aura,
Quod latus mundi nebulae malusque
  Iuppiter urguet;

Pone sub curru nimium propinqui
Solis, in terra domibus negata:
Dulce ridentem Lalagen amabo,
  Dulce loquentem.

Mauris voor Mauretanicis. — **4.** M. Aristius *Fuscus*, dichter en grammaticus, boezemvriend van Hor. — **5.** *per:* langs (ziet op de kuststreek der Syrtes). — *Syrtes:* de Syrtis minor et major, 2 diepe inhammen tusschen Carthago en Cyrene, door zandbanken en branding zeer gevaarlijk. — *aestuosus*, gloeiend heet (solis calore). — **8.** *lambit*, kust. — *Hydaspes*, bijrivier van den Indus. — **9.** *silva Sabina* i. e. een woud nabij Hor' fundus Sabinus. — **10.** *Lalage* (*λαλαγή*, dulce loquens, vs. 24: (*snapstertje*) verdichte naam (vgl. ad I, 4, 19). — *expeditis* = missis. — **14.** *Daunias* eig. landschap in 't N. van Apulia, h. l. = Apulia. — *Daunias* en *aesculetum* zijn *ἅπαξ λεγόμενα*. — **15.** *Juba* II werd in 25 vóór Chr. door Augustus tot koning over Mauretanië en een deel van Numidië en Gaetulië aangesteld. — **17.** *piger* = sterilis, incultus. — *latus*, oord. – *quod latus mundi* = (in) eo latere mundi quod. — **20.** *malus Juppiter* = triste coelum, ad I, 1, 25. — *urguet*, loodzwaar drukt op. — **23.** sq. — Vgl. Sappho, fr. 2: *ἆδυ φωνείσας καὶ γελαίσας ἰμερόεν*. —

XXIII.

Vitas hinuleo me similis, Chloe,
Quaerenti pavidam montibus aviis
Matrem non sine vano
Aurarum et siluae metu:

Nam seu mobilibus veris inhorruit
Adventus foliis seu virides rubum
Dimovere lacertae,
Et corde et genibus tremit.

Atqui non ego te tigris ut aspera
Gaetulusve leo frangere persequor:
Tandem desine matrem
Tempestiva sequi viro.

XXIIII.

Quis desiderio sit pudor aut modus
Tam cari capitis? Praecipe lugubres
Cantus, Melpomene, cui liquidam pater
Vocem cum cithara dedit.

Ergo Quintilium perpetuus sopor
Vrguet? Cui Pudor et Iustitiae soror
Incorrupta Fides nudaque Veritas
Quando ullum inveniet parem!

XXIII. **Ongegronde vrees.** — 2 + 1 Strophen. — Metrum VI. —
1. *Chloe* (χλόη, het eerste groengele uitspruitsel) ziet op de frissche jeugd der aangesprokene. — **4.** *aur. et siluae*, ἓν διὰ δυοῖν z. v. a. aurarum in silva. — **5.** *inhorresco*, ritselen (in, door). — **9.** *atqui*, καίτοι. — **10.** *Gaetulus*, vgl. ad I, 22, 15. — *frangere*, dicht. infin. in plaats van? — **12.** *tempestiva* = matura. —

XXIIII. — **Troostlied** aan Vergilius over den dood van Quintilius Varus († 24 v. Chr.; vgl. ook ad I, 18, 1). — Gedicht in 24. — $2\frac{1}{2} + 2\frac{1}{2}$ Strophen. — Metrum V. —

1. *desiderium* en *desiderare* (πόθος en ποθεῖν) = (het) verlangen naar wat men mist. — **2.** *caput*, omschrijving voor den persoon zelf, vgl. bij Hom. φίλη κεφαλή. — **3.** *Melpomene*, eig. de Muze van het treurspel, bij Hor. v. h. lierdicht. (vgl. ad IV, 3, 1). — *liquidam*, helder. — *pater*, de Muzen zijn dochters van Zeus en Mnemosyne. — **6.** *urguet* = premit, vgl. I, 22, 20. —

Multis ille bonis flebilis occidit,
Nulli flebilior, quam tibi, Vergili.
Tu frustra pius, heu! non ita creditum
  Poscis Quintilium deos.

Quid, si Threicio blandius Orpheo
Auditam moderere arboribus fidem?
Num vanae redeat sanguis imagini
  Quam virga semel horrida,

Non lenis precibus fata recludere,
Nigro conpulerit Mercurius gregi?
Durum: sed **levius fit patientia,**
  Quidquid corrigerest nefas.

XXV.

Parcius iunctas quatiunt fenestras
Iactibus crebris iuvenes protervi,
Nec tibi somnos adimunt, amatque
  Ianua limen,

Quae prius multum facilis movebat
Cardines. Audis minus et minus iam:
„Me tuo longas pereunte noctes,
  Lydia, dormis?"

---

9. *flebilis* = defletus. — **10.** P. *Vergilius* Maro, de bekende dichter, 15 Oct. 70 geboren te Andes bij Mantua, † 21 Sept. 19 v. Chr. te Brundisium. — **11.** *creditum*, (aan de hoede der Goden) toevertrouwd. — **14.** *fides* (gen. — is) = *χορδή*, snaar; snarenspel, lier (gew. in plur.); daarentegen *fides* (gen. — ei) = *πίστις*. — **15.** *imago*, *εἴδωλον*, schijnbeeld, schim. — **16.** *virga*, *ῥάβδος*. — **17.** *non lenis* = *ἀμείλιχος*, inmitis, durus. — *precibus*, datief. — *fata* h. l. = locum fatalem, portas Orci. — *recludere*, dicht. infin. — **18.** *nigro gregi* = ad nigrum gregem. — *compello*, *συνάγειν*, het eig. woord v. h. bijeendrijven eener kudde. — **20.** *nefas est* = *οὐ θέμις*, non licet. —

XXV. — **Vergelding.** — Metrum II.

1. *parcius* = rarius, minus saepe. — *quatiunt* = pulsant. — De (venster) openingen, *fenestrae*, werden met dubbele luiken gesloten; *junctas* = clausas. — **4.** *amat limen*, i. e. adhaeret limini, blijft gesloten. — **5.** *multum* = saepe. — *facilis*, gewillig, bereidwillig. — **6.** *cardines* zijn de spillen, waarom in den limen inferum en limen superum de deur draait. — **7.** *pereunte*, sc. amore. —

Invicem moechos anus arrogantes
Flebis in solo levis angiportu,
Thracio bacchante magis sub inter-
  lunia vento,

Cum tibi flagrans amor et libido,
Quae solet matres furiare equorum,
Saeviet circa iecur ulcerosum,
  Non sine questu,

Laeta quod pubes hedera virente
Gaudeat pulla magis atque myrto,
Aridas frondes hiemis sodali
  Dedicet Euro.

XXVI.

Musis amicus tristitiam et metus
Tradam protervis in mare Creticum
  Portare ventis, quis sub Arcto
    Rex gelidae metuatur orae,

Quid Tiridaten terreat, unice
Securus. O quae fontibus integris
  Gaudes, apricos necte flores,
    Necte meo Lamiae coronam,

Lydia, ad I, 13, 1. — **10.** *levis*, geminacht, veracht. — **11.** *Thracio vento* i.e. Borea, Aquilone (vgl. ad I, 3, 13). — *magis* = vehementius (quam solet). — *inter lunia*, ad I, 2, 19. — **15.** *ulcerosum jecur* ziet op walgelijke hartstocht (vgl. ad I, 13, 4). — **19.** *aridas frondes*, asyndeton adversativum. — *hiems*, *χειμών*, storm. — **20.** *Eurus*, Εὖρος (ook Volturnus genoemd) is de Z. O. wind, die storm en regen aanbrengt. —

XXVI. — **Aan Lamia.** (In 30 gedicht, dus een der eerste Oden van Hor.). — $1\frac{1}{2} + 1\frac{1}{2}$ Strophen. — Metrum I. —

2. *protervis* = violentis. — *in m. Cr.* i.e. zoo ver mogelijk. — *tradam portare*, dicht. infin. in plaats van? — **3.** *sub Arcto* = sub septentrione; *Arctos* eig. het sterrebeeld de groote Beer; in *plur:* de groote en kleine Beer. — **4.** *Rex* i. e. Cotiso, koning der Daciërs (over wien ad III, 8, 18; vgl. ook ad I, 35, 9). — *ora*, hemelstreek, zone. — **5.** *Tiridates*, tegenkoning van Phrahates; vgl. over hem ad II, 2, 17. — *unice* = prorsus. — **6.** Met *font. int.* bedoelt Hor. dat hij het eerst de Romeinen met de poëzie van Alcaeus bekend maakte. — **8.** *Lamia*, i. e. L. Aelius Lamia, consul in 3 na Chr.; met vs. 7 en 8 bedoelt Hor. een hem door de Muze zelf geïnspireerd lied. —

Pimplei dulcis: nil sine te mei
Prosunt honores: hunc fidibus novis,
Hunc Lesbio sacrare plectro
Teque tuasque decet sorores.

XXVII.

Natis in usum laetitiae scyphis
Pugnare Thracumst: tollite barbarum
Morem verecundumque Bacchum
Sanguineis prohibete rixis.

Vino et lucernis Medus acinaces
Inmane quantum discrepat: inpium
Lenite clamorem, sodales,
Et cubito remanete presso.

Vultis severi me quoque sumere
Partem Falerni? Dicat Opuntiae
Frater Megillae, quo beatus
Volnere, qua pereat sagitta.

Cessat voluntas? Non alia bibam
Mercede. Quae te cumque domat Venus,
Non erubescendis adurit
Ignibus, ingenuoque semper

---

9. *Pimpleis* i. e. Musa, zoo genoemd naar de aan de Muzen gewijde Pimpleische bron in de Macedonische landstreek Pieria. — **10.** *honor*, eerelied, loflied. — *fides*, vgl. ad vs. 6 en ad I, 24, 14. — *novis:* a nullo Romanorum antea pulsatis. — **11.** *Lesbio plectro* = carmine melico; op Lesbos was Alcaeus geboren. — *sacrare* = immortalitati consecrare. — Over *plectrum*, vgl. ad II, 1, 40. —

XXVII. — **Bij den wijn.** 3 + 3 Strophen. — Metrum I.

1. Vgl. Anacreon, frgm. 64 (Bergk): Ἄγε δηὖτε μηκέθ' οὕτω | Πατάγῳ τε κἀλαλητῷ | Σκυθικὴν πόσιν παρ' οἴνῳ | Μελετῶμεν, ἀλλὰ καλοῖς | Ὑποπίνοντες ἐν ὕμνοις. — *scyphi* (σκύφοι) zijn groote bokalen met 2 ooren (afbeelding bij Guhl u. Koner, fig. 196, 6 en 41). — **2.** *Thracumst*, vgl. ad I, 18, 9. — **5.** *acinaces*, ἀκινάκης (uit Xen. Anab. 1, 8, 29 bekend); afbeelding bij Cybulski, Taf. 1. — *vino et lucernis*, ἓν διὰ δυοῖν, z. v. a. nachtelijke feesten (verscheidene soorten van *lucernae* vindt men afgebeeld bij Oehler, Klass. Bilderbuch, fig. 128). — *inm. quantum discr.* vtl. hoe weinig past! *discrepo*, differo enz. regeeren bij Hor. den datief. — **8.** *presso* i. e. impresso pulvinis. — **9.** *severus* = austerus, fortis. — **10.** *Falernum*, ad I, 1, 19. — *Opus*, Ὀποῦς, stad in Locris. — **12.** *volnere* en *sagitta*, sc. amoris. — **13.** *cessare* h. l.

Amore peccas. Quidquid habes, age,
Depone tutis auribus. A miser,
Quanta laborabas Charybdi,
Digne puer meliore flamma!

Quae saga, quis te solvere Thessalis
Magus venenis, quis poterit deus?
Vix inligatum te triformi
Pegasus expediet Chimaera.

XXVIII.

Te maris et terrae numeroque carentis arenae
Mensorem cohibent, Archyta,
Pulveris exigui prope litus parva Matinum
Munera, nec quicquam tibi prodest

Aerias temptasse domos animoque rotundum
Percurrisse polum morituro.
Occidit et Pelopis genitor, conviva deorum,
Tithonusque remotus in auras

---

dralen. — **19.** Met *Charybdis* bedoelt de dichter de onverzadelijke hebzucht van het meisje. — **22.** De Thessalische tooverdranken waren beroemd. — *venenum* h. l. = *φάρμακον*, tooverdrank. — **24.** Met de *Chimaera* (een mythisch, vuurspuwend monster in Lycië; Hom. Il., 6, 181: *πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα*) doelt Hor. op de wuftheid en opvliegendheid van het meisje. — *Pegasus*, het gevleugeld paard van Bellerophon, met welks hulp hij de Chimaera doodde. —

XXVIII. **Schimmenklacht** (waarschijnlijk evenals I, 7 een der oudste Oden van Hor.) — Metrum X. —

Een raadselachtig gedicht; wat den inhoud aangaat, waarover de gevoelens der geleerden zeer uiteenloopen, schijnt deze Ode een monoloog te zijn van de schim van een' onbegraven, op het strand liggenden schipbreukeling, die, in de nabijheid van het graf van Archytas, dezen de vergankelijkheid van al het aardsche voor oogen houdt en vervolgens (vs. 23—36) zich tot een' voorbijvarenden schipper wendt met verzoek om begrafenis, ten einde de onderwereld te kunnen binnengaan (Schütz, Müller). — **2.** *cohibere* (als graf) omsluiten. — *Archytas*, Pythagoreisch wijsgeer uit Tarentum, vriend van Plato, en beroemd als staatsman, veldheer, astronoom en mathematicus kwam, volgens de sage, bij een schipbreuk in de nabijheid van Kaap Matinus om. — **3.** *pulvis* = tumulus. — *Matinus* (h. l. als adject.), voorgebergte in Apulië. — **5.** *aerias* (= aetherias) *domos* = luchtruim, hemelruimte. — *temptasse* = perscrutatum esse. — **6.** *polum* = coelum. — (*tibi*) *morituro*, u die toch eens moest sterven. — **7.** *Pel. gen.* i. e. Tantalus (cui licuit soli superorum tangere mensas, Ovid. Met. 6, 172). — **8.** *Tithonus*, broeder van Priamus, werd door zijne

Et Iovis arcanis Minos admissus, habentque
Tartara Panthoiden iterum Orco
Demissum, quamvis clipeo Troiana refixo
Tempora testatus nihil ultra

Nervos atque cutem morti concesserat atrae,
Iudice te non sordidus auctor
Naturae verique. **Sed omnes una manet nox**
Et calcanda semel via leti.

Dant alios Furiae torvo spectacula Marti;
Exitiost avidum mare nautis;
Mixta senum ac iuvenum densentur funera, nullum
Saeva caput Proserpina fugit.

Me quoque devexi rabidus comes Orionis
Illyricis Notus obruit undis.
At tu, nauta, vagae ne parce malignus arenae
Ossibus et capiti inhumato

---

gemalin Aurora ten hemel gevoerd (*remotus in auras*), waar hij op hoogen ouderdom stierf; eene andere sage verhaalt Hor. Od. II, 16, 30. — **9.** *Minos*, koning van Creta, beroemd als wijs heerscher en wetgever (volgens een' latere sage rechter in de onderwereld, vgl. Od. IV, 7, 21). — **10.** *Tartara* (-orum) en *Tartarus*, evenals Τάρταρος en (τὰ) Τάρταρα, eig. de diepe afgrond onder den Hades, vgl. Hom. Il, 8, 13 sqq.; dan = de onderwereld. — *Panthoides* i. e. Euphorbus, een dapper held in den Trojaanschen oorlog, in wiens gestalte Pythagoras verzekerde toenmaals geleefd te hebben (*μετεμψύχωσις*); ten bewijze hiervan beriep hij zich op een in den tempel van Juno te Argos hangend schild, hetwelk hij liet afnemen (*clipeus refixus*) en waarop men, naar zijn aanwijzing, den naam van Euphorbus vond. — *iterum* i. e. eens als Euphorbus en ten tweeden male als Pythagoras. — *Orco* = ad Orcum, vgl. I, 24, 18; met *Orcus* bedoelt Hor. steeds den *God*, niet diens rijk (vgl. Speijer, Progr. Gymn. Amstelod. 1886, p. 13). — **12.** *ultra* = praeter. — **14.** *non sordidus* = non spernendus, *λιτότης*. — *auctor*, kenner, beoordeelaar. — **15.** De caesura *κατὰ τρίτον τροχαῖον* is zeldzaam in den Romeinschen hexameter, vgl. Mehler, Metr. der Gr. en Rom. p. 15 en over de eensylbige slotwoorden, aldaar p. 40. — **19.** *densēre*, oudere vorm voor densare. — **20.** *caput:* vgl. ter verklaring Verg. Aen. IV, 698 sq.: nondum illi (i. e. Didoni) flavum Proserpina vertice crinem | abstulerat Stygioque caput damnaverat Orco. — *fugit* (perf. gnomicum), versmaadt. — **21.** *devexus* = pronus, dalend, ondergaande. — De ondergang van het gesternte Orion, in 't begin van November, ging, volgens de Ouden, met hevige stormen gepaard. — De *spondeus* in den 5en voet (versus spondiazon) is, vooral bij de Romeinen, zeer zeldzaam; in de Satiren en Epistels van Hor. komt hij slechts éénmaal voor (Mehler, l. l. p. 14). — **22.** *Notus*, ad I, 3, 14. — **23.** *vagus*, dwarrelend. — *malignus*, karig. — **24.** *capitī ĭnhumato*, hiatus, vgl. Mehler, l. l. p. 63. —

Particulam dare: sic, quodcumque minabitur Eurus
  Fluctibus Hesperiis, Venusinae
Plectantur silvae te sospite, multaque merces
  Vnde potest, tibi defluat aequo

Ab Iove Neptunoque sacri custode Tarenti.
  Neglegis inmeritis nocituram
Postmodo te natis fraudem conmittere? Fors et
  Debita iura vicesque superbae

Te maneant ipsum: precibus non linquar inultis,
  Teque piacula nulla resolvent.
Quamquam festinas, non est mora longa: licebit
  Iniecto ter pulvere curras.

XXVIIII.

Icci, beatis nunc Arabum invides
Gazis et acrem militiam paras
  Non ante devictis Sabaeae
    Regibus, horribilique Medo

Nectis catenas? Quae tibi virginum
Sponso necato barbara serviet?
  Puer quis ex aula capillis
    Ad cyathum statuetur unctis,

---

25. *Eurus*, ad I, 25, 20. — **26.** *Hesperiis* = Italicis; oorspronkelijk noemden de Grieken *Italië* wegens zijne westelijke ligging *Hesperia*, waarin de Romeinen hen navolgden; evenzoo heette *Spanje* om dezelfde reden soms bij de Romeinen: *Hesperia*. — **29.** In *Tarentum*, volgens de sage door Taras, een' zoon van Neptunus, gesticht, werd laatstgenoemde god als *πολιοῦχος* vereerd. — **30.** *neglegis* = parum curas. — *fraus*, zonde. — **32.** *debita jura*, verdiend strafgericht. — *vices*, *ἀμοιβή*, vergelding. — *superbae* z.v.a. ultrices, inexorabiles. — **34.** *resolvent* = culpa poenaque liberabunt. — **36.** *curro*, evenals *τρέχω*, soms = navigare. —

XXVIIII. — **Aan Iccius.** — In 't begin van 25 gedicht. — Metrum I. — Op deels schertsenden, deels ironischen toon tracht Hor. zijn vriend *Iccius* (aan wien ook Epist. I, 12 gericht is), een ijverig beoefenaar der philosophie, maar die plotseling, in 25 v. Chr., zich bij een expeditie onder Aelius Gallus tegen Arabia Felix aansloot, van dit zijn voornemen af te brengen. —

1. *beatus* = dives; evenzoo soms *ὄλβιος* en *εὐδαίμων* = *πλούσιος* (zoo reeds bij Hom. Λ, 68 en *α*, 217: *μάκαρ* = locuples, dives). — De rijkdom en schatten van Arabië waren spreekwoordelijk bekend. — **3.** *devinco:* een versterkt vinco, vgl. ad I, 9, 11. — *Sabaea*, landschap in Arabia Felix. — **4.** *Medo* = Partho, ad I, 2, 22. — **7.** *puer ex aula* = puer regius, page (hier dienst doende als schenkknaap, pincerna, *οἰνοχόος*). — **8.** *cyathus*, *κύαθος*

Doctus sagittas tendere Sericas
Arcu paterno? Quis neget arduis
Pronos relabi posse rivos
Montibus et Tiberim reverti,

Cum tu coemptos undique nobilis
Libros Panaeti, Socraticam et domum
Mutare loricis Hiberis,
Pollicitus meliora, tendis?

XXX.

O Venus, regina Cnidi Paphique,
Sperne dilectam Cypron et vocantis
Ture te multo Glycerae decoram
Transfer in aedem.

Fervidus tecum puer et solutis
Gratiae zonis properentque Nymphae
Et parum comis sine te Iuventas
Mercuriusque.

(afbeelding bij Oehler, Klass. Bilderb. fig. 129, f.) scheplepel om den wijn uit het mengvat in den beker te doen; 12 cyathi = 1 sextarius of 0,547 liter. — De sextarius was de gewone wijnmaat bij drinkgelagen en bestond uit 3 deelen (cyathi) wijn en 9 deelen water of uit 9 deelen wijn en 3 deelen water. — **9.** De *Seres* (vgl. ad I, 12, 56) waren voortreffelijke boogschutters. — *sagittas tendere arcu*, enallage voor: sagittis tendere arcum. — **10.** *arduis* (datief) = ad arduos. — **11.** *pronus* = praeceps (ad I, 7, 13). — Dit beeld gebruiken de dichters meermalen (vgl. Epod. 16, 25) om iets onmogelijks (σχῆμα ἀδυνάτου) aan te duiden. — **14.** *Panaetius* (185—112) uit Rhodos, een beroemd Stoicijn, vriend van Scipio minor en Laelius; hij schreef een werk over de plichten (περὶ τοῦ καθήκοντος) hetwelk Cicero tot bron diende voor zijn „de officiis." — *domus* = secta, διδασκαλία, (philosophische) school; bedoeld worden de werken van Plato, Xenophon, Aeschines. — **15.** Hispania Tarraconensis leverde evenals Noricum (ad I, 16, 9) voortreffelijk ijzer op. — *tendis* = studiose cogitas. —

XXX. — **Aanroeping van Venus.** — Metrum II.

1. *Cnidus* (stad in Carië) en *Paphus* (stad op Cyprus) waren beide, als ook *Cyprus* zelf, beroemd door overoude eeredienst van Venus (vgl. Steuding, Taf. I, 4 en XXXVII. 1; de Venus van Milo, aldaar Taf. LII, 1 en 2). — **2.** *sperne* z. v. a. desere (I, 19, 10). — **3.** *Glycera*, ad I, 19, 5. — **4.** *aedes* h. l. = kamer, vertrek (dat door de verschijning der Godin als 't ware een tempel wordt). — **7.** *Juventas*, personificatie van Hebe, als godin der bloeiende mannelijke jeugd. — **8.** *Mercurius*, wegens zijn overredende welsprekendheid, vgl. I, 10, 1—3. —

XXXI.

Quid dedicatum poscit Apollinem
Vates? Quid orat, de patera novum
Fundens liquorem? Non opimae
Sardiniae segetes feraces,

Non aestuosae grata Calabriae
Armenta, non aurum aut ebur Indicum,
Non rura, quae Liris quieta
Mordet aqua taciturnus amnis.

Premant Calenam falce quibus dedit
Fortuna vitem, dives ut aureis
Mercator exsiccet culullis
Vina Syra reparata merce,

Dis carus ipsis, quippe ter et quater
Anno revisens aequor Atlanticum
Inpune: me pascunt olivae,
Me cichorea levesque malvae.

Frui paratis et valido mihi,
Latoe, dones et, precor, integra
Cum mente nec turpem senectam
Degere nec cithara carentem.

XXXI. — **Bede** aan Apollo. — Metrum I. — Gedicht in 28 v. Chr., toen Octavianus, ter herinnering aan den slag bij Actium, ter eere van Apollo op den mons Palatinus (24 Oct.) een tempel met een standbeeld van dien God (een werk van Scopas) ingewijd had. — In de porticus van dien tempel legde Octavianus eene openbare bibliotheek (bibliotheca Palatina), bestaande uit Latijnsche en Grieksche schrijvers, aan; een afbeelding van het reeds genoemde werk van Scopas (Apollo Cytharoedus) bij Steuding, XXXIII, 1. — Uitvoerig is de tempel beschreven door Propertius, III, 31. —

1. *dedicatum*, door inwijding (van een tempel en standbeeld) geeerd. — **3.** *liquor* = vinum. — **5.** *aestuosus*, ad I, 22, 5. — **7.** *Liris*, grensrivier tusschen Campanië en Latium. — **8.** *mordet*, kabbelend bespoelt, vgl. *lambit* I, 22, 8. — **9.** *premere* h. l. = amputare. — *Calenam vitem*, ad I, 1, 19. — **11.** *culullus*, eig. een aarden beker ten dienste der Vestaalsche maagden bij het offeren; h. l. algem. = poculum. — **12.** *Syra merx:* in 't bizonder kostbare zalven. — *reparata*, i. e. vicissim parata, ingeruild. — *dis carus ipsis:* ironisch. — **16.** *levis*, licht (te verteren). — **18.** *Latous* = filius Latonae i. e. Apollo. — **19.** *turpem*, het tegendeel van florentem. —

XXXII.

Poscimur. Siquid vacui sub umbra
Lusimus tecum, quod et hunc in annum
Vivat et plures, age dic Latinum,
  Barbite, carmen,

Lesbio primum modulate civi,
Qui ferox bello tamen inter arma,
Sive iactatam religarat udo
  Litore navim,

Liberum et Musas Veneremque et illi
Semper haerentem puerum canebat
Et Lycum nigris oculis nigroque
  Crine decorum.

O decus Phoebi et dapibus supremi
Grata testudo Iovis, o laborum
Dulce lenimen medicumque, salve
  Rite vocanti!

XXXIII.

Albi, ne doleas plus nimio memor
Inmitis Glycerae, neu miserabiles
Decantes elegos, cur tibi iunior
  Laesa praeniteat fide.

XXXII. — **Aan mijne lier.** — 1 + 2 + 1 Strophen. — Metrum II. — **1.** *vacui.* = otiosi. — **2.** *ludere:* van lichte, vrolijke, schertsende liederen. — **4.** *barbite*, ad I, 1, 34. — **5.** *modulate*, passief, vgl. I, 1, 25. — *Lesbius civis*, i. e. Alcaeus, die omstr. 600 als lyrisch dichter bloeide. — Hij vocht met de aristocratische partij op Lesbos tegen de tirannen Myrsilos en Pittacus en werd voor geruimen tijd verbannen. — *civis:* met het oog op zijne politieke, patriotische liederen (Στασιωτικά). — **7.** *religare* = alligare. — **9.** *Liber*, ad I, 12, 22. — **11.** *Lycus*, een schoon jongeling, door Alcaeus in zijne liederen bezongen. — **14.** *testudo* = lyra; uit de schaal van een schildpad vervaardigde Mercurius de eerste lier. — *salve:* wees welkom! — **16.** *rite*, i. e. pie et verecunde. — *vocanti* = invocanti (mihi). —

XXXIII. — **Aan Albius Tibullus.** — 1 + 2 + 1 Strophen. — Omstreeks 24 v. Chr. gedicht. — Metrum V.

1. *Albius* Tibullus, de bekende elegieëndichter (geb. c. 54, † 19 v. Chr.), vriend van Hor. en Ovid. — **2.** Of Hor. met *Glycera* (ad I, 19, 5) de door Tibullus in het 2e boek zijner Elegieën bezongen Nemesis bedoelt, is niet zeker. — *miserabiles* (actief, vgl. ad I, 3, 22) *elegi*, klaagliederen. — **3.** (mi-

Insignem tenui fronte Lycorida
Cyri torret amor, Cyrus in asperam
Declinat Pholoen: sed prius Apulis
  Iungentur capreae lupis,

Quam turpi Pholoe peccet adultero.
Sic visum Veneri, qui placet inpares
Formas atque animos sub iuga aenea
  Saevo mittere cum ioco.

Ipsum me melior cum peteret Venus,
Grata detinuit compede Myrtale
Libertina, fretis acrior Hadriae
  Curvantis Calabros sinus.

XXXIIII.

Parcus deorum cultor et infrequens,
Insanientis dum sapientiae
  Consultus erro, nunc retrorsum
    Vela dare atque iterare cursus

Cogor relictos: namque Diespiter,
Igni corusco nubila dividens
  Plerumque, per purum tonantes
    Egit equos volucremque currum,

---

ratus) *cur.* — **5.** Een door weelderigen haargroei smal, laag, voorhoofd gold bij de Ouden als schoon. — *Lycoris, Cyrus* (ook I, 17, 25) en *Pholoe*, gefingeerde namen. — **7.** *declinat*, sc. a Lycoride. — **9.** *turpis*, leelijk; *turpi adultero*, abl. causae; *adulter* = amator. — **13.** *melior Venus* = amor melior, me dignior. —

XXXIIII. — **Bekeering.** — 1 + 2 + 1 Strophen. — Omstr. 25 v. Chr. gedicht. — Metrum I. —

Dignus est, qui de hoc carmine legatur, *Lessing: Rettungen des Horaz*, Opp. ed. Lachm. IV, p. 34 (Hirschfelder). —

1. *Parcus* (karig) ziet op de kleinheid, *infrequens* (= rarus) op de zeldzaamheid der offers of geschenken, die Hor. den Goden bracht. — **2.** Een Oxymoron; Hor. heeft hier het oog op de philosophie van Epicurus (341—270), volgens wien de Goden zich niet om de lotgevallen der menschen bekommerden. — **3.** *consultus*, c. gen. evenals in juris consultus. — **4.** *iterare* = iterum tenere — **5.** *Diespiter* (uit Djevs = Ζεύς en piter = pater) = Juppiter (voor Jovispater): *Diespiter* dus = *Ζεὺς πατήρ*. — **7.** *per purum* sc. aëra of aethera = per coelum serenum; bij Hom. geldt een donderslag *ἀπ' οὐρανοῦ ἀστερόεντος*

Quo bruta tellus et vaga flumina,
Quo Styx et invisi horrida Taenari
Sedes Atlanteusque finis
Concutitur. **Valet ima summis**

Mutare et insignem attenuat deus,
Obscura promens; hinc apicem rapax
Fortuna cum stridore acuto
Sustulit, hic posuisse gaudet.

XXXV.

O diva, gratum quae regis Antium,
Praesens vel imo tollere de gradu
Mortale corpus vel superbos
Vertere funeribus triumphos,

Te pauper ambit sollicita prece
Ruris colonus, te dominam aequoris,
Quicumque Bithyna lacessit
Carpathium pelagus carina.

(υ, 112) als een τέρας. — **9.** *bruta* (= iners) *tellus* staat tegenover *vaga flumina.* — **10.** *Taenarus* of Taenarum (ook Taenara, -orum) voorgebergte in Laconië (thans kaap Matapan) waar, naar de Ouden geloofden, een grot toegang verleende tot de onderwereld; h. l. = onderwereld. — **11.** *Atl. finis*, i. e. het uiterste Westen. — *Atlas* (ἀ intensivum en τλῆναι) = de geweldige drager (aetherium qui fert cervicibus axem, Ovid. Met. 6, 175). — **12.** *concutitur:* waarom gebr. Hor. hier het praesens? — **14**. *apex*, h. l. = τιάρα of τιάρας, de diadeem der Oostersche koningen; eig. is apex de spits toeloopende priestermuts der Flamines. — **15.** *cum strid. ac.*, sc. alarum. — *Fortuna*, vgl. Inleiding op de volgende Ode. — **16.** *sustulit*, perf. gnomicum. —

XXXV. — **Aan Fortuna.** — 1 + 3 + 3 + 3 Strophen. — In 26 v. Chr. gedicht. — Metrum I. —

Fortuna, Τύχη (afbeelding bij Steuding, LVII, 5), beheerscheres van het menschelijk lot en schutsgodin van Latium en Rome, werd vooral te Antium, Rome en ·Praeneste vereerd. — Te *Antium*, de oude hoofdstad der Volsci, werden 2 Fortunae (Fortunae Antiatinae) vereerd, wier orakels veelvuldig geraadpleegd werden. — Te *Rome* richtte Servius Tullius 3 tempels voor *Fortuna* op, één op het Forum boarium bij de Porta Carmentalis en de 2 anderen in de (latere) Horti Caesaris trans Tiberim, waar in 16 na Chr. ook een tempel voor *Fors Fortuna* werd ingewijd (Kubik, p. 58 sq.). — Te *Praeneste* had *Fortuna* een' prachtigen tempel (afbeelding bij Guhl u. Koner, fig. 346), gebouwd na den slag bij Actium; een relief aan dien tempel bij Oehler, Klass. Bilderb. fig. 105. — *gratum* = amoenum. — **2.** *praesens* = valens. — *tollere*, dicht. infin. in plaats van? — **3.** *mortale corpus*, omschrijving voor: mortalem. — **4.** *vertere* = mutare. — **5.** *ambit* = adit supplex; eig. bet. *ambire?* — **7.** *Bithynia* leverde voortreffelijk scheepstimmerhout op; *Bithyna*, i. e. ex Bithynico ligno constructa. — *lacessit*, trotseert. — **8.** *Carp. pelagus*

Te Dacus asper, te profugi Scythae
Vrbesque gentesque et Latium ferox
  Regumque matres barbarorum et
    Purpurei metuunt tyranni,

Iniurioso ne pede proruas
Stantem columnam, neu populus frequens
  Ad arma cessantes, ad arma
    Concitet imperiumque frangat.

Te semper antit saeva Necessitas,
Clavos trabales et cuneos manu
  Gestans aena, nec severus
    Vncus abest liquidumque plumbum.

Te Spes et albo rara Fides colit
Velata peplo nec comitem abnegat,
  Vtcumque mutata potentes
    Veste domos inimica linquis.

At volgus infidum et meretrix retro
Periura cedit, diffugiunt cadis
  Cum faece siccatis amici,
    Ferre iugum pariter dolosi:

Serves iturum Caesarem in ultimos
Orbis Britannos, et iuvenum recens
  Examen Eois timendum
    Partibus Oceanoque rubro.

---

i. e. mare Aegaeum (zoo genoemd naar Carpathus, een eiland tusschen Rhodus en Creta). — Over *carina*, ad 1, 1, 13. — **9.** De *Daci* woonden aan den beneden-Donau; in 31 deden zij, als bondgenooten van Antonius, herhaaldelijk invallen in het land ten Z. van den Donau; zij waren bij de Romeinen zeer gevreesd. — *profugi* = vagi (als nomadenstammen). — **13.** *iniuriosus*, ὑβριστικός, honend, overmoedig. — **14.** *columnam:* als teeken van op hechten grondslag gevestigde macht. — **17.** *Necessitas*, Ἀνάγκη. — **18—20** zien op het onwrikbare en onveranderlijke van de besluiten der Goden. — **20.** *uncus*, (muur)anker. — *severus*, ongev.: onwrikbaar. — *liquidum*, nl. om het ter meerdere stevigheid in de voegen der steenen te gieten. — **22.** *comitem*, sc. se. — *utcumque*, ad I, 17, 10. — *mutata veste*, i. e. in rouwgewaad. — **26.** *cadus:* zie ad vs. 11 der volgende Ode. — **28.** *iugum*, i. e. onus miseriae. — *dolosi*, listig vermijdend (infin. dicht. in plaats van?). — **29.** *Caesarem*, ad I, 6, 11. — **31.** *Eoae partes* = Oriens (ziet op de expeditie onder Aelius Gallus in 25 v. Chr. tegen Arabië, vgl. Od. I, 29). — **32.** *Oceanus* = mare. — De *Oceanus ruber* = Indische zee en speciaal de Perzische golf, ἡ Ἐρυθρὰ θάλασσα. —

Eheu, cicatricum et sceleris pudet
Fratrumque! Quid nos dura refugimus
Aetas? quid intactum nefasti
Liquimus? unde manum iuventus

Metu deorum continuit? quibus
Pepercit aris? O utinam nova
Incude diffingas retusum in
Massagetas Arabasque ferrum!

XXXVI.

Et ture et fidibus iuvat
Placare et vituli sanguine debito
Custodes Numidae deos,
Qui nunc Hesperia sospes ab ultima

Caris multa sodalibus,
Nulli plura tamen dividit oscula
Quam dulci Lamiae, memor
Actae non alio rege puertiae

Mutataeque simul togae.
Cressa ne careat pulchra dies nota,

33—40. Herinnering aan de nauwlijks geeindigde burgeroorlogen. — *cicatricum* (acceptarum), *sceleris* (commissi), *fratrum* (caesorum). — **35.** *aetas* = saeculum, geslacht. — *intactum*, onbeproefd. — **39.** *diffingo*, op nieuw smeden. — **40.** *Massagetae*, Scythisch volk ten O. van de Caspische zee. — *Arabes*, ad I, 29 init. —

XXXVI. — **Welkom!** — Metrum VII.

Welkomstlied aan Plotius *Numida* (vs. 3), vriend van Hor. en van Lamia (ad I, 26, 8); hij maakte omstr. 26 den veldtocht tegen de Cantabri in Spanje mede en keerde omstr. 24 v. Chr. behouden terug. —

1. *fidibus*, ad I, 24, 14. — *placare* = venerari, huldigen. — *Hesperia* = Hispania, vgl. ad I, 28, 26. — **8.** *puertiae*, syncope. — *rege:* knapen kozen bij hun spelen één tot koning (vgl. Ep. I, 1, 59); Hor. doelt hier op hun onafscheidelijke vriendschap als knapen. — **9.** *toga:* op ongeveer 16-jarigen leeftijd verwisselden de knapen de *toga praetexta* met de *toga virilis;* dit geschiedde den 17 Maart op het feest der Liberalia (ter eere van Liber, i. e. Bacchus). — **10.** Geluksdagen (dies albus of candidus, ἡμέρα λευκή) werden met krijt (*Cressa nota* = creta), ongeluksdagen (dies ater of niger) met zwarte

Neu promptae modus amphorae,
  Neu morem in Salium sit requies pedum,

Neu multi Damalis meri
  Bassum Threicia vincat amystide,
Neu desint epulis rosae
  Neu vivax apium neu breve lilium.

Omnes in Damalin putres
  Deponent oculos, nec Damalis novo
Divelletur adultero,
  Lascivis hederis ambitiosior.

XXXVII.

Nunc est bibendum, nunc pede libero
Pulsanda tellus, nunc Saliaribus
  Ornare pulvinar deorum
    Tempus erat dapibus, sodales.

---

kool (carbo) aangeteekend. — **11.** *amphora* (ἀμφορεύς): een groote kruik (voor Italiaansche wijnen bestemd), bevatte 26,26 liter; afbeeldingen er van bij Oehler, Klass. Bilderb. fig. 129. — De *cadus* (κάδος), meestal voor Grieksche wijnen bestemd, was een groote kruik van 39,39 liter inhoud, dus ongeveer = 1 anker (38,8 liter). — Waar echter van *binnenlandsche* producten sprake is, is *cadus* = *amphora*. — **12.** *Salium* is óf genit. voor Saliorum (vgl. deum, enz.) of adject. = Saliarem. — *Salii* heetten de 12 priesters, door Numa ter eere van Mars Gradivus ingesteld; jaarlijks hielden zij in de eerste helft van Maart plechtige optochten onder gezang en dans, welke zij besloten met (spreekwoordelijk geworden) prachtige en kostbare maaltijden, vgl. de volgende Ode, vs. 2. — **13.** *multi meri*, gen. qualit. — *Damalis*, gefingeerde naam van een jong meisje (δάμαλις = jonge koe, juvenca, en = puella). — **14.** *Bassus*, een overigens onbekend persoon. — *amystis* (ἄμυστις, vgl. ἀμυστὶ πίνειν) het ledigen van een' grooten beker in één teug, waarin de Thraciërs zeer bedreven waren (vgl. ad I, 18, 9). — **16.** *vivax*, opp. *breve*. — **17.** *putres oculi*, smachtende blikken. — **18.** (*a*) *novo adultero* (= amatore) i. e. Numida. — **20.** *ambitiosus*, in eig. bet. vast omslingerend. —

XXXVII. — **Gered!** — Gedicht in den herfst van 30 vóór Chr., op het bericht van Cleopatra's dood, (dus evenals I, 7 en I, 28 een der oudste Oden). — Metrum I. —

Ein mächtiges Lied, welches in einer einzigen grossen rhythmischen Periode den Dichter *jubelnd*, *hassend* und *bewundernd* zeigt (Rosenberg). —

1. sqq. — Vgl. Alcaeus, frgm. 20: νῦν χρὴ μεθύσθην καὶ χθόνα πρὸς βίαν | παίην, ἐπειδὴ κάτθανε Μύρσιλος (tiran van Mytilene). — *liber*, los, onbelemmerd, agilis. — **2.** *Saliaribus dapibus*, vgl. vorige Ode, vs. 12. — **3.** *pulvinar*, sing. pro plur. — Bij de lectisternia (den goden aangeboden gastmalen) werden de beelden der goden op rustbanken met kostbare kussens (*pulvinaria*) gelegd. — **1.** *tempus erat*, het was (reeds lang) tijd z. v. a. jam diu pulvinar

Anthac nefas depromere Caecubum
Cellis avitis, dum Capitolio
Regina dementes ruinas,
Funus et imperio parabat

Còntaminato cum grege turpium
Morbo virorum, quidlibet inpotens
Sperare fortunaque dulci
Ebria: sed minuit furorem

Vix una sospes navis ab ignibus,
Mentemque lymphatam Mareotico
Redegit in veros timores
Caesar, ab Italia volantem

Remis adurguens, accipiter velut
Molles columbas aut leporem citus
Venator in campis nivalis
Haemoniae, daret ut catenis

Fatale monstrum: quae generosius
Perire quaerens nec muliebriter
Expavit ensem nec latentes
Classe cita reparavit oras,

Ausa et iacentem visere regiam
Voltu sereno, fortis et asperas
Tractare serpentes, ut atrum
Corpore conbiberet venenum,

---

ornari oportebat. — **5.** Over de caesuur in *depromere* vgl. ad I, 18, 16. — *Caecubum*, ad I, 1, 19. — **6.** *cella* (sc. vinaria), vgl. ad II, 3, 8; afbeelding bij Oehler, Klass. Bilderb. fig. 147. — *dum* = quamdiu. — *dementes* i. e. dementi mente agitatas. — **8.** *funus* = exitium. — **10.** *morbo* (onreine hartstocht, *νόσος, νόσημα*) hangt af van *contaminato*. — *turp. vir.* = eunuchorum. — *impotens* = *ἀκρατής*, sui non compos, ongev.: zich vermetende. — *sperare*, dicht. infin. — **14.** *Mareoticum* sc. vinum, zoo genoemd naar Marea, een meer en stad bij Alexandria. — *redegit* = convertit. — *verus* = justus, echt, werkelijk. — **17.** Vgl. Hom. Il. 22, 139: *ἠΰτε κίρκος — οἴμησε μετὰ τρήρωνα πέλειαν*. — **20.** *Haemonia*, oudere dicht. naam van Thessalië. — **21.** *fatale monstrum:* de duivelin! — *quae* = sed ea, i. e. regina, Cleopatra. — **24.** *reparavit:* lees met Bentley: *penetravit*. — **27.** *tractare* sc. manibus. —

Deliberata morte ferocior:
Saevis Liburnis scilicet invidens
  Privata deduci superbo
    Non humilis mulier triumpho.

XXXVIII.

Persicos odi, puer, adparatus;
Displicent nexae philyra coronae;
Mitte sectari, rosa quo locorum
  Sera moretur.

Simplici myrto nihil adlabores
Sedulus, curo: neque te ministrum
Dedecet myrtus neque me sub arta
  Vite bibentem.

---

atrum = mortiferum. — **30.** *Liburnae* (naves), kleine, snelzeilende jachten, bij de Liburni in Illyrië in gebruik (afbeelding bij Cybulski, Taf. 4); de vloot van Octavianus bestond voor een groot deel uit Liburnae. — **31.** *privata* (onttroond) *deduci*, Grieksche constructie voor: se privatam deduci. —

XXXVIII. — **De mirtekrans.** — Metrum II. —

1. *Persicos:* als teeken van weelde en pracht. — *adparatus*, sc. conviviorum. — **3.** *mitte* = noli, vgl. ad I, 9, 13. — **5.** *adlaboro* = cum labore addo. — **6.** *curo* = mihi curae est, cupio, opto. — **7.** *artus*, dichtgebladerd, bladerrijk. —

CARMINVM

LIBER SECVNDVS.

I.

Motum ex Metello consule civicum
Bellique causas et vitia et modos
  Ludumque Fortunae gravesque
    Principum amicitias et arma

Nondum expiatis uncta cruoribus,
Periculosae plenum opus aleae,
  Tractas et incedis per ignes
    Suppositos cineri doloso.

Paullum severae Musa tragoediae
Desit theatris: mox ubi publicas
  Res ordinaris, grande munus
    Cecropio repetes cothurno,

I. **Aan Pollio.** — Ongeveer in 29 v. Chr. gedicht; (2 + 2) + 3 + 2 + 1 Strophen; Metrum I. —

1. Tijdens het consulaat van Q. Caecilius *Metellus* Celer (60 v. Chr.) kwam het 1e driemanschap tot stand en ontkiemden de oorzaken tot den burger-oorlog tusschen Caesar en Pompejus. — *civicus*, poet voor civilis, evenals *regius* (II, 15, 1) voor regalis en *hosticus* (III, 2, 6) voor hostilis. — **2.** *modi* wisselende loop. — **3.** *Fortuna*, ad I, 35, 1. — *graves* = exitiabiles, sc. urbi orbique terrarum nec minus ipsis, Vell. Pat. 2, 44, 1. — **4.** *principum* = triumvirûm. — *uncta* = tincta, oblita. — **6.** Appositie van al het voorgaande. — *alea* eig. doppelspel, *κύβος*; dan overdr.: kans, risico; Pollio kon, als oud republikein, ligt in zijn werk door een of andere onvoorzichtige uitdrukking Augustus kwetsen. — **7.** sq. Spreekwoordelijk evenals in 't Gr.: *πῦρ ὑπὸ τῇ σποδιᾷ* en *ἐν πυρὶ βέβηκας*. — **9.** *Musa sev. trag.*, Melpomene. — *paullum* = parumper. — **10.** *theatris* is poet. plur., want er bestond toen nog slechts één theater te Rome, het *Theatrum Pompeji* (in 55 ingewijd). — **11.** *ordinare* = ordine exponere. — **12.** *Cecr. cothurno* = Atheniensi of Graeca tragoedia; *cothurnus*, *κόθορνος*, eig. de hooge tooneelschoen der tragedie, opp.

Insigne maestis praesidium reis
Et consulenti, Pollio, Curiae,
Cui laurus aeternos honores
Delmatico peperit triumpho.

Iam nunc minaci murmure cornuum
Perstringis aures, iam litui strepunt,
Iam fulgor armorum fugaces
Terret equos equitumque voltus.

Audire magnos iam videor duces
Non indecoro pulvere sordidos,
Et cuncta terrarum subacta
Praeter atrocem animum Catonis.

Iuno et deorum quisquis amicior
Afris inulta cesserat inpotens
Tellure, victorum nepotes
Rettulit inferias Iugurthae.

Quis non Latino sanguine pinguior
Campus sepulcris inpia proelia
Testatur auditumque Medis
Hesperiae sonitum ruinae?

---

soccus, de lage tooneelschoen der komedie. — **13—16.** In welke hoedanigheden wordt Pollio hier geprezen? *consulenti* = deliberanti. — C. Asinius *Pollio* (76—4 n. Chr.) consul in 40, was bevriend met Augustus, Vergil. en Hor. en muntte uit als geschiedschrijver, dichter, redenaar, staatsman en veldheer; zijne geschiedenis van den burgeroorlog, waarvan Hor. gewaagt, is verloren gegaan. — In 38 v. Chr. stichtte Pollio, uit de opbrengst van den op de Delmatiërs behaalden buit (zie ad vs. 16), de *eerste openbare bibliotheek* in het Atrium Libertatis en stelde ook zijne prachtige verzameling beeldhouwwerken (waaronder de „Farnesische stier", zie Steuding, XLVIII, 3) voor het publiek ter bezichtiging toegankelijk. — Over hem schreef onze groote Staatsman J. R. Thorbecke in 1820 zijne dissertatie: de C. Asinii Pollionis vita et studiis. — *Curia* i. e. curia Hostilia, de gewone vergaderplaats van den Senaat. — **15.** *laurus:* de triumphator droeg een *corona laurea*, vgl. Hoekstra, Rom. Ant. p. 154[3]. — **16.** *Delmatico:* in 39 had Pollio de Parthini, een Delmatisch volk, overwonnen en den 25en Oct. van dat jaar daarover een triumftocht gehouden. — **17.** *cornu* est peditum, *lituus* equitum; over hun vorm zie Rich. Dict. d. Ant. Rom. et Gr. s. v.; vgl. ook ad I, 1, 23. — **19.** *fulgor armorum*, vgl. Hom. *χαλκοῦ στεροπή*. — **24.** *atrox*, trotsch, onbuigzaam. — *Cato*, ad I, 12, 35. — **25.** *Juno*, schutsgodin van Carthago en Africa. — *amicior Afris* sc. quam Romanis. — **26.** *cesserat:* Carthagine deleta. — **27.** *victorum* ziet op de zegevierende Romeinen in den 3en Punischen oorlog onder *Scipio minor*. — *nepotes:* Q. Metellus Scipio, kleinzoon van Q. Metellus Numidicus (die Jugurtha in 109 bij Muthul versloeg), voerde het bevel in den slag bij Thapsus (6 April 46), waarop hier gedoeld wordt. — *rettulit* = vicissim obtulit (doelt op den slag bij Thapsus in 46). — **32.** *Hesperiae* h. l. adject; over

Qui gurges aut quae flumina lugubris
Ignara belli? quod mare Dauniae
Non decoloravere caedes?
Quae caret ora cruore nostro?

Sed ne relictis, Musa, procax iocis
Ceae retractes munera neniae,
Mecum Dionaeo sub antro
Quaere modos leviore plectro.

II.

Nullus argento color est avaris
Abdito terris, inimice lamnae
Crispe Sallusti, **nisi temperato**
Splendeat usu.

Vivet extento Proculeius aevo,
Notus in fratres animi paterni;
Illum aget penna metuente solvi
Fama superstes.

Hesperia = Italia zie ad I, 28, 26. — *ruina*, ondergang, val; zelden bet. het: ruine, bouwval. — **34.** *Dauniae*, adject. = Italae, Romanae, vgl. ad 1, 22, 14. — **37.** *ne:* hangt af van *quaere* (vs. 40). — *procax* heet hier de Muze, omdat zij, gewoonlijk den wijn en de liefde verheerlijkende, nu moedwillig sombere tafereelen van het verleden bezingt. — **38.** *Ceus*, adj. van Ceos, een der Cycladen, geboorteplaats van den elegieëndichter Simonides (556 -- 468), wiens klaagliederen (*neniae*, θρῆνοι) spreekwoordelijk waren. — *munera*, taak, onderwerp, stof. — **39.** *Dione*, moeder van Venus: soms ook (zóó hier) z. v. a. Venus. — **40.** *lev. pl*, abl. qualit. — *modos l. pl.*, liederen van luchthartiger, vrolijker wijs. — *plectro:* afbeeldingen v. h. *plectrum* bij Guhl u. Koner, fig. 236, c, e, en g. —

II. **Aan C. Sallustius Crispus.** — In 27 of 26 gedicht. — 2 + 2 + 2 Strophen. — Metrum II. —

2. *lamna*, syncope voor lamina, ruw, onbewerkt zilver. — **3.** *C. Sallustius Crispus* (gest. 20 na Chr.), achterneef van den gelijknamigen geschiedschrijver (geb. 1 Oct. 86; † 13 Mei 35) en door dezen als zoon aangenomen; deze achterneef was zeer rijk als bezitter van kopermijnen bij Aosta en als erfgenaam der aan de porta Collina gelegen *horti Sallustiani*. — Hij was, als vertrouweling van Augustus, de opvolger van Maecenas († 8 v. Chr.) en bekend om zijn vrijgevigheid. — **5.** *extento aevo* (eig. abl. absol.) z. v. a. in longum aevum. — C. *Proculeius* Varro Murena (broeder van Terentia, Maecenas' gemalin) een Romeinsch ridder, die zijn vermogen met zijne broeders deelde, toen zij het hunne in den burgerkrijg verloren hadden; aan één dier broeders, L. Licinius Murena is de 10e Ode van dit boek gericht. — **6.** *animi pat*, Grieksche genitief voor: propter a. p. — **7.** *ago* h. l. = tollo, eveho, verheerlijken. — *metuo* soms z. v. a. nolo; *penna m. s.*, met rustlooze wiek. — **8.** *Fama:*

Latius **regnes avidum domando**
Spiritum, quam si Libyam remotis
Gadibus iungas et uterque Poenus
Serviat uni.

Crescit indulgens sibi dirus hydrops,
Nec sitim pellit, nisi causa morbi
Fugerit venis et aquosus albo
Corpore languor.

Redditum Cyri solio Phrahaten
Dissidens plebi numero beatorum
Eximit virtus populumque falsis
Dedocet uti

Vocibus, regnum et diadema tutum
Deferens uni propriamque laurum,
Quisquis ingentes oculo inretorto
Spectat acervos.

III.

Aequam memento rebus in arduis
Servare mentem, non secus in bonis
Ab insolenti temperatam
Laetitia, moriture Delli,

---

klassiek is de schildering der gevleugelde Fama bij Verg. Aen. 4, 173 sqq.; eenigszins daarvan afwijkend de beschrijving bij Ovid. Met. 12, 39 sqq.; van *Fama* bestaat *geen beeld uit de Oudheid*, hoewel de dichters haar als Godin beschouwen. — **10.** *spiritum* ongev. = animum. — **11.** *uterque Poenus*, nl. in Africa (Utica) en in Hispania (Gades en Carthago nova). — *uni*, sc. tibi. — **13—16.** Vergelijking der hebzucht met de waterzucht. — **15.** *aquosus languor* eig. waterzuchtige verslapping i. e. de waterzucht zelve (aqua intercus bij Cic.)— *aquosus* h. l. = trahens aquas. — *albus* = pallidus. — **17.** *Cyrus*, 558—529 vóór Chr. — *Phrahates*, zoon v. d. Parthischen koning Orodes, werd c. 30 v. Chr., om zijn wreedheid, door de Parthen verdreven en vluchtte naar de Scythen; inmiddels trad in 30 Tiridates als tegenkoning over de Parthen op, werd weldra verdreven, beklom spoedig daarop op nieuw den troon, doch moest in 27 v. Chr. voor goed wijken voor Phrahates, die in dat jaar zich wêer van de heerschappij over de Parthen meester maakte. — *Syri solio:* de Parthische koningen nl. hielden zich voor afstammelingen van het Perzische koningsgeslacht der Achaemeniden; *Persae* of *Medi* dikw. bij Hor. voor *Parthi*. — **18.** *dissidens* c. dat., vgl. ad I, 27, 6. — *beatorum*, hypermeter, vgl. Mehler, Metriek d. Gr. en R. p. 29. — **22.** *propriam* = perpetuam. — **24.** *acervos*, sc. auri argentique. —

III. **Levensregel.** — 2 + 2 + 3 Strophen. — Metrum I. —

1. *Aequam* staat tegenover *arduis*. — **3.** *temperare* (sibi) *ab alqa re*, zich onthouden van iets; *temperatam* poet. voor temperantem. — **4.** Q. *Dellius*, een

Seu maestus omni tempore vixeris,
Seu te in remoto gramine per dies
  Festos reclinatum bearis
    Interiore nota Falerni.

Quo pinus ingens albaque populus
Umbram hospitalem consociare amant
  Ramis? Quid obliquo laborat
    Lympha fugax trepidare rivo?

Huc vina et unguenta et nimium breves
Flores amoenae ferre iube rosae,
  Dum res et aetas et sororum
    Fila trium patiuntur atra.

Cedes coemptis saltibus et domo
Villaque, flavus quam Tiberis lavit,
  Cedes et exstructis in altum
    Divitiis potietur heres.

Divesne prisco natus ab Inacho
Nil interest an pauper et infima
  De gente sub divo moreris,
    Victima nil miserantis Orci.

---

man van zeer onvast karakter, sloot zich eerst in 44 bij Dolabella aan, daarna bij Cassius (in 43), vervolgens (in 42) bij Antonius en eindelijk, kort voor den slag bij Actium, bij Octavianus. — **7.** *reclinatum* = recubantem. — **8.** De wijn werd in op het N. gelegen wijnkelders (cellae vinariae) in vaten (dolia) bewaard; na verloop van een jaar werd hij geschikt geacht voor het gebruik. — Dan tapte (diffundere) men den wijn uit de vaten in kruiken (amphorae, cadi) over, die vervolgens op een rij in den kelder werden geborgen, na elk van een merk (*nota*, tessera) te zijn voorzien, dat den naam van den wijn, den inhoud der kruik en de namen der consuls bevatte, onder wier consulaat de wijn gekelderd was; de oudste en dus de beste merken werden daarbij achter in den kelder geplaatst; hierop doelt *interiore nota.* — *Falerni*, ad I, 1, 19. — **9.** *Quo* = quid? cur? — **11.** *obliquus* = oblique flexuosus, kronkelend. — **15.** *res*, (plur.) = maatschappelijke positie. — De drie schikgodinnen (Parcae): Clotho, Lachesis en Atropos bepaalden bij de geboorte des menschen zijn onherroepelijk lot. — *atra* (Peerlkamp: arta i. e. brevia) slaat per Enallagen op *sorores*, daar zij met den levensduur dus ook het uur van den dood bepalen. — **18.** *flavus*, ad I, 2, 13. — *lavĕre* gebr. Hor., in de Od. en Epod., steeds in plaats van *lavare*. — **21.** *Inachus*, oudste heros of koning van Argos, vlg. de sage een zoon van Oceanus. — **23.** *sub divo* eig. ἐν ὑπαίθρῳ, h. l. = in terra, staat tegenover *Orci*. — **24.** *nil miserans*, νηλεὲς ἦτορ ἔχων, Hesiod. Theog

Omnes eodem cogimur, omnium
Versatur urna serius ocius
Sors exitura et nos in aeternum
Exsilium inpositura cumbae.

IIII.

Ne sit ancillae tibi amor pudori,
Xanthia Phoceu! Prius insolentem
Serva Briseis niveo colore
Movit Achillem;

Movit Aiacem Telamone natum
Forma captivae dominum Tecmessae;
Arsit Atrides medio in triumpho
Virgine rapta,

Barbarae postquam cecidere turmae
Thessalo victore et ademptus Hector
Tradidit fessis leviora tolli
Pergama Grais.

Nescias an te generum beati
Phyllidis flavae decorent parentes:
Regium certe genus et penates
Maeret iniquos.

---

456. — Over *Orcus*, ad I, 28. 10. — **25.** *cogimur* in zijn eig. bet. wij worden saamgedreven (als een kudde). — De Necessitas, 'Ανάγκη, schudt de urn, waarin *omnium sortes* zich bevinden, hij, wiens lot het eerst er uit springt moet sterven. — **27.** *aeternum*, hypermeter, ad II, 2, 18. — *cumba*, nl. Charonis. —

IIII. **Misschien!** — Volgens vs. 23 sq. in 25 of begin 24 vóór Chr. gedicht. — 3 + 3 Strophen. — Metrum II. —

2. *Xanthias*, waarsch. verdichte naam. — *Phoceus*, dicht. voor Phocensis. — **3.** *Briseis* (i. e. dochter van Briseus) = Hippodamia. — **6.** *Tecmessa*, dochter van den Phrygischen koning Teleutas (of Teuthras). — **7.** *Atrides*, Agamemnon. — **8.** *virgine:* Cassandra, dochter van Priamus. — **9.** *barbarae*, i. e. Trojanae. — **10.** *Thessalus* i. e. Achilles uit Phthia in Thessalië. — *ademptus* sc. morte, vtl. de dood van Hector. — **11.** *tolli*, dicht. infin. in plaats van? — **12.** *Pergama* (-orum), bij Hom. ἡ Πέργαμος, bij Tragg. τὰ Πέργαμα, de burcht van Troje. — *Grais*, meer poëtisch en verheven voor Graecis. — **13.** *beatus*, ad I, 29, I. — **14.** *decoro*, aanzien en luister verleenen. — **15.** *certe*, γοῦν. — *penates iniquos*, in zoover zij het geslacht van Phyllis niet op den troon handhaafden. — *Penates* (en *Lares*): de beschermgoden van huis en huisgezin. — Onder de hoede der *Penates* — steeds 2 in getal — stond oorspr. de stoffe-

Crede non illam tibi de scelesta
Plebe dilectam, neque sic fidelem,
Sic lucro aversam potuisse nasci
  Matre pudenda.

Bracchia et voltum teretesque suras
Integer laudo; fuge suspicari,
Cuius octavum trepidavit aetas
  Claudere lustrum.

V.

Nondum subacta ferre iugum valet
Cervice, nondum munia conparis
  Aequare nec tauri ruentis
    In venerem tolerare pondus.

Circa virentes est animus tuae
Campos iuvencae, nunc fluviis gravem
  Solantis aestum, nunc in udo
    Ludere cum vitulis salicto

---

lijke welvaart v. h. huis, in zoover deze zich openbaart in den rijken mondvoorraad (penus) der provisiekamer (cella penaria), die zich oudtijds naast het atrium, later achter in het huis (penetrale domus) bevond; hunne beide beeldjes, meestal dansend en met een drinkhoorn in de hand voorgesteld, stonden bij den huiselijken haard, die als hun altaar beschouwd werd, in het *lararium*, waarin zich ook het in een toga gehulde beeldje van den *Lar*, tusschen de beide *Penates*, bevond. — In den *Lar* of *Lar familiaris* vereerde men den geest van den gestorven stam- of huisvader der familie, die als schutsgeest v. h. huisgezin tegen het uitsterven er van waakte. — Gezamenlijk heeten deze 3 huisgoden meestal met één naam; *Lares* óf *Penates*. — Dagelijks werd den huisgoden hun deel aan den maaltijd voorgezet of dit ter hunner eer in het vuur op den haard geworpen. — Op de Kalendae, Nonae en Idus van iedere maand, als ook op den verjaardag v. d. pater familias, bij het aannemen der toga virilis en op andere huiselijke feesten, werden zij bekranst en hun koeken en honing met wijn, soms ook een zwijn, geofferd. — **17.** *scelestus*, laag, gemeen, boosaardig. — **22.** *integer*, i. e. amore intactus, onbevangen. — *fuge* = noli (vgl. ad I. 9, 13). — *fuge suspicari* = noli me in suspicionem vocare. — **23.** *trepidavit* = properavit. — *octavum lustrum*, dus dichte Hor. deze Ode waarsch. in 25 vóór Chr. —

V. **'t Kan verkeeren!** aan een' ongenoemden vriend. — (2 + 1) + (2 + 1) Strophen. — Metrum I. —

1. sqq. Het huwelijk vergeleken bij het juk van een span ossen. — *valet:* subject is Lalage (vs. 16). — **6.** *juvenca*, van een jong meisje gezegd evenals δάμαλις (vgl. ad I, 36, 13), μόσχος en πόρτις; evenzoo *juvencus* van een jongeling. II, 8, 21. — **7.** *solari* h. l. evenals παρηγορεῖν = levare. —

Praegestientis. Tolle cupidinem
Inmitis uvae: iam tibi lividos
Distinguet autumnus racemos
Purpureo varius colore.

Iam te sequetur — currit enim ferox
Aetas et illi, quos tibi demserit,
Adponet annos — iam proterva Bentley: annus
Fronte petet Lalage maritum,

Dilecta, quantum non Pholoe fugax,
Non Chloris albo sic umero nitens,
Ut pura nocturno renidet
Luna mari, Cnidiusve Gyges,

Quem si puellarum insereres choro,
Mire sagaces falleret hospites
Discrimen obscurum solutis
Crinibus ambiguoque voltu.

VI.

Septimi, Gades aditure mecum et
Cantabrum indoctum iuga ferre nostra et
Barbaras Syrtes, ubi Maura semper
Aestuat unda,

---

9. *praegestio*, uitgelaten vreugde (in iets) scheppen. — **11.** *lividos* (proleptisch = ita ut lividi fiant) *distinguet*, zal (de druiven) blauw kleuren, i. e. tot rijpheid brengen. — **13.** *currit*, ongev. = celeri cursu fugit. — *ferox aetas*, het vuur der jeugd. — **16.** *Lalage*, vgl. ad I, 22, 10. — *maritum* h. l. minnaar. — **17.** *Pholoe* en *Chloris* (i. e. puella virens, van χλωρός), gefingeerde meisjesnamen (vgl. ad I, 4, 19). — *fugax* i. e. procos vitans. — **20.** *Gyges*, een schoone knaap uit Cnidus. — **23.** *discrimen obscurum*, het onmerkbaar verschil (van geslacht); Gyges *solutis crinibus ambiguoque voltu* similior est virgini quam juveni. —

VI. **Mijn liefste plekje op aarde!** — 1 + 4 + 1 Strophen. — Metrum 11.

1. *Septimius*, een overigens weinig bekende vriend van Hor. — *aditure* (si ego cupiverim), ἐλθὼν ἄν. — *Cantaber* (sing. collectief pro plur.) een woest, krijgshaftig volk in 't N. van Spanje, waarmede de Romeinen sedert 29 oorloogden, werden in 25 en 24 door Augustus verslagen, maar stonden weldra wêer op, totdat M. Vipsanius Agrippa (ad I, 6, 5) hen in 19 v. Chr. voor goed onderwierp. — **3.** *Syrtes*, ad I, 22, 5. — *Maura unda*, aan de N. kust van Africa. —

Tibur Argeo positum colono
Sit meae sedes utinam senectae,
Sit modus lasso maris et viarum
Militiaeque.

Vnde si Parcae prohibent iniquae,
Dulce pellitis ovibus Galaesi
Flumen et regnata petam Laconi
Rura Phalantho.

Ille terrarum mihi praeter omnes
Angulus ridet, ubi non Hymetto
Mella decedunt viridique certat
Baca Venafro,

Ver ubi longum tepidasque praebet
Iuppiter brumas, et amicus Aulon
Fertili Baccho minimum Falernis
Invidet uvis.

Ille te mecum locus et beatae
Postulant arces: ibi tu calentem
Debita sparges lacrima favillam
Vatis amici.

VII.

O saepe mecum tempus in ultimum
Deducte Bruto militiae duce,
Quis te redonavit Quiritem
Dis patriis Italoque caelo,

---

5. *Tibur*, ad I, 7, 13 en 21. — *Argeus*, 'Αργεῖος, voor Argivus; welke casus is *Argeo colono*, vgl. vs. 11: *Laconi Phalantho.* — **7.** *modus* = finis, evenals I, 16, 2. — **9.** *Parcae*, ad II, 3, 15. — *prohibent* = arcent. — **10.** *pellitis ovibus:* quae propter lanae bonitatem, ut sunt Tarentinae et Atticae, pellibus integuntur, ne lana inquinetur; Varro de re rust. II, 2, 18. — *Galaesus*, rivier in Calabrië bij Tarentum. — **12.** *Phalanthus*, koning van Sparta, die, met Spartaansche jongelingen uitgeweken, in 707 v. Chr. Tarentum stichtte. — **14.** *Hymetto* voor Hymettiis, evenals *Venafro* voor Venafranae (locutio compendiaria); de *Hymettus*, een berg in Attica, was beroemd door zijn honing en wit marmer met blauwe aderen. — **15.** *decedere* = παραχωρεῖν, onderdoen voor. — *certat* c. dat. vgl. ad I, 1. 15. — *baca* = oliva. — *Venafrum*, stad in 't W. van Samnium, dicht bij Minturnae en beroemd wegens haar olijven. — **18.** *amicus* = amatus. — *Aulon*, een aan wijngaarden rijke streek in de nabijheid van Tarentum. — *Falernis*, vgl. ad I, 1, 19. — **22.** *arces*, hoogten, heuvels. — **24.** *vates:* zanger (vgl. ad I, 1 35). —

VII. **Welkomstgroet!** — 3 + 1 + 3 Strophen. — Metrum 1. —

1. *tempus* = discrimen, periculum. — **3.** *Quiris* (gew. in plur.) heet de

Pompei, meorum prime sodalium,
Cum quo morantem saepe diem mero
Fregi coronatus nitentes
Malobathro Syrio capillos?

Tecum Philippos et celerem fugam
Sensi relicta non bene parmula,
Cum fracta virtus et minaces
Turpe solum tetigere mento;

Sed me per hostes Mercurius celer
Denso paventem sustulit aere:
Te rursus in bellum resorbens
Vnda fretis tulit aestuosis.

Ergo obligatam redde Iovi dapem,
Longaque fessum militia latus
Depone sub lauru mea nec
Parce cadis tibi destinatis.

Oblivioso levia Massico
Ciboria exple, funde capacibus
Vnguenta de conchis. Quis udo
Deproperare apio coronas

---

vreedzame burger in tegenstelling van miles. — **5.** *Pompei*, synizesis; *Pompejus* Varus, een der oudste vrienden van Hor., vocht met dezen bij Philippi, sloot zich daarna bij Sex. Pompejus aan en keerde eerst na langen diensttijd (vs. 18) naar Rome terug. — *primus* = praecipuus, carissimus. — **7.** *fregi* = comminui, heb gekort. — **8.** *malobathrum*, zekere boom in Syrië en Indië, uit wiens bloesems men welriekende olie en zalven bereidde. — **9.** Slag bij *Philippi*, 42 v. Chr. — **10.** *sentire*, (iets onaangenaams) ondervinden, aan iets (onaangenaams) deelnemen. — *non bene*, ter kwader ure. — **11.** *fracta*, sc. est. — *minaces* = jactatores, ἀπειλητῆρες bij Hom. Il. 7, 96. — Met vs. **12.** vgl. het Homerische: ὀδὰξ ἕλον οὖδας. — **13.** *Mercurius*, als beschermer der dichters, vgl. I, 10, 6. — *celer sustulit*, ἐξήρπαξεν, Hom. Il. 3, 380. — *aere* = nube, vgl. Hom. l. l. vs. 381: ἐκάλυψε δ᾽ ἄρ᾽ ἠέρι πολλῇ. — **15.** *rursus* behoort bij *tulit*, *in bellum* bij *resorbens* en bij *tulit*. — De oorlog vergeleken met de woeste golven die den reeds aan land geworpen schipbreukeling in zee terugsleuren. — **17.** *reddere* = ἀποδοῦναι, geven (wat iem. toekomt). — **18.** *latus* = (tuum) corpus, z. v. a. te. — **20.** Over *cadus*, ad I, 36, 11. — **21.** *obliviosus*, λαθικηδής. — *lēvia*, λεῖα, ad I, 2, 38. — *Massico*, ad I, 1, 19. — **24.** *deproperare* = propere contexere. — *curatve myrto* voor myrtove

Curatve myrto? Quem Venus arbitrum
Dicet bibendi? Non ego sanius
Bacchabor Edonis: **recepto**
Dulce mihi furerest amico.

VIII.

Vlla si iuris tibi peierati
Poena, Barine, nocuisset umquam,
Dente si nigro fieres vel uno
Turpior ungui,

Crederem: sed tu simul obligasti
Perfidum votis caput, enitescis
Pulchrior multo iuvenumque prodis
Publica cura.

Expedit matris cineres opertos
Fallere et toto taciturna noctis
Signa cum caelo gelidaque divos
Morte carentes.

Ridet hoc, inquam, Venus ipsa, rident
Simplices Nymphae, ferus et Cupido,
Semper ardentes acuens sagittas
Cote cruenta.

Adde quod pubes tibi crescit omnis,
Servitus crescit nova, nec priores
Inpiae tectum dominae relinquunt,
Saepe minati.

---

curat. — **25.** Over *Venus* (i. e. jactus Venereus) en *arbitrum bibendi*, vgl. ad I, 4, 18. — *dicet* = designabit. — **27.** De *Edoni*, een volksstam in Thracië, ten O. van den Strymon, waren berucht wegens hun woeste drinkgelagen. —

VIII. **Aan eene meineedige schoone.** — 2 + 2 + 2 Strophen. — Metrum II. —

1. *pejero* (eig. perjuro, Sat. II, 3, 127) = ἐπιορκεῖν; *jus pejeratum* (vgl. jus jurandum) = perjurium, ἐπιορκία. — **2.** *Barine* (Meineke: Carine) naam der trouwelooze amica Horatii. — **3.** Bij de Grieken golden witte vlekken op de nagels als teeken van trouweloosheid, bij de Romeinen zwarte. — **5.** *crederem* nl. uwe eeden van trouw. — *simul* = simulac — **8.** *juv. publ. cura* z. v. a. omnium juvenum cura. — **9.** *opertos* = conditos, sepultos. — **10.** *fallere* sc. perjurio tuo. — **14.** *simplex*, argeloos, onergdenkend. — **17.**

Te suis matres metuunt iuvencis,
Te senes parci miseraeque, nuper
Virgines, nuptae, tua ne retardet
  Aura maritos.

VIIII.

Non semper imbres nubibus hispidos
Manant in agros aut mare Caspium
  Vexant inaequales procellae
    Vsque, nec Armeniis in oris,

Amice Valgi, stat glacies iners
Menses per omnes, aut aquilonibus
  Querceta Gargani laborant
    Et foliis viduantur orni:

Tu semper urgues flebilibus modis
Mysten ademptum, nec tibi Vespero
  Surgente decedunt amores
    Nec rapidum fugiente solem.

At non ter aevo functus amabilem
Ploravit omnes Antilochum senex
  Annos, nec inpubem parentes
    Troilon aut Phrygiae sorores

---

pubes = juventus, juvenés. — **21.** *juvenci*, jonge żonen, vgl. ad II, 5, 6. — **24.** *aura*, luim, ad I, 5, 11. —

IX. **Niet altijd!** Troostlied aan Valgius. — 2 + 2 + 2 Strophen. — Metrum I. —

2 De Kaspische zee stond bij de Ouden als zeer stormachtig bekend. — **3.** *inaequalis*, act. eig. ruw makend, d. i. de golven opzweepend. — **5.** C. *Valgius* Rufus, consul in 12 v. Chr., behoorde als elegisch dichter tot den kring van Maecenas en Vergil.; bovendien muntte hij uit als rhetor en grammaticus; Sat. I, 10, 82 roemt Hor. hem als fijn kunstcriticus. — *stat*, ad I, 9, 1. — **7.** *Garganus*, berg in 't N. van Apulië. — **9.** *urgues:* overmatige jammerklachten stoorden, volgens de Ouden, de dooden in hunne rust. — **10.** *Mystes*, een schoone, door Valgius beminde knaap (gefingeerde naam van Valgius' *zoon?* vgl. vs. 14—16). — *Vespero:* als avondster heet Venus: Vesper (Ἕσπερος), als morgenster: Lucifer (Φωσφόρος); *fugiente*, dus eig. Lucifero. — **11.** *decedunt amores*, i. e. elegia componere desinis, quibus puerum tibi ereptum quereris. — **13.** Drie geslachten = een eeuw. — *Antilochus*, zoon van Nestor en vriend van Achilles, werd door Memnon gedood. — *senex*, i. e. Nestor, vgl. Hom. Od. 3, 245: τρὶς γὰρ δή μίν φασιν ἀνάξασθαι γένε' ἀνδρῶν. — **16.** *Troilus*, jongste zoon van Priamus en Hecuba, werd als knaap

Flevere semper. Desine mollium
Tandem querellarum, et potius nova
Cantemus Augusti tropaea
Caesaris et rigidum Niphaten,

Medumque flumen gentibus additum
Victis minores volvere vertices,
Intraque praescriptum Gelonos
Exiguis equitare campis.

X.

Rectius vives, Licini, neque altum
Semper urguendo neque, dum procellas
Cautus horrescis, nimium premendo
Litus iniquum.

Auream quisquis mediocritatem
Diligit tutus, caret obsoleti
Sordibus tecti, caret invidenda
Sobrius aula.

Saepius ventis agitatur ingens
Pinus et celsae graviore casu
Decidunt turres feriuntque summos
Fulgura montes.

---

door Achilles gedood. — *Phrygiae* (poet. voor Trojanae) *sorores:* Polyxena, Cassandra, Iliona, e. a. — **17.** *Desine querellarum*, Grieksche constructie: λῆγ' ὀδυρμῶν. — **20.** *rigidus*, sc. nive glacieque. — *Niphates* (Νιφάτης, Sneeuwkop) een berg in het Taurusgebergte op de grens van Armenië en Medië. — **21.** *Medum flumen*, i. e. Euphraten. — *gent. add. victis* i. e. additum fluminibus gentium victarum, een locutio compendiaria, evenals I, 1, 23 en II, 6, 14. — **23.** *Geloni*, een Scythische (vlg. Herod.) of Thracische (vlg. Vergil.) nomadenstam. —

X. **Lof der gulden middelmaat.** — (1 + 2) + (2 + 1) Strophen. Metrum II. —

1. Over L. *Licinius* Murena, vgl. ad II, 2, 5; hij was een zoon van den in 62 door Cicero verdedigden Murena en zeer eer- en heerschzuchtig; in 22 werd hij wegens een samenzwering, die hij het vorige jaar met Fannius Caepio tegen Augustus gesmeed had, onthoofd. — *altum urguere*, steeds verder in 't ruime sop doordringen, staat tegenover *litus premere*, dicht langs de kust zeilen. — **5.** *auream* z. v. a. omnibus rebus anteferendam. — **8.** *aula* (pars pro toto), paleis, prachtige woning. **12.** *fulgura*, h. l. = fulmina; wat is

Sperat infestis, metuit secundis
Alteram sortem bene praeparatum
Pectus: informes hiemes reducit
Iuppiter, idem

Submovet: **non, si male nunc, et olim**
Sic erit: quondam cithara tacentem
Suscitat Musam neque semper arcum
Tendit Apollo.

Rebus angustis animosus atque
Fortis adpare; sapienter idem
Contrahes vento nimium secundo
Turgida vela.

XI.

Quid bellicosus Cantaber et Scythes,
Hirpine Quinti, cogitet Hadria
Divisus obiecto, remittas
Quaerere, **nec trepides in usum**

Poscentis aevi pauca: fugit retro
Levis iuventas et decor, arida
Pellente lascivos amores
Canitie facilemque somnum.

'tgewone onderscheid in beteekenis van beide woorden? — **13.** *infestis* en *secundis*, dativi neutr. gen. — **14.** *bene praeparatum*, i. e. sapientia munitum. — **17.** *olim* h. l. = posthac; *olim* (stam OL, vgl. *ollus*, oud Lat. = *ille*) eig. illis temporibus, heeft 3 beteekenissen: a) = *quondam, antea;* b) = *postea, posthac* en c) = *nonnumquam, interdum.* — **18.** *quondam* h. l. = interdum, nonnumquam. — *cithara:* vgl. het beeld van Apollo citharoedus bij Steuding, XXXIII, 1. — **19.** *arcum:* Apollo van Belvedere hield hoogst waarschijnlijk in zijn linkerhand den boog (Steuding, XLI, 1 en Luckenbach, Abbild. z. alt. Gesch. fig. 109 en 110). — **22.** Wat beteekent *idem* h. l. en vs. 16? —

XI. **Geniet het oogenblik!** — 3 + 3 Strophen. — In 26 of 25 v. Chr. gedicht. — Metrum I. —

1. *Cantaber*, ad II, 6, 2. — Met *Scythes* (ad I, 19, 10) schijnt Hor. hier meer bizonder de Daci (ad I, 35, 9), te bedoelen. — **2.** *Quintius Hirpinus*, aan wien ook Epist. I, 16 gericht is, schijnt een zeer rijk man te zijn geweest. — *cogitet* = paret, machinetur. — **3.** *remittas* = mittas, omittas. — **4.** *trepidare in*, angstig bezorgd zijn voor. — *usus, χρεία*, behoefte(n) — *aevi* = vitae. — **6.** *lēvis*,

Non semper idem floribus est honor
Vernis, neque uno luna rubens nitet
Voltu: **quid aeternis minorem**
Consiliis animum fatigas?

Cur non sub alta vel platano vel hac
Pinu iacentes sic temere et rosa
Canos odorati capillos,
Dum licet, Assyriaque nardo

Potamus uncti? Dissipat Euhius
Curas edaces. Quis puer ocius
Restinguet ardentis Falerni
Pocula praetereunte lympha?

Quis devium scortum eliciet domo
Lyden? Eburna, dic age, cum lyra
Maturet, in comptum Lacaenae
More comam religata nodum.

XII.

Nolis longa ferae bella Numantiae
Nec durum Hannibalem nec Siculum mare
Poeno purpureum sanguine mollibus
Aptari citharae modis,

Nec saevos Lapithas et nimium mero
Hylaeum domitosque Herculea manu
Telluris iuvenes, unde periculum
Fulgens contremuit domus

λεῖος, i. e. imberbis. — **9.** *honor*, sieraad, schoonheid, vgl. ad I, 17, 16. — **10.** *rubens* z. v. a. lucens. — **11.** *aeternis consiliis* is abl. instr. bij *fatigas*, maar hangt tevens van *minorem* (= imparem) af. — **14.** *sic temere*, bij Hom. μὰψ αὔτως, zoo maar (zorgeloos) weg. — **17.** *potare* = οἰνοποτάζειν. — *Euhius*, ad I, 18, 9. — **19.** *restinguo*, (af)koelen. — *Falerni*, ad I, 1, 19. — **23.** *maturet*, sc. venire. —

XII. **Licymnia.** — 3 + 1 + 3 Strophen. — Metrum V.

1. *longa:* de Numantijnsche oorlog duurde van 143—133; in laatstgenoemd jaar werd *Numantia* (in Spanje) na een belegering van 15 maanden door Scipio Africanus Minor ingenomen en verwoest. — *ferae* ziet op den wanhopigen moed en de doodsverachting der inwoners, die vóór den val der stad meest allen een einde aan hun leven maakten. — **2.** Met *Siculum mare* doelt Hor. op den slag bij de Aegatische eilanden in 241 en op dien bij Mylae in 260. — **4.** *aptari* sc. a me. — **5.** *Lapithas*, ad I, 18, 8. — *nimium mero* = elatum ebrietate. — **6.** *Hylaeus*, een Centaur; werd in den strijd met de Lapithen door Theseus gedood; vgl. ook ad I, 18, 8. — **7.** *Telluris juvenes* (γηγενεῖς)

Saturni veteris: tuque pedestribus
Dices historiis proelia Caesaris,
Maecenas, melius ductaque per vias
  Regum colla minacium.

Me dulces dominae Musa Licymniae
Cantus, me voluit dicere lucidum
Fulgentes oculos et bene mutuis
  Fidum pectus amoribus;

Quam nec ferre pedem dedecuit choris
Nec certare ioco nec dare bracchia
Ludentem nitidis virginibus sacro
  Dianae celebris die.

Num tu quae tenuit dives Achaemenes
Aut pinguis Phrygiae Mygdonias opes
Permutare velis crine Licymniae
  Plenas aut Arabum domos,

Cum flagrantia detorquet ad oscula
Cervicem, aut facili saevitia negat,
Quae, poscente, magis gaudeat eripi,
  Interdum rapere occupet?

---

zijn de Giganten, die den hemel wilden bestormen, maar door Juppiter, met behulp van Hercules, overwonnen werden; vgl. de aant. bij III, 4, 49—64. — *unde* = a quibus (imminens). — **11.** *ducta per vias*, sc. in triumpho. — In 29 (13—15 Aug.) vóór Chr. hield Augustus een' drievoudigen triumftocht, nl. over de Pannoniërs en Delmatiërs, over den slag bij Actium en over den Aegyptischen krijg. — *vias* ziet voornamelijk op de *Sacra via* (vgl. Hoekstra, Rom. Ant. p. 154[3]). — **13.** *dominae* (sc. tuae) huisvrouw. — *Licymnia* i. e. Terentia, de gemalin van Maecenas; dikwijls gebruiken de Rom. minnedichters gefingeerde Grieksche namen in plaats der Romeinsche, waarbij het aantal en de maat der lettergrepen bij beide overeenkomen; zóó bij Catullus: *Lesbia* voor Clodia, bij Tibullus: *Delia* voor Plania, bij Propertius: *Cynthia* voor Hostia. — (Rosenberg ziet in Licymnia eene *libertina*). — **15.** *bene* (= probe, valde) behoort bij *fidum*; opp. male fidus = infidus. — **19.** *ludentem* hier = saltantem. — *nitidis* = festo ornatu decoris. — **20.** *celebris*, gevierd, celebratae. — Den 13en Aug. vierde men feest ter eere van Diana en ter herinnering aan de stichting van den Dianatempel op den Aventinus door Servius Tullius (vgl. hierover ad IV, 6, 38). — *Diana* met lange *i*, ad I, 21, 1. — **21.** *Achaemenes*, stamvader van het Perzisch geslacht der Achaemeniden. — **22.** *Mygdonius* = Phrygius (naar den Phrygischen koning Mygdon). — **24.** Vgl. ad I, 29, 1. — **25.** *detorquet:* over de caesuur vgl. ad I, 18, 16. — *detorquet ad oscula cervicem* prägnant: indem sie das Antlitz abwendet, kehrt sie den Nacken zu (Kiessling). — **26.** *facilis*, gemakkelijk (te verteederen). — **28.** *rapere occupet.* φθάνει ἁρπάζουσα. — *interdum*, asyndeton adversativum. —

XIII.

Ille et nefasto te posuit die,
Quicumque primum, et sacrilega manu
Produxit, arbos, in nepotum
Perniciem opprobriumque pagi;

Illum et parentis crediderim sui
Fregisse cervicem et penetralia
Sparsisse nocturno cruore
Hospitis; ille venena Colcha

Et quidquid usquam concipitur nefas
Tractavit, agro qui statuit meo
Te triste lignum, te caducum
In domini caput inmerentis.

Quid quisque vitet, numquam homini satis
Cautumst in horas. Navita Bosporum
Thynus perhorrescit neque ultra
Caeca timetve aliunde fata,

Miles sagittas et celerem fugam
Parthi, catenas Parthus et Italum
Robur: sed **inprovisa leti**
Vis rapuit rapietque gentes.

Quam paene furvae regna Proserpinae
Et iudicantem vidimus Aeacum
Sedesque discretas piorum et
Aeoliis fidibus querentem

XIII. **De ongeluksboom.** — Den 1en Maart 30 v. Chr. was Hor. bijna door een vallenden boom verpletterd; kort daarna is deze Ode (dus een der oudsten) gedicht. — (3 + 2) + 5 Strophen. — Metrum I. —

2. *quicumque primum*, sc. posuit. — **4.** *pagi* i e. Mandela, een dorp dicht bij de villa Sabina van Hor. — **5.** *et* = etiam, zelfs. — *crediderim*, conj. modestiae. — **8.** De *Colchi* (aan de oostkust van den Pontus Euxinus) waren berucht om hunne gift- en tooverdranken (bv. Medea). — **11.** *caducus*, h. l. = casurus, collapsurus. — **14.** *cautumst* = caveri potest. — **15.** *Thyni*, een volksstam in Bithynië. — **16.** *caeca* = improvisa. — **18.** *Parthus*, ad I, 19, 11. — *Italum robur* i. e. de kern (keur) der Romeinsche soldaten. — **21.** *Proserpina* heeft in den regel ō, maar hier ŏ. — **22.** *Aeacus*, zoon van Juppiter, koning van Aegina en vader van Peleus en Telamon, werd, wegens zijn vroomheid en rechtvaardigheid, door de Goden tot rechter in de onderwereld verheven. — **23.** *discretas* sc. a Tartaro. — **24**. *fidibus:* bedoeld wordt

Sappho puellis de popularibus,
Et te sonantem plenius aureo,
Alcaee, plectro dura navis,
Dura fugae mala, dura belli!

Vtrumque sacro digna silentio
Mirantur umbrae dicere, sed magis
Pugnas et exactos tyrannos
Densum umeris bibit aure volgus.

Quid mirum, ubi illis carminibus stupens
Demittit atras belua centiceps
Aures et intorti capillis
Eumenidum recreantur angues?

Quin et Prometheus et Pelopis parens
Dulci laborum decipitur sono,
Nec curat Orion leones
Aut timidos agitare lyncas.

XIIII.

Eheu fugaces, Postume, Postume,
Labuntur anni, nec pietas moram
Rugis et instanti senectae
Adferet indomitaeque morti:

---

hier het *barbiton* (vgl. ad I, 1, 34). — **25.** *Sappho*, lyrische dichteres uit het Aeolische Lesbos, bloeide omstr. 600 vóór Chr. — **26.** *plenius*, voller, krachtiger. — **27.** *Alcaeus*, lyrisch dichter, tijd- en landgenoot van Sappho; vgl. verder ad I, 32, 5. — Over *plectrum*, zie ad II, 1, 40. — *aureo:* zooals Apollo bezigt bij het tokkelen der cither. — **29.** *sacrum silentium* (εὐφημία), zooals bij offers en godsdienstige plechtigheden in acht genomen wordt. — **32.** *bibit aure*, vgl. Ovid. Met. 13, 787: auribus hausi. — **34.** *belua centiceps*, i. e. Cerberus, de hond die den toegang tot de onderwereld bewaakte; bij Hesiodus heeft hij 50 koppen, volgens de meest gewone voorstelling slechts 3. — **36.** *recreantur*, zich verkwikken (aan hun lied). — *Eumenides* (Εὐμενίδες, eig. de welwillenden) euphemisme voor Furiae (Ἐρινύες). — **37.** *Quin et* = quin etiam. — *Pel. par.* i. e. Tantalus, vgl. ad I, 28, 7. — **38.** *laborum decipitur* (Grieksche constructie, evenals II, 9, 17) = τῶν πόνων λήθεται. — **39.** *Orion*, zoon van Neptunus en beroemd als jager, vgl. ook ad I, 28, 21. — De kwellingen van Tantalus vermeldt Hom. Od. II, 582. —

XIV. **Vergankelijkheid.** — 3 + 1 + 3 Strophen. — Metrum I. — **1.** *Postumus*, onbekend persoon. — **4.** *indomitae* = indomabili (vgl. invic-

Non, si trecenis, quotquot eunt dies,
Amice, places inlacrimabilem
Plutona tauris, qui ter amplum
Geryonen Tityonque tristi

Conpescit unda, scilicet omnibus,
Quicumque terrae munere vescimur,
Enaviganda, sive reges
Sive inopes erimus coloni.

Frustra cruento Marte carebimus
Fractisque rauci fluctibus Hadriae,
Frustra per autumnos nocentem
Corporibus metuemus austrum:

Visendus ater flumine languido
Cocytos errans et Danai genus
Infame damnatusque longi
Sisyphus Aeolides laboris.

---

tus enz.). — **5.** *trecenis* duidt een onbepaald groot aantal aan, evenals sexcenti in proza. — **6.** *inlacrimabilis*, ἀδάκρυτος, h. l. actief, ongeveer = durus; IV, 9, 26 staat het passief = indefletus. — **8.** *Geryones*, een geweldige reus met 3 lichamen op het eiland Erytheia in het uiterste Westen; hij werd door Hercules, nadat deze zijne runderen geroofd had, gedood. — *Tityos*, zoon van Gaia, wilde Latona geweld aandoen, maar werd door Apollo gedood en in de onderwereld geslingerd, waar 2 gieren zijn steeds aangroeiende lever vaneenreten. — **9.** *compescit* = cohibet, coercet. — **10.** Vgl. Hom. Il., 6, 142: οἳ ἀρούρης καρπὸν ἔδουσιν. — *reges* = divites, locupletes. — **13.** *carebimus* = abstinebimus. — **16.** De Zuidewind (*Auster* = de hedendaagsche Scirocco) gold als schadelijk voor de gezondheid. — **17.** *ater* is alles wat op de Onderwereld of op den Dood betrekking heeft; *ater*, dofzwart (opp. *albus*, dofwit) is onaangenaam, leelijk voor het gezicht; *niger*, glanzig zwart (opp. *candidus*, blinkend wit) doet het oog aangenaam aan en is eigen aan hetgeen schoon is. — Zóó spreekt Hor. van *nigri oculi*, *nigri capilli*, maar van *atra mors* en *atrae curae;* intusschen neemt hij, evenals alle dichters, niet altijd dit onderscheid in acht, maar gebruikt soms *ater* synoniem met *niger* en omgekeerd. — **18.** *Cocytos*, Κώκυτος i. e. jammerstroom, van κωκύω. — *Danai genus:* de 50 dochters van Danaus, die op zijn bevel haar 50 neven, zonen van Aegyptus, in den eersten huwlijksnacht vermoordden, behalve Hypermnestra die haren echtgenoot Lynceus spaarde; voor die misdaad ondergingen zij in de onderwereld de bekende straf. — **19.** *damnatus* c. gen. is poetisch (vgl. in proza: capitis damnare). — **20.** *Sisyphus* (van σόφος, sluw, met reduplicatie gevormd), zoon van Aeolus, was volgens de mythe stichter en koning van Korinthe; wegens zijn listige euveldaden moest hij in de onderwereld een steeds terugrollend rotsblok tegen een heuvel opwentelen (vgl. Hom. Od. II,

Linquenda tellus et domus et placens
Vxor, neque harum, quas colis, arborum
Te praeter invisas cupressos
Vlla brevem dominum sequetur.

Absumet heres Caecuba dignior
Servata centum clavibus et mero
Tinguet pavimentum superbo,
Pontificum potiore cenis.

XV.

Iam pauca aratro iugera regiae
Moles relinquent, undique latius
Extenta visentur Lucrino
Stagna lacu platanusque caelebs

Evincet ulmos. Tum violaria et
Myrtus et omnis copia narium
Spargent olivetis odorem,
Fertilibus domino priori,

Tum spissa ramis laurea fervidos
Excludet ictus. Non ita Romuli
Praescriptum et intonsi Catonis
Auspiciis veterumque norma.

---

593 sqq. — **23.** De cypres was aan Pluto geheiligd; bij begrafenissen strooide men met cypressenloof en op grafheuvels werden cypressen geplant (Epod. 5, 18: cupressos funebres). — **24.** *brevem* = aevi brevis. — **25.** *Caecuba*, ad I, 1, 19. — *dignior:* te, quoniam iis fruetur, cum tu parcas ut sacris (Hirschfelder). — **28.** De maaltijden der *pontifices* waren evenals die der Salii (ad I, 36, 12) luisterrijk en prachtig. — *cenis* = mero cenarum, een locutio compendiaria, vgl. ad II, 9, 21. —

XV. **Nu en voorheen!** — $2\frac{1}{2} + 2\frac{1}{2}$ Strophen. — In 28 v. Chr. gedicht. — Metrum I. —

1. *regiae* = regales, magnificae, vgl. ad II, 1, 1. — **2.** *moles:* van reusachtige gebouwen, zooals b.v. de turris Maecenatiana (III, 29, 10; vgl. aldaar) en de moles Hadriani (Engelenburg). — **3.** *lacus Lucrinus*, dicht bij Bajae aan de kust van Campanië en (ook nu nog) beroemd wegens zijn oesters. — **4.** *stagna*, (kunstmatig aangelegde en met de zee in verbinding staande) vischvijvers. — *caelebs* = vitibus vidua; tegen den breedgetakten en dichtgebladerden plataan werd de wijnstok *niet*, tegen de slanke olmen en populieren *wel* opgeleid (*maritare*, Epod. 2, 10). — **5.** *evincere* = ἐκνικᾶν, verdringen. — **6.** *myrtus*

Privatus illis census erat brevis,
Commune magnum: nulla decempedis
Metata privatis opacam
Porticus excipiebat Arcton,

Nec fortuitum spernere caespitem
Leges sinebant, oppida publico
Sumptu iubentes et deorum
Templa novo decorare saxo.

XVI.

Otium divos rogat in patenti
Prensus Aegaeo, simul atra nubes
Condidit lunam neque certa fulgent
Sidera nautis,

Otium bello furiosa Thrace,
Otium Medi pharetra decori,
Grosphe, non gemmis neque purpura ve-
nale nec auro.

Non enim gazae neque consularis
Submovet lictor miseros tumultus
Mentis et curas laqueata circum
Tecta volantes.

---

h. l. van de 4e declinatie. — *narium* z. v. a. odorum. — **10.** *ictus* van de stekende zonnestralen. — **11.** *intonsus*, ad I, 12, 41. — M. Porcius *Cato* (Major, Censorius), censor in 184, de type van oud Romeinsche burgerdeugd en strengheid van zeden. — *auspiciis* = exemplis, auctoritate. — **13.** *brevis* = exiguus. — *commune*, τὸ κοινόν, vermogen van den staat. — **15.** *metata*, in pass. bet., vgl. ad I, 1, 25. — *privatis*, datief. — **17.** *fortuitus*, ὁ ἐπιτυχών, de eerste de beste; *caespes*, hier dienende ter bedekking der huizen. — **18.** *oppida* = aedificia publica. — **20.** *novo* = non usitato (sc. priscis illis temporibus). —

XVI. **Gemoedsrust.** — 5 paar Strophen. — Waarschijnlijk in 28 gedicht. — Metrum II. —

1. *Otium* bet. in het eerste paar strophen: σχολή, ἡσυχία, maar vs. 9—28 bedoelt Hor. de *gemoedsrust*, ἀταραξία. — **2.** *prensus* = tempestate deprensus. — **5.** Hor. gebruikt steeds de aan 't Grieksche θράκη ontleende vormen *Thrace* (in de Oden) en *Thraca* (in de Epist.), nooit Thracis. — *Medi*, ad I, 2, 22. — **7.** Pompejus *Grosphus*, een rijk ridder, die blijkens vs. 33 sqq. op Sicilië aanzienlijke goederen bezat. — *purpura* ziet op den purperzoom aan de toga praetexta van den consul. — *ve | nale*, ad I, 2, 19. — **10.** *submovet:* het eig. woord voor de taak der lictoren, die, als de consul nadert, populum submovent. — **11.** De plafonds (laquearia, lacunaria) in de huizen

Vivitur parvo bene, cui paternum
Splendet in mensa tenui salinum
Nec leves somnos timor aut cupido
  Sordidus aufert.

Quid brevi fortes iaculamur aevo
Multa? Quid terras alio calentes
Sole mutamus? **Patriae quis exsul**
  Se quoque fugit?

Scandit aeratas vitiosa naves
Cura, nec turmas equitum relinquit,
Ocior cervis et agente nimbos
  Ocior Euro.

Laetus in praesens animus quod ultrast
Oderit curare et amara lento
Temperet risu: nihil est ab omni
  Parte beatum.

Abstulit clarum cita mors Achillem,
Longa Tithonum minuit senectus,
Et mihi forsan, tibi quod negarit,
  Porriget hora.

Te greges centum Siculaeque circum
Mugiunt vaccae, tibi tollit hinnitum
Apta quadrigis equa, te bis Afro
  Murice tinctae

---

der rijke Romeinen waren in vierkante, verdiepte vakken (lacus) verdeeld, die meestal beschilderd of met ivoor en goud ingelegd waren: voorbeelden bij Oehler, Klass. Bilderb., Titelbild en fig. 157, vooral ook fig. 130. — **13.** (ei = ab eo) *cui.* — **14.** Het zoutvat (*salinum*) bestond, zelfs bij den armsten Romein, uit zilver of koper en was aan de Lares (vgl. ad II, 4, 15) geheiligd. — **15.** *cupido* (bij Hor. altijd masc. gen.) h. l. = cupiditas. — *sordidus* = *βάναυσος*, laag, gemeen; *timor* en *cupido* zien op gierigheid en hebzucht. — **19.** *mutamus*, sc. nostra terra of patria. — *exsul*, h. l. naar analogie van expers, c. gen. — **21.** *aeratas* ziet meer bizonder op de rostra. — **24.** *Eurus*, ad I, 25, 20. — **26.** *lentus*, gelaten, kalm. — **29.** *Achilles* was volgens Hom. Il. I, 505: *ὠκυμορώτατος ἄλλων.* — **30.** Aurora had voor haar echtgenoot *Tithonus* wel de onsterfelijkheid, maar geen eeuwige jeugd afgesmeekt, zoodat hij ten laatste tot een krekel verschrompelde; een andere sage verhaalt Hor. I, 28, 8. — *minuit*, deed verschrompelen. — **33.** *ἓν διὰ δυοῖν* = greges centum Sicularum vaccarum. — **34.** *hinnitum*, hypermeter evenals II, 2, 18. — **35.**

Vestiunt lanae: mihi parva rura et
Spiritum Graiae tenuem Camenae
Parca non mendax dedit et malignum
  Spernere volgus.

XVII.

Cur me querellis exanimas tuis?
Nec dis amicumst nec mihi te prius
  Obire, Maecenas, mearum
    Grande decus columenque rerum.

A, te meae si partem animae rapit
Maturior vis, quid moror altera,
  Nec carus aeque nec superstes
    Integer? Ille dies utramque

Ducet ruinam. Non ego perfidum
Dixi sacramentum: ibimus, ibimus,
  Vtcumque praecedes, supremum
    Carpere iter comites parati.

Me nec Chimaerae spiritus igneae
Nec, si resurgat, centimanus Gyas
  Divellet umquam: sic potenti
    Iustitiae placitumque Parcis.

---

apta = juncta. — *quadrigis* = curru quadrigarum. — **37.** *lanae:* vooral de lacerna (een wijde mantel, die op den rechter schouder met een fibula werd bijeengehouden) werd met bonte kleuren versierd. — Met *parva rura* bedoelt Hor. zijn fundus Sabinus. — **38.** *Graiae*, poet. voor Graecae. — *tenuis* = fijn, smaakvol. — *Camena* = Musa, vgl. ad I, 12, 39. — *Parca* (slechts h. l. sing.) ad II, 3, 15. — *non mendax* ziet op de onherroepelijke besluiten der Parcae. — *dedit spernere*, Grieksche constructie. — *malignum* = invidum. —

XVII. **Troostlied** aan Maecenas, toen deze pas uit een ziekte hersteld was. — (1 + 3) + 4 Strophen. — Metrum I.

1. *exanimo* = eneco, ἀποκναίω, (dood)martelen. — **4.** Vgl. I, 1, 2; *res*, bestaan, leven. — **6.** *vis*, sc. fati. — **7.** *carus*, sc. mihi aliisque. — **9.** *ruina*, ad II, 1, 32. — **11.** *utcumque*, ad I, 17, 10. — *ibimus*, plur. majest. — **13.** Over de *Chimaera* ad I, 27, 24. — **14.** *Gyas*, een honderdarmige (ἑκατόγχειρ) reus, zoon van Gaia en Uranus, werd door Juppiter in den Tartarus geslingerd. — **16.** *Justitia*, Δίκη (ἡ ξύνοικος τῶν κάτω θεῶν, Soph. Ant. 451), dochter van Juppiter en Themis, vlg. Hesiod. zuster der *Parcae*

Seu Libra seu me Scorpios adspicit
Formidolosus, pars violentior
Natalis horae, seu tyrannus
Hesperiae Capricornus undae,

Vtrumque nostrum incredibili modo
Consentit astrum. Te Iovis inpio
Tutela Saturno refulgens
Eripuit volucrisque Fati

Tardavit alas, cum populus frequens
Laetum theatris ter crepuit sonum:
Me truncus inlapsus cerebro
Sustulerat, nisi Faunus ictum

Dextra levasset, Mercurialium
Custos virorum. Reddere victimas
Aedemque votivam memento:
Nos humilem feriemus agnam.

(ad II, 3, 15). — **17.** *Libra*, *Scorpios* en *Capricornus*, sterrebeelden uit den Dierenriem; vlg. de Ouden had het sterrebeeld dat bij de geboorte van iemand aan den hemel zich vertoonde, grooten invloed op zijn verder leven. — *me*, sc. nascentem. — *adspicit*, praes. pro perfecto, omdat die invloed nog voortduurt. — **18.** *pars. viol. nat. horae* (die het krachtigst deelnam aan, den meesten invloed had bij mijn geboorteuur) behoort bij Libra, Scorpios en Capricornus. — **20.** *Hesperia unda*, i. e. het westelijk gedeelte der Middellandsche zee bij Spanje (vgl. ad I, 28, 26); dáár verwekte, vlg. de Ouden, de ondergang van het sterrebeeld Capricornus steeds hevige stormen. — **21.** *nostrum*, genit.; *in* | *credibili*, over de caesuur vgl. ad I, 18, 16. — **22.** De planeet *Juppiter* gold bij de geboorte als gelukster, *Saturnus* zond ziekte en dood en werd daarom als voorbode van ongeluk beschouwd. — **25.** sq. — Vgl. ad I, 20, 3 sqq. — **26.** Over *theatris*, hier = theatro, zie ad II, 1, 10; vgl. ook I, 20, 3 waar Hor.. over dezelfde zaak als hier sprekende, het *singul.* gebruikt. — **27.** sqq. — Vgl. de inhoudsopgave der 13e Ode van dit boek. — *sustulerat*, indic. pro conj. om aan te duiden dat iets *ontwijfelbaar zeker* geschied zou zijn, *indien niet* iets anders tusschenbeide gekomen ware. — *Faunus*, ad I, 4, 11. — **29.** *levare*, afwenden. — *Mercurialium*, ad II, 7, 13. — **30.** *reddere* (vgl. ad II, 7, 17) sc. Jovi Conservatori. — **31.** *aedem* (i. e. sacellum, vgl. ad III, 6, 3), b.v. Saluti deae of Jovi Conservatori. — **32.** *feriemus*, sc. Fauno. —

XVIII.

Non ebur neque aureum
  Mea renidet in domo lacunar,
Non trabes Hymettiae
  Premunt columnas ultima recisas

Africa, neque Attali
  Ignotus heres regiam occupavi,
Nec Laconicas mihi
  Trahunt honestae purpuras clientae.

At fides et ingeni
  Benigna venast, pauperemque dives
Me petit: nihil supra
  Deos lacesso nec potentem amicum

Largiora flagito,
  Satis beatus unicis Sabinis. unico Sabino (Müller)
Truditur dies die,
  Novaeque pergunt interire lunae.

Tu secanda marmora
  Locas sub ipsum funus et sepulcri
Inmemor struis domos
  Marisque Bais obstrepentis urgues

XVIII. **Lof der tevredenheid.** — $3\frac{1}{2} + 3\frac{1}{2} + 3$ Strophen. — Metrum XII. —

1. *ebur* z. v. a. ebore ornatum; *aureum* = auratum. — **2.** *lacunar*, ad II, 16, 11. — **3.** *Hymettiae*, ad II, 6, 14. — *trabs*, τὸ ἐπιστύλιον, de draagbalk (architraaf) die op de pilaren rust (*premit columnas*). — **5.** *Africa:* bedoeld wordt het gele Numidische marmer. — *Attali*, ad I, 1, 12. — **7.** *nec..... clientae* i. e. nec mihi sunt nobiles clientae ἑλκεσίπεπλοι; (misschien beter: *trahunt* = weven). — *Lac. purpuras*, wollen kleederen met purper (uit Gythion, een stadje aan den Sinus Laconicus) geverwd. — **10.** *benigna* = larga. — **12.** *lacesso* = precibus fatigo, λιπαρέω. — Wie bedoelt Hor. met *potentem amicum*? — **14.** *beatus*, ad I, 29, 1. — *unicis* = unice dilectis; Hor. ontving zijn *Sabini* (= fundus Sabinus) in 33 van Maecenas; een beschrijving er van geeft de dichter Epist. I, 16, vs 1—16; het lag ruim 3 uur gaans Oostelijk van Tibur op de plaats, thans ingenomen door de Vigne di San Pietro (Sellin, Das Sabinische Landgut des Horaz, Progr. Schwerin, 1896). — *Sabini:* fundi, qui a populis dicuntur, ubi non additur fundi vel praedii vocabulum, non admittunt aliud nomen nisi ipsius populi plurativum (Haupt). — **17.** *marmora*, marmeren platen (ter versiering van het huis). — **18.** *locas*, nl. aan een aannemer, redemptor (ad III, 1, 35). — **20.** *Baiae*, een stad in

Submovere litora,
Parum locuples continente ripa.
Quid quod usque proximos
Revellis agri terminos et ultra

Limites clientium
Salis avarus? Pellitur paternos
In sinu ferens deos
Et uxor et vir sordidosque natos.

Nulla certior tamen
Rapacis Orci fine destinata
Aula divitem manet
Erum. Quid ultra tendis? Aequa tellus

Pauperi recluditur
Regumque pueris, nec satelles Orci
Callidum Promethea
Revexit auro captus. Hic superbum

Tantalum atque Tantali
Genus coercet, hic levare functum
Pauperem laboribus
Vocatus atque non vocatus audit.

Campanië, dicht bij Neapolis en Cumae aan zee gelegen, was wegens haar bekoorlijke omstreken en heete zwavelbronnen bij de rijke Romeinen, die er prachtige villa's lieten bouwen, zeer gezocht; vooral ook lokten de weelderige levenswijze en genietingen van allerlei aard er steeds een menigte badgasten en vreemdelingen. — **21.** Niet tevreden met hun villa's op het vaste land, lieten de rijke Romeinen reusachtige, ver in zee vooruitstekende dammen aanleggen, waarop dan nieuwe villa's verrezen; nu nog vindt men in de Golf van Bajae onder water uitgestrekte ruinen van zulke dammen en villa's, vooral bij het tegenwoordige dorp Bacoli. — **22.** *contin. ripa* = ripa terrae continentis; *ripa* h. l. = litus. — **23.** *Quid* (de eo dicam) *quod.* — **27.** *deos* i. e. Lares et Penates, vgl. ad II, 4, 15. — **28.** *sordidos*, schamel gekleed, in lompen gehuld. — **29.** Van *certior* (z. v. a. certius) hangt *fine destin.* af. — *finis* bij Hor. nog Epod. 17, 36 femin. gen. — Over *Orcus*, vgl. ad III, 11, 29. — **32.** *aequa* z. v. a. aeque. — **34.** *satelles Orci* i. e. Charon. — **36.** *hic*, i. e. Orcus. — *Tantali genus* i. e. Pelops. — **38.** De dicht. infin. *levare* hangt af van *voc. atque non voc.* — *functum* = defunctum. — **40.** *non vocatus audit:* Oxymoron. —

XVIIII.

Bacchum in remotis carmina rupibus
Vidi docentem, credite posteri,
  Nymphasque discentes et aures
    Capripedum Satyrorum acutas.

Euhoe, recenti mens trepidat metu
Plenoque Bacchi pectore turbidum
  Laetatur. Euhoe, parce Liber,
    Parce, gravi metuende thyrso!

Fas pervicaces est mihi Thyiadas
Vinique fontem, lactis et uberes
  Cantare rivos atque truncis
    Lapsa cavis iterare mella;

Fas et beatae coniugis additum
Stellis honorem tectaque Penthei
  Disiecta non leni ruina,
    Thracis et exitium Lycurgi.

Tu flectis amnes, tu mare barbarum,
Tu separatis uvidus in iugis
  Nodo coerces viperino
    Bistonidum sine fraude crines.

XIX. **Lofzang op Bacchus.** — (2 + 2) + 4 Strophen. — Metrum I. **1.** *rupibus:* daarnaar heet Bacchus bij de Gr. ὄρειος, ὀρειφοίτης. — **4.** *acutas*, spits (niet: gespitst, arrectas). — **5.** *euhoe*, εὐοῖ, vgl. ad I, 18, 9. — **6.** *turbidum* pro turbide. — *Liber*, ad I, 12, 22. — **8.** *gravis*, machtig, want wie door den thyrsos werd aangeraakt, werd door Bacchantische razernij aangegrepen. — *thyrsos*, θύρσος, de met klimop en wijngaardranken omwonden en aan den top met een pijnappel voorziene staf van Bacchus en van de Bacchanten. — **9.** *Thyiades*, θυιάδες (van θύειν, razen) heeten de Bacchanten, de gezellinnen van Bacchus. — **10.** sqq. — Bij de brooddronken feesten en offers ter eere van Bacchus stroomden rijkelijk wijn, melk en honing. — **13.** *et* = etiam. — *coniugis* i. e. Ἀριάδνη (voor Ἀριάγνη van ἁγνός: de zeer heilige); door Theseus op Naxos achtergelaten, nam Bacchus haar tot gemalin en plaatste haar gouden kroon, (*honorem*, sieraad) het werk van Hephaestus, als sterrebeeld aan den hemel. — **14.** *Pentheus*, koning van Thebe, werd, omdat hij zich tegen de vereering van Bacchus verzette, door zijne moeder en andere Bacchanten verscheurd en zijn paleis verwoest, vgl. Ovid. Met. III, 511—733. — **15.** *non leni*, λιτότης voor gravissima. — **16.** *Lycurgus*, koning der Edoni in Thracië, verzette zich eveneens tegen de invoering van Bacchus' eeredienst in zijn land en werd daarvoor door Zeus met blindheid en een' spoedigen dood gestraft, vgl. Hom. Il. VI, 130—140. — **17.** *flecto*, bedwingen. — *amnes*, nl. de Indische rivieren Orontes en Hydaspes, welke Bacchus door een slag met zijn thyrsos naar haar bronnen terugdrong en die hij vervolgens droogvoets overtrok. — *barbarum* i. e. Indicum. — **18.** *separatis* = remotis, vs. 1. — *uvidus* sc. vino. — **20.** *Bistonides*, Thra-

Tu, cum parentis regna per arduum
Cohors Gigantum scanderet inpia,
Rhoetum retorsisti leonis
Vnguibus horribilique mala,

Quamquam choreis aptior et iocis
Ludoque dictus non sat idoneus
Pugnae ferebaris; sed idem
Pacis eras mediusque belli.

Te vidit insons Cerberus aureo
Cornu decorum, leniter atterens
Caudam et recedentis trilingui
Ore pedes tetigitque crura.

XX.

Non usitata nec tenui ferar
Penna biformis per liquidum aethera
Vates, neque in terris morabor
Longius, invidiaque maior

Vrbes relinquam. Non ego, pauperum
Sanguis parentum, non ego, quem vocas,
Dilecte Maecenas, obibo,
Nec Stygia cohibebor unda.

Iam iam residunt cruribus asperae
Pelles et album mutor in alitem

---

cische Bacchanten uit den stam der Bistones. — *fraude* = damno. — **21.** *per arduum:* de Giganten stapelden, bij hun bestorming van den Olympus, den Pelion op de Ossa. — **23.** Bacchus hielp daarbij in leeuwengestalte de Goden. — **28.** *medius* (c. gen. evenals μέσος), evenzeer geneigd tot. — **29.** *insons* h. l. onschadelijk. — *Cerberus*, ad II, 13, 34; Bacchus bracht nl. zijne moeder Semele uit de onderwereld naar den hemel terug (vgl. ad I, 17, 23). — *aur. cornu dec.*, als symbool van overvloed en kracht. — **30.** *atterens*, sc. tibi. —

XX. **Voorgevoel van onsterfelijken dichterroem!** (*De Venusijnsche Zwaan!*) — (2 + 1) + (2 + 1) Strophen. — In 23 v. Chr. gedicht. — Metrum I. —

1. *nec tenui* = densa, valenti. — **2.** Vlg. Aristoteles gingen de zielen der dichters na hun dood in zwanen over en bleven ook in deze gedaante de gave van het gezang behouden; *biformis vates:* als dichter (bij mijn leven) en zwaan (na mijn dood). — **3.** *vates*, ad I, 1, 35. — **4.** *longius*, poet. voor diutius. —

Superne nascunturque leves
Per digitos umerosque plumae.

Iam Daedaleo tutior Icaro
Visam gementis litora Bospori
Syrtesque Gaetulas canorus
Ales Hyperboreosque campos.

Me Colchus et, qui dissimulat metum
Marsae cohortis, Dacus et ultimi
Noscent Geloni, me peritus
Discet Hiber Rhodanique potor.

Absint inani funere neniae
Luctusque turpes et querimoniae;
Conpesce clamorem ac sepulcri
Mitte supervacuos honores.

---

major = superior, verheven boven. — **11.** *superne*, ὕπερθεν (aan hoofd en hals). — *lēves*, λεῖαι (opp. *asperae*, vs. 9). — **13.** *Icarus*, bekend uit Ovid. Met. VIII, 183—235. — **14.** *gemo* (μεγάλα στενάχειν, στένειν bij Hom.) dof bruisen. — **15.** *Syrtes*, ad 1, 22, 5. — *Gaetulia*, een landstreek in 't N. W. van Africa, tusschen den Oceanus en de Syrtes. — **16.** De *Hyperborei*, volgens de sage in 't uiterste N. der aarde wonende, leefden steeds zonder kommer en tweedracht in voortdurend geluk tot op fabelachtig hoogen ouderdom. — **17.** De *Colchi*, een volk aan de rivier de Phasis, aan de O.-kust van den Pontus Euxinus. — **18.** De *Marsi* woonden in Latium. — Over de *Daci* ad I, 35, 9. — **19.** *Geloni*, ad II, 9, 23. — **20.** De *Hiberi*, in Hiberia, aan de O.-kust van Spanje. — *potor*, poet. voor: accola; vgl. Hom. B, 825: πίνοντες ὕδωρ μέλαν Αἰσήποιο (van de bewoners van Zeleia). — **21.** *inani:* want de dichter blijft als zwaan voortleven, vgl. ad vs. 2. — *neniae* (vgl. ad II, 1, 38) zijn h. l. de klaagzangen der praeficae (gehuurde klaagsters). — **23.** *conpesce*, ad II, 14, 9. —

CARMINVM

LIBER TERTIVS.

I.

Odi profanum volgus et arceo;
Favete linguis: carmina non prius
  Audita Musarum sacerdos
    Virginibus puerisque canto.

I—VI.

Aan het Romeinsche volk!

Dat een zekere band deze 6 Oden vereenigt, zou reeds daaruit kunnen blijken, dat zij allen in *dezelfde* (Alcaeïsche) *versmaat* gedicht zijn, terwijl toch Hor. in den regel zijne versmaten afwisselt en slechts hoogst zelden [1]) twee Oden in dezelfde (met name de Alcaeïsche) maat op elkaâr laat volgen. —

Deze band springt echter vooral in 't oog, wanneer wij het slot van iedere Ode met het begin der volgende vergelijken: „Die *erste Ode* (aldus Nauck, Nachwort zu Ode 1—6) *schliesst* mit der *Verschmähung des Reichthums*, die *zweite beginnt* mit der *Empfehlung der Armuth;* der *Schluss der zweiten* handelt von der *Strafe des Frevlers*, der *Anfang der Dritten* von dem *Lohne der Gesinnungstüchtigkeit;* am *Ende der dritten* wird der Muse ein *Desine*, zum *Anfange der vierten* ein revocirendes *Descende caelo* zugerufen; auf die *Unterwelt und Pirithous (Ende IV)* folgt *Juppiter im Himmel (Anfang V)*, und auf den *Patriotismus eines Regulus (Ende V)* folgen gegensätzlich die *Verschuldungen der Vorfahren (Anfang VI).*" —

Alle 6 Oden hebben betrekking op de *zedelijke wedergeboorte van den Staat*, die, zooals de dichter hoopt, met het *optreden van Augustus* (Jan. 27 v. Chr.) een begin zal nemen; van Augustus' streven en maatregelen verwacht de dichter dan ook alle heil en redding voor het Romeinsche volk. —

Eene *inleiding* (III, 1, 1—4). waarin de dichter *„carmina"* in 't vooruitzicht stelt, en een *epiloog* (III, 6, 45—48) omsluiten den geheelen *„cyclus."* —

Over 't geheel genomen, zijn de 6 Oden in 27 | 26 v. Chr. gedicht [2]). —

I. **Tevredenheid het hoogste goed** *(avaritiam perstringit, commendat continentiam).* 1 + (3 + 2) + (2 + 2) + 2 d.i. 6 + 6 Strophen. — Metrum I. —

1. *profanus* eig. = ἀμύητος, in de mysteriën niet ingewijd, bet. h. l. in den dienst der Muzen niet ingewijd, *ongewijd.* — **2.** *favere linguis*, εὐφημεῖν, in heilige aandacht zwijgen. — **4.** *virg. puerisque:* als zijnde de hoop der toe-

---

1) Zóó I, 16, 17; 26, 27; 34, 35; II, 14, 15 en IV, 14, 15. —

2) Zeer lezenswaard is over deze 6 Oden Mommsen's Festrede zum 24. Jan. 1889 in Berliner Sitzungsber. 1889, 23 fg. —

Regum timendorum in proprios greges,
Reges in ipsos imperiumst Iovis,
Clari Giganteo triumpho,
Cuncta supercilio moventis.

Est ut viro vir latius ordinet
Arbusta sulcis, hic generosior
Descendat in campum petitor,
Moribus hic meliorque fama

Contendat, illi turba clientium
Sit maior: aequa lege Necessitas
Sortitur insignes et imos,
Omne capax movet urna nomen.

Destrictus ensis cui super inpia
Cervice pendet, non Siculae dapes
Dulcem elaborabunt saporem,
Non avium citharaeque cantus

Somnum reducent: **somnus agrestium**
Lenis virorum non humiles domos
Fastidit umbrosamque ripam,
Non zephyris agitata tempe.

Desiderantem quod satis est neque
Tumultuosum sollicitat mare,
Nec saevus Arcturi cadentis
Impetus aut orientis Haedi,

---

komst en 't meest ontvankelijk voor het woord eens dichters. — **5.** *greges:* herinnert aan *ποιμὴν λαῶν*. — **7.** Vgl. vooral ad III, 4, 49—64. — **8.** Vgl. de bekende woorden bij Hom. Il. I, 528—530 (vgl. de prachtige kop van Zeus van Otricoli, bij Luckenbach, Abbild. z. alt. Gesch. fig. 31). — **9.** *Est ut* z. v. a. fit ut. — **10.** *sulcis* i. e. ordinibus in quincuncem (:·: eig. de 5 oogen der tessera) dispositis. — **11.** *campum*, sc. Martium, ad I, 8, 4. — **13.** *contendat:* als competitor. — **14.** *aequa lege:* asyndeton adversativum. — Vgl. verder ad II, 3, 25. — **17.** Toepassing op het zwaard van Damocles (Cic. Tusc. V, 21, 61). — **18.** *Siculae dapes,* berucht wegens de zwelgerijen, die daarbij plaats vonden. — **20.** *avium*, ziet waarschijnlijk op de volières (aviaria, *ὀρνιθῶνες*) op de villa's der aanzienlijke Romeinen. — **24.** *tempe* h. l. = valles amoenas (vgl. ad I, 7, 4). — **27.** *Arcturus*, de helderste ster in het sterrebeeld Bootes. — **28.** *Haedus,* gew. in plur., 2 sterren in het sterrebeeld Auriga; de ondergang van *Arcturus* (einde October) en de opgang der *Haedi* (begin October) gingen, volgens de Ouden, met stormen gepaard. —

Non verberatae grandine vineae
Fundusque mendax, arbore nunc aquas
  Culpante, nunc torrentia agros
    Sidera, nunc hiemes iniquas.

Contracta pisces aequora sentiunt
Iactis in altum molibus: huc frequens
  Caementa demittit redemptor
    Cum famulis dominusque terrae

Fastidiosus: sed Timor et Minae
Scandunt eodem quo dominus, neque
  Decedit aerata triremi et
    Post equitem sedet atra Cura.

Quodsi dolentem nec Phrygius lapis
Nec purpurarum sidere clarior
  Delenit usus nec Falerna
    Vitis Achaemeniumque costum:

Cur invidendis postibus et novo
Sublime ritu moliar atrium?
  Cur valle permutem Sabina
    Divitias operosiores?

---

32. *sidera:* aan de beide Hondsgesternten (*Canis* en *Canicula*) werd de verzengende hitte in het midden van den zomer (hondsdagen) toegeschreven. — **33.** Hyperbole; *sentiunt:* ad II, 7, 10. — **34.** *jactis ..... molibus*, vgl. ad II, 18, 21. — *frequens cum* = omstuwd door een menigte (knechten). — **35.** *redemptor* = ἐργολάβος, manceps, aannemer. — **37.** *terrae fastid....*, vgl. II, 18, 22. — **39.** sq. — Vgl. II, 16, 21 sq. — **40.** *atra* (tristis, funesta, somber) vgl. ad II, 14, 17. — **41.** *Phrygius lapis*, i. e. marmor Synnadicum, afkomstig uit Synnada in Phrygië. — **42.** *clarior* behoort bij *usus*, maar slaat per enallagen op *purpurarum*. — **43.** *Falerna*, ad I, 1, 19. — **44.** *Achaemenium* = Persicum, vgl. ad II, 12, 21. — **46.** *ritus*, bouwstijl. — *atrium:* de oudste en eenvoudigste vorm van het *atrium* heette *Atrium tuscanicum* (zóó de bekende *atria* op afbeeldingen uit Pompeji); hier wordt het *Atrium tetrastylum et corinthium* bedoeld, dat met prachtige zuilen versierd was. — Het eerst versierde *Scaurus* in 59 v. Chr. zijn atrium met 38 voet hooge marmeren zuilen. —

II.

Angustam amice pauperiem pati
Robustus acri militia puer
Condiscat et Parthos feroces
Vexet eques metuendus hasta

Vitamque sub divo et trepidis agat
In rebus. Illum ex moenibus hosticis
Matrona bellantis tyranni
Prospiciens et adulta virgo

Suspiret: „eheu, ne rudis agminum
Sponsus lacessat regius asperum
Tactu leonem, quem cruenta
Per medias rapit ira caedes".

Dulce et decorumst pro patria mori:
Mors et fugacem persequitur virum
Nec parcit inbellis iuventae
Poplitibus timidoque tergo.

Virtus, repulsae nescia sordidae,
Intaminatis fulget honoribus,
Nec sumit aut ponit secures
Arbitrio popularis aurae.

Virtus, recludens inmeritis mori
Caelum, negata temptat iter via
Coetusque volgares et udam
Spernit humum fugiente penna.

II. **Lof der Virtus** *(luxuriem ac mollitiem refutat, virtutem Romanorum antiquam praedicat, qua sola efficiatur, ut bene de patria mereamur).* — 4 + (2 + 2) Strophen, nl. vs. 1—16: lof der Virtus als fortitudo bellica; vs. 17—24: lof der deugd in 't algemeen; vs. 25—32: lof van de deugd der stilzwijgendheid. — Metrum I.

1. *amice* = *φίλως*, libenter. — *puer:* het jongere geslacht (op welken leeftijd begon de krijgsdienst bij de Rom.?). — **3.** *Parthos*, ad I, 2, 22. — **5.** *sub divo*, II, 3, 23. — *trepidis* = periculosis. — **6.** *hosticis*, ad II, 1, 1. — *ex moenibus..... prospiciens* (tot vs. 12) vgl. hiermede bij Hom. Il. 22, 463(—514) de jammerklachten van Andromache: *ἔστη παπτήνασ' ἐπὶ τείχεϊ, κ. τ. λ.* — **9.** *rudis agminum* z. v. a. inperitus belli. — **13.** Tyrtaeus: *τεθνάμεναι γὰρ καλὸν ἐνὶ προμάχοισι πεσόντα | ἄνδρ' ἀγαθὸν περὶ ᾗ πατρίδι μαρνάμενον.* — **14.** Simonides: *ὁ δ' αὖ θάνατος κίχε καὶ τὸν φυγόμαχον.* — *et* = etiam. — **17.** *sordidae*, smadelijk. — **20.** *aurae*, ad I, 5, 11. — **21.** *inmeritis mori*, *κατὰ λιτότητα* = immortalitate dignis. — **22.** *negata* (ceteris). —

Est et fideli tuta silentio
Merces: vetabo, qui Cereris sacrum
  Volgarit arcanae, sub isdem
    Sit trabibus fragilemve mecum

Solvat phaselon: saepe Diespiter
Neglectus incesto addidit integrum;
  Raro antecedentem scelestum
    Deseruit pede Poena claudo.

III.

Iustum et tenacem propositi virum
Non civium ardor prava iubentium,
  Non voltus instantis tyranni
    Mente quatit solida neque Auster,

Dux inquieti turbidus Hadriae,
Nec fulminantis magna manus Iovis:
  Si fractus inlabatur orbis,
    Inpavidum ferient ruinae.

Hac arte Pollux et vagus Hercules
Enisus arces attigit igneas,
  Quos inter Augustus recumbens
    Purpureo bibet ore nectar.

---

25. Simonides: ἔστι καὶ σιγᾶς ἀκίνδυνον γέρας. — **26.** *Cereris arcanae:* in navolging der Eleusinische mysteriën werden ook te Rome mysteriën ter eere van Ceres gevierd. — **29.** *saepe:* asyndeton causale. — *Diespiter*, ad I. 34, 5. — **32.** *deseruit:* perf. gnomicum. — *Poena*, Strafgodin, Ποινή of Δίκη, met Nemesis en de Parcae verwant. — *claudo* z. v. a. tardo. —

III. **Lof der rechtvaardigheid en standvastigheid,** verpersoonlijkt in Romulus *(veram constantiam revocat, rerum novarum cupididatem vituperat).* — In 't voorjaar van 27 v. Chr. gedicht. — $(4\frac{1}{2} + 4\frac{1}{2}) + (5 + 3 + 1)$, d. i. $9 + 9$ Strophen. — Metrum I.

(De eerste 2 strophen haalde Cornelis de Witt, als op zich zelf toepasselijk, in 1672 op de pijnbank aan). — **4.** *mente quatit solida*, schokt hem in zijn onwrikbaar besluit. — *Auster* = Notus, I, 3, 14 sqq.: vgl. aldaar text en noot. — **9.** *arte* = virtute. — **10.** Met *igneas* (= aetherias, caelestes) *arces* wordt de woonplaats der Goden bedoeld. — **11.** sq. Op de *gemma Augustea* (Oehler, Klass. Bilderb. fig. 48) wordt *Augustus* als *Juppiter* voorgesteld. —

Hac te merentem, Bacche pater, tuae
Vexere tigres indocili iugum
Collo trahentes; hac Quirinus
Martis equis Acheronta fugit,

Gratum elocuta consiliantibus
Iunone divis: „Ilion, Ilion
Fatalis incestusque iudex
Et mulier peregrina vertit

In pulverem, ex quo destituit deos
Mercede pacta Laomedon, mihi
Castaeque damnatam Minervae
Cum populo et duce fraudulento.

Iam nec Lacaenae splendet adulterae
Famosus hospes nec Priami domus
Periura pugnaces Achivos
Hectoreis opibus refringit,

Nostrisque ductum seditionibus
Bellum resedit: protinus et graves
Iras et invisum nepotem,
Troica quem peperit sacerdos,

Marti redonabo. Illum ego lucidas
Inire sedes, ducere nectaris
Sucos et adscribi quietis
Ordinibus patiar deorum.

---

14. *vexere* sc. ad arces igneas. — *tigres:* tijgers of panthers trokken Bacchus' wagen. — **15.** *Quirinus* i. e. de onder de goden opgenomen Romulus, vgl. ad I, 2, 46. — **16.** *Martis:* als vader van Romulus. — *Acheronta fugit* z. v. a. immortalis factus est. — **17.** *consiliantibus* (nl. over Romulus' opname onder de goden) is een datief, afhangende van *gratum* (= gratam sententiam, het welkome woord). — **19.** Bedoeld wordt Paris; *judex* ziet op zijn beslissing, wie de schoonste der drie godinnen Hera, Athene en Aphrodite was. — **20.** Wie is de *mulier peregrina?* — **21.** *destituit* = fraudavit, decepit. — **22.** *Laomedon*, vader van Priamus, weigerde Poseidon en Apollo. die voor hem de muren van Troje bouwden, het bedongen loon te geven (Hom. Il., 21, 441 sqq.) — **23.** *damnatam:* Ilios (vs. 18) is bij Hor. gewoonlijk (bij Hom. steeds) femin. gen. — **25.** *splendet;* κάλλεΐ τε στίλβων καὶ εἵμασιν (Il. 3, 392). — **29.** *ductum* = tractum. — **30.** *resedit* (van resido) heeft uitgewoed: een beeld ontleend aan de onstuimige zee, die weer kalm wordt (residit). — **31.** *nepotem* i. e. Romulum (Romulus, zoon van Mars, den zoon van Juno). — **32.** *Troica sacerdos:* Ilia (Rea Silvia); Hor. beschouwt haar h. l. niet als dochter van Numitor, maar (evenals Naevius en Ennius) als dochter van Aeneas. — **33.** *Marti redonabo* i. e. ik wil ten behoeve van Mars afstand doen van *(iras et nepotem).* — *lucidas sedes* l et. hetzelfde als vs. 10: *arces igneas.* — **34.** Over

saeviet (Müller)

Dum longus inter saeviat Ilion
Romamque pontus, qualibet exsules
In parte regnanto beati;
Dum Priami Paridisque busto

Insultet armentum et catulos ferae
Celent inultae, stet Capitolium
Fulgens triumphatisque possit
Roma ferox dare iura Medis:

Horrenda late nomen in ultimas
Extendat oras, qua medius liquor
Secernit Europen ab Afro,
Qua tumidus rigat arva Nilus.

Aurum inrepertum et sic melius situm,
Cum terra celat, spernere fortior
Quam cogere humanos in usus
Omne sacrum rapiente dextra,

Quicumque mundo terminus obstitit,
Hunc tangat armis, visere gestiens
Qua parte debacchentur ignes,
Qua nebulae pluviique rores.

Sed bellicosis fata Quiritibus
Hac lege dico, ne nimium pii
Rebusque fidentes avitae
Tecta velint reparare Troiae.

Troiae renascens alite lugubri
Fortuna tristi clade iterabitur,
Ducente victrices catervas
Coniuge me Iovis et sorore.

Ter si resurgat murus aeneus
Auctore Phoebo, ter pereat meis

---

ducere ad I, 17, 22. — *quietis ordinibus deorum*, vgl. bij Hom.: θεοὶ ῥεῖα ζώοντες. — **39.** *parte* (mundi). — **41.** *insultare* ἐπιθρώσκειν. — **43.** *triumphatis* = cum triumpho devictis. — *dare jura* = leges imponere. — *Medis*, ad I, 2, 22. — **45.** *horrenda late* behoort bijeen. — **46.** *medius liquor* i. e. fretum Gaditanum. — **50.** *spernere fortior*, dicht. infin. — **51.** *cogere* = undique congerere, corradere. — **52.** *omne sacrum rapiente* z. v. a. sacrilega. — **55.** ziet op het uiterste Zuiden, vs. **56.** op het verre Noorden; *pluvii rores* = imbres. — **57.** *Quiritibus* hier minder juist gebruikt, vgl. nl. ad II, 7, 3. — **58.** *pii* jegens hun moederstad Troje. — *rebus fidentes*, vol zelfvertrouwen. — **61.** *alite* = auspicio, omine, vgl. ad I, 15, 5. — **65.** *aeneus* = adamantinus,

Excisus Argivis, ter uxor
Capta virum puerosque ploret."

Non hoc iocosae conveniet lyrae:
Quo, Musa, tendis? Desine pervicax
Referre sermones deorum et
Magna modis tenuare parvis.

IIII.

Descende caelo et dic age tibia
Regina longum Calliope melos,
Seu voce nunc mavis acuta,
Seu fidibus citharaque Phoebi.

Auditis, an me ludit amabilis
Insania? Audire et videor pios
Errare per lucos, amoenae
Quos et aquae subeunt et aurae.

Me fabulosae Volture in Apulo
Altricis extra limen †Apuliae
Ludo fatigatumque somno
Fronde nova puerum palumbes

ἄρρηκτος (Hom. Il. 21, 447). — *auctore Phoebo*, vgl. ad vs. 22. — **67.** Welke casus is *Argivis?* vgl. II, 6, 5 en 11. — **69.** Asyndeton adversativum: (sed) *non*. — **70.** *desine*, vgl. ad I, 9, 13. —

IV. **Lof der Muzen** *(immanitatem ac feritatem morum ex bellis civilibus coortam deplorat, vim temperatam Musarumque cultum proponit)*. — (2 + 3 + 5) + (5 + 3 + 2) Strophen. — Waarschijnlijk in 26 v. Chr. gedicht. — Metrum I. —

2. *Calliope*, Muze van het Epos, heet *regina* als de voortreffelijkste (Hesiod. Theog. 79: *προφερεστάτη ἁπασέων*) der Muzen. — **6.** *insania* i. e. furor poeticus, dichterlijke geestdrift. — *videor* (mihi). — **9.** *fabulosae:* in de sage bekend; o. a. voorzagen, volgens de sage, duiven Zeus van ambrosia, enz. — *Voltur*, berg op de grenzen van Apulië en Lucanië, dicht bij Venusia. — *Apulo* (ā) en in het vlg. vs. *Apuliae* (ă); vgl. vs. 71 *Dianae* (ĭ) en *Dianam* (ī) ad I, 21, 1; verder *Italus* en *Vaticanus* met lange of korte *i*, enz. — Vgl. met hetgeen Hor. hier in de 3e en 5e Strophe omtrent zich zelf verhaalt, o. a. de sage betreffende Pindarus en Plato, op wier lippen de bijen honing

Texere, mirum quod foret omnibus,
Quicumque celsae nidum Acherontiae
Saltusque Bantinos et arvum
Pingue tenent humilis Forenti,

Vt tuto ab atris corpore viperis
Dormirem et ursis, ut premerer sacra
Lauroque conlataque myrto,
Non sine dis animosus infans.

Vester, Camenae, vester in arduos
Tollor Sabinos, seu mihi frigidum
Praeneste, seu Tibur supinum,
Seu liquidae placuere Baiae.

Vestris amicum fontibus et choris
Non me Philippis versa acies retro,
Devota non extinxit arbos,
Nec Sicula Palinurus unda.

Vtcumque mecum vos eritis, libens
Insanientem navita Bosporum
Temptabo et urentes arenas
Litoris Assyrii viator;

Visam Britannos hospitibus feros
Et laetum equino sanguine Concanum,
Visam pharetratos Gelonos
Et Scythicum inviolatus amnem.

---

aandroegen. — **13.** *quod* = ut id. — **14.** sqq. — *Acherontia*, *Bantia* en *Forentum*, steden in Lucanië op de grenzen van Apulië; *nidus* van hooggelegen plaatsen. — **17.** *ut* hangt af van *mirum* (vs. 13). — *ater*, verderfelijk. — **18.** *premerer* = contegerer. — **19.** *laurus*, aan Apollo, *myrtus* aan Venus gewijd. — **20.** *non sine dis*, vgl. *οὐκ ἄνευ θεῶν, συν θεοῖς.* — **21.** *Camena* (van cano) = Musa. — **22.** *Sabini* (= fundus Sabinus), evenals II, 18, 14; vgl. de noot aldaar. — **23.** *Praeneste*, stad in Latinm; *Tibur* ad I, 7, 13 en 21. — **24.** *liquidae* ziet op de baden te *Baiae* (ad II, 18, 20). — **26.** *Philippis*, II, 7, 9. — **27.** Vgl. de 13e Ode van het 2e Boek. — **28.** *Palinurus*, voorgebergte in Lucanië, zoo genoemd naar den stuurman van Aeneas (Verg. Aen. 6, 337 sqq.); waarschijnlijk leed Hor. hier schipbreuk, toen hij na den slag bij Philippi naar Rome terugkeerde. — **29.** *utcumque*, ad I, 17, 10. — **32.** *Assyrii* dicht. voor Syrii; bedoeld wordt de kuststreek der Perzische golf. — **34.** *Concanum*, een woeste Cantabrische volksstam in Hispania Tarraconensis. — *Gelonos*, ad II, 9, 23. — **36.** *Scythicus amnis* i. e.

Vos Caesarem altum, militia simul
Fessas cohortes abdidit oppidis,
  Finire quaerentem labores
    Pierio recreatis antro.

Vos lene consilium et datis et dato
Gaudetis, almae. Scimus, ut inpios
  Titanas inmanemque turmam
    Fulmine sustulerit caduco, coruscο (Bentley)

Qui terram inertem, qui mare temperat
Ventosum et umbras regnaque tristia, urbes (Teubner)
  Divosque mortalesque turbas
    Imperio regit unus aequo.

Magnum illa terrorem intulerat Iovi
Fidens iuventus horrida bracchiis,
  Fratresque tendentes opaco
    Pelion inposuisse Olympo:

Sed quid Typhoeus et validus Mimas,
Aut quid minaci Porphyrion statu,
  Quid Rhoetus evolsisque truncis
    Enceladus iaculator audax

---

de Tanais (Don). — **37.** *Caesarem* = Augustum, ad I, 6, 11. — *simul* = simul ac. — **40.** *Pierio* = Musis sacro; in Pieria, een landstreek in Macedonië, werden in de vroegste tijden de Muzen vereerd, vandaar Pierides dikw. = Musae. — **42.** *inpios — turmam,* ἓν διὰ δυοῖν. — **46.** *umbras r. tr.* ἓν διὰ δυοῖν. — **49—64.** Den strijd der *Giganten* met de *Olympische Goden* vindt men afgebeeld op het 400 voet lange en 2,30 M. hooge fries van het beroemde altaar van Ζεὺς Σωτήρ te Pergamum (opgericht onder Eumenes II: 197—159), waarvan zeer schoone afbeeldingen bij Luckenbach, Abbild. z. alt. Gesch. fig. 74—80. — Naar de levendige schildering van dien strijd te oordeelen, heeft Hor. waarschijnlijk met eigen oogen genoemde kunstwerken te Pergamum aanschouwd. — **50.** *fidens bracchiis*, Hom.: χείρεσσι πεποιθότες ἠδὲ βίηφιν. — **51.** *fratres:* de Aloiden Otos en Ephialtes. — *tendentes inposuisse* = cupientes inpositum; vgl. verder ad II, 19, 21. — **53.** *Typhoeus*, ἑκατοντακάρανος θεῶν πολέμιος (Pind.), werd door Zeus met den bliksem gedood en onder den Aetna geslingerd. — *Mimas*, een Gigant, door Pallas met Zeus' bliksem gedood en onder het eiland Prochyta bedolven. — **54.** *Porphyrion* (βασιλεὺς Γιγάντων bij Pind.) door Juppiter en Hercules vernietigd; een afbeelding van zijn strijd met Juppiter, bij Luckenbach, fig. 77. — **55.** *Rhoetus*, een Gigant, vgl. II, 19, 23. — **56.** De Gigant *Enceladus* werd door Juppiter's bliksem getroffen en zijn halfverbrand lichaam onder den Aetna geslingerd, waar ieder zijner bewegingen, volgens de Ouden, een vulkanische

Contra sonantem Palladis aegida
Possent ruentes? Hinc avidus stetit
Volcanus, hinc matrona Iuno et
Numquam umeris positurus arcum,

Qui rore puro Castaliae lavit
Crines solutos, qui Lyciae tenet
Dumeta natalemque silvam,
Delius et Patareus Apollo.

Vis consili expers mole ruit sua:
Vim temperatam di quoque provehunt
In maius; idem odere vires
Omne nefas animo moventes.

Testis mearum centimanus Gyas
Sententiarum, notus et integrae
Temptator Orion Dianae,
Virginea domitus sagitta;

Iniecta monstris Terra dolet suis
Maeretque partus fulmine luridum
Missos ad Orcum; nec peredit
Inpositam celer ignis Aetnam,

Incontinentis nec Tityi iecur
Reliquit ales, nequitiae additus
Custos; amatorem trecentae
Pirithoum cohibent catenae.

---

uitbarsting veroorzaakte. — **58.** *avidus*, sc. pugnae. — **61.** *Castalia*, de aan Apollo en de Muzen geheiligde bron op den Parnassus. — *lavit*, ad II, 3, 18. — **62.** Te Patara (vgl. *Patareus*, vs. 64) in *Lycië* had Apollo een beroemden tempel en een orakel. — **63.** *natalem silvam*, op den berg Cynthus op Delos (vandaar: *Delius*). — **69.** *Gyas*, ad II, 17, 14. — **71.** *Orion* (vgl. ad II, 13, 39) werd door *Diana*, die hij geweld wilde aandoen, op het eiland Ortygia gedood. — **73.** *monstris suis*: de Giganten (γηγενεῖς). — *dolet*: „Auf der pergamenischen Gigantomachie (zie vooral Luckenbach, fig. 78) ragt unter der auf die Athene zuschwebenden Nike aus dem Boden mit halben Leibe die Gestalt der Erdgöttin auf. — Ihr lockenreiches Haupt ist klagend emporgewendet; denn ihre Söhne, die Giganten, erliegen den olympischen Göttern." (Müller). — **75.** Over *Orcus*, vgl. ad III, 11, 29. — *peredit*, perf. gnomicum, evenals vs. 78: *reliquit*. — **76.** Vgl. ad vs. 56. — **77.** *Tityi*, ad II, 14, 8. — **79.** *trecentae*, vgl. ad II, 14, 5. — **80.** *Pirithous*, koning der Lapithen, wilde met zijn vriend Theseus Proserpina uit de onderwereld ontvoeren; maar Pluto sloeg beiden in ketenen, waaruit Theseus later door Hercules verlost werd, Pirithous echter niet. —

V.

Caelo tonantem credidimus Iovem
Regnare: praesens divus habebitur
Augustus adiectis Britannis
Imperio gravibusque Persis.

Milesne Crassi coniuge barbara
Turpis maritus vixit et hostium,
(Pro curia inversique mores!)
Consenuit socerorum in armis

Sub rege Medo Marsus et Apulus,
Anciliorum et nominis et togae
Oblitus aeternaeque Vestae,
Incolumi Iove et urbe Roma?

Hoc caverat mens provida Reguli
Dissentientis condicionibus
Foedis et exemplo trahenti
Perniciem veniens in aevum,

Si non perires inmiserabilis, (perirent inmiserabiles)
Captiva pubes. „Signa ego Punicis
Adfixa delubris et arma
Militibus sine caede" dixit

V. **Vaderlandsliefde,** verpersoonlijkt in Regulus *(oblivionem patriae castigat, cum pro patria vel mortem alacri animo oppetere debeamus).* — In 27/26 gedicht. — (3 + 1½) + 5½ + 4 Strophen. — Metrum I. —

1. *Caelo* behoort bij *regnare* en staat tegenover *praesens* (= in terris). — **3.** *adjectis* i. e. simul ac adjecit. — **5.** M. Licinius *Crassus* Dives, de bekende triumvir, die in 53 in den slag bij Carrhae tegen de Parthen sneuvelde; 10,000 man van zijn leger werden daarbij gevangen genomen en slechts door met Parthische vrouwen te huwen, redden velen zijner soldaten hun leven. — **9.** *rege:* tiran, despoot (in de oogen van een Romein). — *Medo,* ad I, 2, 22. — *Marsus,* ad I, 2, 39; de krijgshaftige *Apuliërs* vermeldt Hor. ook I, 22, 13. — **10.** *nominis,* sc. Romani. — **13.** M. Atilius *Regulus* in 255 door de Carthagers gevangen genomen, werd, na 5-jarige gevangenschap, in 250 met een gezantschap naar Rome gezonden om uitlevering der gevangenen en tevens vrede te bewerken, maar in den Senaat te Rome ried hij beide af; daarop keerde hij, getrouw aan zijn eed, naar Carthago terug en werd daar, volgens de sage, onder gruwelijke folteringen ter dood gebracht; historisch zeker is alleen, dat hij gedurende zijn gevangenschap stierf. — **14.** *dissentire* (hier z. v. a. ἀντιλέγειν) heeft hier den datief, evenals nog bij Hor. *differo, discrepo, disto, dissideo.* — **15.** *trahenti* (i. e. quod traheret) = afferenti. — **20.** *sine*

„Derepta vidi, vidi ego civium
Retorta tergo bracchia libero
  Portasque non clausas et arva
    Marte coli populata nostro.

Auro repensus scilicet acrior
Miles redibit. Flagitio additis
  Damnum: neque amissos colores
    Lana refert medicata fuco,

Nec vera virtus, cum semel excidit,
Curat reponi deterioribus.
  Si pugnat extricata densis
    Cerva plagis, erit ille fortis,

Qui perfidis se credidit hostibus,
Et marte Poenos proteret altero,
  Qui lora restrictis lacertis
    Sensit iners timuitque mortem.

Hic, unde vitam sumeret inscius,
Pacem duello miscuit? O pudor!
  O magna Carthago, probrosis
    Altior Italiae ruinis!"

Fertur pudicae coniugis osculum
Parvosque natos ut capitis minor
  Ab se removisse et virilem
    Torvus humi posuisse voltum,

Donec labantes consilio patres
Firmaret auctor numquam alias dato,
  Interque maerentes amicos
    Egregius properaret exsul.

Atqui sciebat quae sibi barbarus
Tortor pararet: non aliter tamen
  Dimovit obstantes propinquos
    Et populum reditus morantem,

---

caede, ἀμαχητί bij Hom. — **24.** *Marte* hier z. v. a. milite. — **28.** *refert* = recipit. — *medicata* = tincta. — **29.** *excidit* = geweken is (eig. = ἐκπέπτωκε). — **30.** *reponi* = restitui. — **32.** Over *plagae* (en *retia*), vgl. ad Epod. II, 32. — **33.** *perfidis* ziet op de fides Punica. — **34.** *marte altero* z. v. a. proelio secundo. — **35.** *restricta lacerta* i. q. vs. 22: retorta tergo brachia. — **38.** *miscuit* poet. voor mutavit; zin: Regulus gaf aan gevangenschap de voorkeur. — **41.** *conjugis* i. e. Marciae. — **42.** *capitis minor* = capite deminutus. —

Quam si clientum longa negotia
Diiudicata lite relinqueret,
Tendens Venafranos in agros
Aut Lacedaemonium Tarentum.

VI.

Delicta maiorum inmeritus lues,
Romane, donec templa refeceris
Aedesque labentes deorum et
Foeda nigro simulacra fumo.

Dis te minorem quod geris, imperas.
Hinc omne principium, huc refer exitum:
Di multa neglecti dederunt
Hesperiae mala luctuosae.

Iam bis Monaeses et Pacori manus
Non auspicatos contudit impetus
Nostros et adiecisse praedam
Torquibus exiguis renidet.

Paene occupatam seditionibus
Delevit Vrbem Dacus et Aethiops,
Hic classe formidatus, ille
Missilibus melior sagittis.

---

52. *morantem* is part. Impf. de conatu. — **53.** *longa* z. v. a. taedii plena; de patronus vertegenwoordigde zijn clienten voor het gerecht en besliste privatim hunne oneenigheden. — **55.** *Venafrum* en *Tarentum*, geliefkoosde uitspanningsplaatsen der Romeinen. — Over *Venafrum* ad II, 6, 16 en over *Tarentum* ibid. vs. 12. —

VI. **Verleden en Heden** *(nequitiam et impudicitiam solo deorum cultu emandari posse ac debere censet).* — (2 + 2) + 4 + 4 Strophen. — Kort na 28 gedicht. — Metrum I. —

1. sqq. — In 28 v. Chr. liet Augustus 82 verwoeste of vervallen tempels weêr opbouwen, stichtte vele nieuwe en wijdde den tempel van den Palatijnschen Apollo in. — **3.** *aedes* h. l. = sacella, daar *aedis* eerst de beteekenis van *tempel*, krijgt, wanneer „sacra" of de genit. van een Godennaam er bijgevoegd is. — **4.** *simulacrum* = ἄγαλμα, godenbeeld; statua = ἀνδριάς, standbeeld v. e. mensch. — **5.** *quod* = ὅ τι, in zoover als. — **8.** *Hesperia* = Italia, vgl. ad I, 28, 26. — **9.** *Monaeses*, veldheer van den Parthischen koning Orodes, versloeg in 36 twee legioenen van M. Antonius, onder aanvoering van den legaat Oppius Statianus. — *Pacorus*, zoon van Orodes, die den legaat van M. Antonius, Decidius Saxa, in 40 v. Chr. overwon. — **12.** *renidet*, verheugt zich met een grijnslach. — **14.** *Dacus*, ad I, 35, 9. — *Aethiops*, poet. voor Aegyptius. — **16.** *melior*

Fecunda culpae saecula nuptias
Primum inquinavere et genus et domos:
Hoc fonte derivata clades
In patriam populumque fluxit.

Motus doceri gaudet Ionicos
Acerba virgo et fingitur artibus
Iam nunc et incestos amores
De tenero meditatur ungui:

Mox iuniores quaerit adulteros
Inter mariti vina, neque eligit,
Cui donet inpermissa raptim
Gaudia luminibus remotis,

Sed iussa coram non sine conscio
Surgit marito, seu vocat institor
Seu navis Hispanae magister,
Dedecorum pretiosus emptor.

Non his iuventus orta parentibus
Infecit aequor sanguine Punico
Pyrrhumque et ingentem cecidit
Antiochum Hannibalemque dirum;

Sed rusticorum mascula militum
Proles, Sabellis docta ligonibus
Versare glaebas et severae
Matris ad arbitrium recisos

Portare fustes, sol ubi montium
Mutaret umbras et iuga demeret
Bobus fatigatis, amicum
Tempus agens abeunte curru.

(sc. pugna) h. l. = superior. — **21.** De Jonische dansen waren weelderig en ontuchtig. — **22.** *acerba* = immatura. — *artes* = coquetterie. — **24.** *de tenero ungui* = ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων, van kindsbeen af; (vlg. een andere verklaring is *de tenero ungui* = penitus, ex imis medullis, met hart en ziel). — **26.** *vina* h. l. = συμπόσια, drinkgelagen. — **29.** *non sine*: de λιτότης met *non sine* komt zeer vaak bij Hor. voor. — **31.** Met Spanje dreef Italië, voornamelijk in metalen, handel. — **32.** *pretiosus*, h. l. actief: vrijgevig, verkwistend, qui magna dat pretia. — **34.** Bedoeld wordt de eerste Punische oorlog. — **35.** *Pyrrhus*, koning van Epirus, in 275 door Curius Dentatus bij Beneventum verslagen. — *ingentem* ziet op het uitgestrekte rijk van den „Grootkoning” *Antiochus* III (de Groote) koning van Syrië (223—187) die in 190 door L. Cornelius Scipio Asiaticus bij Magnesia verslagen werd. — *Hannibal* werd in 202 door Scipio bij Zama verslagen. — **38.** *Sabelli*, dicht. en ouder dan Sabini; de Sabini waren aan harden arbeid gewoon. — **41.** *fustes* = ligna caesa. — **43.** *amicus*,

Damnosa quid non inminuit dies?
Aetas parentum, peior avis, tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosiorem.

VII.

Quid fles, Asterie, quem tibi candidi
Primo restituent vere Favonii
Thyna merce beatum,
Constantis iuvenem fide

Gygen? Ille Notis actus ad Oricum
Post insana Caprae sidera frigidas
Noctes non sine multis
Insomnis lacrimis agit.

Atqui sollicitae nuntius hospitae,
Suspirare Chloen et miseram tuis
Dicens ignibus uri,
Temptat mille vafer modis.

Vt Proetum mulier perfida credulum
Falsis inpulerit criminibus nimis

---

welkom. — *agens* = *adducens*. — **45.** *dies* = loop des tijds. — **46.** *peior avis* = peior aetate avorum; in 3 verzen schildert de dichter 4 geslachten *γένη*! —

„Der Dichter weiss leider aus eigener Lebenserfahrung, dass der Mensch bei solcher Not nicht viel ausrichten wird. — So ist die freudige Zuversicht des Beginns der sechs Römeroden einer traurigen Besorgnis gewichen. — Tragischer Humor durchzieht namentl. das sechste Lied. — Der „Prophet der Monarchie," wie Mommsen Horaz genannt hat, gab dem Neubau des Reiches zwar die Weihe, aber er that dies nicht mit freudig-hoffendem Herzen." (Rosenberg). —

VII. **Troostlied.** — $2 + 3\frac{1}{2} + 2\frac{1}{2}$ Strophen. — Metrum VI. —

1. *Asterie*, gefingeerde naam „sterremaagd", geeft een schitterende schoonheid te kennen. — *candidus* z. v. a. albus, ad 1, 7, 15. — **2.** *Favonius* eig. = Zephyrus, hier algemeen: lentekoeltjes. — **3.** *Thyna* = Bithyna, ad I, 35, 7. — *beatum* = divitem, ad I, 29, 1. — **4.** *fide*, een oude genitief (Sat. I, 3, 95 is het datief). — *Gyges*, II, 5, 20. — *Notus*, ad I, 3, 14. — *Oricum*, havenstad in Epirus. — **6.** *post* i. e. na den opgang van. — *Capra*, d. i. de onder de sterren verplaatste geit Amalthea, die den jongen Zeus zoogde; haar opgang (28 Sept.) ging met stormen gepaard (*insana*). — **9.** *sollicitae*, sc. amore. — **10.** *Chloe*, ad I, 23, 1. — *tuis ignibus*, door het voorwerp uwer liefde, i. e. Gyges. — **13.** *Proetus*, koning van Tiryns, in Argolis; zijn

Casto Bellerophontae
Maturare necem refert;

Narrat paene datum Pelea Tartaro,
Magnessam Hippolyten dum fugit abstinens;
Et peccare docentes
Fallax historias movet.

Frustra: nam scopulis surdior Icari
Voces audit adhuc integer. At tibi
Ne vicinus Enipeus
Plus iusto placeat cave,

Quamvis non alius flectere equum sciens
Aeque conspicitur gramine Martio,
Nec quisquam citus aeque
Tusco denatat alveo.

Prima nocte domum claude neque in vias
Sub cantu querulae despice tibiae,
Et te saepe vocanti
Duram difficilis mane.

---

gemalin Antea beschuldigde, wegens versmade liefde, *Bellerophontes*, zoon van Glaucus, bij haren echtgenoot van pogingen tot verleiding, waarop Proetus hem naar zijn schoonvader Iobates, koning van Lycië zond, opdat deze hem zou dooden; dientengevolge droeg deze aan Bellerophontes op de Chimaera te dooden, wat hem ook met behulp van het gevleugeld paard Pegasus gelukte; trotsch op deze overwinning verhief zich Bellerophontes met Pegasus in de lucht, maar werd, toen hij tot den hemel wilde doordringen, door het paard, hetwelk Juppiter razend had gemaakt, neêrgeworpen; vgl. het bekende verhaal bij Hom. Il. VI, 155 sqq. — **17.** Evenzoo werd *Peleus*, die de liefde van *Hippolyte* versmaad had, door haar bij haar echtgenoot Acastus, koning der Thessaliërs, van poging tot echtbreuk beschuldigd; daarop wikkelde deze Peleus in een strijd met de Centauren, waaruit hij echter door de Goden gered werd. — *datum* = traditum. — Over *Tartaro* vgl. ad I, 28, 10. — **18.** *Magnessa*, bewoonster van Magnesia, een landschap in 't Oosten van Thessalië. — **20.** *movet* = promit. — **21.** *surdior* z. v. a. durior, gevoelloozer, vormt met *audit* een Oxymoron. — *Icarus:* onbewoond, rotsachtig eiland tusschen Samos en Naxos. — *integer* = intactus amore, incorruptus; zóó ook II, 4, 22. — **23.** *Enipeus*, gefingeerde naam. — **26.** *gramine Martio*, vgl. ad I, 8, 4. — **28.** *Tusco alveo* = in Tiberi. = **32.** *difficilis*, onverbiddelijk. —

VIII.

Martiis caelebs quid agam Kalendis,
Quid velint flores et acerra turis
Plena miraris positusque carbo in
  Caespite vivo,

Docte sermones utriusque linguae?
Voveram dulces epulas et album
Libero caprum prope funeratus
  Arboris ictu.

Hic dies anno redeunte festus
Corticem adstrictum pice dimovebit
Amphorae, fumum bibere institutae
  Consule Tullo.

Sume, Maecenas, cyathos amici
Sospitis centum et vigiles lucernas
Perfer in lucem! procul omnis esto
  Clamor et ira.

Mitte civiles super urbe curas:
Occidit Daci Cotisonis agmen,
Medus infestus sibi luctuosis
  Dissidet armis,

VIII. **Den eersten Maart.** — Den 1en Maart 29 v. Chr. gedicht. — 1 + 3 + 3 Strophen. — Metrum II. —

Den 1en Maart vierden de gehuwde vrouwen het feest der Matronalia, volgens de sage door Romulus ingesteld; dan togen zij, met kransen versierd, naar den tempel van Juno Lucina op den Esquilijnschen heuvel en strooiden, met haar echtgenooten, onder gebeden voor een gelukkig huwelijk, ter eere der Godin bloemen. — Hor. vierde, als vrijgezel, dit feest natuurlijk op andere wijze.

4. *caespite vivo*, i. e. op het daaruit vervaardigd altaar. — **6.** *album:* witte dieren werden aan de hemelgoden geofferd. aan de onderaardsche goden zwarte. — *voveram:* plqpf. pro perfecto (evenals in den briefstijl). — **7.** *Liber*, (ad I, 12, 22) beschermgod der Dichters, evenals Mercurius en Apollo. — *caprum:* als vijand van den wijnstok. — *prope fun. arb. ictu*, vgl. de 13e Ode van het 2e Boek. — **10.** Vgl. ad I, 20, 3. — **11.** Om den wijn meer geur en kracht te geven, hing men de kruiken in den rook in de apotheca, fumarium (rookkamer), boven in het huis (vgl. hierover Kubik, Realerklärung u. s. w. p. 11 und 53). — Over *amphora*, ad I, 36, 11. — **12.** L. Volcatius *Tullus*, consul in 33. — **13.** *cyathos*, ad I, 29, 8. — *amici sospitis*, de genit. duidt den persoon aan, ter eere van wien en op wiens welzijn men drinkt. — *centum*, hyperbole — *lucernas*, vgl. ad I, 27, 5. — **15.** *perfer* = sustine, houd uit, d. w. z. blijf tot aan den morgen. — **18.** Over de *Daci* vgl. ad I, 35, 9. — *Cotiso*, koning der Daciërs, werd in 29 door M. Crassus verslagen. — **19.** *Medus*,

Servit Hispanae vetus hostis orae
Cantaber sera domitus catena,
Iam Scythae laxo meditantur arcu
  Cedere campis.

Neglegens, nequa populus laboret,
Parce privatus nimium cavere et
Dona praesentis cape laetus horae,
  Linque severa.

VIIII.

Donec gratus eram tibi
  Nec quisquam potior bracchia candidae
Cervici iuvenis dabat,
  Persarum vigui rege beatior.

„Donec non alia magis
  Arsisti neque erat Lydia post Chloen,
Multi Lydia nominis,
  Romana vigui clarior Ilia".

Me nunc Thressa Chloe regit,
  Dulces docta modos et citharae sciens,
Pro qua non metuam mori,
  Si parcent animae fata superstiti.

„Me torret face mutua
  Thurini Calais filius Ornyti,
Pro quo bis patiar mori,
  Si parcent puero fata superstiti".

---

ad I, 2, 22. — *infestus*, sc. nobis. — *sibi* behoort bij *luctuósis;* Hor. doelt hier op den strijd tusschen Tiridates en Phrahates, vgl. ad I, 26, 4. — **22.** *Cantaber*, vgl. ad II, 6, 2. — **23.** *Scythae*, ad I, 19, 10. — *laxo* = remisso. — **25.** *neglegens* = securus, non timens. — *nequa* = μή τι hangt af van *cavere* — *parce*, poet. = noli (vgl. ad I, 9, 13). —

IX. **Beurtzang** (Amantium irae amoris integratiost, Ter. Andr. 555). — 2 + 2 + 2 Strophen. — Metrum VII. — Zelfs de tegenstanders van Hor.' Muze verklaren deze Ode en de 3e Ode van 't 4e Boek voor onovertreffelijk. —

6. *Lydia*, ook I, 8, 1. — *Chloe*, ad I. 23, I. — **8.** *Ilia*, ad I, 2, 17. — **11.** Is *metuam* fut. of conj. potent.? vgl. vs. 15 en 24. — **12.** *animae* z. v. a. puellae, vgl. vs. 16. — *superstiti* (proleptisch), ὥστε περιεῖναι. — **13.** *face* = amore. — **14.** *Thurii*, stad in 't Z. van Lucanië. —

Quid si prisca redit Venus
  Diductosque iugo cogit aeneo?
Si flava excutitur Chloe
  Reiectaeque patet ianua Lydiae?

„Quamquam sidere pulchrior
  Illest, tu levior cortice et inprobo
Iracundior Hadria:
  Tecum vivere amem, tecum obeam libens".

X.

Extremum Tanain si biberes, Lyce,
Saevo nupta viro, me tamen asperas
  Porrectum ante fores obicere incolis
    Plorares Aquilonibus.

Audis quo strepitu ianua, quo nemus
Inter pulchra satum tecta remugiat
  Ventis, et positas ut glaciet nives
    Puro numine Iuppiter?

Ingratam Veneri pone superbiam,
Ne currente retro funis eat rota:
  Non te Penelopen difficilem procis
    Tyrrhenus genuit parens.

---

19. *excutitur*, sc. ex animo meo. — **20.** *reiectae Lydiae* is genit. geen datief. (vgl. b. v. II, 11, 21). — **21.** *sidere pulchrior*, vgl. bij Hom. Il. 6, 401: *ἀλίγκιος ἀστέρι καλῷ*. —

X. **Serenade,** *παρακλαυσίθυρον*. — Metrum V. —

1. Aan de oevers van den *Tanais* (de Don), volgens de Ouden de grensscheiding tusschen Europa en Azië, woonden de Scythen; *extremum Tan.* bedoelt het uiterste Noorden, vgl. verder ad II, 20, 20: *potor*. — *Lyce*, λυκῆ, pellis lupina, gefingeerde hatelijke naam der amica. — **3.** *incolis*, (in Scythië) inheemsch. — *Aquilo* = Βορρᾶς, N.O. (N.N.O. wind). — **6.** *nemus inter p. s. t.* i. e. het *viridarium* op de binnenplaats (cavaedium). — **10.** *retro* behoort bij *eat:* beeld, ontleend aan een windas, waarmêe zware lasten opgeheven worden; is de last te zwaar en ontglipt het rad aan de hand van hem die het ronddraait, dan rolt in snelle vaart (currente rota) het touw terug. — **12.** *Tyrrhenus* = Etruscus; Tyrrhenus nl., de mythische stamvader der Etruriërs, was uit het weelderige Lydië naar Italië overgekomen; vandaar golden ook de

O quamvis neque te munera nec preces
Nec tinctus viola pallor amantium
  Nec vir Pieria pelice saucius
    Curvat: supplicibus tuis

Parcas, nec rigida mollior aesculo
Nec Mauris animum mitior anguibus.
  Non hoc semper erit liminis aut aquae
    Caelestis patiens latus.

XI.

Mercuri — nam te docilis magistro
Movit Amphion lapides canendo —
Tuque testudo resonare septem
  Callida nervis,

Nec loquax olim neque grata, nunc et
Divitum mensis et amica templis,
Dic modos, Lyde quibus obstinatas
  Adplicet aures,

Quae velut latis equa trima campis
Ludit exsultim metuitque tangi,
Nuptiarum expers et adhuc protervo
  Cruda marito.

Etruriërs voor weelderig en verwijfd. — **15.** Over *Pieria*, een landschap in Macedonië, vgl. ad III, 4, 40; sommigen beschouwen h. l. *Pieria* als eigennaam. — **16.** *curvat* = de recta via deflectit. — **17.** *mollis*, hier in zijn oorspr. bet. (uit movilis), buigzaam. — **18.** *Mauris*, ad I, 22, 2; Mauretanië was rijk aan wilde dieren, bijz. aan slangen, vgl. Sall. Jug. 89, 5. — **19.** *non*, asyndeton causale. — *hoc latus* z. v. a. hic ego, vgl. II, 7, 18. —

XI. **De Danaiden.** — 6 + 1 + 6 Strophen. — Metrum II.

1. *nam* geeft, evenals *γάρ* bij Hom., de reden der aanroeping aan. — Aangeroepen wordt hier *Mercurius* als lyrae parens, I, 10, 6. — **2.** *Amphion* (zoon van Juppiter en echtgenoot van Niobe), mythische koning van Thebe; zijn spel op de lier had, volgens de sage, de wonderbaarlijke uitwerking, dat de steenen van Thebe's muren zich van zelf tot een geheel samenvoegden. — **3.** *testudo*, ad I, 32, 14. — **5.** *loquax*, h. l. bono sensu: rijk aan toonen; oudtijds (*olim*) nl. had de lier slechts 4 snaren, welke Terpander (omstr. 660 v. Chr.) met 3 vermeerderde; die Lyra wurde allmählich zur Cithara umgestaltet, welche sich zu einander verhalten „wie ein Pianino zu einem Konzertflügel" (v. Jan.). — **6.** *mensis*, vgl. Hom. Od. 17, 270 sq.: *φόρμιγξ .... ἣν ἄρα δαιτὶ θεοὶ ποίησαν ἑταίρην.* — **7.** *Lyde*, gefingeerde naam van een preutsch meisje. — **9—12.** Een bij Hor. niet ongewone ineensmelting van de verge-

Tu potes tigres comitesque silvas
Ducere et rivos celeres morari;
Cessit inmanis tibi blandienti
  Ianitor aulae.

[Cerberus, quamvis furiale centum
Muniant angues caput, eius atque
Spiritus taeter saniesque manet
  Ore trilingui].

Quin et Ixion Tityosque voltu
Risit invito; stetit urna paullum
Sicca, dum grato Danai puellas
  Carmine mulces.

Audiat Lyde scelus atque notas
Virginum poenas et inane lymphae
Dolium fundo pereuntis imo
  Seraque fata,

Quae manent culpas etiam sub Orco.
Inpiae, (nam quid potuere maius?)
Inpiae sponsos potuere duro
  Perdere ferro.

Vna de multis face nuptiali
Digna periurum fuit in parentem
Splendide mendax et in omne virgo
  Nobilis aevum,

„Surge!" quae dixit iuveni marito,
„Surge, ne longus tibi somnus, unde
Non times, detur; socerum et scelestas
  Falle sorores,

---

lijking met hetgeen vergeleken wordt. — **13.** *comites* (= sequentes) behoort ook bij *tigres.* — **15.** sq. ziet op Orpheus, toen deze zijne gemalin Eurydice uit den Hades poogde terug te voeren (zie het relief bij Steuding, XXVIII, 3). — **17.** *Cerberus*, ad II, 13, 34. — **21.** *Ixion*, mythische koning der Lapythen, werd, wegens zijn aanslag op de eer van Juno, in de onderwereld aan een steeds ronddraaiend rad geketend. — Over *Tityos* ad II, 14, 8. — **23.** *Danai puellas*, ad II, 14, 18. — **26.** *inanis* cum genit. naar analogie van expers, enz. — **27.** *pereuntis*, wegstroomend. — **28.** *fata* = straf. — **29.** *sub Orco* = sub Orci regno vel potestate, i. e. post mortem. — Met *Orcus* wordt nl. bij Hor. steeds de *God* bedoeld, niet diens rijk (cf. Speijer, Progr. Gymn. Amstelod. 1886, p. 13). — **31.** *potuere* = sustinuere, verkregen het over zich, kwamen er toe. — *duro ferro* = *νηλέι χαλκῷ.* — **33.** *una* (i. e. Hypermnestra) behoort bij *virgo*, vs. 35. — **37.** *marito*, i. e. Lynceus. — **40.** *falle*,

Quae, velut nactae vitulos leaenae,
Singulos eheu lacerant: ego illis
Mollior nec te feriam neque intra
Claustra tenebo.

Me pater saevis oneret catenis,
Quod viro clemens misero peperci,
Me vel extremos Numidarum in agros
Classe releget.

I, pedes quo te rapiunt et aurae,
Dum favet nox et Venus; i secundo
Omine, et nostri memorem sepulcro
Scalpe querellam".

XII.

Miserarumst neque amori dare ludum neque dulci | mala vino laveré aut exanimari metuentes | patruae verbera linguae.

Tibi qualum Cythereae puer ales, tibi telas | operosaeque Minervae studium aufert, Neobule, | Liparaei nitor Hebri,

Simul unctos Tiberinis umeros lavit in undis, | eques ipso melior Bellerophonte, neque pugno | neque segni pede victus,

Catus idem per apertum fugientes agitato | grege cervos iaculari et celer arto latitantem | fruticeto excipere aprum.

---

ontvlied heimelijk. — *sorores* h. l. = sorores patrueles, nichten. — **49.** *aurae*, sc. per mare. —

XII. **Aan Neobule.** — Metrum XIII. —

1. *dare ludum*, vrij spel laten, toegeven aan. — **2.** *lavere* (ad II, 3, 18) h. l. = eluere, wegspoelen. — **3.** *patruus* (hier als adj.); de *patrui* stonden bekend als strenger dan de vader zelf; vandaar *patruus* soms z. v. a. streng zedemeester. — **4.** *Cythereae*, ad I, 4, 5. — **5.** *operosa*, Ἐργάνη, laboriosa. — **6.** *Lipara*, het grootste der Aeolische of Liparische eilanden op de N.-kust van Sicilië. — **8.** Over *Bellerophontes* ad III, 7, 13. — **9.** *segni* behoort ἀπὸ κοινοῦ zoowel bij *pugno* als bij *pede*. — **10.** *catus* (h. l. = peritus) dicht. cum infin. — **11.** *arto* = denso. —

XIII.

O fons Bandusiae, splendidior vitro,
Dulci digne mero non sine floribus,
  Cras donaberis haedo,
    Cui frons turgida cornibus

Primis et venerem et proelia destinat.
Frustra: nam gelidos inficiet tibi
  Rubro sanguine rivos
    Lascivi suboles gregis.

Te flagrantis atrox hora Caniculae
Nescit tangere, tu frigus amabile
  Fessis vomere tauris
    Praebes et pecori vago.

Fies nobilium tu quoque fontium,
Me dicente cavis inpositam ilicem
  Saxis, unde loquaces
    Lymphae desiliunt tuae.

XIIII.

Herculis ritu modo dictus, o plebs,
Morte venalem petiisse laurum
Caesar Hispana repetit penates
  Victor ab ora.

XIII. **Aan mijne bron!** — 2 + 2 Strophen. — Metrum VI. —

1. *Bandusia* was de naam van eene bron bij Venusia, maar hier bedoelt Hor. een andere bron bij zijn villa Sabina, aan welke hij den naam van eerstgemelde gaf. — **2.** Bij het bronnenfeest (fontinalia, 13 Oct.), hier bedoeld, werden wijn en kransen in het water geworpen en bokjes geslacht. — **9.** *Canicula*, ad I, 17, 17. — **13.** *nobilium fontium:* zooals Arethusa, Castalia, Dirce, Hippocrene. — **15.** *loquaces*, klaterend. —

XIV. **Augustus' terugkeer** (24 vóór Chr.). — (1 + 2) + 1 + 3 Strophen. — Metrum II. —

2. *morte:* Augustus was, gedurende den laatsten tijd van zijn verblijf in Spanje, zwaar ziek geweest. — **3.** *Caesar*, ad I, 6, 11. — *penates*, vgl. ad I, 4, 15. — *Hispana;* na driejarige afwezigheid keerde Augustus, na geein-

Vnico gaudens mulier marito
Prodeat iustis operata divis,
Et soror clari ducis et decorae
  Supplice vitta

Virginum matres iuvenumque nuper
Sospitum. Vos, o pueri et puellae
Iam virum expertae, male inominatis
  Parcite verbis!

Hic dies vere mihi festus atras
Eximet curas; ego nec tumultum
Nec mori per vim metuam tenente
  Caesare terras.

I, pete unguentum, puer, et coronas
Et cadum Marsi memorem duelli,
Spartacum siqua potuit vagantem
  Fallere testa.

Dic et argutae properet Neaerae
Murreum nodo cohibere crinem:
Si per invisum mora ianitorem
  Fiet, abito.

Lenit albescens animos capillus
Litium et rixae cupidos protervae:
Non ego hoc ferrem calidus iuventa
  Consule Planco.

---

digden veldtocht tegen de Cantabriërs, in 24 naar Rome terug. — **5.** *unico* = unice dilecto. — *mulier* i. e. Livia. — **6.** *operari* = rem sacram facere. — **7.** *soror* i. e. Octavia. — **11.** *male ..... verbis* = favete linguis, ad III, 1, 2. — **14.** *tumultum*, burgeroorlog. — **18.** *Marsi belli:* de bondgenootenkrijg van 90—88. — Over *cadus*, ad I, 36, 11. — **19.** *Spartacus*, aanvoerder in den slavenoorlog, 73—71. — *si qua: εἴ που.* — **20.** *fallere*, λανθάνειν. — **21.** *argutae*, *λιγείᾳ.* — *Neaera* (Νέαιρα van *νέος, νεαρός*; de jeugdige) cither-speelster en vriendin van Hor.; aan haar is Epod. 15 gericht. — **25.** *albescens*, Hor. was *praecanus*, (vgl. Ep. I, 20, 24) en tijdens hij deze Ode dichtte 40 jaar oud. — **28.** L. Munatius *Plancus*, consul in 42; aan hem is Od. I, 7 gericht; vgl. aldaar ad vs. 19.

XV.

Vxor pauperis Ibyci,
  Tandem nequitiae fige modum tuae
Famosisque laboribus;
  Maturo propior desine funeri

Inter ludere virgines,
  Et stellis nebulam spargere candidis.
Non, siquid Pholoen satis,
  Et te, Chlori, decet: filia rectius

Expugnat iuvenum domos,
  Pulso Thyias uti concita tympano.
Illam cogit amor Nothi
  Lascivae similem ludere capreae:

Te lanae prope nobilem
  Tonsae Luceriam, non citharae decent
Nec flos purpureus rosae
  Nec poti vetulam faece tenus cadi.

XVI.

Inclusam Danaen turris aenea
Robustaeque fores et vigilum canum
  Tristes excubiae munierant satis
    Nocturnis ab adulteris,

XV. **Goede raad.** — Metrum VII. —

1. *Ibycus*, gefingeerde naam. — **2.** *fige modum* sterker dan pone modum. — **4.** *desine*, ad I, 9, 13. — **5.** *ludere*, *παίζειν*, saltare. — **6.** *stellis candidis* van schoone meisjes gezegd, vgl. III, 9, 21: *sidere pulchrior* van een schoon man. — **7.** Over *Pholoe* en *Chloris* ad II, 5, 17; hier echter staat *Chloris* van een' verwelkte schoonheid, een' *vetula* (vs. 16). — **8.** *filia*, i. e. Pholoe. — **10.** *Thyias*, ad II, 19, 9. — **11.** *Nothus* (= Spurius, de onechte), naam van een onbekend jongeling. — **14.** *Luceria*, een der oudste steden van Apulië, was beroemd wegens de voortreffelijke wol harer schapen. — Met *lanae* bedoelt de dichter het *lanificium*, de taak der vrouwen. — **16.** Over *cadus*, ad I, 36, 11. — *p. f. tenus:* bij een wedstrijd in het drinken! —

XVI. **Lof der tevredenheid.** — 4 + 3 + 4 Strophen. — Metrum V. —

1. *Danaë*, dochter van Acrisius, koning van Argos; haar vader liet haar in een toren opsluiten, uit vrees voor een orakelspreuk, volgens welke hij door den zoon, dien zij zoude baren, zou worden gedood; Juppiter naderde haar echter als een gouden regen, waarna zij Perseus ter wereld bracht, die later haren vader doodde. — *aenea* i. e. van binnen met koperen platen beslagen. — **3.** *munierant*, ad II, 17, 28. — **4.** *adulteris* = amatoribus. —

Si non Acrisium virginis abditae
Custodem pavidum Iuppiter et Venus
Risissent: fore enim tutum iter et patens
Converso in pretium deo.

Aurum per medios ire satellites
Et perrumpere amat saxa, potentius
Ictu fulmineo: concidit auguris
Argivi domus, ob lucrum

Demersa exitio: diffidit urbium
Portas vir Macedo et subruit aemulos
Reges muneribus; munera navium
Saevos inlaqueant duces.

Crescentem sequitur cura pecuniam
Maiorumque fames. Iure perhorrui
Late conspicuum tollere verticem,
Maecenas, equitum decus.

Quanto quisque sibi plura negaverit,
Ab dis plura feret: nil cupientium
Nudus castra peto et transfuga divitum
Partes linquere gestio,

Contemptae dominus splendidior rei
Quam si, quidquid arat inpiger Apulus,
Occultare meis dicerer horreis,
Magnas inter opes inops.

---

6. *pavidum:* wegens bovenvermeld orakel. — **8.** *pretium* = aurum; Hor. wijzigt hier de mythe eenigszins, daar hij Juppiter door omkooping der wachters met goud toegang tot Danaë doet verwerven. — **10.** *amat* z. v. a. solet (evenals soms φιλεῖ). — **11.** *auguris Argivi*, i. e. Amphiaraus; zijne gemalin Eriphyle, met een gouden halsketen door Polynices daartoe omgekocht, overreedde hem deel te nemen aan den tocht der 7 vorsten tegen Thebe, hoewel hij wist dat hem dit het leven zou kosten; zijn zoon Alcmaeon doodde daarop uit wraak Eriphyle, maar werd zelf tot straf daarvoor waanzinnig. — **13.** *urbium:* Olynthi, Potidaeae, Amphipolis, Pydnae, cet. — **14.** *vir Macedo:* Philippus II, bij Juvenalis: emptor Olynthi, bij Val. Maximus: mercator Graeciae genoemd. — *aemulos reges:* kroonpretendenten. — **18.** *majorum* (neutrum) = majorum opum. — *fames* herinnert aan de *auri sacra fames* bij Vergil. — *perhorrui*, perf. met praesensbet.: ἀπέρριγα. — **20.** Vgl. ad I, 1, 1. — **23.** *nudus*, sc. divitiarum. — **25.** *rei* = rei familiaris, divitiarum. — **26.** *arat* (-āt vóór de caesuur) = arando parat. — **28.** Een Oxymoron. —

Purae rivus aquae silvaque iugerum
Paucorum et segetis certa fides meae
Fulgentem imperio fertilis Africae
Fallit sorte beatior.

Quamquam nec Calabrae mella ferunt apes
Nec Laestrygonia Bacchus in amphora
Languescit mihi nec pinguia Gallicis
Crescunt vellera pascuis,

Inportuna tamen pauperies abest,
Nec, si plura velim, tu dare deneges.
Contracto melius parva cupidine
Vectigalia porrigam,

Quam si Mygdoniis regnum Alyattei
Campis continuem. **Multa petentibus**
Desunt multa: benest, cui deus obtulit
Parca, quod satis est, manu.

XVII.

Aeli vetusto nobilis ab Lamo, —
Quando et priores hinc Lamias ferunt
Denominatos et nepotum
Per memores genus omne fastus,

---

29. *rivus,* i. e. de beek Digentia dicht bij het Sabiuum van Hor. — **30.** *fides*, woord, belofte (opp. *fundus mendax*, III, 1, 30). — **31.** *fertilis Africae*, vgl. ad I, 1, 10. — **32.** *fallit beatior*, λανθάνει εὐδαιμονεστέρα οὖσα. — *sorte*, sc. sua (i. e. sorte fulgentis imperio). — **33.** De Calabrische honing was beroemd. -- **34.** De *Laestrygonen*, een woest reuzenvolk, woonden vlg. de Grieken bij Leontini op Sicilië, vlg. de Romeinsche sage in den omtrek van Formiae, een stad in Latium; *Laestrygonia* dus z. v. a. Formiana; de Formiaansche wijn behoorde onder de beste soorten, vgl. ad I, 1, 19. — **35.** *pinguia* = spissa. — *Gallicis:* in Gallia Cisalpina aan de oevers van den Padus. — **39.** *cupido*, bij Hor. altijd masc. gen. — *porrigam* = extendam, augebo. — *vectigalia*, hier van (private) inkomsten. — **41.** *Mygdoniis*, ad II, 12, 22. — *Alyattes*, koning van Lydië en vader van Croesus; over den genit. *Alyattei*, ad I, 6, 7. — *continuem* = addam, jungam. —

XVII. **Aan L. Aelius Lamia.** — 2 + 2 Strophen. — Metrum I. —
1. *Aeli:* waarschijnlijk L. *Aelius* Lamia, vgl. ad I, 26, 8. — *nobilis*, edele afstammeling. — *Lamo:* de Aelii Lamiae leidden hun geslacht af van Lamos, den koning der Laestrygonen (vgl. vorige Ode, ad vs. 34), zoon van Neptunus en stichter van Formiae. — **2.** *quando* h. l. = quoniam. — **4.** *fasti* (h. l. en

Auctore ab illo ducis originem,
Qui Formiarum moenia dicitur
Princeps et innantem Maricae
Litoribus tenuisse Lirim

Late tyrannus: — cras foliis nemus
Multis et alga litus inutili
Demissa tempestas ab Euro
Sternet, aquae nisi fallit augur

Annosa cornix. Dum potes, aridum
Conpone lignum: cras Genium mero
Curabis et porco bimestri
Cum famulis operum solutis.

XVIII.

Faune, Nympharum fugientum amator,
Per meos fines et aprica rura
Lenis incedas abeasque parvis
Aequus alumnis,

Si tener pleno cadit haedus anno,
Larga nec desunt Veneris sodali
Vina craterae, vetus ara multo
Fumat odore.

IV, 14, 4 van de 4e declinatie) tijdtafels, jaarboeken der magistraten; hier echter z. v. a. geslachtsboom, familieregister. — **7.** *princeps* = primus. — *innantem* = influentem. — *Marica*, ouditalische godin, te Minturnae, aan den mond der rivier *Liris*, vereerd. — **9.** *late tyrannus: εὐρυκρείων.* — **11.** *Eurus*, ad I, 25, 20. — **12.** *sternet* = consternet, sparget. — *aquae augur*, vgl. III, 27, 10: imbrium divina avis imminentum. — **13.** *annosa:* vlg. de Ouden leefde de kraai 9 menschengeslachten. — **14.** *Genius*, de schutsgeest, die den mensch gedurende zijn leven begeleidde en deel nam aan al zijn lief en leed. — *curabis* = placabis; *genium curare* ongev. = genio indulgere, zich te goed doen. — *porco bimestri*, ter eere der lares familiares, ad II, 4, 15. — **16.** *solutus* = liber, vacuus. —

XVIII. **Aan Faunus.** — 2 + 2 Strophen. — Metrum II.

1. Over *Faunus* ad I, 4, 11. — **3.** *lenis* en *aequus* (synonyma) = propitius, πρᾶος, ἵλεως — **4.** *alumnis*, jong vee. — **5.** *pleno* = exacto; niet alleen den 13 Febr. maar ook tegen het einde van 'tjaar (5 Dec., vgl. vs. 10) werd ter eere van Faunus een landelijk feest gevierd. — **8.** *multo odore* = ture

Ludit herboso pecus omne campo,
Cum tibi Nonae redeunt Decembres;
Festus in pratis vacat otioso
  Cum bove pagus;

Inter audaces lupus errat agnos;
Spargit agrestes tibi silva frondes;
Gaudet invisam pepulisse fossor
  Ter pede terram.

XVIIII.

Quantum distet ab Inacho
  Codrus pro patria non timidus mori,
Narras et genus Aeaci
  Et pugnata sacro bella sub Ilio;

Quo Chium pretio cadum
  Mercemur, quis aquam temperet ignibus,
Quo praebente domum et quota
  Paelignis caream frigoribus, taces.

Da lunae propere novae,
  Da noctis mediae, da, puer, auguris

---

multo. — **10.** Vgl. ad vs. 5. — **12.** *pagus:* het vlek Mandēla, in welks nabijheid Hor.' fundus Sabinus lag. — **13.** *audaces:* daar zij nu niets te vreezen hebben, want *Faunus* is tevens Lupercus, i. e. qui lupos arcet. — **15.** *fossor*, de (zwoegende) landman, in zoover hij met houweel en spade vol inspanning den grond bewerkt. — *pellere* = quatere, pulsare; *pellere terram* = saltare, hier meer bijzonder = tripudiare: in daktylische of anapaestische maat dansen (*ter* pepulisse terram). —

XIX. **Opwekking tot vreugde.** — 2 + 3 + 2 Strophen. — Metrum VII. —

In de eerste Strophe spreekt Hor. een zijner vrienden, een pur sang archaeoloog aan, die op een maaltijd bij Murena (vs. 11) het tafelgenot vergalt door zijn geleerde gesprekken; daarom voelt zich de dichter genoopt een wending aan het gesprek te geven door tot vreugde en vroolijkheid aan te sporen. — **1.** *distet*, nl. in tijd. — *Inacho*, ad II, 3. 21. — **2.** *Codrus:* laatste koning van Athene. — **3.** *Aeacus*, koning van Aegina, vader van Telamon en Peleus, hier als grootvader van Aiax en Achilles. — **5.** *Chīus*, adj. van Chĭos, het bekende eiland, beroemd wegens zijn wijn. — Over *cadus*, ad I, 36, 11. — **6.** *quis—ignibus*, wegens de koude (vs. 8) raadt de dichter aan warm water (calda) bij den wijn te mengen — *quota*, sc. hora — **8.** In het ruwe bergland der Paeligni (in Midden-Italië) heerschte 's winters strenge koude (vgl. onze uitdrukking: Siberische koude). — *lunae*, *noctis* en *auguris:* de genit. duidt

Murenae: tribus aut novem
  Miscentor cyathis pocula commodis.

Qui Musas amat inpares,
  Ternos ter cyathos attonitus petet
Vates; tres prohibet supra
  Rixarum metuens tangere Gratia

Nudis iuncta sororibus.
  Insanire iuvat: cur Berecyntiae
Cessant flamina tibiae?
  Cur pendet tacita fistula cum lyra?

Parcentes ego dexteras
  Odi: sparge rosas; audiat invidus
Dementem strepitum Lycus
  Et vicina seni non habilis Lyco.

Spissa te nitidum coma,
  Puro te similem, Telephe, vespero
Tempestiva petit Rhode:
  Me lentus Glycerae torret amor meae.

XX.

Non vides quanto moveas periclo,
Pyrrhe, Gaetulae catulos leaenae?
Dura post paullo fugies inaudax
  Proelia raptor,

---

hier aan ter wiens eere men drinkt (evenzoo III, 8, 13). — **11.** Over L. Licinius *Murena*, den zwager van Maecenas, ad II, 10, 1. — **12.** *cyathis*, vgl. ad I, 29, 8. — *commodis* = commode. — **14.** *attonitus*, vol geestdrift. — Over *vates*, ad I, 1, 35. — **18.** *Berecyntiae* = Phrygiae, vgl. ad I, 18, 13. — **23.** *Lycus*, h. l. naam van een knorrigen grijsaard; anders I, 32, 11. — **24.** *non habilis* = non aptus, difficilis. — **25.** *nitidum* = decorum. — **26.** *Telephus*, waarschijnlijk dezelfde als I, 13, 1. — *vespero*: ad II, 9, 10. — *puro*: onbewolkt. — **27.** *tempestiva* = matura, nubilis. — *Rhode* (ῥοδῆ, rosea) gefingeerde meisjesnaam (vgl. ad I, 4, 19). — *Glycerae*, ad I, 19, 5. —

XX. **IJverzucht en onverschilligheid.** — 2 + 2 Strophen. — Metrum II. —

1. *moveo*, aantasten. — **2.** *Pyrrhus* (πυῤῥός, rossig), gefingeerde jongelingsnaam (vgl. ad I, 4, 19). — *Gaetulae*, I. 23, 10. — *inaudax*, een ἅπαξ

Cum per obstantes iuvenum catervas
Ibit insignem repetens Nearchum:
Grande certamen, tibi praeda cedat,
  Maior an illa.

Interim, dum tu celeres sagittas
Promis, haec dentes acuit timendos,
Arbiter pugnae posuisse nudo
  Sub pede palmam

Fertur, et leni recreare vento
Sparsum odoratis umerum capillis,
Qualis aut Nireus fuit aut aquosa
  Raptus ab Ida.

XXI.

O nata mecum consule Manlio,
Seu tu querellas sive geris iocos
  Seu rixam et insanos amores
    Seu facilem, pia testa, somnum,

Quocumque lectum nomine Massicum
Servas, moveri digna bono die,
  Descende, Corvino iubente
    Promere languidiora vina.

εἰρημένον. — **6.** *insignem* = pulchrum. — *Nearchus*, gefingeerde jongelingsnaam. — **7.** *grande certamen:* appositie bij de beide vorige regels. — **8.** *major* (sc. sit) = superior. — **11.** *arbiter pugnae:* Nearchus. — *posuisse s. n. p.* als teeken van minachting en onverschilligheid. — **14.** *odoratis:* rosa et unguentis. — **15.** *qualis*, even schoon als. — *Nireus*, Hom. Il. 2, 673: Νιρεὺς ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθεν. — *aquosa*, bij Hom. πιδήεσσα, πολυπῖδαξ. — **16.** *raptus* i. e. Ganymedes, ὃς δὴ κάλλιστος γένετο θνητῶν ἀνθρώπων, Il. 20, 233. — *Ida*, het bekende gebergte bij Troje. —

XXI. **Aan de wijnkruik.** — 3 + 3 Strophen. — Metrum I.

Die Ode ist im Mittelalter eine der berühmtesten gewesen und häufig nachgeahmt worden (Rosenberg). —

1. Hor. werd L. Manlio Torquato, L. Aurelio Cotta conss. (65) geboren. — **4.** *pia*, als gewijd aan den dienst van Bacchus. — **5.** *lectum* = collectum (eig. van druiven, hier van den wijn gebezigd). — *nomine:* aanleiding, doel. — Over *Massicum* (vinum) ad I, 1, 19. — **6.** *moveri* (κινεῖσθαι) = promi, nl. ex cella vinaria; vgl. ook ad II, 3, 8. — *moveri digna:* in proza? — *bono die*, op een feestdag. — **7.** *descende:* ex apotheca, vgl. ad III, 8, 11 (Faust Nun komm herab, krystallne reine Schale!). — *Corvino:* M. Valerius Messalla *Corvinus*, consul in 31, muntte uit als veldheer, redenaar en rechtsgeleerde; hij was de begunstiger van Tibullus en vriend van Hor. — **8.** *langui-*

Non ille, quamquam Socraticis madet
Sermonibus, te neglegit horridus:
  Narratur et prisci Catonis
    Saepe mero caluisse virtus.

Tu lene tormentum ingenio admoves
Plerumque duro; tu sapientium
  Curas et arcanum iocoso
    Consilium retegis Lyaeo;

Tu spem reducis mentibus anxiis
Viresque et addis cornua pauperi,
  Post te neque iratos trementi
    Regum apices neque militum arma.

Te Liber et si laeta aderit Venus
Segnesque nodum solvere Gratiae
  Vivaeque producent lucernae,
    Dum rediens fugat astra Phoebus.

XXII.

Montium custos nemorumque, Virgo,
Quae laborantes utero puellas
Ter vocata audis adimisque leto,
  Diva triformis,

---

diora = mitiora, vetustate lenita. — **9.** Ook filosofie beoefende Corvinus. — **10.** *horridus* = severus, tristis. — **11.** *Catonis*, i. e. Catonis Censorii, ad II, 15, 11. — *virtus*, niet de ἀρετή van den filosoof, maar de „horrida virtus" van den Romein van ouden stempel. — **13.** *tormentum*, druk, prikkeling. — **14.** *sapientium* hier = prudentium. — **16.** *Lyaeo* (ad I, 7, 22) = vino, is ablatief, niet datief. — **17.** *anxiis*, door zorgen gedrukt. — *cornua*, moed, vgl. ad II, 19, 30. — *post te* z. v. a. post vina. — **20.** *apices*, ad I, 34, 14. — **21.** *Liber*, ad I, 12, 22. — **22.** De *Gratiae* werden door de oude kunst voorgesteld als συζύγιαι i. e. elkaâr omhelzend of elkaâr de hand gèvend. — *vivae*, helder vlammend. — *produco*, doen toeven. — Over *lucernae*, ad I, 27, 5. —

XXII. **Wijgeschenk aan Diana.** — Metrum II.

2. *utero*, barensweeën. — *puella*, jonge vrouw. — **3.** *Diana*, als beschermster der in barensnood verkeerende vrouwen (Lucina, Genetyllis). — **4.** *diva triformis*, nl. als Luna aan den hemel, Diana op aarde, Hecate in de onder-

Inminens villae tua pinus esto,
Quam per exactos ego laetus annos
Verris obliquum meditantis ictum
Sanguine donem.

XXIII.

Caelo supinas si tuleris manus
Nascente luna, rustica Phidyle,
Si ture placaris et horna
Fruge Lares avidaque porca,

Nec pestilentem sentiet Africum
Fecunda vitis nec sterilem seges
Robiginem aut dulces alumni
Pomifero grave tempus anno.

Nam quae nivali pascitur Algido
Devota quercus inter et ilices
Aut crescit Albanis in herbis
Victima, pontificum securim

Cervice tinguet: te nihil attinet
Temptare multa caede bidentium
Parvos coronantem marino
Rore deos fragilique myrto.

---

wereld. — **5.** *tua* = tibi sacra. — **6.** *per exactos annos*, *καθ' ἑκάστους τοὺς ἐνιαυτούς*, bij 't einde van elk jaar. — *quam* = ut eam. — *laetus* = libens merito (zooals de formule in de opschriften der wijgeschenken luidt). — **7.** *obliquum ictum: ὀδόντι λικριφὶς* (van ter zijde) *ἀΐξας*, Od. 10, 450. —

XXIII. **Klein maar rein.** — 2 + 2 + 1 Strophen. — Metrum I. —

1. *caelo* (datief) dicht. voor ad caelum. — *tuleris* = tetenderis. — *supinas manus* = palmas: de Ouden vouwden niet de handen bij het gebed, maar keerden de handpalmen naar den hemel (als om het afgesmeekte in ontvangst te nemen); vgl. het standbeeld van den „*biddenden knaap*," thans te Berlijn. — *nascente luna*, elke maand werd aan de Lares een offer gebracht, meestal op de Kalendae, den dag der nieuwe maan (vgl. ook ad II, 4, 15). — *Phidyle* (*Φειδύλη*, de spaarzame) waarsch. gefingeerde naam. — **4.** *Lares*, ad II, 4, 15. — **5.** De *Africus* (Z. W. wind; Scirocco) was schadelijk voor de gezondheid en zeer nadeelig voor planten en boomen, vooral voor den wijnstok. — **7.** *alumni*, ad III, 18. 4. — **8.** *grave*, ongezond: *pom. anno* = auctumno. — **9.** *Algido*, vgl. ad I, 21, 6. — **10.** *devota*, sc. diis. — **11.** *Alba Longa*, de moederstad van Rome, volgens de sage door Ascanius, den zoon van Aeneas, gesticht. — **13.** (sed) *te nihil attinet*, (maar) voor u is 't niet noodig. — **15.** *parvos*

Inmunis aram si tetigit manus,
Non sumptuosa blandior hostia,
Mollivit aversos Penates
Farre pio et saliente mica.

XXIIII.

Intactis opulentior
Thesauris Arabum et divitis Indiae
Caementis licet occupes
Terrenum omne tuis et mare publicum:

Si figit adamantinos
Summis verticibus dira Necessitas
Clavos, non animum metu,
Non mortis laqueis expedies caput.

Campestres melius Scythae,
Quorum plaustra vagas rite trahunt domos,
Vivunt et rigidi Getae,
Inmetata quibus iugera liberas

---

deos = Lares; vgl. ad II, 4, 15. — **17.** *inmunis*, niet: zonder geschenk, maar: zonder (groote) gaven, i. e. met kleine gaven. — *tetigit* en *mollivit* zijn perfecta gnomica. — **19.** *Penates*, hier identisch met de *Lares* (vs. 4 en 15). — **20.** *mica*, sc. salis; bedoeld wordt in dit vers de *mola salsa* (οὐλαί, οὐλόχυται bij Hom.): gezouten offermeel, bestaande uit grof gemalen en geroosterde speltkorrels (far tostum), met zout bestrooid, waarmede het offerdier of, zooals hier, het altaar bestrooid werd. — Hoe meer de mola salsa in het vuur sprong en knetterde, des te gunstiger voorteeken was dit. —

XXIV. **Beschuldigingen tegen den rijkdom.** — (2 + 4 + 2) + (2 + 6) d. i. 8 + 8 Strophen. Metrum VII. —

1 en **2.** Een omgekeerde locutio compendiaria; de zin is: opulentior quam Arabes et India intactis thesauris. — *intactis*, sc. ab hostibus; de rijkdom en schatten der Arabiërs en Indiërs waren spreekwoordelijk bekend. — **3** en **4.** Vgl. de noot ad II, 18, 21. — *publicum*, κοινόν, omnibus commune. — **6.** *summis verticibus*, sc. domus tuae. — Het inslaan van den spijker duidt symbolisch aan, dat de Necessitas een einde maakt aan de plannen van den rijke en zijn laatste uur gekomen is; vgl. ook ad I, 35, 17 sqq. — **7.** *metu*, sc. mortis. — **9.** De *Scythae* (ad I, 19, 10) zijn νομάδες (*campestres*) en ἁμαξόβιοι (vs. 10). — *campestres*, de steppen doorkruisend. — **11.** *rigidi:* propter frigida regionum earum, Porph. — *Getae*, een Thracische volksstam, ten O. der Daciërs wonende, aan de kust van den Pontus Euxinus. — **12.** *liberas* =

Fruges et Cererem ferunt
  Nec cultura placet longior annua,
Defunctumque laboribus
  Aequali recreat sorte vicarius.

Illic matre carentibus
  Privignis mulier temperat innocens,
Nec dotata regit virum
  Coniunx nec nitido fidit adultero;

Dos est magna parentium
  Virtus et metuens alterius viri
Certo foedere castitas,
  Et peccare nefas, aut pretiumst mori.

O quisquis volet inpias
  Caedes et rabiem tollere civicam,
Si quaeret PATER urbium
  Subscribi statuis, indomitam audeat

Refrenare licentiam,
  Clarus postgenitis: quatenus, heu nefas!
Virtutem incolumem odimus,
  Sublatam ex oculis quaerimus invidi.

Quid tristes querimoniae,
  Si non supplicio culpa reciditur,
Quid leges sine moribus
  Vanae proficiunt, si neque fervidis

---

omnibus communes. — **14.** *annuā*, ablatief; evenals bij de Suevi (Caes. b. G. IV, I, 4) bebouwde een gedeelte der Getae het eene jaar den akker en trok het volgende jaar ten strijde uit; een jaar later werden de terugkeerende krijgers dan weêr landbouwers — **16.** *aequali sorte*, abl. qualit. — **18.** *temperat*, sie „wehret" den Knaben (Schiller). — *innocens* = innoxia, zonder te schaden, i. e. zonder hen (gelijk andere stiefmoeders) hard te behandelen, met zachtheid. — **21.** *dos est*, sc. illic. — **22.** *metuens* = abstinens, *ἀπεχομένη*. — *certo foedere* (sc. conjugali), abl. absol. — **24.** *aut* (si peccat.) *pretium* = loon, straf. — **25.** *quisquis* = si quis, evenals *ὅστις* soms = *εἴ τις*. — **26.** *civicam*, ad II, 1, 1. — **27.** *urbium* behoort bij *statuis*. — *subscribi* = subscripto nomine appellari. — **30.** *postgenitis* = posteris, *ὀψιγόνοις*. *quatenus*, bij Hor. steeds = quoniam, quandoquidem. — **31.** *incolumem* i. e. virorum vivorum, staat tegenover *sublatam ex oculis* i. e. virorum mortuorum. — Een oude spreuk (van Menander?) luidde: *δεινοὶ γὰρ ἀνδρὶ πάντες ἐσμὲν εὐκλεεῖ | ζῶντι φθονῆσαι, κατθανόντα δ' αἰνέσαι.* — **34.** *supplicio* (velut ense) *reciditur*. — **36—39.** Het uiterste Zuiden en het uiterste Noorden. — *latus*,

Pars inclusa caloribus
  Mundi nec boreae finitimum latus
Durataeque solo nives
  Mercatorem abigunt, horrida callidi

Vincunt aequora navitae?
  Magnum pauperies opprobrium iubet
Quidvis et facere et pati,
  Virtutisque viam deserit arduae.

Vel nos in Capitolium,
  Quo clamor vocat et turba faventium,
Vel nos in mare proximum
  Gemmas et lapides, aurum et inutile,

Summi materiem mali,
  Mittamus, scelerum si bene paenitet.
Eradenda cupidinis
  Pravi sunt elementa et tenerae nimis

Mentes asperioribus
  Formandae studiis. Nescit equo rudis
Haerere ingenuus puer
  Venarique timet, ludere doctior,

Seu Graeco iubeas trocho,
  Seu malis vetita legibus alea,
Cum periura patris fides
  Consortem socium fallat et hospites.

---

oord, land. — **39.** *solo* = in solo. — **40.** *horrida*, *πεφρικότα*, ruw opgezweept, onstuimig. — **44.** *arduae*, Hesiod. Op. et D. 290: *μακρὸς καὶ ὄρθιος οἶμος ἐς αὐτὴν* ('Αρετήν) *καὶ τρηχὺς τὸ πρῶτον.* — **45.** *in Capitolium* sc. feramus; bedoeld wordt de tempel van Juppiter Capitolinus. — *clamor*, bijval, gejuich. — *faventium* = faustis ominibus prosequentium (als bij een triumphus). — **48.** *gemmae*, paarlen; *lapides*, edelgesteenten. — *inutile*, *κατὰ λιτότητα* = noxium, exitiosum. — **50.** *bene*, ernstig. — **51.** *cupido* bij Hor. steeds masc. gen. — **54.** *equo:* welke casus? vgl. ad I, 17, 28. — **57.** *Graeco:* met verachting gezegd, als een Romein onwaardig. — *trochus*, *τροχός* of *κρίκος*, een ijzeren hoepel, met kleine onder 't hoepelen rammelende ringen voorzien en voortgedreven door middel van een houten stok met kromme ijzeren punt, ongeveer dus overeenkomende met onze hoepels: (op vazen komen vaak afbeeldingen van hoepelende knapen voor). — **58.** *malis*, van mālo of van mălus? — **59.** *fides* hier evenals I, 5, 5 = perfidia. — **60.** *cons. socium*,

Indignoque pecuniam
  Heredi properet. Scilicet inprobae
Crescunt divitiae: tamen
  Curtae nescio quid semper abest rei.

XXV.

Quo me, Bacche, rapis tui
  Plenum? Quae nemora aut quos agor in specus,
Velox mente nova? Quibus
  Antris egregii Caesaris audiar

Aeternum meditans decus
  Stellis inserere et concilio Iovis?
Dicam insigne, recens, adhuc
  Indictum ore alio. Non secus in iugis

Edonis stupet Euhias,
  Hebrum prospiciens et nive candidam
Thracen ac pede barbaro
  Lustratam Rhodopen, ut mihi devio

Ripas et vacuum nemus
  Mirari libet. O Naiadum potens
Baccharumque valentium
  Proceras manibus vertere fraxinos,

---

handelscompagnon. — **62.** *properet* = propere corradat. — **64.** *curtae re* (een kleinigheid) genitief, afhangende van *nescio quid.* —

XXV. **Aanroeping van Bacchus** (om een loflied op Augustus). — $2 + 1\frac{1}{2} + 1\frac{1}{2}$ Strophen. — Metrum VII. —

2. *tui plenum*, ἐνθουσιῶντα. — *in* behoort ἀπὸ κοινοῦ ook bij *nemora.* — **4.** *quibus antris*, datief (niet abl. loci) daar de grot als toehoorder gedacht wordt. — *Caesaris*, i. e. Augusti, vgl. ad I, 6, 11. — **5.** *decus*, roem. — **7.** *insigne, recens:* een buitengewone gebeurtenis, voor korten tijd geschied; misschien doelt hier Hor. er op, dat C. Julius Caesar Octavianus den 17 Jan. 27 v. Chr. den bijnaam *Augustus* ontving; eerst na 24 v. Chr. trad Hor. in nader persoonlijk verkeer met Augustus. — **9.** *Edonis*, adj. behoorende bij *jugis;* vgl. verder ad II, 7, 27. — *Euhias* (= Baccha, vs. 15), Bacchante, vgl. ad I, 18, 9. — **10.** *Hebrus*, rivier in Thracië. — **11.** Over den vorm *Thrace*, vgl. ad II, 16, 5. — *pede barbaro*, i. e. Lycurgi „quem Liber pantheris objecit in Rhodope, qui mons est Thraciae, cujus imperium habuit," Hygin. 132. — *lustratam* = pererratam. — **14.** *Naiades*, eig. stroomnymfen, h. l. algemeen = Nymphae. — **15.** *Bacchae*, ad vs. 9. — *vertere* = evertere,

Nil parvum aut humili modo,
  Nil mortale loquar. Dulce periculumst,
O Lenaee, sequi deum
  Cingentem viridi tempora pampino.

XXVI.

Vixi puellis nuper idoneus
Et militavi non sine gloria:
  Nunc arma defunctumque bello
    Barbiton hic paries habebit,

Laevum marinae qui Veneris latus
Custodit. Hic, hic ponite lucida
  Funalia et vectes et arcus
    Oppositis foribus minaces.

O quae beatam diva tenes Cyprum et
Memphin carentem Sithonia nive,
  Regina, sublimi flagello
    Tange Chloen semel arrogantem.

---

omverwerpen, uitrukken. — **18.** *mortale*, i. e. quod ab homine profectum esse videatur. — *dulce per.*, een Oxymoron. — **19.** *Lenaeus*, *Ληναῖος*, torcularius (van *ληνός*, torcular, druivenpers) eig. druivenperser, i. e. Bacchus. — **20.** *cingentem*, sc. me (behoort niet bij *deum*). —

XXVI. **Geen liefde meer!** — In 24 v. Chr. gedicht. — 2 + 1 Strophen. — Metrum I. —

Schertsend neemt Hor. hier afscheid van liefde en minneliederen. — **2.** *militavi*, in dienst van Venus; Ovid. Am. I, 9, 1; militat omnis amans. — *defunctum bello* (uitgediend) slaat ook op *arma* (i. e. *funalia*, *vectes*, *arcus*, vs. 7). — **4.** *barbiton*; ad I, 1, 34. — **5.** Hier is sprake van een nis, waarin een beeld van Venus; *marinae:* vlg. de mythe was Venus uit het schuim der zee geboren, *ἀφρογένεια*, *ἀναδυομένη*. — **6.** *ponere*, *ἀναθεῖναι*. — **9.** *beatam:* misschien toespeling op Macaria, den vroegeren naam van *Cyprus*. — **10.** Ook te *Memphis* werd Venus vereerd (Herod. II, 112). — *Sithonia* = Thracisch; vgl. ad I, 18, 9. — **11.** *sublimi* = sublato. — *tange*, tref (tot straf). — Over *Chloe* ad I, 23, 1. —

XXVII.

Inpios parrae recinentis omen
Ducat et praegnans canis aut ab agro
Rava decurrens lupe Lanuvino
Fetaque volpes.

Rumpat et serpens iter institutum,
Si per obliquum similis sagittae
Terruit mannos. Ego cui timebo
Providus auspex,

Antequam stantes repetat paludes
Imbrium divina avis inminentum,
Oscinem corvum prece suscitabo
Solis ab ortu.

Sis licet felix ubicumque mavis,
Et memor nostri, Galatea, vivas;
Teque nec laevus vetat ire picus
Nec vaga cornix.

Sed vides, quanto trepidet tumultu
Pronus Orion? Ego quid sit ater
Hadriae novi sinus et quid albus
Peccet Iapyx.

Hostium uxores puerique caecos
Sentiant motus orientis Austri et
Aequoris nigri fremitum et trementes
Verbere ripas.

XXVII. **Galatea en Europa** (afscheidslied). — 6 + 13 Strophen. — Metrum II. —

1. *parra,* ransuil (zekere uilsoort). — **3.** *Lanuvium,* een oude stad in Latium, niet ver van de via Appia. — **4.** *feta* = enixa; van denzelfden stam *fe* (= baren) komen femina, fecundus, fenus (τόκος). — **5.** *rumpat* = interrumpat. — **7.** *ego:* asyndeton adversativum. — **9.** *repetat:* teeken van naderenden regen. — **11.** *oscines* (ob en cano) heeten de vogels, uit wier geschreeuw men de voorteekens opmaakte, *praepetes* of *alites* uit wier vlucht men zulks deed. — **12.** *solis ab ortu* = ab oriente; van het *Oosten* verschijnen de *gunstige* voorteekens, dus, daar de augur naar het Zuiden ziet, van den *linker* kant (laevus, sinister); daar echter de dichters vaak het Grieksche spraakgebruik volgen, bij wie de μάντις naar het Noorden ziet, kunnen *laevus* (zóó vs. 15) en *sinister* ook *ongunstig* beteekenen. — **14.** *Galatea* (Γαλάτεια, Lactea) gefingeerde meisjesnaam. — **15.** Over *laevus,* h. l. = infaustus, ad vs. 12. — **18.** *pronus,* dalend, ondergaand; vgl. verder de noot ad I, 28, 21. — *ater* = tristis, somber, onheilspellend. — *albus,* ad I, 7, 15. — *Iapyx,* ad I, 3, 4. — **21.** *caecos,* blindelings woedend. — *motus,* vlagen, rukken — **24.** *ripas* h.

Sic et Europe niveum doloso
Credidit tauro latus, et scatentem
Beluis pontum mediasque fraudes
  Palluit audax:

Nuper in pratis studiosa florum et
Debitae Nymphis opifex coronae,
Nocte sublustri nihil astra praeter
  Vidit et undas.

Quae simul centum tetigit potentem
Oppidis Creten, „pater, o relictum
Filiae nomen pietasque" dixit,
  „Victa furore!

Vnde quo veni? Levis una mors est
Virginum culpae. Vigilansne ploro
Turpe conmissum, an vitiis carentem
  Ludit imago

Vana, quam porta fugiens eburna
Somnium ducit? Meliusne fluctus
Ire per longos fuit, an recentes
  Carpere flores?

Siquis infamem mihi nunc iuvencum
Dedat iratae, lacerare ferro et
Frangere enitar modo multum amati
  Cornua monstri.

Inpudens liqui patrios Penates:
Inpudens Orcum moror? O deorum
Siquis haec audis, utinam inter errem
  Nuda leones!

---

l. = litora, evenals II, 18, 22. — **25.** *sic*, d. i. zóó (moedig als gij thans). — *Europe*, dochter van den Phoenicischen koning Agenor, werd door Juppiter in de gedaante van een stier over zee naar Kreta ontvoerd. — **27.** *fraudes* ziet op de zeereis, die Europe tegen wil en dank moet maken. — **28.** *palluit audax:* verbleekte trots haar koenheid. — **29.** *nuper*, kort te voren (nl. den vorigen avond, aan het strand, „ubi ludere virginibus Tyriis comitata solebat", Ovid. Met. 2, 845). — **33.** *centum* ..... *Creten*, Ilias 2, 649: Κρήτην ἑκατόμπολιν. — **37.** *levis* = nimis mitis. — **40.** *imago* (εἴδωλον) sc. tauri. — **41.** *porta fugiens eburna*, in het rijk van Hades, want van de droomen οἵ μέν κ' ἔλθωσι διὰ πριστοῦ ἐλέφαντος, οἵ ῥ' ἐλεφαίρονται, ἔπε' ἀκράαντα φέροντες, Od. 19, 564. — **45.** *infamem*, verafschuwd, gehaat (*invisus* vs. 71). — **49.** *Penates*, ad II, 4, 15. — **50.** Over *Orcus*, ad III, 11, 29. — **52.**

Antequam turpis macies decentes
Occupet malas teneraeque sucus
Defluat praedae, speciosa quaero
  Pascere tigres.

„Vilis Europe", pater urguet absens:
„Quid mori cessas? Potes hac ab orno
Pendulum zona bene te secuta e-
  lidere collum,

Sive te rupes et acuta leto
Saxa delectant, age te procellae
Crede veloci, nisi erile mavis
  Carpere pensum

Regius sanguis, dominaeque tradi
Barbarae pelex". Aderat querenti
Perfidum ridens Venus et remisso
  Filius arcu.

Mox ubi lusit satis, „abstineto"
Dixit „irarum calidaeque rixae,
Cum tibi invisus laceranda reddet
  Cornua taurus.

Vxor invicti Iovis esse nescis?
Mitte singultus, bene ferre magnam
Disce fortunam: tua sectus orbis
  Nomina ducet".

---

nuda, weerloos. — **54.** *sucus* = sanguis of vigor. — **57.** *urguet absens*, Oxymoron. — *bene*, ter goeder ure. — Over *e* | *lidere*, vgl. ad I, 2, 19. — **61.** *leto*, datief afhangende van *acuta* (partic.). — **63.** *erile*, ab era datum. — *carpere*, afspinnen, vgl. Hom. Il. 6, 456: *πρὸς ἄλλης ἱστὸν ὑφαίνειν*. — **66.** *aderat*, *παρέστη*. — **69.** *ludere*, bespotten. — *abstinere* = *ἀπέχεσθαι* cum genit., Grieksche constructie; evenzoo bij *desinere*, II, 9, 17. — **71.** *reddet* = sicut par est praebebit, *ἀποδώσει*. — **73.** Waarom *uxor* en niet conjunx? — *esse nescis*, *οὐκ οἶσθα οὖσα* is een Graecismus voor uxorem te esse. — **75.** *sectus orbis* = secta pars orbis, de helft der aarde; vlg. sommige geografen der Oudheid waren er slechts 2 werelddeelen, *Europa*, (waaronder Africa ook gerekend werd). en *Asia*, vgl. Sall. Jug. 17, 3: in divisione orbis terrae plerique in partem tertiam Africam posuere, pauci tantummodo Asiam et Europeam esse, sed Africam in Europa. — *ducet* = accipiet (een naam *dragen* = nomen gerere of duxisse). —

XXVIII.

Festo quid potius die
  Neptuni faciam? Prome reconditum,
Lyde, strenua Caecubum,
  Munitaeque adhibe vim sapientiae.

Inclinare meridiem
  Sentis ac, veluti stet volucris dies,
Parcis deripere horreo
  Cessantem Bibuli consulis amphoram.

Nos contabimus invicem
  Neptunum et virides Nereidum comas:
Tu curva recines lyra
  Latonam et celeris spicula Cynthiae:

Summo carmine, quae Cnidon
  Fulgentesque tenet Cycladas et Paphum
Iunctis visit oloribus
  Dicetur; merita Nox quoque nenia.

XXVIII. **Op het Neptunusfeest.** — 2 + 2 Strophen. — Metrum VII. —

Men denke zich den dichter op bezoek bij *Lyde*. — *potius*, het liefst, bij voorkeur. — *festo die N.*, het Neptunusfeest, Neptunalia, werd den 23 Juli gevierd. — **2.** *reconditum*, achterafgeborgen, als zijnde *interioris notae*, II, 3, 8 en noot aldaar. — *Lyde*, amica Horatii, misschien dezelfde als II, 11, 22 en III, 11, 7. — *Caecubum*, ad I, 1, 19. — **4.** Vgl. III, 21, 9 sq. en 13 sq. — **6.** *stet*, stilstaat. — **7.** *parcis*, draalt gij. — *deripere*, vgl. prome strenua (vs. 2). — *horreo* (ablat.) = apotheca; vgl. ook ad III, 21, 7 en ad III, 8, 11. — **8.** M. Calpurnius *Bibulus*, met Caesar consul in 59 v. Chr. — Over *amphora*, ad 1, 36, 11. — **10.** *virides*, naar de kleur der zee. — *Nereides*, de 50 schoone dochters van Nereus (I, 15, 5). — **11.** *re* (in *recines*), op uwe beurt. — **12.** *Latona* en *Cynthia*, ad I, 21, 3. — **13.** *summo* = extremo. — *Cnidon* en *Paphum*, ad I, 30, 1. — *fulgentes*, ad I, 14, 19. — **15.** Venus reed op een wagen getrokken door zwanen (of duiven). — **16.** *nenia* (vgl. ad II, 1, 38) hier = cantilena. —

XXVIIII.

Tyrrhena regum progenies, tibi
Non ante verso lene merum cado
Cum flore, Maecenas, rosarum et
Pressa tuis balanus capillis

Iandudum apud mest. Eripe te morae,
Ne semper udum Tibur et Aefulae
Declive contempleris arvum et
Telegoni iuga parricidae.

Fastidiosam desere copiam et
Molem propinquam nubibus arduis:
Omitte mirari beatae
Fumum et opes strepitumque Romae.

Plerumque gratae divitibus vices
Mundaeque parvo sub lare pauperum
Cenae sine aulaeis et ostro
Sollicitam explicuere frontem.

Iam clarus occultum Andromedae pater
Ostendit ignem, iam Procyon furit
Et stella vesani Leonis
Sole dies referente siccos;

XXIX. **Tevredenheid** (uitnoodiging aan Maecenas). — (3 + 3) + 4 + (2 + 4), d. i. 6 + 4 + 6 Strophen. — Metrum I. —

1. Vgl. ad I, 1, 1. *Tyrrhena* per enallagen voor Tyrrhenorum, vgl. III, 1, 42. — **2.** *verso*, nl. bij het overgieten in het mengvat; *lenis* = mitis fumo. — Over *cadus*, ad I, 36, 11. — **6.** *Tibur*, ad I, 7, 13 en 21. — *Aefula*, stadje der Aequi in Latium, tusschen Praeneste en Tibur, tegen de helling van een berg gebouwd (*declive*). — **8.** *Telegoni juga* i. e. Tusculum, volgens de sage gesticht door Telegonus, den zoon van Odysseus en Circe; uitgegaan om zijn vader te zoeken, ontmoet hij dezen op Ithaca en doodt hem, zonder hem te kennen. — **10.** Maecenas bewoonde op den Esquilinus op de naar hem genoemde villa (horti Maecenatiani) een buitengewoon hoog paleis, vanwaar men een prachtig uitzicht had over Rome en omstreken; van de turris Maecenatiana aanschouwde Nero den brand van Rome; (in den laatsten tijd der Republiek worden zelfs huizen van 10 verdiepingen te Rome vermeld). — **11.** *omitte*, ad I, 9, 13. — *beatae* = divitis; vgl. ad I, 29, 1. — **13.** *gratae*, sc. sunt; *divitibus* behoort zoowel bij *gratae* als bij *explicuere* (perf. gnomicum). — **14.** *lar* = domus; evenzoo soms *penates*, b. v. III, 27, 49. — **15.** *aulaea*, tapijten (een soort baldakijn), die in de eetzaal der rijken onder het plafond waren uitgespannen, om het soms neêrvallend stof op te vangen. — *ostrum*, purperen sprei op de lecti in de eetzaal. — **17.** *clarus* = splendens,

Iam pastor umbras cum grege languido
Rivumque fessus quaerit et horridi
Dumeta Silvani, caretque
Ripa vagis taciturna ventis.

Tu civitatem quis deceat status
Curas et Vrbi sollicitus times,
Quid Seres et regnata Cyro
Bactra parent Tanaisque discors.

Prudens futuri temporis exitum
Caliginosa nocte premit deus,
Ridetque, si mortalis ultra
Fas trepidat. Quod adest memento

Conponere aequus: cetera fluminis
Ritu feruntur, nunc medio alveo
Cum pace delabentis Etruscum
In mare, nunc lapides adesos

Stirpesque raptas et pecus et domos
Volventis una, non sine montium
Clamore vicinaeque silvae,
Cum fera diluvies quietos

Inritat amnes. **Ille potens sui**
Laetusque deget, cui licet in diem

---

helder schitterend. — (antehac) *occultum*, evenzoo vs. 40. — *Andromedae pater* i. e. Cepheus, een sterrebeeld dat 9 Juli opkomt en evenals *Procyon* (Antecanis) dat 15 Juli opgaat, en *Leo* (opgaande 30 Juli) de grootste zomerhitte aankondigt (*ostendit ignem*). — **23.** *Silvanus* is als boschgod *horridus*, ruigharig, ruiggebaard. — **26.** *Urbi* hangt ook af van *parent*. — **27.** *Seres*, ad I, 12, 56. — *Cyro*, datief, vgl. ad II, 6, 5. — **28.** *Bactra* (-orum) eig. de hoofdstad van het Bactrische rijk, dat vroeger tot Cyrus' gebied, maar ten tijde van Augustus tot het Parthische rijk behoorde; *Bactra* h. l. z. v. a. Perzië (Parthia), vgl. de noot ad I, 2, 22. — *Tanais*, ad III, 10, 1. — **29.** (Sed) *Prudens*, asyndeton adversativum, tegenover *tu civitatem*, etc. — **32.** *trepidat*, zich afmat. — *quod adest* = *τὸ παρόν*. — **33.** *conponere*, ordenen. — *aequus*, z. v. a. aequo animo, tegenover *trepidat*. — **35.** Bedoeld wordt de Tiber. — *Etruscum*, hypermeter, vgl. Mehler, Metriek der Gr. en R. p. 29. — **36.** *adesos*, sc. vi aquarum. — **38.** *una* = secum, niet = inter se permixta. — **39.** *clamor*, gedreun; bij Hom. Il. 17, 265: *ἠιόνες βοόωσιν* (personificatie). — (antehac) *quietos amnes*, zooals b. v. de Nar en de Anio, bijrivieren van den Tiber. — **41.** *potens sui*, *αὐταρκής*, naar de leer der Stoici. — **42.** *in diem*

Dixisse „Vixi: cras vel atra
Nube polum pater occupato

Vel sole puro; non tamen inritum,
Quodcumque retrost, efficiet neque
Diffinget infectumque reddet,
Quod fugiens semel hora vexit".

Fortuna, saevo laeta negotio et
Ludum insolentem ludere pertinax,
Transmutat incertos honores,
Nunc mihi, nunc alii benigna:

Laudo manentem; si celeres quatit
Pennas, resigno quae dedit et mea
Virtute me involvo probamque
Pauperiem sine dote quaero.

Non est meum, si mugiat Africis
Malus procellis, ad miseras preces
Decurrere et votis pacisci,
Ne Cypriae Tyriaeque merces

Addant avaro divitias mari:
Tum me biremis praesidio scaphae
Tutum per Aegaeos tumultus
Aura feret geminusque Pollux.

XXX.

Exegi monumentum aere perennius
Regalique situ pyramidum altius,

= quotidie. — **44.** *polum* = caelum, evenals I, 28, 6. — **48.** *vexit* = secum vexit, advexit. — **53.** *manentem*, sc. Fortunam. — *si* h. l. = het bij Hor. ongebruikelijke *sin*. — **55.** *me involvo*, als in een mantel, ter beschutting tegen noodweêr. — **56.** *sine dote: proba pauperies* vergeleken met eene proba sed indotata conjunx. — **57.** *meum*, mijn gewoonte. — *mugiat*, kraakt; vgl. verder ad 1, 14, 5 en 6. — *Africis*, ad I, 1, 15. — **59.** *decurrere*, sterker dan het meer gewone *descendere*. — *pacisci:* cum dis. — **63.** *Aegaeos tumultus*, dichterlijk voor tum. maris Aegaei. — *geminus Pollux* = Διόσκουροι, vgl. de noot ad I, 3, 2. —

XXX. **Onsterfelijkheid.** — Slotode, evenals I. 1 in 23 v. Chr. gedicht, kort vóór de toezending der eerste 3 boeken Oden aan Maecenas, — Metrum IV evenals I, 1. —

1. *exegi* = absolvi; vgl. de navolging van vs. 1—9 bij Ovid. Met. 15, 871:

Quod non imber edax, non Aquilo inpotens
Possit diruere aut innumerabilis

Annorum series et fuga temporum.
Non omnis moriar, multaque pars mei
Vitabit Libitinam: usque ego postera
Crescam laude recens, dum Capitolium

Scandet cum tacita virgine pontifex.
Dicar, qua violens obstrepit Aufidus
Et qua pauper aquae Daunus agrestium
Regnavit populorum, ex humili potens,

Princeps Aeolium carmen ad Italos
Deduxisse modos. Sume superbiam
Quaesitam meritis et mihi Delphica
Lauro cinge volens, Melpomene, comam.

Iamque opus exegi, quod nec Iovis ira nec ignis, Nec poterit ferrum nec edax abolere vetustas. — *aere* z. v. a. aheneis statuis. — *regali situ*, wij omgekeerd: verweerde koninklijke pracht (vlg. sommigen is *situs* hier = status, bouw). — **3.** *Aquilo*, ad I, 3, 13. — *impotens*, sc. sui, z. v. a. furiosus. — **6.** *multa* (eaque melior, Ovid. Met. 15, 875) voor magna. — **7.** *Libitinam* hier z. v. a. funus, mortem; eig. is *Libitina* een oud-italische godin van den dood en van de gestorvenen (de lijkgodin); bij ieder sterfgeval werd, volgens een verordening van Servius Tullius, een stuk geld in haar tempel neergelegd en de tot een begrafenis vereischte gereedschappen, vooral de lijkbaren, waren in het haar gewijde Lucus Libitinae te huur of te koop. — **8.** *recens*, eeuwig nieuw, -frisch; bij *crescam* behoort *usque*, niet bij *recens*. — **9.** De *pontifex maximus*, besteeg met de opperste dienares, *virgo maxima*, (oorspronkelijk waren er 4 later 6 Vestaalsche maagden) der aeterna Vesta het Capitool, om daar voor het heil van den Staat te bidden; zwijgend bracht zij daarbij een offer aan Vesta; (afbeelding eener Vestaalsche maagd bij Oehler, Klass. Bilderb. fig. 107 en 108). — **10.** Aan de *Aufidus*, een snelstroomende rivier in Apulië (elders noemt Hor. hem *acer* en *longe sonans*) lag Venusia, Hor. geboorteplaats. — **11.** *Daunus*, mythische koning van Daunius i. e. Apulië (vgl. ad I, 22, 14). — *regnavit* (ἦρξε) cum genit. is een Graecismus, evenals de genit. bij *desine* (II, 9, 17) en bij *abstineto* (III, 27, 69). — *ex humili* = humili loco natus; *potens* als vates. — **13.** *princeps* = primus. — Waarop doelt hier Hor? — **15.** *Delphica* = Apollinari, IV, 2, 9. — **16.** *volens* = libens, libenter. — *Melpomene*, ad I, 24, 3; vgl. ook ad IV, 3, 1. —

CARMINVM

LIBER QVARTVS.

I.

Intermissa, Venus, diu
  Rursus bella moves? Parce, precor, precor.
Non sum qualis eram bonae
  Sub regno Cinarae. Desine, dulcium

Mater saeva Cupidinum,
  Circa lustra decem flectere mollibus
Iam durum imperiis: abi,
  Quo blandae iuvenum te revocant preces.

I. **Te laat?** — 2 + (3 + 3) + 2 Strophen. — Omstreeks 15 v. Chr. gedicht (vs. 6). — Metrum VII. —

Nadat Hor. in 17 vóór Chr., op verzoek van Augustus, het *carmen saeculare* had gedicht, besloot hij, 4 jaar later, eveneens op aansporing van zijn hoogen begunstiger, zijne laatste liederen in een afzonderlijk boek uit te geven (Sueton. Vita Hor.). — Directe aanleiding daartoe was echter het verzoek van Augustus de overwinningen zijner stiefzonen, Tiberius en Drusus, op de Raeti en Vindelici te bezingen (Sueton l.l.), waaraan in de 4^{e} en 14^{e} Ode van dit boek door den dichter voldaan werd. —

In *deze* Inleidingsode roept Hor. Venus, die hem opnieuw tot het bezingen der liefde aanspoort, schetsend een „te laat!" toe, om in ernst onverwacht een „te laat?" (vs. 33—40) daarop te laten volgen. —

1. Vgl. het begin van III, 26 met de noot. — *diu:* de eerste 3 boeken werden in 23 uitgegeven, het 4^{e} boek eerst in 13 vóór Chr. — **4.** *Cinara*, een jonggestorven amica van Hor.; waarschijnlijk is *Cinara* geen pseudoniem, maar de werkelijke naam van een geliefde van Hor., die ook hem ware liefde toedroeg (vgl. ook ad I, 19, 5). — *Desine*, vgl. ad I, 9, 13. — **6.** *circa*

Tempestivius in domum
  Paulli, purpureis ales oloribus,
Comissabere Maximi,
  Si torrere iecur quaeris idoneum:

Namque et nobilis et decens
  Et pro sollicitis non tacitus reis
Et centum puer artium
  Late signa feret militiae tuae,

Et quandoque potentior
  Largi muneribus riserit aemuli,
Albanos prope te lacus
  Ponet marmoream sub trabe citrea.

Illic plurima naribus
  Duces tura, lyraeque et Berecyntiae
Delectabere tibiae
  Mixtis carminibus non sine fistula;

Illic bis pueri die
  Numen cum teneris virginibus tuum
Laudantes pede candido
  In morem Salium ter quatient humum.

Me nec femina nec puer
  Iam nec spes animi credula mutui,
Nec certare iuvat mero
  Nec vincire novis tempora floribus.

---

lustra decem (sc. me), ἐμὲ τὸν πεντηκονταετῆ. — *mollibus*..,.. *imperiis*, ablat. bij *flectere*, niet datief bij *durum*. — **10.** *Paullus* Fabius *Maximus*, consul in 11 vóór Chr., vriend van Ovidius en in Augustus' laatste levensjaren diens vertrouweling. — *purpureis* drukt hier den hoogsten glans uit: verblindend wit. — *oloribus*, vgl. ad III, 28, 15. — *ales:* door de vleugelen gedragen der *purp. ol.* — **11.** *comissari*, κωμάζειν, feestelijken intocht houden. — **12.** *jecur*, vgl. noot ad I, 13, 4. — **13.** *decens* = formosus. — **15.** z. v. a. plurimis bonis artibus insignis. — **18.** *muneribus* hangt af van *potentior* (= superior). — **19.** *Albanos lacus*, in de nabijheid van Alba Longa. — **20.** *trabe* = templo. — **22.** *ducere*, volop-, naar hartelust genieten; vgl ad I, 17, 22. — *Berecyntiae tibiae*, ad III, 19, 18. — **24.** *non sine*, vgl. ad III, 6, 29. — *carmina* hier = modi, melodieën. — **25.** *bis:* des morgens en des avonds. — **28.** *Salium*, vgl. de noot ad I, 36, 12. — *ter quatient humum* = tripudiabunt, vgl. ad III, 18, 16. — **30.** *animi* = amoris, evenals I, 16, 28. —

Sed cur heu, Ligurine, cur
  Manat rara meas lacrima per genas?
Cur facunda parum decoro
  Inter verba cadit lingua silentio?

Nocturnis ego somniis
  Iam captum teneo, iam volucrem sequor
Te per gramina Martii
  Campi, te per aquas, dure, volubiles.

II.

Pindarum quisquis studet aemulari,
Ille ceratis ope Daedalea
Nititur pennis, vitreo daturus
  Nomina ponto.

Monte decurrens velut amnis, imbres
Quem super notas aluere ripas,
Fervet inmensusque ruit profundo
  Pindarus ore,

---

33. *Ligurinus*, een schoone knaap, aan wien de 10e Ode van dit boek gericht is. — **35.** *decoro*, hypermeter. — **36.** *cadit*, stokt, blijft steken. — **38.** *captum*, sc. te. — *iam . . . iam*, dichterlijk voor modo . . . modo. — *Martii campi*, ad I, 8, 4. — **40.** *aquas* ziet op het zwemmen in den Tiber, vgl. ad I, 8, 4. —

II. **Zwaan en bij.** 7 + 1 + 7 Strophen. — Metrum II. —

Den 4en Juli 13 vóór Chr. keerde Augustus na driejarige afwezigheid, uit Gallië en Spanje, te Rome terug, waar men hem een feestelijke ontvangst wilde bereiden die hij echter ontweek daar hij *νυκτὸς ἐς τὴν πόλιν ἐσεκομίσθη* (Dio, 55, 25). — Niet op verzoek van hooger hand, maar uit eigen aandrang viert Hor. deze lang gewenschte terugkomst op zijne wijze in deze Ode en richtte haar aan C. Julius Antonius (ad vs. 26); waarsch. dichtte Hor. dit lied in 13, vlg. anderen in 16 vóór Chr. (vgl. ad vs. 36). —

1. *Pindarus* (522—442) de grootste lyrische dichter der Grieken, geboren te Thebe; vs. 10—24 prijst Hor. zijne liederen. — *aemulari*, wedijveren met (niet: navolgen). — **2.** sqq. zinspeelt op de bekende fabel van Daedalus en Icarus bij Ovid. Met. 8, 183—235. — **6.** *notas* = consuetas. — *profundo ore*, met diepe monding, ziet tevens op de diepte (rijkdom) van Pindarus' gedachten en taal; ineensmelting der vergelijking met het vergelekene, gelijk meermalen

Laurea donandus Apollinari,
Seu per audaces nova dithyrambos
Verba devolvit numerisque fertur
Lege solutis,

Seu deos regesve canit, deorum
Sanguinem, per quos cecidere iusta
Morte Centauri, cecidit tremendae
Flamma Chimaerae,

Sive quos Elea domum reducit
Palma caelestes, pugilemve equumve
Dicit et centum potiore signis
Munere donat,

Flebili sponsae iuvenemve raptum
Plorat et vires animumque moresque
Aureos educit in astra nigroque
Invidet Orco.

Multa Dircaeum levat aura cycnum,
Tendit, Antoni, quotiens in altos
Nubium tractus: ego apis Matinae
More modoque

---

bij Hor., vgl. b. v. III, 11, 9 sqq. — **10—12** schilderen de *dithyramben* van Pindarus, ter verheerlijking van Bacchus. — **11.** *devolvit*, velut amnis. — *numeris lege solutis:* onjuist, daar de dithyramben van Pind. volgens dezelfde metrische wetten gebouwd zijn als zijn overige liederen. — **13—16** schilderen de liederen ter verheerlijking der Goden (παιᾶνες, ὕμνοι) en der Heroen (ἐγκώμια). — **14.** *justa* = merita, daar de Centauren op de bruiloft van Pirithous en Hippodamia laatstgenoemde benevens de overige aanwezige vrouwen poogden te schaken, ten gevolge waarvan de (door Ovid. Met. 12, 210 sqq. beschreven) strijd der Lapithen en Centauren plaats greep; op de metopen van het Parthenon was o. a. ook deze strijd afgebeeld, zie Luckenbach, Abbild. z. alt. Gesch. fig. 48 en 56. — **16.** *Chimaera*, ad I, 27, 24. — **17—20.** Pindarus' zegeliederen (ἐπινίκια). — *Elea* z. v. a. Olympica. — **18.** *caelestes* = θεοειδεῖς, vgl. I, 1, 5: *palma evehit ad deos.* — **20.** *munus*, het zegelied zelf, τὸ ἐπινίκιον. — **21—24.** Pindarus' treurzangen (θρῆνοι). — *flebili*, actief = flenti. — Over de elisio in *moresque* en *nigroque* zie Mehler, Metriek der Gr. en R. p. 29. — *aureos*, onsterfelijk. — **24.** Over *Orcus*, ad III, 11, 29. — **25.** *multa aura*, krachtige luchtstroom. — *Dircaeum* (Dirce, bron bij Thebe) = Thebanum. — *cycnum*, vgl. noot ad II, 20, 2. — **26.** C. Julius *Antonius*, zoon van den Triumvir en van Fulvia, was consul in 10 vóór Chr. en boette in 2 v. Chr. zijn verboden omgang met Julia met den dood. — **27.** *Matinae*, vgl. ad I, 28, 3. — *plurimum* behoort bij *laborem.* — *uvidique... ripas* (sc. Anienis) vgl. de noot ad I, 7, 13 en 21. — **31.** *operosa* =

Grata carpentis thyma per laborem
Plurimum circa nemus uvidique
Tiburis ripas operosa parvus
  Carmina fingo.

Concinet maiore poeta plectro
Caesarem, quandoque trahet feroces
Per sacrum clivum merita decorus
  Fronde Sygambros:

Quo nihil maius meliusve terris
Fata donavere bonique divi
Nec dabunt, quamvis redeant in aurum
  Tempora priscum.

Concinet laetosque dies et Vrbis
Publicum ludum super inpetrato
Fortis Augusti reditu forumque
  Litibus orbum.

Tum meae, siquid loquor audiendum,
Vocis accedet bona pars, et „o Sol
Pulcher, o laudande!" canam recepto
  Caesare felix.

---

laboriosa. — **33.** *maiore plectro,* (een dichter) met krachtiger aanslag, is ablat. qualit.; vgl. ook ad II, 1, 40. — *Caesarem,* ad I, 6, 11. — **35.** *sacer clivus* is óf de sacra via óf het gedeelte tusschen den tempel van Vesta en den voet van den mons Palatinus; langs dezen weg trok de triumfstoet; vgl. over den triumfstoet, Hoekstra, Rom. Ant. p. 154[3]. — **36.** *fronde:* ziet op den *laurierkrans,* waarmede de Imperator getooid was; vlg. anderen op de *tunica palmata,* zie ad vs. 6 v. d. volgende Ode. — De *Sygambri* deden, verbonden met de Tencteri en Usipetes, in 16 vóór Chr. een inval in Gallië, versloegen den stadhouder M. Lollius, maar onderwierpen zich nog in hetzelfde jaar zonder slag of stoot, toen Augustus verscheen. — **38.** *boni* = propitii. — **39.** *quamvis .... priscum* = quamvis aurea aetas redeat. — **42.** *publicum ludum,* ter viering van Augustus' terugkomst beloofde de senaat de wijding van een altaar aan Pax Augusta (30 Jan. 9 v. Chr. ingewijd) op het campus Martius, benevens spelen; overblijfselen van dit altaar zijn nog aanwezig; de reliefs er van bevinden zich in het Vaticaan, te Florence en in het Louvre. — *inpetrato,* sc. a dis. — **43.** *forum:* ten tijde van Hor. dienden, behalve het *Forum Romanum,* ook het *Forum Caesaris* en *Forum Augusti* voor het behandelen van rechtszaken. — **44.** *orbum* = vacuum, tengevolge van het *justitium,* stilstand der rechtspleging bij feestelijke gelegenheden. — **46.** *bona*

Atque dum procedis, „io triumphe!"
Non semel dicemus, „io triumphe!"
Civitas omnis, dabimusque divis
  Tura benignis.

Te decem tauri totidemque vaccae,
Me tener solvet vitulus, relicta
Matre qui largis iuvenescit herbis
  In mea vota,

Fronte curvatos imitatus ignes
Tertium Lunae referentis ortum,
Qua notam duxit, niveus videri,
  Cetera fulvus.

III.

Quem tu, Melpomene, semel
  Nascentem placido lumine videris,
Illum non labor Isthmius
  Clarabit pugilem, non equus inpiger

Curru ducet Achaico
  Victorem, neque res bellica Deliis

---

pars z. v. a. *multa pars.* — *recepto* = recuperato. — **54.** *solvet*, sc. voto. — **57.** *curvatos ignes* ziet op de cornua Lunae. — **58.** Hor. bedoelt dat de hoornen van zijn *vitulus* even klein zijn als die der maan op den derden dag na nieuwe maan. — *notam*, bles. — *niveus videri*, Graecismus: λευκὸς ἰδέσθαι. —

III. **Danklied aan de Muze.** — 3 + 3 Strophen. — Waarschijnlijk in 17, kort na het carmen saeculare, gedicht. — Metrum VII. —

Over de dichterlijke waarde dezer Ode, vgl. de aant. ad III, 9. —

1. *Melpomene*, hoewel eig. Muze van het treurspel, is bij Hor. Muze der (lyrische) poëzie, evenals Polyhymnia, Euterpe en Clio; hij en de dichters van zijn tijd hielden zich niet aan de indeeling der Muzen naar de verschillende kunsten of wetenschappen (en evenzoo hare attributen); die indeeling dagteekent waarschijnlijk uit den Alexandrijnschen tijd. — *placido:* vriendelijk. — **3.** *labor* = certamen, πόνος, κάματος (bij Pind.). — De Isthmische spelen werden tertio quoque anno bij Corinthe ter eere van Poseidon in een aan hem gewijd woud van pijnboonen gevierd; de prijs der overwinning bestond in den beginne uit een krans van eppe (σέλινον), eerst lang na Corinthe's verwoesting uit een krans gevlochten van pijnboomtakken (πίτυς); bovendien ontving de overwinnaar, evenals bij de andere spelen, een palmtak. — **6.** *neque*

Ornatum foliis ducem,
  Quod regum tumidas contuderit minas,

Ostendet Capitolio:
  Sed quae Tibur aquae fertile praefluunt,
Et spissae nemorum comae
  Fingent Aeolio carmine nobilem.

Romae, principis urbium,
  Dignatur suboles inter amabiles
Vatum ponere me choros,
  Et iam dente minus mordeor invido.

O testudinis aureae
  Dulcem quae strepitum, Pieri, temperas,
O mutis quoque piscibus
  Donatura cycni, si libeat, sonum,

Totum muneris hoc tuist,
  Quod monstror digito praetereuntium
Romanae fidicen lyrae:
  Quod spiro et placeo, si placeo, tuumst.

IIII.

Qualem ministrum fulminis alitem,
Cui rex deorum regnum in aves vagas
  Permisit expertus fidelem
    Iuppiter in Ganymede flavo,

---

etc., overgang tot de Romeinsche pompa triumphalis — *Deliis foliis* (i. e. de palmboom) ziet op de tunica *palmata* (benevens de toga picta) door den triumphator gedurende zijn triumftocht gedragen. — **8.** Waarom *quod* cum conjunct.? — **10.** *Tibur* en *aquae*, ad I, 7, 13 en 21. — *praefluunt* = praeterfluunt. — **11.** *comae*, ad I, 21, 5. — *Aeolio*, vgl. noot ad II, 13, 25 en 27. — *fingent* = facient. — **17.** *testudo aurea*, χρυσέα φόρμιγξ bij Pind. Pyth. I, 1. — *Pieris* = Musa, ad III, 4, 40. — **20.** *donatura* = δοῦσα ἄν. — **21.** *munus*, gave. — **24.** *spiro* h. l. (evenals soms πνέω) met dichterlijke geest bezield zijn. —

IV. **Zegelied.** — $(5\frac{1}{2} + 3\frac{1}{2}) + 3 + (6 + 1)$ d. i. $9 + 3 + 7$ Strophen. — Metrum 1. —

Over de aanleiding tot het dichten dezer Ode, vgl. de inleiding op de 1e Ode van dit boek (Zie ook de noot beneden, ad vs. 18). —

Jul. Caes. Scaliger († 1558) verklaart dat Hor. in deze Ode zich zelf en alle Grieken heeft overtroffen. —

1—16. Drusus (afbeelding bij Oehler, Klass. Bilderb. S. 15, fig. 49) vergeleken met een jongen adelaar, daarna met een jongen leeuw. — *qualem.... qualemve* (vs. 13)....(talem) *videre*, vs. 17. — **4.** *Ganymedes*, volgens de sage

Olim iuventas et patrius vigor
Nido laborum propulit inscium,
Vernique iam nimbis remotis
Insolitos docuere nisus

Venti paventem, mox in ovilia
Demisit hostem vividus impetus,
Nunc in reluctantes dracones
Egit amor dapis atque pugnae,

Qualemve laetis caprea pascuis
Intenta fulvae matris ab ubere
Iam lacte depulsum leonem
Dente novo peritura vidit:

Videre Raetis bella sub Alpibus
Drusum gerentem Vindelici — quibus
Mos unde deductus per omne
Tempus Amazonia securi

Dextras obarmet, quaerere distuli,
Nec scire fas est omnia — sed diu
Lateque victrices catervae
Consiliis iuvenis revictae

---

zoon van den Trojaanschen koning Tros; door zijn schoonheid bekoord liet Zeus hem door zijn adelaar ten hemel voeren, schonk hem de onsterfelijkheid en verhief hem tot zijn schenker. — **5.** *olim ... jam ... mox ... nunc* (vs. 11), climax. — **6.** sqq. *propulit ... docuere ... demisit ... egit ... vidit* (vs. 16) zijn perfecta gnomica. — **7.** *verni ... venti* = Zephyri. — *nisus*, sc. alarum. — **9.** (primo) *paventem.* — **11.** *dracones* = serpentes; zulk een strijd beschrijven Hom. Il. 12, 200 sqq. en Verg. Aen. 11, 751 sqq. — **13.** *laetis pascuis*, datief, afhangende van *intenta.* — **14.** *matris ab ubere* (raptum) z. v. a. relicta matre. — **17.** (talem) *videre,* vgl. ad vs. 1. — *Raetis* = Raeticis. — **18.** *Drusus* Claudius Nero, (geb. in 38) de tweede stiefzoon en lieveling van Augustus, versloeg in de lente van 15 vóór Chr. de *Raeti* en *Vindelici;* desniettemin deden deze volken kort daarop een inval in Gallië, waarop *Tiberius* Claudius Nero (Drusus' broeder en later keizer van 14—37) van uit het Noorden, het meer van Constanz, en Drusus van uit het Zuiden, langs de Etsch, beide volken insloten en nog in hetzelfde jaar geheel onderwierpen; (onze Ode viert de zege van Drusus, de 14e van dit boek die van beide broeders). — De *Raeti* woonden ongeveer in het tegenwoordige Tirol, de *Vindelici* ten N. der Raeti tot aan den Donau. — **20.** *Amazonia securis* = bipennis (afbeelding bij Cybulski, Taf. I); ook op het schild van Athene, waarop Phidias den strijd der Amazonen met Theseus afbeeldde, zijn zij allen met *bipennes* en met halvemaanvormige schilden gewapend (afbeeldingen van *Amazonen* bij Steuding, Denkm. ant. Kunst, XXI, 2 en XXII, 3, 4, 5). — **24.** *revincere* = vicissim vincere, *ἀντινικᾶν.* — **25.** *rite nutrita*, behoorlijk

Sensere, quid mens rite, quid indoles
Nutrita faustis sub penetralibus
Posset, quid Augusti paternus
In pueros animus Nerones.

Fortes creantur fortibus et bonis;
Est in iuvencis, est in equis patrum
Virtus, neque inbellem feroces
Progenerant aquilae columbam:

Doctrina sed vim promovet insitam,
Rectique cultus pectora roborant:
Vtcumque defecere mores,
Dedecorant bene nata culpae.

Quid debeas, o Roma, Neronibus,
Testis Metaurum flumen et Hasdrubal
Devictus et pulcher fugatis
Ille dies Latio tenebris,

Qui primus alma risit adorea,
Dirus per urbes Afer ut Italas
Ceu flamma per taedas vel Eurus
Per Siculas equitavit undas.

Post hoc secundis usque laboribus
Romana pubes crevit, et inpio
Vastata Poenorum tumultu
Fana deos habuere rectos,

---

ontwikkeld, behoort bij *mens* en *indoles*. — *penetralibus*, i. e. regia Augusti. — **28.** *Nerones* zijn de reeds ad vs. 18 genoemde *Drusus* (geb. in 38) en *Tiberius* (geb. in 42); zij waren zonen van Livia uit haar eerste huwelijk met Tib. Claudis Nero en werden, na den dood huns vaders, Augustus stiefzonen. — **28—76.** Verheerlijking der Claudii (de voorvaderen van Drusus en Tiberius), vooral van C. Claudius Nero. — **29.** *fortes* is misschien eene toespeling op den naam *Nero*, die vlg. Sueton. Tib. I: *fortis ac strenuus* beteekent. — *fortibus et bonis* ablat. evenals bij natus, ortus; der Ausdruck entspricht dem *καλὸς κἀγαθός* (Rosenberg). — **33.** *doctrina*, ontwikkeling. — *recti* (nominat.) *cultus* = recta educatio. — **35.** *utcumque*, ad I, 17, 10. — *bene nata*, de aangeboren adel van ziel. — **38.** *Metaurum* (adject.) *flumen*, vgl. *flumen Rhenum*, A. P. 18. — Bij Sena aan de *Metaurus* (in Umbrië) werd *Hasdrubal*, Hannibal's broeder, in 207 door de Romeinen onder C. Claudius Nero verslagen en gedood. — Wat beteekent *de-* in *devictus?* vgl. ad I, 29, 3. — **42.** *dirus Afer* i. e. Hannibal. — *ut* = ex quo. — **43.** *taedae*, pijnbosch. — *equitavit* behoort bij *Afer;* bij *flamma* en *Eurus* is door zeugma te denken: ruit of furit. — **45.** *labores*, heldendaden. — **48.** *habuere rectos* (= erec-

Dixitque tandem perfidus Hannibal:
„Cervi luporum praeda rapacium,
Sectamur ultro, quos opimus
Fallere et effugerest triumphus.

Gens, quae cremato fortis ab Ilio
Iactata Tuscis aequoribus sacra
Natosque maturosque patres
Pertulit Ausonias ad urbes,

Duris ut ilex tonsa bipennibus
Nigrae feraci frondis in Algido,
Per damna, per caedes, ab ipso
Ducit opes animumque ferro.

Non hydra secto corpore firmior
Vinci dolentem crevit in Herculem,
Monstrumve submisere Colchi
Maius Echioniaeve Thebae.

Merses profundo: pulchrior evenit;
Luctere: multa proruit integrum

---

tos; opp. dejectos) = ἔσχον κατορθώσαντες. — **49.** *perfidus*, vlg. de bekende karakterteekening van Hannibal bij Livius, 21, 4, 9. — **51.** *ultro*, bovendien. — **52.** *fallere*, λαθεῖν; *fallere ... triumphus*, een Oxymoron. — **53—72.** führt den Kern römischer Eigenart aus: die unerschütterliche *constantia* nach ihrem geschichtlichen Ursprung (53—56), in einem *simile* (57—60), in mythischen Parallelen (61—64), in ihrer Bethätigung vordem (65—68) und ihrem jetzigen Erfolge (69—72) [*Kiessling*]. — **53.** *fortis* (voor fortiter) behoort bij *pertulit*. — *jactata sacra* = *jactatos penates*. — **55.** *maturos* (quasi morti), bejaard. — **56.** *Ausonias* = Italicas; de *Ausones* waren de oorspr. bewoners van Midden-Italië. — **57.** *tonsa* = succisa (niet = attonsa, amputata, daar *tondere* in de bet. snoeien alleen van vrucht- en sierboomen gezegd wordt). — **58.** Vgl. ad I, 21, 6 en 7. — **60.** *ducit opes* = vires sumit. — **61.** *hydra*, de Lernaeische (Lerna in Argolis) waterslang met 7 of meer koppen; Hercules bond den strijd met het monster aan, maar telkens als hij één kop afhieuw, groeiden er twee voor in de plaats totdat hij, door telkens de gapende wonden met brandende stukken hout dicht te schroeien, er in slaagde het ondier te dooden. — *firmior* behoort bij *crevit*. — **63.** *submitto*, evenals ἀνίημι, doen opschieten, doen ontspruiten, voortbrengen; Lucr. I, 8: tellus submittit flores. — *Colchi:* toen Cadmus den draak in Boeotië had gedood, zaaide hij, op bevel van Athene, de eene helft der drakentanden, waaruit gewapende krijgslieden (Σπαρτοί) te voorschijn kwamen; de andere helft schonk Athene aan den koning Aeetes te Colchis, op wiens bevel Jason ze zaaide, waarop eveneens geharnaste mannen (monstra) er uit ontstonden. — **64.** *Echioniae* heet Thebe naar *Echion*, een der 5 overgebleven σπαρτοί van Cadmus, met wiens hulp hij Thebe stichtte. — **65.** (si) *merses*, evenzoo in het vlg. vers: (si) *luctere*. —

Cum laude victorem, geretque
Proelia coniugibus loquenda.

Carthagini iam non ego nuntios
Mittam superbos: occidit, occidit
Spes omnis et fortuna nostri
Nominis Hasdrubale interempto".

Nil Claudiae non perficiunt manus
Quas et benigno numine Iuppiter
Defendit et curae sagaces
Expediunt per acuta belli.

V.

Divis orte bonis, optime Romulae
Custos gentis, abes iam nimium diu:
Maturum reditum pollicitus patrum
Sancto concilio, redi.

Lucem redde tuae, dux bone, patriae:
Instar veris enim voltus ubi tuus
Adfulsit populo, gratior it dies
Et soles melius nitent.

---

profundo (welke casus?) = in altum. — *evenit* = emergit, exsilit. — *pulcher* hier in zijn oudste bet. = fortis (pulcher, oudtijds polcer, van polleo). — **69.** *nuntios superbos,* gelijk na den slag bij Cannae in 216. — **72.** *Hasdr. interempto,* vgl. de noot ad vs. 38. — **75.** *curae,* voorzorgen. — *acuta,* scherpe (klippen); de oorlog met een onstuimige zee vergeleken, evenals III, 3, 30. —

Das Gedicht gleicht einem Bouquet, dessen Blumen durch ein fast unsichtbares Band zusammengehalten werden. — Die einzelnen Blumen sind: 1) Drusus gleicht einem jungen Adler oder Löwen. 2) Seine Thaten sind das Resultat der häuslichen Erziehung des Augustus und der angebornen Claudischen Kraft. 3) Die Claudier waren stets ein Segen Roms, 4) und werden Rom zu einer *aeterna* machen. — Das unsichtbare Band, welches die Perlen zusammenhält, ist die begeisterte Liebe zu Rom und seinem Herrscher (*Rosenberg*). —

V. **Keer terug!** — 2 + 2 + 2 + 2 + 2 Strophen. — In 14 vóór Chr. gedicht, toen men algemeen reikhalzend naar Augustus' terugkomst uit Spanje uitzag (eerst in 13 keerde hij terug, vgl. inleiding op de 2e Ode van dit boek). — Metrum V. —

1. *Divis orte bonis,* als *Veneris sanguis,* C. S. 50. — *bŏnis* = propitiis. —

Vt mater iuvenem, quem Notus invido
Flatu Carpathii trans maris aequora
Cunctantem spatio longius annuo
  Dulci distinet a domo,

Votis ominibusque et precibus vocat,
Curvo nec faciem litore dimovet:
Sic desideriis icta fidelibus
  Quaerit patria Caesarem.

Tutus bos etenim rura perambulat,
Nutrit farra Ceres almaque Faustitas,
Pacatum volitant per mare navitae,
  Culpari metuit fides,

Nullis polluitur casta domus stupris,
Mos et lex maculosum edomuit nefas,
Laudantur simili prole puerperae,
  Culpam poena premit comes.

Quis Parthum paveat, quis gelidum Scythen,
Quis Germania quos horrida parturit
Fetus, incolumi Caesare? quis ferae
  Bellum curet Hiberiae?

Condit quisque diem collibus in suis,
Et vitem viduas ducit ad arbores;
Hinc ad vina redit laetus et alteris
  Te mensis adhibet deum;

---

9. *Notus*, ad I, 3, 14. — **10.** *Carp. maris*, ad I, 35, 8. — **16.** *Caesarem*, ad I, 6, 11. — **18.** *Faustitas* (ἅπαξ εἰρημένον) = Felicitas, godin der vruchtbaarheid (*fe-lix*, van denzelfden stam als *femina*, *fecundus*, enz.). — **19.** *pacatum*, sedert 36, na de onderwerping van Sextus Pompejus. — *volitant* eig. van de fladderende zeilen gezegd, hier overdr. van de *nautae*. — **20.** z. v. a. Fides culpam in se non admittit; *metuit* z. v. a. non vult, vgl. ad II, 2, 7. — **22.** *lex:* bedoeld worden de in 18 vóór Chr. gegeven leges Juliae de adulteriis et de pudicitia. — **23.** *simili prole*, Hesiod. Op. et D. 235: *τίκτουσιν δὲ γυναῖκες ἐοικότα τέκνα γονεῦσιν.* — *premit* = subsequitur. — **25.** *Parthum*, ad I, 2, 22; bij het verdrag van 20 vóór Chr. gaf Phrahates de signa Crassiana terug; vgl. verder hierover ad IV, 15, 6. — *Scythen* ad I, 19, 10; in 16 werden de Sauromatae over den Donau teruggeworpen. — **27.** *fetus*, gebroed. — **28.** *Hiberia*, het Oostelijk gedeelte van Spanje, waar de oorlogzuchtige Cantabri woonden; hoewel Agrippa de Cantabri reeds in 19 geheel bedwongen had, oordeelde Augustus het toch noodig in 16 v. Chr. naar het nog niet geheel rustige Spanje te gaan. — **30.** Vgl. de noot ad II, 15, 4. — **31.** *redit*, sc. domum. — *alteris mensis*, na de cena werd aan de Lares

Te multa prece, te prosequitur mero
Defuso pateris, et Laribus tuum
Miscet numen, uti Graecia Castoris
  Et magni memor Herculis.

„Longas o utinam, dux bone, ferias
Praestes Hesperiae?" dicimus integro
Sicci mane die, dicimus uvidi,
  Cum Sol Oceano subest.

VI.

Dive, quem proles Niobea magnae
Vindicem linguae Tityosque raptor
Sensit et Troiae prope victor altae
  Phthius Achilles,

Ceteris maior, tibi miles inpar,
Filius quamvis Thetidis marinae
Dardanas turres quateret tremenda
  Cuspide pugnax.

---

een offer van spijzen gebracht; daaraan nam ook de genius Augusti, een als god vereerd beeldje van Augustus, deel (vs. 34, 35); vgl. verder ad I, 37, 3; (op de *Gemma Augustea*, bij Oehler, Klass. Bilderb. fig. 48, komt Augustus als Juppiter voor; eene afbeelding van een „*genius Augusti*" vindt men bij Roscher, Lex. d. Gr. u. Röm. Mythologie, s. v. Genius, Sp. 1626). — **33.** *prosequitur*, eert (vgl. laudibus, honore prosequi). — *Castoris et Herculis*, sc. numen laribus miscet. — *memor*, erkentelijk, dankbaar. — **37.** *ferias* hier = pacem et otium. — *Hesperiae* = Italiae; ad I, 28, 26. — *integro die* = prima luce. — **39.** *sicci* = non poti, sobrii. —

VI. **Voorzang** (inleiding tot het Carmen Saeculare). — In 17 vóór Chr. gedicht. — 6 + 1 + 4 Strophen. — Metrum II. —

1. *Dive* i. e. Apollo. — *Niobe*, dochter van Tantalus en gemalin van Amphion, den koning van Thebe, verhief zich tegenover Latona, die slechts 2 kinderen, Apollo en Diana, had, vol trots op hare 7 zonen en 7 dochters (Ovid. Met. 6, 182; vlg. Hom. Il. 24, 602 had zij 6 zonen en 6 dochters); tot straf voor haar overmoed doodde Apollo hare zonen, Diana hare dochters. — *magna lingua* = magniloquentia, evenals *μεγάλη γλώσσῃ* voor *μεγαλαυχία*. — Over *Tityos* ad II, 14, 8; *raptor*, vgl. Hom. Od. II, 580: *Λητὼ γὰρ ἥλκησε*. — **4.** *Phthia* in Thessalië, geboorteplaats van Achilles. — **6.** *Thetis*, dochter van den zeegod Nereus en gemalin van Peleus, was de mocder van

Ille, mordaci velut icta ferro
Pinus aut inpulsa cupressus Euro,
Procidit late posuitque collum in
  Pulvere Teucro.

Ille non inclusus equo Minervae
Sacra mentito male feriatos
Troas et laetam Priami choreis
  Falleret aulam,

Sed palam captis gravis — heu nefas, heu! —
Nescios fari pueros Achivis
Vreret flammis, etiam latentem
  Matris in alvo,

Ni tuis flexus Venerisque gratae
Vocibus divum pater adnuisset
Rebus Aeneae potiore ductos
  Alite muros.

Doctor Argivae fidicen Thaliae,
Phoebe, qui Xantho lavis amne crines,
Dauniae defende decus Camenae,
  Levis Agyieu.

Achilles. — **10.** *Eurus*, ad I, 25, 20. — **12.** *Teucro* = Troico, Trojano; *Teucer*, zoon van Scamandros en de nimf Idaea, oudste koning van Troje; (over een' anderen Teucer, ad I, 7, 21 en I, 15, 24). — *Minervae* behoort bij *sacra mentito:* dat valschelijk een wijgeschenk voorstelde. — **14.** *male*, ter kwader ure, tot hun ongeluk. — *feriatos* = festum diem agentes, vgl. Verg. Aen. II, 248 sq. — **16.** *fallere*, heimelijk binnendringen, *λανθάνειν εἰσπίπτων*. — **17.** *palam captis*, i. e. aperto Marte, non insidiis devictis. — *gravis*, *οὐλόμενος*, zie Hom. Il. 21, 27 en 23, 175. — **18.** *nescios fari pueros* = *νήπια τέκνα*. — **19.** *latentem m. in alvo*, vgl. Hom. Il. 6, 58: *μηδ' ὅντινα γαστέρι μήτηρ κοῦρον ἐόντα φέρει*. — **22.** *adnuo*, *ἐπινεύω*, *κατανεύω*, concedo; opp. renuo, *ἀνανεύω*, recuso. — *rebus Aeneae*, omschrijving voor Aeneae; eig.: stichtte eerst Romulus de stad Rome. — *potiore alite* = melioribus auspiciis; vgl. ad I, 15, 5: *mala avi*. — *ducere* (*ἐλαύνειν*) ziet op het trekken der voor, die den omtrek der toekomstige stad voorstelde; Rome werd nl. naar Etruscischen ritus gesticht: een stier en een koe werden voor een ploeg gespannen; de getrokken voor bepaalde de richting der stadsmuur en waar een poort moest komen werd de ploeg opgelicht en een eind weegs gedragen. — **25.** *Apollo* als Μουσαγέτης. — *Argivae* (= Graecae) *Thaliae* tegenover *Dauniae* (= Italae) *Camenae*. — *Thalia*, hoewel eig. Muze van het blijspel, hier algem. = Musa, vgl. de noot ad IV, 3, 1. — **26.** *Xanthus*, rivier in Lycië, aan welks monding Patara lag, met een beroemden tempel en een orakel van Apollo. — *lavĕre* gebr. Hor., in de Oden en Epoden, steeds in plaats van *lavare*. — *Dauniae* = Apulicae of algem. Italae; zie de noot ad I, 22, 14. — *Camena* (van cano) = Musa. — **28.** *lēvis*, *λεῖος*, imberbis. — *Agyieus* (*ἀγυιά*)

Spiritum Phoebus mihi, Phoebus artem
Carminis nomenque dedit poetae.
Virginum primae puerique claris
Patribus orti,

Deliae tutela deae, fugaces
Lyncas et cervos cohibentis arcu,
Lesbium servate pedem meique
Pollicis ictum,

Rite Latonae puerum canentes,
Rite crescentem face Noctilucam,
Prosperam frugum celeremque pronos
Volvere menses.

Nupta iam dices „ego dis amicum,
Saeculo festas referente luces,
Reddidi carmen docilis modorum
Vatis Horati".

VII.

Diffugere nives, redeunt iam gramina campis
Arboribusque comae;

---

heet Apollo als beschermer der straten en wegen. — **31.** sq. ziet op het koor der 27 knapen en evenzooveel meisjes, die het Carmen Saeculare zongen; zie inleiding op het C. S. — **33.** Catull. 35, I: Dianae sumus in fide (hoede) | puellae et pueri integri. — *cohibentis* z. v. a. domantis. — **35.** *Lesbium pedem* ziet op de Sapphische versmaat van het C. S. — *pollicis ictum* i. e. de melodie (modulationem carminis, Porph.) welke Hor. als *χοροδιδάσκαλος* voorspeelt. — **37.** *rite*, hier = naar behooren (ziet op vs. 35 en 36). — **38.** *face* = lumine; *Noctiluca*, Diana *νυκτιφαής*, *νυκτιλαμπής* = *Luna*, die op den M. Palatinus een heiligdom had, dat des nachts verlicht werd. — *Diana* had bovendien nog 2 tempels, één op de helling en één op den top van den M. Aventinus (beide, volgens het verhaal, door Serv. Tullius gesticht); laatstgenoemde tempel gold als bondsheiligdom der Latijnsche steden en daarin werden o. a. het *Foedus Latinum* en de *Lex Icilia*, op koperen tafelen gegrift, bewaard. — *prosper*, naar analogie van largus, cum genit. — *celer*, dicht. cum infin.; evenzoo I, 15, 18 en III. 12, 12. — *pronos* = prono cursu labentes. — **42.** *luces* = dies; vgl. overigens de inleiding op het C. S. — *reddidi*, heb weergegeven, voorgedragen, traditum cantavi. — **44.** Over *vates*, ad I, 1, 35. —

VII. **Geniet 's levens lente!** (vgl. I, 4). — $(1\frac{1}{2} + 1\frac{1}{2}) + 1 + (1 + 2)$ d. i. $3 + 1 + 3$ Strophen; ook laat het gedicht zich in 2 gelijke helften (vs. 1—13 en 14—28) verdeelen. — Metrum IX.

2. *comae*, ad I, 21, 5. — **3.** *mutat vices* = mutando peragit vices, ver-

Mutat terra vices et decrescentia ripas
Flumina praetereunt;

Gratia cum Nymphis geminisque sororibus audet
Ducere nuda choros.
Inmortalia ne speres, monet annus et almum
Quae rapit hora diem.

Frigora mitescunt Zephyris, ver proterit aestas
Interitura, simul
Pomifer autumnus fruges effuderit, et mox
Bruma recurrit iners.

Damna tamen celeres reparant caelestia lunae:
Nos ubi decidimus,
Quo pater Aeneas, quo dives Tullus et Ancus,
Pulvis et umbra sumus.

Quis scit an adiciant hodiernae crastina summae
Tempora di superi?
Cuncta manus avidas fugient heredis, amico
Quae dederis animo.

Cum semel occideris et de te splendida Minos
Fecerit arbitria,
Non, Torquate, genus, non te facundia, non te
Restituet pietas:

Infernis neque enim tenebris Diana pudicum
Liberat Hippolytum,

---

wisselt van uiterlijk. — *praetereunt* = praeterlabuntur (als niet meer *hiberna nive turgida*, IV, 12, 4). — **5.** sq. — Vgl. I, 4, 6 en I, 30, 6. — **7.** sq. — Vgl. I, 4, 15. — *annus*, het wisselende jaar. — **9—12.** Schildering der *vier jaargetijden* in éene Strophe, evenals III, 6, 45—48 *vier geslachten*. — **12.** *iners* = sterilis (vgl. *piger*, I, 22, 17). — **13.** *damna caelestia* i. e. decrescentia caelo cornua. — **14.** *decidimus*, z. v. a. demissi sumus Orco, vgl. I, 28, 11. — **17.** *summae*, vgl. I, 4, 15: *summa vitae*. — **19.** *amico animo* (datief) evenals *φίλῳ θυμῷ*, aan uw dierbaar „ik". — *dederis* = concesseris, te goed doen. — **21.** *splendida*, ziet eig. op den gouden scepter van Minos; h. l. overdr.: = justa, vgl. *aureus*, I, 5, 9. — *Minos*, ad I, 28, 9. — **23.** *Torquatus*, overigens onbekend, waarsch. dezelfde aan wien Epist. I, 5 (zie aldaar ad vs. 3) gericht is. — **25:** *Diana* met lange *i;* evenals I, 21, 1; daarentegen met korte *i*, III, 4, 71. — **26.** *Hippolytus*, zoon van Theseus en lieveling van Diana, weigerde de liefde zijner stiefmoeder Phaedra te beantwoorden, zij belasterde hem daarop bij Theseus, die hem vloekte en Poseidon bad hem te dooden; door toedoen van dien God vond hij dan ook te Troezene door het

Nec Lethaea valet Theseus abrumpere caro
  Vincula Pirithoo.

VIII.

Donarem pateras grataque commodus,
Censorine, meis aera sodalibus,
Donarem tripodas, praemia fortium
Graiorum, neque tu pessima munerum

Ferres, divite me scilicet artium,
Quas aut Parrhasius protulit aut Scopas,
Hic saxo, liquidis ille coloribus
Sollers nunc hominem ponere, nunc deum.

Sed non haec mihi vis, nec tibi talium
Res est aut animus deliciarum egens.
Gaudes carminibus; carmina possumus
Donare et pretium dicere muneris.

Non incisa notis marmora publicis,
Per quae spiritus et vita redit bonis
Post mortem ducibus, [non celeres fugae
Reiectaeque retrorsum Hannibalis minae,

---

op hol gaan zijner paarden den dood (Eurip. Hippol.); volgens een latere sage (bij Ovid. Met. 15, 497 sqq. en Verg. Aen. 7, 761 sqq.) riep Asklepios hem, op Artemis' verzoek, weêr in 't leven terug en werd hij, onder den naam Virbius, priester dier godin. — **27.** *Lethaea* z. v. a. (mortis) *vincula; Lethe,* de stroom der vergetelheid in de onderwereld, waaruit de schimmen dronken om het verleden te vergeten. — Over *Theseus* en *Pirithous* zie de noot ad III, 4, 80. —

VIII. **Macht van het lied.** — Metrum IV. —

1. Op de Saturnalia (17—23 Dec.) en op 1 Maart plachten de Romeinen elkander cadeaux (strenae, vanwaar étrennes) te zenden. — **2.** M. Marcius *Censorinus*, consul in 8 (Hor.' sterfjaar) stierf, algemeen betreurd, in 1 na Chr. in Azië. — *aera*, vooral vasa Corinthia. — **3.** *tripodes* als kampprijs of eergeschenk (reeds bij Hom. Il. 11, 699). — **4.** *Graiorum*, meer poetisch en verheven dan Graecorum. — *neque pessima*, λιτότης voor optima, praestantissima. — **5.** *artes*, kunstwerken. — *divite me* = si dives essem. — **6.** *Parrhasius* uit Ephesus, leefde als beroemd schilder te Athene en was tijdgenoot van zijn even beroemden collega Zeuxis en van Socrates. — *Scopas* uit Paros, beroemd beeldhouwer (bloeide omstr. 375), tijdgenoot van Praxiteles; van Scopas' hand was o. a. de prachtige Apollon Kitharoedos, welk beeld Augustus naar Rome liet komen om er den tempel van Apollo Palatinus (vgl. inleiding op Od. I, 31) mede te versieren. — **9.** *non ... vis* = hoc facere nequeo. — **10.** *res* = res familiaris. — **12.** *dicere* = ostendere. — **13.** Zoo liet b.v. Augustus

Non incendia Carthaginis inpiae
Eius, qui domita nomen ab Africa
Lucratus rediit], clarius indicant
Laudes quam Calabrae Pierides neque

Si chartae sileant quod bene feceris,
Mercedem tuleris. Quid foret Iliae
Mavortisque puer, si taciturnitas
Obstaret meritis invida Romuli?

Ereptum Stygiis fluctibus Aeacum
Virtus et favor et lingua potentium
Vatum divitibus consecrat insulis.
Dignum laude virum Musa vetat mori:
Caelo Musa beat. Sic Iovis interest

Optatis epulis inpiger Hercules,
Clarum Tyndaridae sidus ab infimis
Quassas eripiunt aequoribus rates,
[Ornatus viridi tempora pampino]
Liber vota bonos ducit ad exitus.

VIIII.

Ne forte credas interitura, quae
Longe sonantem natus ad Aufidum

---

in de porticus van het naar hem genoemde Forum, bij den tempel van Mars Ultor, de marmeren standbeelden van alle triumphatores plaatsen, voorzien van opschriften hunne daden vermeldende. — **20.** *Calabrae Pierides* (vgl. ad III, 4, 40) = Musae of carmina Ennii; Q. Ennius (239—169), geboren te Rudiae, in Calabrië, beschreef in 18 boeken Annales de Rom. geschiedenis van Aeneas af tot aan het jaar 174; hij gebruikte daarbij voor het eerst den hexameter, ter vervanging der Saturnische versmaat. — **21.** *chartae* = carmina. — *Ilia*, ad I, 2, 17. — **25.** *Aeacus*, ad II, 13, 22. — **27.** *divitibus* = beatis (omgekeerd I, 29, 1: *beatus* = dives; vgl. noot aldaar). — Bedoeld worden de *μακάρων νῆσοι*, gew. fortunatae insulae genoemd (de Canarische eilanden) waar vlg. de Ouden het Elysium (Ἠλύσιον πεδίον) zich bevond. — **31.** *clarum sidus*, appositie van *Tyndaridae* = Διόσκουροι, Castor en Pollux; vgl. verder ad I, 3, 2. — **34.** Met *Liber* bedoelt Hor. hier zoowel Bacchus, als diens gave: den wijn. —

IX. **Aan Lollius.** — 3 + 4 + 4 + 2 Strophen. — Waarschijnlijk kort na Lollius' nederlaag in 16 v. Chr. (vgl. ad vs. 33) gedicht. — Metrum I. — Diese Ode ist das *ernste* Gegenstück zu der vorbergehenden (*Rosenberg*). — **1—4:** protasis; **5—12:** apodosis. — **2.** *Aufidum*, zie noot ad III, 30,

bleef tot 41 X in de gunst van Aug.

(stroomde langs Venusia

Non ante volgatas per artes
Verba loquor socianda chordis:

Non, si priores Maeonius tenet
Sedes Homerus, Pindaricae latent
Ceaeque et Alcaei minaces
Stesichorique graves Camenae;

Nec siquid olim lusit Anacreon
Delevit aetas; spirat adhuc amor
Vivuntque çonmissi calores
Aeoliae fidibus puellae.

Non sola comptos arsit adulteri
Crines et aurum vestibus illitum
Mirata regalesque cultus
Et comites Helene Lacaena,

Primusve Teucer tela Cydonio
Direxit arcu; non semel Ilios
Vexata; non pugnavit ingens
Idomeneus Sthenelusve solus

Dicenda Musis proelia; non ferox
Hector vel acer Deiphobus graves
Excepit ictus pro pudicis
Coniugibus puerisque primus.

---

10. — **3.** Vgl. III, 30, 13. — **5.** *Maeonius*, ad 1, 6, 2. — *priores sedes* = προεδρία. — **7.** *Ceae* = Simonideae (ad II, 1, 38). — *Alcaei* en *minaces*, ad I, 32, 5. — **8.** *Stesichorus*, lyrisch dichter uit Himera op Sicilië (632—553); in taal, inhoud en versmaat heeft het episch element bij hem nog de overhand boven het lyrische (*graves*. grootsch, verheven); vandaar zijn bijnaam ὁμηρικώτατος. — *Camenae* = Musae, carmina. — **9.** Over *olim*, ad II, 10, 17. — *lusit*, ad I, 32, 2. — *Anacreon* uit Teos (c. 540) de zanger van wijn en liefde; in later tijd werden zijne liederen veel nagevolgd (Ἀνακρεόντεια). — **12.** *fides* = barbiton, vgl. ad I, 1, 34. — *Aeolia puella* = Sappho, ad II, 13, 25. — **13.** *comptos crines* en *aurum* hangen af van *mirata*. — *illitum* = intextum. — **15.** *cultus* = pracht. — **17.** Over *Teucer* (ὃς ἄριστος Ἀχαιῶν τοξοσύνῃ, Ilias 13, 313) vgl. ad I, 15, 24. — *Cydonia*, een stad op Creta; *Cydonio* = Cretensi, omdat de Cretensers als uitstekende boogschutters bekend stonden, vgl. ad I, 15, 17. — *non semel:* vóór Agamemnon hadden Hercules en Telamon Troje reeds veroverd. — *Ilios*, ad III, 3, 23; meestal gebr. de Rom. dichters den vorm *Ilion*. — **20.** *Idomeneus*, koning van Creta (Hom. Il. 3, 230). — *ingens*, het Homerische πελώριος. — *Sthenelus*, vgl. I, 15, 24 sqq. — **22.** *Deiphobus*, broeder van Hector en na dezen de dapperste

Vixere fortes ante Agamemnona
Multi; sed omnes inlacrimabiles
Vrguentur ignotique longa
Nocte, carent quia vate sacro.

Paullum sepultae distat inertiae
Celata virtus. Non ego te meis
Chartis inornatum silebo,
Totve tuos patiar labores

Inpune, Lolli, carpere lividas
Obliviones. Est animus tibi
Rerumque prudens et secundis
Temporibus dubiisque rectus,

Vindex avarae fraudis et abstinens
Ducentis ad se cuncta pecuniae,
Consulque non unius anni,
Sed quotiens bonus atque fidus

Iudex honestum praetulit utili,
Reiecit alto dona nocentium
Voltu, per obstantes catervas
Explicuit sua victor arma.

Non possidentem multa vocaveris
Recte beatum; rectius occupat
Nomen beati, qui deorum
Muneribus sapienter uti

Duramque callet pauperiem pati
Peiusque leto flagitium timet,
Non ille pro caris amicis
Aut patria timidus perire.

---

der Trojanen. — **26.** *inlacrimabiles*, hier = indefleti, vgl. ad II, 14, 6. — *urguentur*, ad I, 24, 6. — **28.** Over *vates*, ad I, 1, 35. — *sacer*, als *Musarum* (Apollinisque) *sacerdos*, III, 1, 3. — **29.** *distare* cum dativo, vgl. ad I, 27, 6. — **31.** *chartis* = carminibus, evenals in de vorige Ode, vs. 21. — **33.** M. *Lollius*, consul in 20, werd in 16 v. Chr. door de Sygambri en hunne bondgenooten totaal verslagen; hoewel een man van hebzuchtig en slecht karakter stond hij toch bij Augustus — waarom, weten wij niet — in gunst; zijn dood (1 vóór Chr.) verwekte algemeene vreugde. — **35.** *rerum prudens*, vol levenswijsheid. — **36.** *dubiis* z. v. a. adversis. — *rectus*, onwrikbaar; vgl. Ennius bij Cic. Cato Major, 6, 16: mentes rectae quae stare solebant. — **39.** *non unius anni* wordt door de volgende vss. verklaard. — **42.** *nocentium* = *ἀδικούντων*. — **46.** *occupat* = sibi vindicat. — **50.** *peius*, erger. —

X.

O crudelis adhuc et Veneris muneribus potens,
Insperata tuae cum veniet poena superbiae
Et, quae nunc umeris involitant, deciderint comae,
Nunc et qui color est puniceae flore prior rosae,

Mutatus, Ligurine, in faciem verterit hispidam,
Dices „heu", quotiens te speculo videris alterum,
„Quae mens est hodie, cur eadem non puero fuit,
Vel cur his animis incolumes non redeunt genae?"

XI.

Est mihi nonum superantis annum
Plenus Albani cadus; est in horto,
Phylli, nectendis apium coronis;
Est hederae vis

Multa, qua crines religata fulges;
Ridet argento domus; ara castis
Vincta verbenis avet inmolato
Spargier agno;

Cuncta festinat manus, huc et illuc
Cursitant mixtae pueris puellae;
Sordidum flammae trepidant rotantes
Vertice fumum.

X. **Aan Ligurinus.** (vgl. ad IV, 1, 33). — Metrum VIII. —
1. *Veneris munera: δῶρ' Ἀφροδίτης, ἥ τε κόμη τό τε εἶδος*, Hom. Il. 3, 54. — *tuae superbiae*, datief. — **3.** *deciderint*, sc. tonsae, ziet op het Grieksche gebruik, bij intrede in den ephebenleeftijd, het nog ongeschoren haar te laten afsnijden en het aan de Goden te wijden. — **4.** *est prior*, overtreft. — **5.** *verterit* (sc. se) dikwijls mediaal gebruikt. — **6.** *alterum* = mutatum. — **8.** *incolumis*, frisch. —

XI. **Maecenas' verjaardag.** — (3 + 1) + 1 + (1 + 3) Strophen. — Waarschijnlijk in 16 v. Chr. gedicht. — Metrum II. —
2. Vinum *Albanum* (uit Alba Longa) behoorde tot de beste soorten en deed alleen onder voor den Caecubischen en Falerner wijn, vgl. ad I, 1, 19. — Over *cadus*, ad I, 36, 11. — **3.** *Phyllis*, amica Horatii, ook II, 4, 14. — *vis* = copia (reeds bij Cic. en Verg.). — **5.** *multa*, dicht. = magna; evenzoo III, 30, 6: *multa pars*. — **6.** *ridet*, straalt. — *verbenis*, zie ad I, 19, 14. — *spargier*, oude infin. voor spargi. — **11.** *trepidant*, ongev. opflik-

Vt tamen noris, quibus advoceris
Gaudiis: Idus tibi sunt agendae,
Qui dies mensem Veneris marinae
  Findit Aprilem,

Iure sollemnis mihi sanctiorque
Paene natali proprio, quod ex hac
Luce Maecenas meus adfluentes
  Ordinat annos.

Telephum, quem tu petis, occupavit
Non tuae sortis iuvenem puella
Dives et lasciva tenetque grata
  Compede vinctum.

Terret ambustus Phaethon avaras
Spes, et exemplum grave praebet ales
Pegasus terrenum equitem gravatus
  Bellerophonten,

Semper ut te digna sequare et ultra
Quam licet sperare nefas putando
Disparem vites. Age iam, meorum
  Finis amorum,

(Non enim posthac alia calebo
Femina) condisce modos, amanda
Voce quos reddas: **minuentur atrae**
  Carmine curae.

---

keren. — **14.** Den 13en April was Maecenas geboren; in welk jaar is onbekend. — *marinae*, ad III, 26, 5; in April was Venus, volgens de mythe, uit de zee opgedoken. — **16.** *findit:* toespeling op de etymologie van *idus* (idus vocamus diem qui dividit mensem; iduare enim Etrusca lingua dividere est, Macrob. Sat. I, 15, 17); evenzoo ligt in *Aprilem* een etymologische toespeling; Aprilem ut quidam putant cum aspiratione quasi Aphrilem a spuma, quam Graeci ἀφρόν vocant, unde orta Venus creditur, Macrob. I, 12, 8; volgens Varro de ling. lat. 6, 33 is Aprilis z. v. a. Aperilis, „magis puto dictum quod ver omnia *aperit*, Aprilem." — **17.** *sollemnis* = festus. — **21.** *Telephus*, waarsch. dezelfde als I, 13, 1 en III, 19, 26. — *non tuae sortis* (= divitem atque nobilem), vgl. vs. 31: *disparem.* — **25.** *ambustus*, half verzengd, ἡμιδαής; over *Phaethon*, vgl. Ovid. Met. II, 311—328. — *avaras* = avidas. — **26.** *grave*, ernstig. — *exemplum praebet* = monet (daarom *ut*, vs. 29). — **28.** *Bellerophonten*, ad III, 7, 13. — **31.** *disparem* (loco et fortuna) = superiorem. — **32.** Phyllis was Hor.' laatste liefde en deze Ode tevens zijn laatste minnelied. — **35.** *reddas*, ad IV, 6, 43. —

XII.

Iam veris comites, quae mare temperant,
Inpellunt animae lintea Thraciae,
Iam nec prata rigent, nec fluvii strepunt
  Hiberna nive turgidi.

Nidum ponit, Ityn flebiliter gemens,
Infelix avis et Cecropiae domus
Aeternum opprobrium, quod male barbaras
  Regumst ulta libidines.

Dicunt in tenero gramine pinguium
Custodes ovium carmina fistula
Delectantque deum, cui pecus et nigri
  Colles Arcadiae placent.

Adduxere sitim tempora, Vergili:
Sed pressum Calibus ducere Liberum
Si gestis, iuvenum nobilium cliens,
  Nardo vina mereberis.

Nardi parvus onyx eliciet cadum,
Qui nunc Sulpiciis adcubat horreis,
Spes donare novas largus amaraque
  Curarum eluere efficax.

XII. **In de lente;** vgl. I, 4 en IV, 7. — Uitnoodiging tot een gastmaal aan zekeren Vergilius, ad vs. 13. — 3 + 1 + 3 Strophen. — Metrum V.

2. *Animae* (= spiritus, venti) *Thraciae*, Zephyrus en Aquilo; vgl. Hom. Il. 9, 5 Βορέης καὶ Ζέφυρος, τώ τε Θρήκηθεν ἄητον. — **5.** *Itys:* Procne, dochter van den Atheenschen (vgl. vs. 6: *Cecropiae domus*) koning Pandion, doodde, ten einde den smaad, door haar echtgenoot den Thracischen koning Tereus, aan haar zuster Philomela aangedaan, te wreken, haar eigen zoontje *Itys* en zette hem aan Tereus als spijs voor; in toorn hierover ontstoken, vervolgt Tereus beide zusters, waarop Procne in een zwaluw, Philomela in een nachtegaal en Tereus in een hop veranderd werd (Ovid. Met. 6, 412—674). — **6.** *infelix avis* i. e. de zwaluw (Procne). — **7.** *male* = nimis atrociter. — **9.** *dicunt* z. v. a. modulantur. — **11.** *deum*, i. e. Pan-Faunus, uitvinder der *fistula*, vgl. ad I, 4, 11. — *nigri*, vgl. ad I, 21, 7. — **13.** *Vergilius*, waarsch. een of ander handelaar (vs. 25); in geen geval de bekende dichter, die reeds in 19 v. Chr. stierf. — **14.** *Cales*, stad in Campanië, beroemd door voortreffelijken wijn, vgl. ad I, 1, 19. — *ducere*, ad I, 17, 22. — **15.** *juvenum nobilium:* numquid Neronum privignorum Augusti (ad IV, 4, 28) dicit? vraagt de scholiast Porphyrio. — **17.** Over *cadus*, ad I, 36, 11. — **18.** *Sulpiciis:* zekere Sulpicius Galba bezat, ten tijde van Hor., ten Z. W. van den M. Aventinus, groote pakhuizen met wijn, olie, enz. — *horreis* (datief) vgl. III, 28, 7. —

Ad quae si properas gaudia, cum tua
Velox merce veni: non ego te meis
Inmunem meditor tingere poculis,
  Plena dives ut in domo.

Verum pone moras et studium lucri
Nigrorumque memor, dum licet, ignium
Misce stultitiam consiliis brevem:
  Dulcest desipere in loco.

XIII.

Audivere, Lyce, di mea vota, di
Audivere, Lyce; fis anus; et tamen
  Vis formosa videri,
    Ludisque et bibis inpudens,

Et cantu tremulo pota Cupidinem
Lentum sollicitas: ille virentis et
  Doctae psallere Chiae
    Pulchris excubat in genis.

Inportunus enim transvolat aridas
Quercus et refugit te, quia luridi
  Dentes te, quia rugae
    Turpant et capitis nives.

Nec Coae referunt iam tibi purpurae
Nec cari lapides tempora, quae semel
  Notis condita fastis
    Inclusit volucris dies.

---

23. *inmunem,* schertsend voor gratis. — **26.** *nigrorum ignium:* van den brandstapel; alles, wat met den dood in verband staat, heet *niger* of *ater*; vgl. ook ad II, 14, 17. — **28.** *in loco* = in tempore, ἐν καιρῷ. —

XIII. **Spotlied** (op een' kokette oude vrijster). — 3 + 1 + 3 Strophen. — Metrum VI. —

1. *Lyce,* misschien dezelfde als III, 10, 1 (vgl. aldaar). — **4.** *ludis* = saltas; evenzoo II, 12, 19. — **6.** *lentum,* tegenstribbelend, weêrbarstig. — *sollicitas:* praesens de conatu. — **7.** *Chia* (eig. bewoonster van Chios; hier eigennaam, evenals Delia, Lesbia, enz.) naam eener libertina. — **8.** *excubat* (sc. praedae intentus) loert op buit; vgl. Soph. Antig. 783: ἐν μαλακαῖς παρειαῖς νεανίδος ἐννυχεύει. — **9.** *inportunus,* onverbiddelijk. — *aridas quercus* (de eik het zinnebeeld van den ouderdom) staat tegenover *virentis,* vs. 6. — **13.** *Coae:* op Cos, een der Sporaden, werden fijne, doorzichtige, purperen gewaden vervaardigd, die de vormen van het lichaam lieten doorschemeren. — **15.** *fastis,* in de jaarboeken (der chronique scandaleuse). — *venus,* i. e. (pris-

Quo fugit venus, heu, quove color? decens
Quo motus? Quid habes illius, illius,
Quae spirabat amores,
Quae me surpuerat mihi,

Felix post Cinaram, notaque et artium
Gratarum facies? Sed Cinarae breves
Annos fata dederunt,
Servatura diu parem

Cornicis vetulae temporibus Lycen,
Possent ut iuvenes visere fervidi
Multo non sine risu
Dilapsam in cineres facem.

XIIII.

Quae cura patrum quaeve Quiritium
Plenis honorum muneribus tuas,
Auguste, virtutes in aevum
Per titulos memoresque fastus

Aeternet, o qua sol habitabiles
Inlustrat oras, maxime principum?

---

tina tua) venustas et gratia. — *decens*, bevallig. — **18.** *illius*, sc. Lyces; in *illius* heeft Hor. gewoonlijk ĭ, slechts Sat. I, 10, 57: ī. — **20.** *surpuerat*, syncope voor surripuerat; vgl. *puertia*, I, 36, 8. — *quae . . . quae . . . facies*; *facies* behoort door attractie bij *quae*. — Over *Cinara* ad IV, I, 4. — *Lyce* was dus 'sdichters tweede liefde, *Cinara* zijn eerste. — *felix*, sc. meo amore. — **21.** *artes*: eigenschappen. — **22.** *facies* = species, uiterlijk(e gestalte). — **25.** *cornicis vetulae*, zie ad III, 17, 13. — **28.** *facem*, sc. amoris, liefdevuur. —

XIV. **Loflied** (op Augustus). — Over de aanleiding tot het dichten dezer Ode, zie de inleiding op IV, 1 en de noot ad IV, 4, 18. — In 14 v. Chr. gedicht. — $2\frac{1}{2} + 5\frac{1}{2} + 5$ Strophen. — Metrum I. —

1. *cura* z. v. a. studium, amor. — *patrum . . . Quiritium* voor het officieele senatus populusque Romanus. — **2.** *honorum* behoort bij *plenis*; *munera*, dankbare geschenken. — *in aevum* = in omne aevum. — **4.** *tituli*, opschriften; het beroemdste gedenkteeken der daden van Augustus, door hem zelf beschreven, is het *monumentum Ancyranum* (Ancyra, stad in Galatia), waarvan in 1553 en 1861 aanzienlijke fragmenten zijn teruggevonden; te Ancyra nl. had Augustus (in 14 na Chr.) op de zuilen eener aan dea Roma en aan hem gewijden tempel in Latijnsche en Grieksche taal een index suarum rerum gestarum laten ingriffen. — Reeds vroeger had het dankbare Romeinsche volk

Quem legis expertes Latinae
Vindelici didicere nuper,

Quid Marte posses. Milite nam tuo
Drusus Genaunos, inplacidum genus,
Breunosque veloces et arces
Alpibus inpositas tremendis

Deiecit acer plus vice simplici;
Maior Neronum mox grave proelium
Conmisit inmanesque Raetos
Auspiciis pepulit secundis,

Spectandus in certamine Martio,
Devota morti pectora liberae
Quantis fatigaret ruinis,
Indomitus prope qualis undas

Exercet Auster, Pleiadum choro
Scindente nubes, inpiger hostium
Vexare turmas et frementem
Mittere equum medios per ignes.

Sic tauriformis volvitur Aufidus,
Qui regna Dauni praefluit Apuli,
Cum saevit horrendamque cultis
Diluviem minitatur agris,

---

ter zijner eere het (in 6 vóór Chr. voltooide) kolossale *tropaeum Augusti* te Torbia bij Nizza opgericht, waarop de namen van 46 onderworpen volksstammen in de Alpen gegrift waren. — *memores fastus*, zie noot ad III, 17, 4. — **7.** *quem . . . didicere . . . quid posses*, Graecismus voor: qui quid marte posses didicere. — **8.** Vgl. noot ad IV, 4, 18. — **10.** De *Genauni* en *Breuni* bewoonden het Inndal. — **13.** *plus* (quam) *vice simplici*, met meer dan één enkele vergelding (voor hun rooftochten). — **14.** *maior Neronum* i. e. Tiberius, vgl. ad IV, 4, 28. — **15.** *Raetos*, ad IV, 4, 18. — **17.** *spectandus . . . quantis fat. ruinis*, Graecismus (evenals vs. 7—9) voor: cum spectandum esset i. e. cum dignum esset, quod spectaretur. — **20.** *prope*, ongeveer. — **21.** *Auster*, ad III, 3, 4. — *exercet*, teistert. — De *Pleiaden* (Πλειάδες, Lat. Vergiliae), de 7 dochters van Atlas en Pleïone, werden door Zeus onder de sterren verplaatst en vormden daar het „zevengesternte”; haar ondergang, in ’t begin van November, brengt de winterstormen. — **24.** *ignis* = pugnae ardor. — **25.** *tauriformis*, ταυρόμορφος; Hom. Il. 21, 237 zegt van den Scamandros: μεμυκὼς ἠύτε ταῦρος; Porphyrio h. l. omnium fluminum genii taurino voltu etiam cum cornibus pinguntur propter impetus et fremitus ipsarum aquarum. — *Aufidus* en *Daunus*, ad III, 30, 10 en 11. — *praefluit*, evenals IV, 3, 10 =

Vt barbarorum Claudius agmina
Ferrata vasto diruit impetu
  Primosque et extremos metendo
    Stravit humum, sine clade victor,

Te copias, te consilium et tuos
Praebente divos. Nam tibi, quo die
  Portus Alexandrea supplex
    Et vacuam patefecit aulam,

Fortuna lustro prospera tertio
Belli secundos reddidit exitus,
  Laudemque et optatum peractis
    Imperiis decus adrogavit.

Te Cantaber non ante domabilis
Medusque et Indus, te profugus Scythes
  Miratur, o tutela praesens
    Italiae dominaeque Romae.

Te, fontium qui celat origines,
Nilusque et Ister, te rapidus Tigris,
  Te beluosus qui remotis
    Obstrepit Oceanus Britannis,

Te non paventes funera Galliae
Duraeque tellus audit Hiberiae,
  Te caede gaudentes Sygambri
    Conpositis venerantur armis.

---

praeterfluit. — **30.** *agmina diruit*, vgl. bij Hom. ἔρρηξε φάλαγγας. — **32.** *stravit* = constravit. — **33.** *tuos* z. v. a. tibi propitios; *consilium* en *divos* z. v. a. ductu atque auspiciis tuis. — **35.** *portus*, Alexandrië had 3 havens. — *quo die* = ex quo die. — Den 1en Aug. 30 v. Chr. nam Octavianus Alexandrië in; ter herinnering hieraan ontving de maand Sextilis in 8 v. Chr. den naam Augustus. — **36.** *vacuam*, door den dood van Cleopatra. — **38.** *reddidit* = rursus dedit. — **40.** *peractis imperiis*, datief. — *imperia*, wapenfeiten des heerschers. — *adrogavit*, dichterlijk voor addidit. — **41.** *Cantaber*, ad II, 6, 2. — **42.** *Medus* = Parthus; vgl. ad I, 2, 22 en ad IV, 5, 25. — In 26 v. Chr. kwamen gezanten der Indiërs en Scythen te Tarraco tot Augustus, om zijne vriendschap af te smeeken. — *profugus*, ad I, 35, 9. — **43.** *praesens* = in terris, evenals III, 5, 2. — **46.** *rapidus*, zinspeelt tevens op den naam *Tigris* = pijl. — **49.** *funera* = mortem. — *Galliae* ziet op de 3 deelen: Lugdunensis, Belgica en Aquitania. — *te audit* z. v. a. tibi obedit. — **50.** *durae*, in den krijg gehard. — *Hiberiae*, ad IV, 5, 28. — *Sygambri*, ad IV, 2, 36. —

XV.

Phoebus volentem proelia me loqui
Victas et urbes increpuit lyra,
Ne parva Tyrrhenum per aequor
Vela darem. Tua, Caesar, aetas

Fruges et agris rettulit uberes
Et signa nostro restituit Iovi
Derepta Parthorum superbis
Postibus et vacuum duellis

Ianum Quirini clausit et ordinem
Rectum evaganti frena licentiae
Iniecit emovitque culpas
Et veteres revocavit artes,

Per quas Latinum nomen et Italae
Crevere vires famaque et imperi

Das Gedicht ist ein Hymnus wie das Parallelgedicht IV, mit dem es auch sonst in Form und Inhalt Aehnlichkeit hat; IV geht auf Drusus und Rom, dieses auf Tiberius und Augustus. (Rosenberg). —

XV. **Vredevorst.** — Kort na 13 v. Chr. gedicht. — 4 + 4 Strophen. — Metrum I. —

2. *increpuit lyra* z. v. a pulsata lyra increpuit (= monuit). — **3.** *parva vela* ziet, in beeldspraak, op de kleine lyrische liederen, *Tyrrhenum aequor* op de vele krijgsdaden van Augustus; de koenheid des dichters vergeleken met die van een schipper, zóó b. v. Propert. IV, 9, 3 sq.: Quid me scribendi tam vastum mittis in aequor? non sunt apta meae grandia vela rati. — **4.** *Caesar* i. e. Augustus, vgl. ad I, 6, 11. — **5.** Vgl. IV, 5, 18; polysyndeton, vs. 5—16. — **6.** *nostro Jovi* i. e. Jovi Capitolino; in 20 vóór Chr. gaf Phrahates de aan Crassus ontnomen signa terug (zie hierover de noot ad I, 2, 22); deze *signa* werden in den, in hetzelfde jaar door Augustus gebouwden, tempel van *Mars Ultor* (op het Capitool dicht bij den tempel van Juppiter Capitolinus) bewaard. — In 2 v. Chr. werden zij naar den toen door Augustus ingewijden tempel van Mars Ultor op het Forum Augusti overgebracht. — Op het harnas van Augustus' standbeeld (Luckenbach, Abbild. z. alt. Gesch. fig. 169) ziet men in het midden een Parth aan Mars een *signum* overgeven. — **9.** *Janum Quirini:* gewoonlijk heet de god Janus Quirinus; hier bedoelt. Hor. met *Janus* den tempel, met *Quirinus* den god wien de tempel toebehoort; *Quirinus* = Mars. — Na Numa werd de tempel van Janus eerst in 235 weder gesloten; daarna, ten tijde van Augustus, in 29 en 25 v. Chr.; de tempel van *Janus* ('t was eig. maar een *sacellum*), door Numa Pompilius gebouwd, lag aan de N.zijde van het Forum bij de Curia, daarin stond een beeld van *Janus* met 2 aangezichten, één naar het O. en het andere naar 't W. gekeerd; evenzoo waren de beide poorten (*belli portae:* in vredestijd gesloten) respectievelijk naar 't O. en W. gericht. — Zie verder over *Janus*, ad Sat. II. 3, 19. — **10.** Vgl. de noot ad IV, 5, 22. — **12.** *artes* = virtutes. — **14.** *crevere*

Porrecta maiestas ad ortus
Solis ab Hesperio cubili.

Custode rerum Caesare non furor
Civilis aut vis exiget otium,
Non ira, quae procudit enses
Et miseras inimicat urbes.

Non qui profundum Danuvium bibunt
Edicta rumpent Iulia, non Getae,
Non Seres infidive Persae,
Non Tanain prope flumen orti.

Nosque et profestis lucibus et sacris
Inter iocosi munera Liberi,
Cum prole matronisque nostris
Rite deos prius adprecati,

Virtute functos more patrum duces
Lydis remixto carmine tibiis
Troiamque et Anchisen et almae
Progeniem Veneris canemus.

(olim); *porrecta*, sc. est (nunc). — *imperi* behoort ook bij *fama*. — **16.** *Hesperio* i. e. ten westen van Spanje, vgl. ad I, 28, 26. — *cubili:* de zon ging, volgens de Ouden, 's avonds in 't verre Westen ter ruste. — **16—24.** Zesvoudige anaphora van *non* (vgl. ad vs. 5—16). — **20.** *inimicare*, nieuw woord, door Hor. gevormd. — **21.** *bibunt*, ad II, 20, 20. — *Danuvium:* bedoeld worden de in 15 v. Chr. onderworpen Vindelici (vgl. noot ad IV, 4, 18). — *edicta Julia* = leges Augusti. — *Getae*, ad III, 24, 11. — **23.** *Seres*, ad I, 12, 56. — *Persae* = Parthi, vgl. ad I, 2, 22. — **24.** *Tanais*, ad III, 10, 1. — **25.** *profestae luces*, werkdagen, tegenover *sacrae* = dies festi. — **28.** *adprecati*, een door Hor. gevormd woord — **29.** *virtute* voor virtutis munere. — **30.** *Lydis tibiis* kan datief of ablatief zijn; beide constructies heeft Hor. bij misceo. — De Lydische fluiten met haar weeke melodiën, waren bij gastmalen zeer gezocht. — **32.** *progenies Veneris* is *κατ' ἐξοχήν* Augustus als behoorende tot de gens Julia, waarvan Julus, Aeneas' zoon, de stamvader was. —

CARMEN

SAECVLARE.

Phoebe silvarumque potens Diana,
Lucidum caeli decus, o colendi
Semper et culti, date quae precamur
Tempore sacro,

Carmen Saeculare. — Toen Octavianus in 27 vóór Chr. van den Senaat den eerenaam Augustus had ontvangen en hem voor 10 jaar het bestuur van den Staat weder was toevertrouwd, besloot hij, na verloop van dien tijd, in 17 vóór Chr. de ludi saeculares op nieuw, maar eenigszins gewijzigd, te vieren. — Oorspronkelijk toch heetten zij *ludi Terentini*, (voor het eerst gevierd in 249) zoo genoemd naar *Terentum*, een aan den Tiber gelegen gedeelte van het Campus Martius; zij waren ingesteld ter verzoening der onderaardsche goden, Dis en Proserpina, en moesten, volgens aanwijzing der Sibyllijnsche boeken, elk saeculum op nieuw gevierd worden; in 149 zijn zij dan ook werkelijk nog gevierd. — In 49 v. Chr. hadden zij echter wegens den burgeroorlog geen plaats; daarom besloot Augustus ze in 17 v. Chr. op nieuw te vieren, te meer daar de XV viri sacris faciundis, aan wie hij de regeling had opgedragen, verklaarden dat de laatste ludi saeculares niet in 149 maar in 126 hadden plaats gehad en daar zij volgens de Sibyllijnsche boeken elke 110 jaar (bij de Etrusci was een saeculum = 110 jaar) moesten gevierd worden, werd het jaar 17 v. Chr. voor de viering aangewezen. — De wijziging, die Augustus in de viering er van aanbracht, bestond hierin dat niet meer de onderaardsche goden, maar Apollo en Diana als hoofdgoden werden aangeroepen; verder duurde het feest 3 dagen en 3 nachten, gedurende welke aan de voornaamste goden offers gebracht en feestspelen gevierd werden. —

Op den derden dag nu werd in den prachtigen tempel van Apollo Palatinus (vgl. inleiding op Od. I, 31) het *carmen saeculare*, door Hor. op verzoek van Augustus gedicht, door een koor van 27 knapen en evenzooveel meisjes *gezongen;* deze knapen en meisjes waren van aanzienlijke afkomst en zoogenaamde patrimi et matrimi, d. w. z. wier vaders en moeders nog in leven waren. — Het lied werd te gelijk door *beide koren* gezongen (uitgezonderd vs. 33 en 34 door de knapen en vs. 35, 36 door de meisjes). — Volgens een andere verdeeling werd het lied aldus gezongen:

Str. 1 en 2 (προῳδός): knapen en meisjes. —

Str. 3, „ 5, „ 7	knapen.	Str. 4, „ 6, „ 8	meisjes.

Str. 9 (μεσῳδός) vs. 1 en 2: knapen; vs. 3 en 4: meisjes.

Str. 10, „ 12, „ 14	knapen.	Str. 11, „ 13, „ 15	meisjes.

Str. 16—19 (ἐπῳδός): knapen en meisjes. —

Quo Sibyllini monuere versus
Virgines lectas puerosque castos
Dis quibus septem placuere colles,
  Dicere carmen.

Alme Sol, curru nitido diem qui
Promis et celas aliusque et idem
Nasceris, possis nihil urbe Roma
  Visere maius!

Rite maturos aperire partus
Lenis, Ilithyia, tuere matres,
Sive tu Lucina probas vocari
  Seu Genitalis:

Het gedicht bestaat uit 2 deelen: vs. 1—32 worden verschillende godheden aangeroepen en wel 1—8 Apollo en Diana, 9—12 Sol, 13—24 Ilithyia, 25—28 de Parcen, 29—32 Ceres; vervolgens wordt (vs. 33—76), na hernieuwde aanroeping van Apollo en Diana, de oorsprong en steeds toenemende bloei van Rome van Aeneas tot Augustus bezongen met de bede dat de algemeene welvaart steeds moge toenemen. — Metrum II. —

In de nabijheid van den Engelenburg te Rome is een zware zuil gevonden (thans in het Museo nazionale delle Terme Diocleziane te Rome), waarop de offers en spelen van het eeuwfeest van 17 v. Chr. vermeld zijn; vooral merkwaardig is daarbij de zinsnede: CARMEN COMPOSVIT Q. HORATIVS FLACCVS. — De zuil daarnaast heeft betrekking op de viering van het eeuwfeest onder Septimius Severus in 203 na Chr. —

1. *silvarum potens*, vgl. III, 22, 1 en I, 21, 5. — **2.** *lucidum decus:* Apollo als Sol, Diana als Luna. — **5.** *quo* behoort bij *dicere carmen.* — De *libri Sibyllini*, (Σίβυλλα van Σιός, i. e. Διός en βουλή) drie (of negen) in getal, waren, volgens de sage, een geschenk der Cumaeische Sibylle aan Tarquinius Priscus (of Superbus) en bevatten in Grieksche hexametri voorspellingen en raadgevingen in moeielijke omstandigheden van den staat; zij werden in een steenen kast in een gewelf van den tempel van Juppiter Capitolinus bewaard, maar gingen bij den brand van het Capitool in 83 vóór Chr. verloren. — De senaat liet toen door een gezantschap dergelijke, op verschillende plaatsen verspreide, orakelspreuken verzamelen en deponeerde deze, o. a. vermeerderd met de carmina Marciana der gebroeders Marcii, weder in den opnieuw opgerichten tempel. — Vandaar liet Augustus ze naar den tempel van Apollo Palatinus overbrengen, waar zij in 2 gouden kastjes in het voetstuk van Apollo's standbeeld bewaard werden. — **6.** *castos* (i. e. culpa vacuos) behoort zoowel als *lectas* ἀπὸ κοινοῦ bij het tot één begrip (het koor) versmolten *virgines puerosque;* de ouders moesten tot den Senatorenstand (vgl. *lectas*) behooren, beide nog leven (vandaar patrimi et matrimi, ἀμφιθαλεῖς, zie inleiding) en in den strengsten en heiligsten vorm (confarreatio) gehuwd zijn. — **7.** *Dis*, θεοῖς πολιούχοις, speciaal echter Apollo en Diana, zooals uit vs. 37 blijkt. — **9.** *Sol*, Ἥλιος, i. e. Apollo als god des lichts. — **12.** *visere maius:* Verg. Aen. 7, 602: maxima rerum Roma. — **13.** *rite*, h. l. = bene, feliciter, behoort bij *aperire*, dat van *lenis* afhangt. — **14.** *Ilithyia:* in Argos werd Juno als

Diva, producas subolem, patrumque
Prosperes decreta super iugandis
Feminis prolisque novae feraci
Lege marita,

Certus undenos deciens per annos
Orbis ut cantus referatque ludos
Ter die claro totiensque grata
Nocte frequentes.

Vosque veraces cecinisse, Parcae,
Quod semel dictumst stabilisque rerum
Terminus servet, bona iam peractis
Iungite fata.

Fertilis frugum pecorisque tellus
Spicea donet Cererem corona;
Nutriant fetus et aquae salubres
Et Iovis aurae.

Condito mitis placidusque telo
Supplices audi pueros, Apollo;
Siderum regina bicornis, audi,
Luna, puellas.

Roma si vestrumst opus, Iliaeque
Litus Etruscum tenuere turmae,
Iussa pars mutare Lares et urbem
Sospite cursu,

Εἰλείθυια (geboortegodin) vereerd; bij de Romeinen heette zij als zoodanig *Lucina* (van lux; vs. 15); hier wordt *Diana*, als maangodin, geidentificeerd met Εἰλείθυια en vs. 16 *Genitalis* (= γενέθλιος, epitheton van Ἄρτεμις λοχεία) genoemd; de Goden toch scheppen behagen in πολυωνυμία. — **17.** *producas*, als κουροτρόφος. — *patrum* i e. Senatorum. — **18.** In 18 vóór Chr. vaardigde Augustus, krachtens Senaatsbesluit, de lex Julia de maritandis ordinibus uit, waarbij strenge straffen op echteloosheid maar belooningen op het sluiten van een huwelijk en het bezit van kinderen gesteld werden. — **20.** *lex marita* voor lex maritalis. — **21.** *per*, distributief = κατά cum acc. — *orbis*, tijdkring; evenzoo κύκλος, περίοδος. — **25.** *veraces cecinisse* z.v.a. quae vera cecinistis; vgl. *Parca non mendax*, II, 16, 38; over de *Parcae* ad II, 3, 15. — **27.** *jam* behoort bij *jungite*. — **31.** *fetus*, zoowel *frugum* als *pecoris*; evenzoo behooren *salubres* en *Jovis* zoowel bij *aquae* als bij *aurae*. — **35.** *bicornis* ziet op de beide cornua Lunae; vgl. over *Luna* ook ad IV, 6, 38. — **37.** *si* hier z.v.a. siquidem. — *vestrum* ziet niet alleen op Apollo en Diana maar in 't algemeen op de *Di* (vs. 45) πολιοῦχοι (vgl. vs. 7). — *turmae* = catervae; appositie van *Iliae turmae* is *jussa* (ab Apolline: Verg. Aen. 4, 345) *pars*. —

Cui per ardentem sine fraude Troiam
Castus Aeneas patriae superstes
Liberum munivit iter, daturus
  Plura relictis:

Di, probos mores docili iuventae,
Di, senectuti placidae quietem,
Romulae genti date remque prolemque
  Et decus omne.

Quaeque vos bobus veneratur albis
Clarus Anchisae Venerisque sanguis,
Inpetret, bellante prior, iacentem
  Lenis in hostem.

Iam mari terraque manus potentes
Medus Albanasque timet secures,
Iam Scythae responsa petunt superbi
  Nuper et Indi.

Iam Fides et Pax et Honos Pudorque
Priscus et neglecta redire Virtus
Audet, adparetque beata pleno
  Copia cornu.

Augur et fulgente decorus arcu
Phoebus acceptusque novem Camenis,
Qui salutari levat arte fessos
  Corporis artus,

Si Palatinas videt aequus arces,
Remque Romanam Latiumque felix
Alterum in lustrum meliusque semper
  Prorogat aevum.

---

41. *sine fraude* = sine damno, behoort bij *munivit.* — *castus*, ad vs. 6. — **47.** *Romulae*, poet. voor Romuleae, evenals IV, 5, 1. — *rem* = opes, macht; over de elisio in *prolemque* zie Mehler, Metriek der Gr. en Rom. p. 29. — **49.** *venerari* met 2 acc., naar analogie van orare; *bobus albis*, vgl. ad III, 8, 6. — **50.** i. e. Augustus; vgl. ook ad IV, 15, 32. — *bellante*, sc. hoste. — **54.** *Medus* = Parthus, vgl. ad I, 2, 22 en ad IV, 5, 25. — *Albanas:* Alba Longa was de moederstad van Rome. — **55.** *responsa petunt* i. e. legationes mittunt, vgl. verder de noot ad IV, 14, 42. — **59.** *beata* = dives, zie ad I, 29, 1. — **61—64.** Apollo als Πύθιος, ἀργυρότοξος, μουσαγέτης en παιήων. — **65,** *si* (= siquidem, evenals vs. 37) zoo zeker als hij, enz. — *aequus* = propitius. — *arces* is een dichterlijke plur. — Op den mons Palatinus stond de

Quaeque Aventinum tenet Algidumque,
Quindecim Diana preces virorum
Curat et votis puerorum amicas
  Adplicat aures.

Haec Iovem sentire deosque cunctos
Spem bonam certamque domum reporto,
Doctus et Phoebi chorus et Dianae
  Dicere laudes.

---

door Augustus aan Apollo gewijde tempel, waarin het carm. saec. gezongen werd (zie inleiding). — **69.** Toen Servius Tullius Diana tot beschermgodin van het bondgenootschap der Latijnen maakte, werden haar op den *Aventinus* een bosch en tempel gewijd; vgl. hierover ad IV, 6, 38. — Ook op het gebergte *Algidus* bij Tusculum bezat zij een zeer oud heiligdom, vgl. ad I, 21, 6. — **70.** De XV viri sacris faciundis regelden de ludi saeculares, vgl. inleiding. — *puerorum*, der kinderen, ἐπικοίνως. — **75.** *doctus*, sc. ab Horatio χωροδιδασκάλῳ; vgl. de slotstrophe van IV, 6. —

EPODON

LIBER.

I.

Ibis Liburnis inter alta navium,
  Amice, propugnacula,
Paratus omne Caesaris periculum
  Subire, Maecenas, tuo.
Quid nos, quibus te vita si superstite
  Iucunda, si contra, gravis?

De *Epoden* (bij Hor. de overgang van de Satirische tot de Lyrische poezie) zijn omstreeks denzelfden tijd als zijne Satiren, nl. tusschen 41—30, gedicht. — De naam *epodos* komt bij Hor. niet voor; hij zelf noemt ze steeds *„iambi”* zoowel met het oog op het metrum als om den scherpen, bijtenden inhoud van sommige dier gedichten. — Eerst later kozen Grammatici den titel „Epoden” die steeds gebruikelijk is gebleven. — Eigenlijk heeft ὁ ἐπῳδός (sc. στίχος) zijn naam naar den (meestal) korteren versregel die op een langeren versregel volgt (met uitzondering echter der elegische disticha); vervolgens kreeg het geheele gedicht daarnaar den naam ἐπῳδός; alleen Epod. 17 bestaat uit doorloopende Senarii. —

In de Epoden volgt Hor. den beroemden Griekschen lierdichter *Archilochus* van Paros (bloei: begin der 7e eeuw) na, die het eerst den trimeter jambicus en tevens vele andere metra uitvond en aanwendde en die vooral in zijne ἐπῳδοί uiterst heftig en scherp was; ook bij Hor. maken persoonlijke aanvallen, spot en persiflage den hoofdinhoud zijner Epoden uit, maar toch evenaren zij nog niet in „bitterheid, gif en woede” de ἐπῳδοί van Archilochus. —

Op aandrang van Maecenas (zie Epod. XIV, 5—8) dichtte Hor. zijne Epoden en gaf ze daarna, met een opdracht (Epod. I) aan zijn' hoogen beschermer, uit. —

I. **'Geen scheiding!** — Metrum I. —

Gericht aan Maecenas, toen deze in de lente van 31 vóór Chr. Octavianus, in den oorlog tegen Antonius, naar Epirus wilde volgen, waarbij hij uitdrukkelijk bepaalde dat Hor. hem niet zou vergezellen. — Voordat echter Maecenas zijn plan kon volvoeren, benoemde Octavianus hem tot zijn plaatsvervanger in Rome en Italië, vgl. ad I, 1. 1. —

1. *Liburnis*, ad I, 37, 30. — Met *alta navium propugnacula* worden de kolossale, met torens voorziene, oorlogschepen (naves turrigerae) van Antonius bedoeld. — **3.** *Caesaris*, ad I, 6, 11. — **5.** *quid nos*, sc. facturi sumus;

Vtrumne iussi persequemur otium,
Non dulce, ni tecum simul,
An hunc laborem, mente laturi, decet
Qua ferre non molles viros?
Feremus, et te vel per Alpium iuga
Inhospitalem et Caucasum,
Vel Occidentis usque ad ultimum sinum
Forti sequemur pectore.
Roges, tuum labore quid iuvem meo,
Inbellis ac firmus parum?
Comes minore sum futurus in metu,
Qui maior absentes habet:
Vt adsidens inplumibus pullis avis
Serpentium adlapsus timet
Magis relictis, non, ut adsit, auxili
Latura plus praesentibus.
Libenter hoc et omne militabitur
Bellum in tuae spem gratiae,
Non ut iuvencis inligata pluribus
Aratra nitantur meis,
Pecusve Calabris ante sidus fervidum
Lucana mutet pascuis,
Nec ut supini villa candens Tusculi
Circaea tangat moenia.
Satis superque me benignitas tua
Ditavit: haud paravero,
Quod aut avarus ut Chremes terra premam,
Discinctus aut perdam nepos.

---

construeer verder: quibus vita, si, te superstite, jucunda (est), gravis (erit) si contra (acciderit). — **7.** *jussi*, abs te. — *ni tecum simul*, sc. persequamur (of simus). — **9.** *laborem* (militiae) sc. persequemur, of beter: feremus. — **13.** Bedoeld wordt *Gades* (II, 6, 1) of de *finis Atlanteus* (I, 34, 11). — **15.** (si) *roges*. — **18.** *habet*, *ἔχει*, beheerscht. — **21.** *relictis*, datief. — *ut* = licet. — **23.** *militabitur*, sc. a me. — **26.** *nitantur* verklaart Bentley: luctentur, gemant in dura tellure proscindenda. — **27.** *Calabris*, sc. pascuis; vgl. ook ad I, 31, 5. — *ante sidus fervidum* = ante Sirii ortum; uit het heete Calabrië (en Apulië) dreef men des zomers het vee naar de koele weiden op de bergen van Lucanië (en Samnium). — **29, 30.** Vgl. ad III, 29, 8. — De genit. hangt af van *moenia*. — **32.** *haud paravero* (sterker dan parabo) ik wil niet (tot aan mijn levenseinde) bezitten. — **33.** De gierige *Chremes*, die zijn schat begraaft, is een figuur uit Menander's komedie. — *avarus* behoort niet bij *Chremes*, maar bij 't subject in *paravero*. — **34.** (ut) *discinctus*, hier. overdr.: liederlijk, loszinnig. — *nepos*, h. l. verkwister, doorbrenger: gew. beteekent het? —

II.

„Beatus ille qui procul negotiis,
  Vt prisca gens mortalium,
Paterna rura bobus exercet suis,
  Solutus omni fenore,
Neque excitatur classico miles truci,
  Neque horret iratum mare,
Forumque vitat et superba civium
  Potentiorum limina.
Ergo aut adulta vitium propagine
  Altas maritat populos,
Aut in reducta valle mugientium
  Prospectat errantes greges,
Inutilesve falce ramos amputans
  Feliciores inserit,
Aut pressa puris mella condit amphoris,
  Aut tondet infirmas oves:
Vel cum decorum mitibus pomis caput
  Autumnus agris extulit,
Vt gaudet insitiva decerpens pira,
  Certantem et uvam purpurae,
Qua muneretur te, Priape, et te, pater
  Silvane, tutor finium!
Libet iacere modo sub antiqua ilice,
  Modo in tenaci gramine:
Labuntur altis interim ripis aquae,
  Queruntur in silvis aves,
Fontesque lymphis obstrepunt manantibus,

II. **Natuur sterker dan de leer!** — Satiriek bewijs der waarheid van het Ovidiaansche: video meliora proboque: deteriora sequor (Met. 7, 20) en van het Horatiaansche: naturam expellas furca, tamen usque recurret (Epist. I, 10, 24). — Metrum I. —

2. Ten tijde der gouden eeuw. — **5.** *excitatur*, sc. e somno (ad pugnam). — **7.** *forum* ziet op de behandeling der rechtszaken aldaar, *limina* (antichambres) op de morgenbezoeken der clienten bij hunne patroni. — **10.** *maritat*, zie de noot ad II, 15, 4. — **11.** *in reducta valle*, ad I, 17, 17. — *mugientium* = boum; zóó staat bij dichters soms balantes voor oves, volantes voor aves, natantes voor pisces, enz. — **14.** *feliciores* = fecundiores; fe-lix van denzelfden stam als fe-cundus, fe-mina, enz. — **20.** *certare* cum dativo is een Graecismus; evenzoo *luctari*, I, 1, 15. — **21.** *Priapus*, beschermgod der tuinen en wijnbergen; *Silvanus* eig. boschgod, beschermt tevens de grenzen der akkers; aan beiden werden de eerstelingen van veld- en boomvruchten geofferd. — **25.** *altis ripis*, abl. qualit. — **27.** *lymphis manantibus*, abl. instrum. — *obstrepunt*,

Somnos quod invitet leves.
At cum tonantis annus hibernus Iovis
Imbres nivesque conparat,
Aut trudit acres hinc et hinc multa cane
Apros in obstantes plagas,
Aut amite levi rara tendit retia,
Turdis edacibus dolos,
Pavidumque leporem et advenam laqueo gruem
Iucunda captat praemia.
Quis non malarum, quas amor curas habet,
Haec inter obliviscitur?
Quodsi pudica mulier in partem iuvet
Domum atque dulces liberos,
Sabina qualis aut perusta solibus
Pernicis uxor Apuli,
Sacrum vetustis extruat lignis focum
Lassi sub adventum viri,
Claudensque textis cratibus laetum pecus
Distenta siccet ubera,
Et horna dulci vina promens dolio
Dapes inemptas adparet:
Non me Lucrina iuverint conchylia
Magisve rhombus aut scari,
Siquos Eois intonata fluctibus
Hiems ad hoc vertat mare;
Non Afra avis descendat in ventrem meum,
Non attagen Ionicus
Iucundior, quam lecta de pinguissimis
Oliva ramis arborum,
Aut herba lapathi prata amantis et gravi
Malvae salubres corpori,
Vel agna festis caesa Terminalibus,
Vel haedus ereptus lupo.

---

sc. jacenti. — **29.** *annus*, jaargetijde. — **32.** *plagas . . . retia: plagis* et *cassibus* utebantur in aprorum, caprearum, cervorum venatione, *retibus* in avibus et piscibus capiendis (Hirschfelder). — **33.** *lēvis*, *λεῖος*, glad. — *rara*, met wijde mazen, vgl. ad I, 1, 28. — **35.** Over de anapaesten (*pavidumque*, *laqueo*) bij Hor. zie Mehler, Metriek der Gr. en Rom. p. 20, waar gelezen moet worden: ep. 2, 35; 65; enz. en verder *meestal* in plaats van *altoos*. — *advenam*, als trekvogel. — **37.** *Attractie* voor malarum curarum, quas amor habet. — **42.** Vgl. III, 16, 26: *inpiger Apulus*. — **49.** Vgl. ad II, 15, 3. — **52.** *hoc*, i. e. Tyrrhenum. — **53.** *Afra avis*, parelhoen. — **55.** *pinguissimis* = fecundissimis. — **57.** *lapathum*, Grieksch woord voor het Latijnsche *rumex*, zuring. — *gravi*, met slechte spijsvertering; vgl. *leves malvae*, I, 31, 16. — **59.** De *Terminalia* (ter eere van den grensgod Terminus) waren door Numa Pompilius

Has inter epulas ut iuvat pastas oves
  Videre properantes domum,
Videre fessos vomerem inversum boves
  Collo trahentes languido,
Positosque vernas, ditis examen domus,
  Circum renidentes Lares".
Haec ubi locutus fenerator Alfius,
  Iam iam futurus rusticus,
Omnem redegit Idibus pecuniam,
  Quaerit Kalendis ponere.

III.

Parentis olim siquis inpia manu
  Senile guttur fregerit,
Edit cicutis allium nocentius.
  O dura messorum ilia!
Quid hoc veneni saevit in praecordiis?
  Num viperinus his cruor
Incoctus herbis me fefellit, an malas
  Canidia tractavit dapes?
Vt Argonautas praeter omnes candidum
  Medea miratast ducem,

---

ingesteld en werden den 23en Febr. gevierd. — **62.** De tribrachys in den 2en voet schildert den haast der schapen; Mehler, Metriek der Gr. en Rom. p. 23. — **65.** *positos*, op banken (subsellia) gezeten. — *renidentes*, blank gepoetst. — Over de *Lares* ad II, 4, 15. — **67.** sqq. Onverwacht slot (vgl. sommige liederen bij Heine). — *Alfius*, een beruchte woekeraar ten tijde van Hor., van wien Columella I, 7, 2 zegt: vel optima nomina non appellando fieri mala fenerator Alfius dixisse verissime fertur. — *ubi redegit* is voorzin; *quaerit ponere*, nazin (en niet vlg. sommigen: *locutus*, sc. est). — Op de Idus inde (*redigere*) men het op de Kalendae uitgeleende geld. — *ponere*, beleggen, uitzetten. —

III. **Nieuw gif!** (komische verwensching van het knofloof in een gerecht, dat Maecenas eens in scherts (vs. 20) Horatius voorzette). — Metrum I. —

1. *olim* = posthac, evenals II, 10, 17 (vgl. de noot aldaar). — **3.** *edit*, oude conjunctief voor edat, nog Sat. II, 8, 90. — *allium*, knoflook, maakte het hoofdbestanddeel uit van het lievelingsgerecht (moretum) der maaiers. — **4.** *ilia*, magen. — **5.** *veneni* hangt van *quid* af. — **7.** *incoctus me fefellit*, ἔλαθέ με συνεψηθείς. — *malas*, i. e. venenatas. — **8.** *Canidia* (haar eigenlijke naam was Gratidia), uit Napels afkomstig, was te Rome berucht als giftmengster en toovenares en oefende tevens het beroep van zalfverkoopster uit; herhaaldelijk bespot en beschimpt Hor. haar (Epod. 5 en 17 en in sommige zijner Satiren). — **9.** *praeter omnes* behoort bij *miratast*. — *Medea*, dochter van

Ignota tauris inligaturum iuga
  Perunxit hoc Iasonem;
Hoc delibutis ulta donis pelicem,
  Serpente fugit alite.
Nec tantus umquam siderum insedit vapor
  Siticulosae Apuliae,
Nec munus umeris efficacis Herculis
  Inarsit aestuosius.
At siquid umquam tale concupiveris,
  Iocose Maecenas, precor,
Manum puella savio opponat tuo,
  Extrema et in sponda cubet.

IIII.

Lupis et agnis quanta sortito obtigit,
  Tecum mihi discordiast,
Hibericis peruste funibus latus
  Et crura dura compede.
Licet superbus ambules pecunia,

---

den Colchischen koning Aeetes, gaf aan Jason, den aanvoerder der Argonauten, een toovermiddel om de koperpootige, vuurademende stieren te bedwingen, die hij voor den ploeg moest spannen, ten einde den aan Mars gewijden akker met drakentanden te bezaaien. — Jason echter ontbrandde in liefde voor Glauce, dochter van den Corinthischen koning Creon, waarop Medea uit wraakzucht haar een kostbaar bruidskleed schonk, dat bij het aantrekken in vlammen opging (vgl. Epod. V, 63—66). — *candidus*, van jeugdige schoonheid, evenals I, 18, 11. — **11.** *ignota* z. v. a. insueta. — **14.** *ales* = alatus. — **15.** *vapor*, hitte. — *siderum*, nl. in de hondsdagen. — *Apulia* was heet (Epod. 2, 41) en arm aan water (III, 30, 11). — **17.** *munus*, sc. Nessi; vgl. ad Epod. 17, 32. — *efficax*, aan daden rijk. — **21.** *puella:* manifesto loquitur de ἑταίρᾳ, quacum consueverit potens amicus ante nuptias cum Terentia (cf. ad II, 12, 13) celebratas (Hirschfelder). — *savium* en *basium* zijn volksuitdrukkingen voor *osculum*. —

IV. **Het gelukskind!** — 4 + 6 + 6 + 4 vs. — Gedicht omstreeks 38 vóór Chr. — Wie de hier door Hor. scherp gehekelde persoon was, is onbekend. — Metrum I. —

1. *sortito*, naar de bepaling van het noodlot (wij: naar de wetten der natuur). — **3.** *Hibericis* = Hispanis, vgl. ad IV, 5, 28. — *funibus:* in den omtrek van Carthago nova (Cartagena) groeide zekere spichtige grassoort (spartum) waaruit sterke touwen, voor geesels en kabels, gedraaid werden. — **4.** kenschetst den aangesprokene als slaaf en wel van de minste soort, die

Fortuna non mutat genus.

Videsne, Sacram metiente te Viam
Cum bis trium ulnarum toga,
Vt ora vertat huc et huc euntium
Liberrima indignatio?
„Sectus flagellis hic triumviralibus
Praeconis ad fastidium
Arat Falerni mille fundi iugera,
Et Appiam mannis terit,
Sedilibusque magnus in primis eques
Othone contempto sedet!
Quid attinet tot ora navium gravi
Rostrata duci pondere
Contra latrones atque servilem manum,
Hoc, hoc tribuno militum?"

---

zwaren veldarbeid moest verrichten. — **7.** *Sacra Via*, (aldus de officieele naam), de aanzienlijkste en drukst bezochte straat van Rome, begon bij het Amphitheatrum Flavium (Colosseum), steeg dan opwaarts (*summa sacra via*) langs den Templum Veneris et Romae naar den Arcus Titi, liep van daar naar den Fornix Fabius, vervolgens tusschen de Regia en den Templum Caesaris door en daarna door den Arcus Augusti langs de Zuidzijde van het Forum voorbij den Tempel van Castor, de Basilica Julia en den Arcus Tiberii naar het Capitool (Thédenat, le Forum Romain, Paris, 1898; aldaar pag. 195—201). — *metiri*, in haar geheele lengte afflaneeren. — **8.** *ulna* = 45 centimeter; een toga van 6 ulnae wijdte droeg hij om opzien te baren. — **9.** *ora vertat* (niet = avertat): de gelaatskleur doet veranderen. — *huc et huc* (op en neer) behoort bij *euntium*. — **11—20.** Woorden der voorbijgangers. — De III *viri capitales* voltrokken de straffen aan slaven; de *praeco* moest daarbij, zoolang de executie duurde, de bedreven misdaad openlijk uitroepen; hier waren de strafbare feiten dus zoo talrijk, dat zelfs den praeco de opsomming er van begon te vervelen. — **13.** De *ager Falernus* lag in Campanië op de grenzen van Latium. — De *via Appia*, van Rome naar Capua, door den censor Appius Claudius Caecus in 312 aangelegd en later tot Brundisium verlengd, was de *regina viarum*. — **15.** *magnus*, trotsch. — De lex theatralis (67 v. Chr.) van den volkstribuun L. Roscius *Otho* gaf aan hen, die den census equester (400000 sestertii) bezaten, het recht op de eerste 14 rijen banken in de orchestra te zitten. — Vlg. vs. 16 schijnt dus de aangesprokene geen *eques* te zijn geweest, maar zich, wegens zijn groot vermogen, bovengenoemd recht driest te hebben aangematigd. — **17.** *ora navium rostrata* z. v. a. rostratas naves. — *gravi pondere*, abl. qualit. — **19.** Sextus Pompejus bemande in 38 vóór Chr. zijne vloot met zeeroovers en weggeloopen slaven. —

V.

„At o deorum quidquid in caelo regit
Terras et humanum genus,
Quid iste fert tumultus? et quid omnium
Voltus in unum me truces?
Per liberos te, si vocata partubus
Lucina veris affuit,
Per hoc inane purpurae decus precor,
Per inprobaturum haec Iovem,
Quid ut noverca me intueris aut uti
Petita ferro belua?"
Vt haec trementi questus ore constitit
Insignibus raptis puer,
Inpube corpus, quale posset inpia
Mollire Thracum pectora,
Canidia, brevibus inplicata viperis
Crines et incomptum caput,
Iubet sepulcris caprificos erutas,
Iubet cupressus funebres
Et uncta turpis ova ranae sanguine
Plumamque nocturnae strigis
Herbasque, quas Iolcos atque Hiberia
Mittit venenorum ferax,
Et ossa ab ore rapta ieiunae canis
Flammis aduri Colchicis.

V. **Het heksenoffer.** — 10 + 36 + 36 + 20 vs. — Metrum I. — Ten tijde van Hor. begonnen in de bijgeloovige, lagere standen giftmengerij, tooverij en het toebereiden van liefdedranken in zwang te komen; hier schildert de phantasie van den dichter ons het offeren van een knaap, die door Canidia (zie de noot ad Epod. 3, 8), toen hare tooverkunsten niets meer op den ouden wellusteling Varus vermochten, als uiterste toovermiddel, met behulp harer medeheksen, omgebracht wordt. —

1—10. Klacht van den door de 4 tooverheksen voortgesleepten knaap. — *at:* verplaatst den lezer *in medias res.* — **3.** *quid fert* = quid sibi vult? — *omnium:* Canidia, Sagana, Veia en Folia. — **6.** (Juno) *Lucina*, ad Carm. Saec. 15. — **7.** *purpura*, de purperen zoom aan de toga praetexta. — **10.** *petita* = saucia. — **11—46.** Toebereidselen tot het offer. — **12.** *insignibus:* de toga praetexta en de bulla, d. i. een gouden of lederen doosje, waarin een amulet tegen betoovering, hetwelk de knapen aan een koord om den hals droegen; afbeelding van een *bulla* bij Oehler, Klass. Bilderb. fig. 71 en 127, 14. — **15.** Over den dactylus en tribrachys in dit vers, vgl. Mehler, Metriek der Gr. en Rom. p. 20. — *brevibus* = parvis. — **18.** *cupr. fun.*, ad II, 14, 23. — **19.** *uncta* = oblita; *ova* behoort ook bij *strigis.* — **21.** *Iolcos*, stad in het Thessalische landschap Magnesia; vgl. verder ad I, 27, 21. — *Hiberia*, landstreek aan den Pontus Euxinus, tusschen Armenië en Colchis. — **24.**

At expedita Sagana, per totam domum
  Spargens Avernales aquas,
Horret capillis ut marinus asperis
  Echinus aut Laurens aper.
Abacta nulla Veia conscientia
  Ligonibus duris humum
Exhauriebat, ingemens laboribus,
  Quo posset infossus puer
Longo die bis terque mutatae dapis
  Inemori spectaculo,
Cum promineret ore, quantum extant aqua
  Suspensa mento corpora;
Exsecta uti medulla et aridum iecur
  Amoris esset poculum,
Interminato cum semel fixae cibo
  Intabuissent pupulae.
Non defuisse masculae libidinis
  Ariminensem Foliam,
Et otiosa credidit Neapolis
  Et omne vicinum oppidum,
Quae sidera excantata voce Thessala
  Lunamque caelo deripit.
Hic inresectum saeva dente livido
  Canidia rodens pollicem,
Quid dixit aut quid tacuit? „O rebus meis
  Non infideles arbitrae,
Nox et Diana, quae silentium regis,
  Arcana cum fiunt sacra,
Nunc nunc adeste, nunc in hostiles domos
  Iram atque numen vertite.
Formidolosis dum latent silvis ferae
  Dulci sopore languidae,
Senem, quod omnes rideant, adulterum
  Latrent Suburanae canes,

Colchicis = magicis, vgl. ad II, 13, 8. — **25.** *expedita* = succincta (opp. discincta). — *Sagana* is ook Sat. I, 8, 25 Canadia's helpster. — **26.** Bij het *lacus Avernus* in Campanië bevond zich, meende men, de toegang tot de onderwereld. — **28.** *Laurens*, adj. bij Laurentum, een oude stad in Latium, ten Z.W. van Rome. — **33.** *bis terque* = saepius; (bis terve = raro). — *inemori* is een *ἅπαξ εἰρημένον*. — **38.** *amoris poculum*, *φίλτρον*, liefdedrank. — **39.** *interminato*, passief voor: cum minis interdicto. — **42.** *Ariminum*, een stadje in Umbrië aan de Adriatische zee. — **45.** *excantata* = cantu magico e sedibus suis mota. — **49—82.** Tooverspreuk van Canidia. — **51.** *Nox*, hier als godin; *Diana* als Hecate, de beschermster der heksenkunsten. — **58.** *latrare*,

Nardo perunctum, quale non perfectius
Meae laborarint manus.
Quid accidit? Cur dira barbarae minus
Venena Medeae valent,
Quibus superbam fugit ulta pelicem,
Magni Creontis filiam,
Cum palla, tabo munus imbutum, novam
Incendio nuptam abstulit?
Atqui nec herba nec latens in asperis
Radix fefellit me locis.
Indormit unctis omnium cubilibus
Oblivione pelicum.
A a, solutus ambulat veneficae
Scientioris carmine!
Non usitatis, Vare, potionibus,
O multa fleturum caput,
Ad me recurres, nec vocata mens tua
Marsis redibit vocibus.
Maius parabo, maius infundam tibi
Fastidienti poculum,
Priusque caelum sidet inferius mari
Tellure porrecta super,
Quam non amore sic meo flagres uti
Bitumen atris ignibus".
Sub haec puer iam non, ut ante, mollibus
Lenire verbis inpias,
Nec dubius unde rumperet silentium,
Misit Thyesteas preces:
„Venena maga non fas nefasque, non valent
Convertere humanam vicem.
Diris agam vos: dira detestatio
Nulla expiatur victima.
Quin, ubi perire iussus exspiravero,
Nocturnus occuram Furor,

---

transit. aanblaffen. — *senem*, i. e. Varus, vs. 73. — *Subura*, de drukst bezochte wijk in Rome, tusschen den Quirinalis, Viminalis en Esquilinus, vol winkels, herbergen en beruchte huizen. — **63.** sqq. Vgl. de noot ad Epod. 3, 10. — **74.** *caput*, ad I, 24, 2. — **76.** *redibit*, sc. ~~ad te~~ (~~niet~~: ad me). — De *Marsi*, de Zigeuners van het oude Italië, stonden bekend als toovenaars en slangenbezweerders. — *voces* = carmina, tooverspreuken. — **83—102.** Verwenschingen van den stervenden knaap. — **86.** *Thyesteas preces*, verwenschingen, zooals Thyestes tegen Atreus uitstiet, toen deze hem zijn eigen kinderen als maaltijd voorzette, vgl. ook ad I, 16, 17. — *preces*, ἀράς, *diras* (vs. 89), verwenschingen. — **88.** *vicem*, ~~vergelding, wraak~~. [lot.] — **92.** *Furor*, wraak-

Petamque voltus umbra curvis unguibus,
  Quae vis deorumst Manium,
Et inquietis adsidens praecordiis
  Pavore somnos auferam.
Vos turba vicatim hinc et hinc saxis petens
  Contundet obscenas anus;
Post insepulta membra different lupi
  Et Esquilinae alites,
Neque hoc parentes, heu mihi superstites,
  Effugerit spectaculum".

VI.

Quid inmerentes hospites vexas, canis
  Ignavus adversum lupos?
Quin huc inanes, si potes, vertis minas,
  Et me remorsurum petis?
Nam qualis aut Molossus aut fulvus Lacon,
  Amica vis pastoribus,
Agam per altas aure sublata nives,
  Quaecumque praecedet fera:
Tu, cum timenda voce conplesti nemus,
  Proiectum odoraris cibum.
Cave, cave: namque in malos asperrimus
  Parata tollo cornua,
Qualis Lycambae spretus infido gener,

---

geest (vgl. Furiae). — **100.** Op den *mons Esquilinus* was, voordat Maecenas er zijn horti (vgl. de noot ad III, 29, 10) aanlegde, een begraafplaats. —

VI. **De laffe lasteraar.** — 2 + 6 + 6 + 2 vs. — Metrum I. —

1. *hospites*, vreemdelingen, voorbijgangers. — **5.** De Molossische (*Molossi*, een volk in oostelijk Epirus) en Laconische honden waren uitstekend voor de jacht geschikt (afbeelding van een Molossischen hond, bij Steuding, LIV, 5). — **6.** Wij omgekeerd: de krachtige vrienden der herders: vgl. Verg. Aen. 4, 132: odora canum vis. — **7.** *sublata* = arrecta. — **10.** Zin: gij zijt even omkoopbaar als laf. — **12.** *parata*, sc. pugnae. — **13.** *Lycambes* weigerde aan Archilochus (vgl. inleiding op de Epoden) zijne dochter Neobule ten huwelijk te geven, waarop de dichter hem met zijne spotliederen zoozeer vervolgde, dat hij met zijn dochter uit wanhoop zich ophing. — Evenzoo wreekte de jambendichter Hipponax zich op den beeldhouwer *Bupalus* (c. 530 vóór Chr.), die een caricatuurbeeld van hem vervaardigd had, op dezelfde wijze en

Aut acer hostis Bupalo.
An, siquis atro dente me petiverit,
Inultus ut flebo puer?

VII.

Quo, quo scelesti ruitis? aut cur dexteris
Aptantur enses conditi?
Parumne campis atque Neptuno super
Fusumst Latini sanguinis,
Non ut superbas invidae Carthaginis
Romanus arces ureret,
Intactus aut Britannus ut descenderet
Sacra catenatus via,
Sed ut secundum vota Parthorum sua
Vrbs haec periret dextera?
Neque hic lupis mos nec fuit leonibus
Umquam nisi in dispar feris.
Furorne caecos an rapit vis acrior
An culpa? Responsum date!
Tacent, et albus ora pallor inficit
Mentesque perculsae stupent.
Sic est: acerba fata Romanos agunt
Scelusque fraternae necis,
Vt inmerentis fluxit in terram Remi
Sacer nepotibus cruor.

---

met hetzelfde gevolg. — **15.** *atro* z. v. a. invido. — **16.** *inultus* behoort bij het subject in *flebo*, niet bij *puer*.

VII. **Nog niet genoeg?** — (4 + 6) + (6 + 4) vs. — In 38 v. Chr. gedicht, toen, na schending van het vredesverdrag te Misenum, in 39 tusschen Octavianus en Antonius met Sextus Pompejus gesloten, Pompejus en Octavianus op nieuw de wapenen tegen elkaar opvatten. — Metrum 1. —

1. *scelesti*, ἐναγεῖς, met bloedschuld (burgermoord) beladen; van 43—40 stroomde onafgebroken het burgerbloed in de moorddadige gevechten tegen Brutus en Cassius, en in die tusschen Octavianus en Antonius. — **3.** *Neptuno* = mari. — **5.** *invidae*, vgl. Sall. Cat. X, 1: aemulae imperii Romani. — **7.** *intactus*; z. v. a. *non ante domabilis*, IV, 14, 41. — *descenderet:* van Velia tot op het forum daalde de *Sacra Via* ongeveer 50 voet; vgl. verder ad Epod. IV, 7. — **9.** De *Parthi* verwoestten toenmaals, onder aanvoering van Pacorus (vgl. ad III, 6, 9), Syrië en Klein-Azië. — **11.** *fuit*, perf. gnomicum. — **13.** *caecos*, sc. vos. — *vis acrior* = vis maior, i. e. *fata acerba*, vs. 17. — *culpa* i. e. *scelus fraternae necis*, vs. 18. — **19.** *ut* = ex quo. — **20.** *sacer* = exsecrabilis; vgl. Verg. Aen. 3, 57: auri sacra fames. — *nepotibus*, datief van *sacer* afhangende: den nazaten een vloek. —

VIII.

Rogare longo putidam te saeculo,
  Vires quid enervet meas,
Cum sit tibi dens ater et rugis vetus
  Frontem senectus exaret,
Hietque turpis inter aridas nates
  Podex velut crudae bovis?
Sed incitat me pectus et mammae putres,
  Equina quales ubera,
Venterque mollis et femur tumentibus
  Exile suris additum!
Esto beata, funus atque imagines
  Ducant triumphales tuum,
Nec sit marita, quae rotundioribus
  Onusta bacis ambulet.
Quid, quod libelli stoici inter sericos
  Iacere pulvillos amant?
Inliterati num magis nervi rigent?
  Minusve languet fascinum,
Quod ut superbo provoces ab inguine,
  Ore adlaborandumst tibi?

VIIII.

Quando repostum Caecubum ad festas dapes,
  Victore laetus Caesare,
Tecum sub alta — sic Iovi gratum — domo,
  Beate Maecenas, bibam

VIII. **Apage!** — 2 + 8 + 8 + 2 vs. — Metrum I. —

1. *rogare te*, de acc. cum infin. drukt verontwaardiging uit. — **11.** *beata* = dives, ad I, 29, 1. — *ducant:* bij de begrafenis van een aanzienlijke gingen dienaars met de wassen maskers der voorvaderen, die curulische ambten bekleed of een triumftocht gehouden hadden, onmiddellijk vóór de lijkbaar. — **15.** Ten tijde van Hor. was beoefening der philosophie bij de dames in de mode; zóó b. v. Pompejus' gemalin Cornelia, die *λόγων φιλοσόφων εἴθιστο χρησίμως ἀκούειν* (Plut. Pomp. 55). — **17.** *inliterati*, z. v. a. philosophiae non studiosi. —

IX. **Victorie!** — Geschreven op het bericht van de overwinning bij Actium (2 Sept. 31). — 10 + 10 + 6 + 6 + 6 vs. — Metrum I.

1. *repostum* (syncope) als zijnde *interioris notae*, zie de noot ad II, 3, 8. — Over *Caecubum* ad I, 1, 19. — **3.** Vgl. over het hooge paleis van

Sonante mixtum tibiis carmen lyra,
  Hac Dorium, illis barbarum?
Vt nuper, actus cum freto Neptunius
  Dux fugit ustis navibus,
Minatus Vrbi vincla, quae detraxerat
  Servis amicus perfidis.
Romanus eheu — posteri negabitis —
  Emancipatus feminae
Fert vallum et arma miles et spadonibus
  Servire rugosis potest,
Interque signa turpe militaria
  Sol adspicit conopium.
Ad hoc frementes verterunt bis mille equos
  Galli, canentes Caesarem,
Hostiliumque navium portu latent
  Puppes sinistrorsum citae.
Io Triumphe, tu moraris aureos
  Currus et intactas boves?
Io Triumphe, nec Iugurthino parem

Maecenas, ad III, 29, 10. — *sic Jovi gratum*, sc. erit (niet: est). — *Maecenas*, ad I, 1, 1. — **6.** Construeer: *hac* (lyra sonante) *Dorium* (carmen), *illis* (tibiis sonantibus) *barbarum;* de Dorische melodieën klonken krijgshaftig, het barbaarsche (i. e. *Phrygische*) fluitspel was bij vroolijke feestgelagen gezocht. — **7.** *actus* = fugatus; in 36 werd Sextus Pompejus bij Naulochos (een ankerplaats op de N.O. kust van Sicilië) door Agrippa verslagen. — (ex) *freto* (Siculo). — *Neptunius dux* heet S. Pompejus ironisch, omdat hij, trotsch op zijn overwinningen ter zee, zich „zoon van Neptunus" liet noemen; vgl. Pompejus, op munten zijner zonen, als Neptunus voorgesteld, bij Luckenbach, Abbild. z. alt. Gesch. fig. 149, 150. — **10.** *servis* hangt zoowel van *detraxerat* af als van *amicus;* vgl. verder de noot ad Epod. 4, 19. — *perfidis*, omdat het meest fugitivi waren. — **12.** *feminae* behoort bij *emancipatus* en bij *fert vallum.* — **13.** *spadonibus:* de eunuch Mardion en anderen van zijn soort waren de raadgevers van Cleopatra. — *potest* = sustinet, ὑπομένει, verkrijgt het over zich. — **16.** *conopium* (κωνωπεῖον, van κώνωψ, mug) het muggenet, waarvan de weelderige Cleopatra met Antonius zich bediende. — **17.** *ad hoc*, op dat gezicht, bij dien aanblik. — *frementes* (= fremitu indignantes) behoort bij *Galli.* — *vertĕrunt:* zóó nog bij Hor. *annuĕrunt* en *dedĕrunt.* — *Galli:* Galatische troepen onder Amyntas en Deiotarus dienden in Antonius' leger, maar liepen reeds vóór den slag bij Actium naar Octavianus over. — *canentes Caesarem*, juichend uitroepende: (salve), Caesar! — **20.** *puppes:* omdat zij achterwaarts voeren, ἀνακρούεσθαι πρύμναν. — *citae* i. e. celeriter actae. — **21.** *Io Triumphe!* uitroep bij het naderen van den triumfstoet (vgl. Hoekstra, Rom. Ant. p. 154[3]); hier is *Triumphus* de god van den triumftocht. — *morari alqd.*, met iets dralen; de zegetocht van Octavianus vond eerst 13—15 Aug. 29 vóór Chr. plaats. — *aureos* = auratos. — *intactas* = nondum domitas, ziet op de witte runderen, die nog geen juk gedragen hebben en bij een triumftocht op het Capitool geofferd werden. — **23.** *Jug. bello*, 112—105. —

Bello reportasti ducem,
Neque Africanum, cui super Carthaginem
Virtus sepulcrum condidit.
Terra marique victus hostis punico
Lugubre mutavit sagum.
Aut ille centum nobilem Cretam urbibus
Ventis iturus non suis,
Exercitatas aut petit Syrtes Noto,
Aut fertur incerto mari.
Capaciores adfer huc, puer, scyphos
Et Chia vina aut Lesbia,
Vel quod fluentem nauseam coerceat,
Metire nobis Caecubum.
Curam metumque Caesaris rerum iuvat
Dulci Lyaeo solvere.

X.

Mala soluta navis exit alite,
Ferens olentem Maevium:
Vt horridis utrumque verberes latus,
Auster, memento fluctibus!
Niger rudentes Eurus inverso mari
Fractosque remos differat;
Insurgat Aquilo, quantus altis montibus

---

ducem i. e. Marius. — *parem*, sc. Caesari. — **25.** Bedoeld wordt Scipio *Africanus* minor. — **27.** *punico* (= purpureo) sc. sago; de veldheer droeg een sagum purpureum. — **29.** Hom. Il. 2, 649: Κρήτη ἑκατόμπολις. — *Cretam*, sc. petit. — *non suis* z. v. a. adversis. — **31.** *exercitatas*, geteisterd. — *Syrtes*, ad I, 22, 5. — *Notus*, ad I, 3, 14. — **34.** De zoete Chiische (III, 19, 5) en Lesbische (I, 17, 21: *innocens*) wijnen waren onschuldig, vergeleken bij den krachtigen Caecubischen wijn (ad I, 1, 19). — *fluentem nauseam* = vomitum. — *metire*, sc. cyathis (ad I, 29, 8). — **38.** *Lyaeus* (van λύω, solvo), ad I, 7, 22. —

X. **Ongelukkige reis!** — Metrum I. —

Dit gedicht is een tegenhanger van Od. I, 3 waar Hor. aan Vergilius een gelukkige reis, hier daarentegen aan Maevius (ad vs. 2) een ongelukkige reis toewenscht. —

1. *mala alite* (= avi) vgl. ad I, 15, 5, behoort bij *exit*. — *Maevius*, een zeer slecht dichter, vijand van Hor. en Vergilius, wordt hier voorgesteld als op het punt staande naar Griekenland te reizen. — **4.** *Auster* = Notus, Z.-wind. — *memento, ut:* gewoonlijk staat na *memento* de infin. — **5.** *Eurus*, ad I, 25, 20. — *niger*, vgl. ad I, 5, 7 (opp. *albus*, I, 7, 15 en *candidus*, III, 7, 1). — *differat* = disjiciat. — **7.** *Aquilo*, Βορρᾶς (vgl. ad Od. I, 3, 13). —

Frangit trementes ilices;
Nec sidus atra nocte amicum adpareat,
Qua tristis Orion cadit;
Quietiore nec feratur aequore,
Quam Graia victorum manus,
Cum Pallas usto vertit iram ab Ilio
In inpiam Aiacis ratem.
O quantus instat navitis sudor tuis
Tibique pallor luteus
Et illa non virilis eiulatio
Preces et aversum ad Iovem,
Ionius udo cum remugiens sinus
Noto carinam ruperit!
Opima quodsi praeda curvo litore
Porrecta mergos iuverit,
Libidinosus inmolabitur caper
Et agna Tempestatibus.

XI.

Petti, nihil me sicut antea iuvat
Scribere versiculos amore percussum gravi,
Amore, qui me praeter omnes expetit
Mollibus in pueris aut in puellis urere.
Hic tertius December, ex quo destiti
Inachia furere, silvis honorem decutit.
Heu me, per Vrbem, nam pudet tanti mali,
Fabula quanta fui! Conviviorum et paenitet,

9. *sidus amicum* ziet op de *lucida sidera* der Διόσκουροι, vgl. ad I, 3, 2. — Over *Orion* ad I, 28, 21. — *tristis*, onheilbrengend. — *cadit* = occidit. — **12.** *Graia*, meer poetisch en verheven dan Graeca, staat per enallagen voor Graiorum. — **14.** *Aiax*, de zoon van Oïleus, had Cassandra in den tempel van Pallas Athene van het altaar weggevoerd; tot straf hiervoor teisterde de godin de schepen der van Troje terugkeerende Grieken, op de kust van Euboea, door een zwaren storm, waarbij het schip van Aiax vernield werd. — **16.** *lūteus*, χλωρός, geel (als saffraan), vaal; daarentegen lŭteus, slijkerig. — **19.** *Ĭōnius* (Ἰόνιος, niet te verwarren met Iōnicus, Ἰωνικός) *sinus*, i. e. mare Adriaticum. — *Notus*, vgl. ad vs. 4. —

XI. **Liefde en poezie!** — Omstr. 31 of 30 v. Chr. gedicht, toen Hor. van de Epodische tot de Lyrische poezie overging. — 4 + 2 + 16 + 2 + 4 vs. — Metrum II. —

1. *Pettius*, onbekend persoon. — Met *versiculos* bedoelt Hor. zijne Epoden. — **4.** *urere* z. v. a. quem urat. — *in*, wij zeggen: *voor*. — **6.** *Inachia*, amica Horatii. — *honorem*, sieraad, vgl. ad II, 11, 9. — **8.** *fabula*, onderwerp van

In quis amantem languor et silentium
  Arguit et latere petitus imo spiritus.
„Contrane lucrum nil valere candidum
  Pauperis ingenium!" querebar adplorans tibi,
Simul calentis inverecundus deus
  Fervidiore mero arcana promorat loco.
„Quodsi meis inaestuet praecordiis
  Libera bilis, ut haec ingrata ventis dividat
Fomenta, volnus nil malum levantia,
  Desinet inparibus certare submotus pudor".
Vbi haec severus te palam laudaveram,
  Iussus abire domum, ferebar incerto pede
Ad non amicos heu mihi postes et heu
  Limina dura quibus lumbos et infregi latus.
Nunc gloriantis quamlibet mulierculam
  Vincere mollitie amor Lycisci me tenet;
Vnde expedire non amicorum queant
  Libera consilia nec contumeliae graves,
Sed alius ardor aut puellae candidae
  Aut teretis pueri longam renodantis comam.

XII.

Quid tibi vis, mulier nigris dignissima barris?
  Munera quid mihi quidve tabellas
Mittis, nec firmo iuveni nec naris obesae?
  Namque sagacius unus odoror,

---

aller gesprekken. — *et* = etiam. — **9.** *languor*, onverschilligheid. — *latere* = pectore. — **11.** De acc. cum infin. evenals Epod. 8, 1; vgl. Verg. Aen. I, 39: mene incepto desistere victam? — **11.** *lucrum*, hier z. v. a. divitiae (sc. aemuli, rivalis). — *candidum ingenium*, het eerlijk hart. — **16.** *bilis*, ad I, 13, 4. — **17.** Met *fomenta* bedoelt de dichter zijne jammerklachten, b.v. vs. 11 en 12. — *inparibus* (datief, vgl. ad Epod. 2, 20) i. e. superioribus pecunia, inferioribus inginio, ziet op zijne medeminnaars. — **19.** *palam te:* palam hier als praepositie (= coram): zóó bij Livius: palam populo. — *laudare*, hier: een hoog woord voeren. — *jussus*, sc. a te. — **23.** Over den anapaest in *mulierculam*, vgl. ad Epod. 2, 35. — De naam van den knaap *Lyciscus* is aan den door Alcaeus beminden Lycus (ad I, 32, 11) ontleend. — **28.** *teres*, hier = procerus. —

XII. **Spotdicht** (op een verliefde oude bes). — 13 + 13 vs. — Metrum VI. — **1.** De aangesprokene is onbekend. — *barri* elephanti dicuntur, Porph. — **2.** *tabellae*, billets-doux. — **4.** *unus* versterkt hier den comparatief, gewoonlijk

Polypus an gravis hirsutis cubet hircus in alis,
  Quam canis acer ubi lateat sus.
Qui sudor vietis et quam malus undique membris
  Crescit odor, cum pene soluto
Indomitam properat rabiem sedare, neque illi
  Iam manet umida creta colorque
Stercore fucatus crocodili, iamque subando
  Tenta cubilia tectaque rumpit;
Vel mea cum saevis agitat fastidia verbis:
  „Inachia langues minus ac me;
Inachiam ter nocte potes, mihi semper ad unum
  Mollis opus. Pereat male, quae te
Lesbia quaerenti taurum monstravit inertem,
  Cum mihi Cous adesset Amyntas,
Cuius in indomito constantior inguine nervus,
  Quam nova collibus arbor inhaeret.
Muricibus Tyriis iteratae vellera lanae
  Cui properabantur? Tibi nempe,
Ne foret aequales inter conviva, magis quem
  Diligeret mulier sua quam te.
O ego non felix, quam tu fugis ut pavet acres
  Agna lupos capreaeque leones".

XIII.

Horrida tempestas caelum contraxit, et imbres
  Nivesque deducunt Iovem; nunc mare, nunc siluae
Threicio Aquilone sonant. **Rapiamus, amici,**

---

echter den superlatief. — **6.** *acer*, scherp van reuk. — **7.** *vietis*, over de synizesis in de hexametri van Hor. vgl. Mehler, Metriek der Gr. en Rom. p. 50. — **10.** *umida*, sc. sudore. — **12.** *tenta:* lectum dicit restibus sive fasciolis subtentum, Porph. — *tecta*, de hemel (van het bed). — **13.** *vel cum* wijst terug op *cum*, vs. 8. — **14.** *Inachia*, ook Epod. 11, 6. — **17.** *Lesbia* schijnt de naam van een dienstmaagd of koppelaarster te zijn. — *taurum* hangt af van *quaerenti*; *te inertem* van monstravit. — **18.** *cum* = quamvis. — *Amyntas*, schoone knaap uit Cos. — **20.** *nova*, z. v. a. jong, bloeiend, krachtig. — **21.** *iteratae* = bis tinctae, *δίβαφοι*, vgl. II, 18, 35—37. — **24.** *mulier*, hier z. v. a. amica; *quam te*, sc. tua. —

XIII. **In den winter** (vgl. Od. I, 9). — Metrum V.

1. *contraxit* (sc. nubibus) heeft vernauwd, i. e. bijna geheel met wolken bedekt. — **2.** *Jovem* = caelum; in regen en sneeuw stort zich als 't ware de hemel op de aarde uit; Porph.: quasi cum imbribus ad terram Juppiter descendat. — Over *siluae* zie Mehler, Metriek der Gr. en Rom. p. 53. — **3.** *Threicio*,

Occasionem de die, dumque virent genua
Et decet, obducta solvatur fronte senectus.
Tu vina Torquato move consule pressa meo.
Cetera mitte loqui: **deus haec fortasse benigna**
Reducet in sedem vice. Nunc et Achaemenio
Perfundi nardo iuvat et fide Cyllenea
Levare diris pectora sollicitudinibus,
Nobilis ut grandi cecinit Centaurus alumno:
„Invicte, mortalis dea nate puer Thetide,
Te manet Assaraci tellus, quam frigida flavi
Findunt Scamandri flumina, lubricus et Simois:
Vnde tibi reditum curto subtemine Parcae
Rupere, nec mater domum caerula te revehet.
Illic omne malum vino cantuque levato,
Deformis aegrimoniae dulcibus adloquiis".

XIIII.

Mollis inertia cur tantam diffuderit imis
Oblivionem sensibus,
Pocula Lethaeos ut si ducentia somnos

---

vgl. de noot ad IV, 12, 2; over den hiatus, vgl. Mehler, l. l. p. 64. Over *Aquilo* ad Od. I, 3, 13. — **4.** *virent* = valent (vgl. bij Hom. γούνατα λύειν). — **6.** *tu* ziet op den gastheer. — *move*, ad III, 21, 6. — *consule meo:* L. Manlius Torquatus was consul in het geboortejaar (65) van den dichter. — **7.** Over *mitte* ad Od. I, 9, 13. — *benigna vice*, door rijkelijke vergoeding; *haec* ziet misschien op de verbeurdverklaring van het vermogen van 's dichters vader. — **8.** *Achaemenio* = Persico, vgl. ad II, 12, 21. — **9.** Op den berg *Cyllene* in Arcadië was Hermes geboren; zie verder I, 10, 6. — Over den spondeus in den 5en voet, zie Mehler, l. l. p. 14. — **11.** *Centaurus*, i. e. Chiron (δικαιότατος Κενταύρων, Hom. Il. 11, 832) was de leermeester van Achilles. — *grandi* = adulto. — *cecinit*, voorspelde. — **12.** *invicte* behoort bij *puer*; *mortalis* bij *nate*. — **13.** *Assaraci tellus* = Troas; Assaracus, zoon van Tros, was de grootvader van Anchises, Aeneas' vader. — *flavi*, toespeling op den anderen naam Xanthus (Ξάνθος) van den Scamander. — *lubricus* = snel voortglijdend, rapidus. — **15.** *unde* (ex qua) behoort bij *reditum*. — *curto subtemine* (abl. qualit.) = brevis vitae, behoort bij *tibi;* Achilles was ὠκύμορος, Ilias, I, 417. — Over *Parcae*, ad Od. II, 3, 15. — **16.** *caerula*, als zeegodin; vgl. *Thetis marina*, I, 8, 14. — **18.** *deformis*, naar haar uitwerking. —

XIV. **Verontschuldiging.** — Geschreven omstreeks denzelfden tijd als Epod. II. — 8 + 8 vs. — Metrum III. —

Herhaaldelijk had Maecenas Hor. vermaand zijne Epoden ten einde te brengen en uit te geven, maar — Amor verhindert den dichter en doet hem slechts aan minneliederen denken. —

1. *imis sensibus* (= per imos sensus, penitus) is datief. — **3.** *Lethaeos* =

Arente fauce traxerim,
Candide Maecenas, occidis saepe rogando:
Deus, deus nam me vetat
Inceptos, olim promissum carmen, iambos
Ad umbilicum adducere.
Non aliter Samio dicunt arsisse Bathyllo
Anacreonta Teium,
Qui persaepe cava testudine flevit amorem
Non elaboratum ad pedem.
Vreris ipse miser: quodsi non pulchrior ignis
Accendit obsessam Ilion,
Gaude sorte tua; me libertina, nec uno
Contenta, Phryne macerat.

XV.

Nox erat et caelo fulgebat Luna sereno
Inter minora sidera,
Cum tu, magnorum numen laesura deorum,
In verba iurabas mea,
Artius atque hedera procera adstringitur ilex.
Lentis adhaerens bracchiis,

---

obliviosos, ἐπιλήθους; vgl. ook ad IV, 7, 27. — *ut si* = quasi. — *ducentia* = adducentia. — **5.** *candidus*, oprecht. — *occidis* (sc. me) z. v. a. *exanimas:* II, 17, 1. — **6.** *deus* i. e. Amor. — Met *iambi* bedoelt Hor. zijne Epoden (vgl. inleiding). — **8.** Wanneer een papyrusrol (*volumen*), bestaande uit aaneengeplakte strooken(*paginae*) papyrus, elk van ongev. 1—3 palm breedte, volgeschreven was, werd de rechter zijrand der laatste strook vastgelijmd op een dunnen stok (*umbilīcus*) van hout of ivoor, welks geverfde of vergulde uiteinden (*cornua*) buiten de rol uitstaken; *ad umb. add.* het. dus: een boek ten einde brengen. — Aan den linker zijrand werd vervolgens een strook papier geplakt, waarop met roode letters de titel (*titulus, index*) geschreven stond. — **9.** *Bathyllus*, een door Anacreon beminde knaap uit Samos, waar Anacreon langen tijd aan het hof van Polycrates vertoefde. — **10.** Vgl. ad IV, 9, 9. — **11.** *flevit* = flebiliter cecinit. — **12.** ziet op de vele oplossingen, die Anacreon zich in zijne metra veroorloofde. — **13.** *ignis* (vgl. ons: *vlam*) ziet op het voorwerp der liefde; zin: als uwe amica even schoon is als Helena; over *Ilion*, ad IV, 9, 18. — **15.** *neque* hier z. v. a. et ne quidem. — *Phryne*, een zeer schoone hetaere uit Thespiae in Boeotië; h. l. natuurlijk zooveel als pulcherrima amica. —

XV. **Ontrouwe liefde!** — Metrum III. —

4. *jurare in verba alcjs.* = een voorgezegden eed (van liefde, trouw, enz.) nazeggen. — **5.** *atque*, na een comparatief, meermalen bij Hor. voor *quam*. —

Dum pecori lupus, et nautis infestus Orion
  Turbaret hibernum mare,
Intonsosque agitaret Apollinis aura capillos,
  Fore hunc amorem mutuum.
O dolitura mea multum virtute Neaera!
  Nam siquid in Flacco virist,
Non feret adsiduas potiori te dare noctes,
  Et quaeret iratus parem:
Nec semel offensi cedet constantia formae,
  Si certus intrarit dolor.
Et tu, quicumque's felicior atque meo nunc
  Superbus incedis malo,
Sis pecore et multa dives tellure licebit,
  Tibique Pactolus fluat,
Nec te Pythagorae fallant arcana renati.
  Formaque vincas Nirea,
Eheu, translatos alio maerebis amores:
  Ast ego vicissim risero.

XVI.

Altera iam teritur bellis civilibus aetas,
  Suis et ipsa Roma viribus ruit:
Quam neque finitimi valuerunt perdere Marsi,
  Minacis aut Etrusca Porsenae manus,
Aemula nec virtus Capuae, nec Spartacus acer

---

7. Over *Orion*, ad I, 28, 21. — **9.** *intonsos*, ad I, 21, 2. — **11.** *Neaera*, ad III, 14, 21. — **14.** *parem* (sibi amore puellam). — **20.** De *Pactolus*, eene rivier in Lydië, voerde stofgoud met zich (Tibullus III, 3, 29: Lydius aurifer amnis). — **21.** Vgl. de noot ad I, 28, 10. — *Nireus*, ad III, 20, 15. — **23.** *alio* = in alium. —

XVI. **Aan mijne medeburgers!** — Geschreven in 41 vóór Chr., bij het begin van den Perusinischen oorlog (dus, waarschijnlijk, benevens Sat. I, 7, het *oudste* gedicht van Hor.). — Metrum IV. —

1. *aetas* = generatio, γενεά; één „geslacht" = ongev. 33 jaar (vgl. ad II, 9, 13); Hor. rekent hier van het begin af van den eersten burgeroorlog, 88 v. Chr. — **3.** Bedoeld wordt de bellum Marsicum of sociale, 90—88. — *Porsĕna*, de bekende koning van Clusium in Etrurië. — **5.** *Capua*, de rijke hoofdstad van Campanië, viel na den slag bij Cannae (216) van Rome af, verbond zich met Hannibal, maar werd in 211 door de Romeinen heroverd. — Nevens Carthago en Corinthe noemt ook Cicero Capua de mededingster van

Novisque rebus infidelis Allobrox,
Nec fera caerulea domuit Germania pube
Parentibusque abominatus Hannibal:
Inpia perdemus devoti sanguinis aetas,
Ferisque rursus occupabitur solum.
Barbarus heu cineres insistet victor et Vrbem
Eques sonante verberabit ungula,
Quaeque carent ventis et solibus ossa Quirini,
(Nefas videre!) dissipabit insolens.
Forte, quid expediat, communiter aut melior pars
Malis carere quaeritis laboribus?
Nulla sit hac potior sententia, Phocaeorum
Velut profugit exsecrata civitas
Agros atque Lares patrios, habitandaque fana
Apris reliquit et rapacibus lupis,
Ire, pedes quocumque ferent, quocumque per undas
Notus vocabit aut protervus Africus.
Sic placet? an melius quis habet suadere? Secunda
Ratem occupare quid moramur alite?
Sed iuremus in haec: simul imis saxa renarint
Vadis levata, ne redire sit nefas;
Neu conversa domum pigeat dare lintea, quando
Padus Matina laverit cacumina,
In mare seu celsus procurrerit Appenninus,

Rome. — *Spartacus*, ad III, 14, 19. — **6.** De *Allobroges*, in 121 onder-
worpen, stonden in 61 v. Chr. onder Catugnatus op, maar werden door C.
Pomptinus bedwongen. — **7.** *caerulea*, blauwoogig; Hor. heeft hier het oog
op de Cimbren en Teutonen, die, na herhaaldelijk de Romeinsche legers te
hebben verslagen, door Marius (in 102 bij Aquae Sextiae en in 101 bij Ver-
cellae) vernietigd werden. — *abominatus*, passief, vgl. I, 1, 24: *bella matri-
bus detestata.* — **9.** *devoti sanguinis*, vgl. Epod. 7, 18 en 20. — *rursus*,
evenals vóór de stichting der stad. — **13.** *carent*, beveiligd zijn tegen. —
Quirinus, ad I, 2, 46, Porphyrio: hoc sic dicitur, quasi Romulus sepultus
sit, non ad caelum raptus: nam Varro post rostra fuisse sepultum Romulum
dicit; (in Jan. 1899 meende men, in de nabijheid van den Arcus Severi, het
graf van Romulus, gedekt door een zwarten steen, te hebben gevonden). —
15. *forte* = fortasse. — De constructie is: fortasse, quid expediat, vos omnes
quaeritis aut melior pars vestrum, carere, i. e. ut careatis malis laboribus. —
17. Om aan het Perzische juk te ontkomen, verhuisden de bewoners van
Phocaea, een stad op de Jonische kust in Klein-Azië, naar Corsica en Massilia
en vervloekten hun vaderstad (Herod. I, 165). — **19.** *lares*, ad II, 4, 15. —
22. *Notus*, ad I, 3, 14. — *protervus* = violentus (evenzoo I, 26, 2). —
Africus, ad I, 1, 15. — **23.** *habet*, ἔχει, potest. — *secunda alite*, vgl. ad
Epod. 10, 1. — **25.** *juremus in haec* (verba), vgl. ad Epod. 15, 4. — **25—
34.** Een reeks van ἀδύνατα (vgl. ad I, 29, 11). — *renarint*, i. e. mutata
natura sua nataverint. — **28.** *Matina*, ad I, 28, 3. — *laverit*, ad Od. II,

Novaque monstra iunxerit libidine
Mirus amor, iuvet ut tigres subsidere cervis,
Adulteretur et columba miluo,
Credula nec ravos timeant armenta leones,
Ametque salsa levis hircus aequora.
Haec et quae poterunt reditus abscindere dulces
Eamus omnis exsecrata civitas,
Aut pars indocili melior grege; mollis et exspes
Inominata perprimat cubilia.
Vos, quibus est virtus, muliebrem tollite luctum,
Etrusca praeter et volate litora.
Nos manet Oceanus circumvagus: arva, beata
Petamus arva, divites et insulas,
Reddit ubi Cererem tellus inarata quotannis
Et inputata floret usque vinea,
Germinat et numquam fallentis termes olivae,
Suamque pulla ficus ornat arborem,
Mella cava manant ex ilice, montibus altis
Levis crepante lympha desilit pede.
Illic iniussae veniunt ad mulctra capellae,
Refertque tenta grex amicus ubera;
Nec vespertinus circumgemit ursus ovile,
Nec intumescit alta viperis humus.
Pluraque felices mirabimur, ut neque largis
Aquosus Eurus arva radat imbribus,
Pinguia nec siccis urantur semina glaebis,
Vtrumque rege temperante caelitum.
Non huc Argoo contendit remige pinus,
Neque inpudica Colchis intulit pedem;
Non huc Sidonii torserunt cornua nautae,
Laboriosa nec cohors Vlixei.
Nulla nocent pecori contagia, nullius astri
Gregem aestuosa torret inpotentia.

3, 18. — **30.** *novus*, evenals *καινός*, ongehoord. — *junxerit* = jungendo effecerit. — **34.** *lēvis*, *λεῖος*, glad (geworden als een visch). — **41.** *circumvagus* = *ἀψόρροος*. — *divites insulas*, ad IV. 8, 27. — **43.** *Cererem* = frumentum. — **45.** *numquam fallentis*, sc. spem rustici; opp. *mendax*: III, 1, 30. — **52.** Per enallagen voor: *neque intumescunt in humo viperae*. — **53.** *ut*, *ὡς*, hoe. — *Eurus*, ad I, 25, 20. — **57.** *Argous*, adj. van Argo; *pinus*, i. e. Argo, daar dit schip van het pijnboomenhout op den Pelion in Thessalië gebouwd was. — **58.** *inpudica Colchis* i. e. Medea. — *cornua*, *κεραῖαι*, de (punten der) ra's. — *Sidon*, de oudste en rijkste handelsstad van Phoenicië. — *laboriosa*, *πολύτλας*. — *Ulixei*, ad I, 6, 7. — **61.** *nullĭus*, bij dichters dikwijls voor *nullīus*. — **62.**

Iuppiter illa piae secrevit litora genti,
Vt inquinavit aere tempus aureum;
Aere, dehinc ferro duravit saecula, quorum
Piis secunda, vate me, datur fuga.

XVII.

„Iam iam efficaci do manus scientiae,
Supplex et oro regna per Proserpinae,
Per et Dianae non movenda numina,
Per atque libros carminum valentium
Refixa caelo devocare sidera,
Canidia, parce vocibus tandem sacris
Citumque retro solve, solve turbinem!
Movit nepotem Telephus Nereium,
In quem superbus ordinarat agmina
Mysorum et in quem tela acuta torserat.
Vnxere matres Iliae addictum feris
Alitibus atque canibus homicidam Hectorem,
Postquam relictis moenibus rex procidit
Heu pervicacis ad pedes Achillei.

---

inpotentia, hier = furor, vgl. ad III, 30, 3. — **64.** *ut* = ex quo. — *tempus aureum*, i. e. aetas aurea. — **65.** *duravit* = dura fecit. — *quorum* behoort bij *fuga* (= effugium). — *vates*, h. l. = *μάντις*. — *datur*, sc. a Jove. —

XVII. **Te laat!** — Metrum VII. —

Ironisch verklaart Hor. zich door Canidia's (zie de noot ad Epod. 3, 8) tooverkunsten overwonnen en smeekt haar om genade; „te vergeefs", antwoordt Canidia, „langzaam zult gij doodgemarteld worden en zal mijne macht over u triumfeeren". — Ook in dit laatste gedeelte (vs. 53—81) is de ironie des dichters onmiskenbaar. —

1. *manus dare*, zich gewonnen geven (eig. de handen toesteken om ze te booien). — **3.** *Diana*, h. l. evenals Epod. 5, 51; zie noot aldaar. — *non movenda*, *ἀκίνητα*, niet aan te tasten (evenzoo *moveo:* III, 20, 1). — **4.** *libros*, tooverboeken; *carmina*, *ἐπῳδαί*, tooverspreuken — **6.** *vocibus sacris* = carminibus magicis. incantationibus. — **7.** *retro* behoort bij *citum* (part. van cieo); *solve*, breng tot rust. — *turbo*, *ῥόμβος*, een draaischijf of tooverrad; werd dit onder tooverspreuken, in een bepaalde richting, in beweging gebracht, dan had het de toovermacht, meende men, het hart van den geliefde te vermurwen; draaide men het echter in omgekeerde richting, dan week de toovermacht; hierop doelt dit vers. — **8.** *Telephus*, koning der Mysiërs, werd in een gevecht door Achilles gewond; maar volgens een orakelspreuk van Apollo (*ὁ τρώσας καὶ ἰάσεται*) genas Achilles hem weder door aanraking met zijne lans. — *nepotem Nereium*, i. e. Achilles, als zoon van Thetis (de dochter van Nereus). — **12.** Hoe moet dit vers gescandeerd worden? — *homicidam*, bij Hom.: *ἀνδροφόνον*. — **13.** Wie

Saetosa duris exuere pellibus
Laboriosi remiges Vlixei
Volente Circa membra: tum mens et sonus
Relapsus atque notus in voltus honor.
Dedi satis superque poenarum tibi,
Amata nautis multum et institoribus!
Fugit iuventas et verecundus color
Reliquit ora pelle amicta lurida;
Tuis capillus albus est odoribus;
Nullum a labore me reclinat otium;
Vrguet diem nox et dies noctem, nequest
Levare tenta spiritu praecordia.
Ergo negatum vincor ut credam miser,
Sabella pectus increpare carmina
Caputque Marsa dissilire nenia.
Quid amplius vis? O mare et terra, ardeo,
Quantum neque atro delibutus Hercules
Nessi cruore, nec Sicana fervida
Virens in Aetna flamma: tu, donec cinis
Iniuriosis aridus ventis ferar,
Cales venenis officina Colchicis?
Quae finis aut quod me manet stipendium?
Effare: iussas cum fide poenas luam,
Paratus expiare, seu poposceris
Centum iuvencos, sive mendaci lyra
Voles sonari: „tu pudica, tu proba
Perambulabis astra sidus aureum".
Infamis Helenae Castor offensus vicem

---

wordt met *rex* bedoeld? — Over den genit. *Achillei*, zie ad I, 6, 7. — **15—18.** Vgl. Hom. Od. 10, 388—396. — *laboriosi* is genit.; vgl. ad Epod. 16, 60. — **18.** *notus* = consuetus. — *honor*, schoonheid. — **23.** *odor*, tooverzalf. — **25.** Vgl. II, 18, 15: *truditur dies die.* — *est* = licet, evenals ἔστιν = ἔξεστιν. — *negatum* = quod (adhuc) negaveram. — **28.** Over *Sabella* = Sabina, vgl. ad III, 6, 38; de Sabini waren berucht wegens hun tooverkunsten. — *increpare* = attonare; *carmina*, vgl. ad vs. 4. — *Marsa*, ad Epod. 5, 76. — *nenia* = cantilena, carmine. — **32.** *Nessus*, een Centaur in Aetolië, trachtte Deianira geweld aan te doen, waarop Hercules hem met een vergiftigden pijl doodde; maar vóór hij stierf, gaf Nessus aan Deianira een met zijn vergiftigd bloed doortrokken gewaad, dat, wanneer Hercules het aantrok, haar altijd de liefde van haar man zou verzekeren; maar toen Hercules het aantrok, folterden hem zulke hevige smarten, dat hij op den Oeta vrijwillig zich op den brandstapel liet verbranden; vgl. ook Epod. 3, 17 sq. — *virens* = vigens. — **34.** *iniuriosis*, vgl. ad I, 35, 13. — **35.** *venenis Colchicis*, vgl. ad II, 13, 8. — **36.** *finis*, hier en II, 18, 30 femin. generis. — *stipendium* = multa, poena. — **42.** *vicem* cum genit. = pro, loco cum genit. — *infamis* = fama (bona) privatae. — Stesichorus

Fraterque magni Castoris, victi prece,
Adempta vati reddidere lumina:
Et tu — potes nam — solve me dementia,
O nec paternis obsoleta sordibus,
Nec in sepulcris pauperum prudens anus
Novendiales dissipare pulveres:
Tibi hospitale pectus et purae manus
Tuusque venter Pactumeius, et tuo
Cruore rubros obstetrix pannos lavit,
Vtcumque fortis exsilis puerpera".
„Quid obseratis auribus fundis preces?
Non saxa nudis surdiora navitis
Neptunus alto tundit hibernus salo.
Inultus ut tu riseris Cotyttia
Volgata, sacrum liberi Cupidinis,
Et Esquilini pontifex venefici
Inpune ut Vrbem nomine inpleris meo?
Quid proderat ditasse Paelignas anus,
Velociusve miscuisse toxicum?
Sed tardiora fata te votis manent;
Ingrata misero vita ducendast in hoc,
Novis ut usque suppetas laboribus.
Optat quietem Pelopis infidi pater,
Egens benignae Tantalus semper dapis,

(vgl. de noot ad IV, 9, 8) had in een zijner gedichten Helena beleedigd; tot straf daarvoor beroofden haar broeders, Castor en Pollux, den dichter van zijne oogen, maar schonken hem het gezicht terug, nadat hij in een *παλινῳδία* de beleediging herroepen had. — **48.** Negen dagen na de begrafenis had het sacrificium novendiale plaats, waarna niemand meer naar het graf omzag; daarvan maakte Canidia, volgens de beschuldiging van Hor., gebruik om de asch te rooven ten dienste harer tooverkunsten. — **50.** *venter*, hier = kind, zoon; vgl. verder Epod. 5, 5 en 6. — **52.** *utcumque*, ad I, 17, 10. — **53—81.** Antwoord van Canidia. — **54.** *saxa surdiora*, vgl. ad III, 7, 21. — **56.** *ut* = (denkt ge) dat....? bij een vraag, geeft verontwaardiging te kennen. — *Cotyttia* sc. sacra, geheime feesten ter eere der Thracische godin Κοτυττώ, die op schaamtelooze en ontuchtige wijze gevierd werden. — **57.** *volgata*, sc. a te. — **58.** *pontifex:* quasi censor ac judex, Porph.; de *pontifices* hadden o. a. ook het toezicht op toovenarijen en dgl.; en, zooals Hor. in Sat. I, 8 beschrijft, bracht Canidia des nachts vóór de Esquilijnsche poort, tusschen de graven der armen aldaar, haar tooverkunsten in praktijk. — **60.** *proderat*, sc. mihi. — Van de *Pelignae anus* had Canidia tegen rijke belooning hare heksenkunsten geleerd. — **63.** *ducenda* evenals in: ducere bellum. — **65.** *Pelopis pater* i. e. Tantalus. — *infidi:* hij had nl. zijn wagenmenner Myrtilus, die hem door list geholpen had om de hand van Hippodomia te verkrijgen, het daarvoor bedongen loon onthouden en hem in zee geworpen. — *benignae* =

Optat Prometheus obligatus aliti,
Optat supremo collocare Sisyphus
In monte saxum: sed vetant leges Iovis.
Voles modo altis desilire turribus,
Modo ense pectus Norico recludere,
Frustraque vincla gutturi nectes tuo,
Fastidiosa tristis aegrimonia.
Vectabor umeris tunc ego inimicis eques,
Meaeque terra cedet insolentiae.
An quae movere cereas imagines,
Vt ipse nosti curiosus, et polo
Deripere Lunam vocibus possim meis,
Possim crematos excitare mortuos
Desiderique temperare pocula,
Plorem artis in te nil agentis exitus?"

---

largae, copiosae; evenzoo II, 18, 10. — **68.** *Sisyphus*, ad II, 14, 20. — **71.** *ensis Noricus*. vgl. ad I, 16, 9. — **76.** Wassen beeldjes werden, onder toovers preuken, bij liefdesbezweringen, driemaal om het altaar gedragen en vervolgens verbrand; vgl. verder Sat. I, 8, 30 sqq. — **80.** *desideri pocula*, *φίλτρα*, liefdedranken. — *temperare*, z. v. a. miscere. —

ALPHABETISCH OVERZICHT

DER

ODEN EN EPODEN.
